

TIETO & TRENDIT

Tilastokeskus

Talous- ja hyvinvointikatsaus

3•2015

Maahanmuuton
vastakohtapari

Ilmastonmuutoksen
hillinnällä on kiire

Suomen veto
kateissa

10

Suomi ei vedä kansainvälisiä yrityksiä eikä investointeja

Taloudessa jo pidempään jatkunut näköalattomuus ja heikko vetovoima ulkomaisten yritysten kannalta kytkeytyvät mitä ilmeisimmin toisiinsa, kirjoittaa ekonomisti Samuli Rikama.

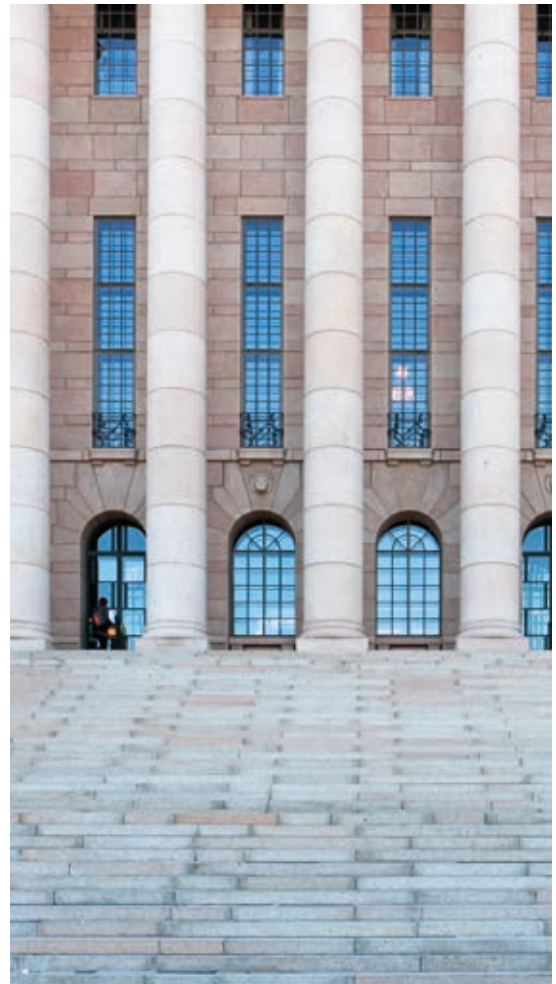
18

Ehdokkaiden tausta ennustaa vaalitulosta

Eduskuntavaaliehdokkaiden sosioekonominen tausta vaikuttaa merkittävästi valintaan. Näihin ominaisuuksiin perustuva malli onnistui varsin hyvin ennustamaan eduskunnan kokoonpanon.

PÄÄKIRJOITUS

- 5** Globalisaation kuvaamisen tärkeys ja vaikeus
Riitta Harala
- 6** TRENDIT
- 10** Suomi vetää heikosti kansainvälisiä yrityksiä ja investointeja
Samuli Rikama
- 13** Tutkimus- ja kehittämistoiminta alueellisesti keskittyntä
Aku Alanen
- 18** Eduskuntavaaliehdokkaiden sosioekonominen tausta vaikuttaa merkittävästi valintaan
Lasse Winter
- 24** Edustavatko kansanedustajat kansaa?
Kaija Ruotsalainen

[TEEMA]

30

Suomi ja Ruotsi ovat maahanmuuton vastakohtapari

Verrattuna muihin Pohjoismaihin – etenkin Ruotsiin – Suomen ulkomaalaisväestö on pieni. Samoin kuin muissa Pohjoismaissa Suomen maahanmuuttajataustaiset ovat enimmäkseen työikäisiä.

**TEEMA: GLOBALISAATIO
JA OIKEUDENMUKAISUUS**

- 27** Maailman työikäiset ovat Aasiassa ja Afrikassa
Markus Rapo
- 30** Suomi ja Ruotsi vastakohtapari maahanmuutossa
Marja-Liisa Helminen
- 39** Ulkomaalaistaustaisten toimeentulossa huomattavia eroja
Pekka Ruotsalainen
- 48** Ulkomaisen työvoiman tilastointiin parannusta
Antti Katainen
- 50** Tuotanto kansainvälistyy – pysykö tilinpito kyydissä
Paula Koistinen-Jokiniemi
- 53** Kansantalouden tilinpidon kehittäminen ei pysähdy
Mika Sainio
- 54** Ilmastonmuutos etenee
Pystymmekö sopimaan riittävästä hillintätoimista?
Riitta Pipatti
- 59** YK:n vuosituhattavoitteet saavat jatkoa – rima entistä korkeammalle
Ari Tyrkkö
- 61** Suomalaista kehitysyhteistyötä jo 50 vuotta

[TEEMA]

39

Ulkomaalaistaustaisten pienituloisuus yleistä

Parhain taloudellinen tilanne on työn tai perheen vuoksi Euroopan ja Aasian maista Suomeen tulleilla ulkomaalaistaustaisilla. Heikoimmassa asemassa ovat pakolaisina Suomeen muuttaneet.

[TEEMA]

27

Maailman työikäinen väestö asuu Afrikassa ja Aasiassa

Eurooppa on ainoa maanosa, jossa työikäisten määrä vähenee tulevaisuudessa. Afrikan työikäisen väestön ennustetaan kolminkertaistuvan vuoteen 2050 mennessä.

62

MARI KANGASNIEMI:

”Kehitysyhteistyön vaikuttavuutta on syytä arvioida tiukalla seulalla.”

Maarit Kytöharju

74

Laadukas haastattelutoiminta on taannut monipuoliset tiedot väestön elinoloista.

Tallink Silja

69

Matkapuhelinpaikannus kuvaa hyvin matkailun volyyymiä ja kausivaihteluita.

62 Kehitysyhteistyön vaikuttavuuteen pureudutaan monin menetelmin

Mari Kangasniemi

64 Hyvinvointimallit puntarissa

Ruus Blomberg

69 Paikannustiedot kertovat matkailusta ja sen kausivaihteluista

Ossi Nurmi

72 SISU-mikrosimulointimalli jo laajassa käytössä

Anne Perälähti

74 Laadukas haastattelutoiminta on taannut monipuoliset tiedot väestön elinoloista

Kai Vikki

KIRJOJA

76 Sopeutuspolitiikan jäljillä

Kari Rautio

78 Kun politiikka muuttaa sateenkaaren mustavalkoiseksi

Kirsti Pohjanpää

80 Päättöntä touhua työpaikoilla

Taina Heiskala

86 Ilmastonmuutos etenee kiihtyvästi seuraavat 50 vuotta

KESKUSTELE BLOGISSA
TIETOTRENDITBLOGI.STAT.FI
Onko ammatinvaihtoon pakko varautua
Pääomaverojen osuus on Suomessa EU-keskiarvoa pienempi

Tilastokeskus

JULKAISIJA

Tilastokeskus

www.tilastokeskus.fi/tietotrendit

Työpajankatu 13, 00022

Tilastokeskus

tietotrendit@stat.fi

etu.sukunimi@stat.fi

ISSN 1795–9799

• VASTAAVA PÄÄTOIMITTAJA Heli Mikkilä puh. 029 551 3200 ARTIKKELIPÄÄTOIMITTAJA Riitta Harala TOIMITUS: Kirsti Ahlqvist, Jouni Kotkavuori, Päivi Linna-Koski, Majja Metsä-Pauri, Kaisa Saarenmaa, Informaatikko: Mikko T. Mäkinen GRAAFINEN ILME JA TAITTO Riikka Turunen PAINATUS Multiprint TILAUSEHDOT: Tieto&trendit – talous- ja hyvinvointikatsaus ilmestyy viisi kertaa vuodessa. Kestotilauksen hinta on 98 euroa vuodessa. Tilaus alkaa heti seuraavasta numerosta ja jatkuu kestotilauksena ilman eri ilmoitusta. Irtonumeron hinta on 22 euroa. TILAUKSET: Edita Publishing Oy, puh. 020 450 05, asiakaspalvelu.publishing@edita.fi tai tietotrendit@stat.fi TOIMITUSNEUVOSTO: Jaana Huhta, Marjaana Järvensivu, Johanna Laiho-Kauranne (Luke), Aura Pasila, Pekka Räsänen (Turun yliopisto), Olli Savela, Eero Savolainen (Suomen Pankki), Tuukka Tammi (THL).
• Julkaisun artikkelit eivät ole Tilastokeskuksen kannanottoja vaan niistä vastaavat tekijät. Julkaisun tietoja saa lainata, lähde mainiten.

RIITTA HARALA
TILASTOJOHTAJA

Globalisaation kuvaamisen tärkeys ja vaikeus

Globalisaatio mielletään usein talouden kansainvälistymiseksi. Todellisuudessa globalisaatio on varsin moniulotteinen ja laaja käsite, joka pitää sisällään taloudellisten ilmiöiden lisäksi esimerkiksi koulutukseen, tietotekniikkaan, kulttuuriin, matkailuun, työmarkkinoihin ja muuttoliikkeeseen liittyviä ilmiöitä.

Monet ongelmat kuten maailman pakolaistilanne ja ilmastomuutos ovat ratkaistavissa vain kansainvälisesti. Kansalliset ja kansainväliset päätöksentekijät tarvitsevatkin yhä enemmän tietoa – myös tilastotietoa.

Tilastoitavat ilmiöt eivät ole pelkästään kansallisia, vaan ihmiset, tavarat, ideat ja rahat ylittävät valtioiden rajoja entistä vapaammin. Tilastoviranomaisten onkin kehitettävä uusia tapoja – uusia käsitteitä ja tietolähteitä – kuvata mm. yritysten toimintaa, työmarkkinoita ja ihmisten liikkumista.

Tämä edellyttää eri maiden tilastoviranomaisten entistä tiiviimpää yhteistyötä. Muun yhteistyön lisäksi EU-maiden tilastoviranomaiset ovat visiossaan vuoteen 2020 (The ESS vision 2020) nostaneet yhtenä ratkaisuvaihtoehtona sekä yrityksiä että kansalaisia koskevan perustiedon vaihtamisen maiden välillä.

Jo tällä hetkellä käytännössä toimiva esimerkki perustietojen vaihtamisesta on EuroGroups Register (EGR). Rekisterissä Euroopan tilastojärjestelmän osapuolten välillä vaihdetaan monikansallisia konserneja koskevia keskeisiä demografisia ja yksikkörakennetta koskevia tietoja. Tavoitteena on parantaa yritystilastojen globalisaation kuvausta Euroopassa.

Perustietojen vaihtaminen laajemminkin helpottaisi tilastointia. Siihen liittyy kuitenkin ratkaisua vaativia kysymyksiä, joista keskeisin on pelko tietosuojan vaarantumisesta. Kaikki EU-maat eivät ole halukkaita luovuttamaan

TILASTOVISIOSSA 2020 TÄHDÄTÄÄN TIEDON VAIHTOON MAIDEN VÄLILLÄ.

perustietojaan maan rajojen ulkopuolelle eikä toisaalta niiden lainsäädäntö myöskään mahdollista sitä.

Tämän numeron artikkeleissa tarkastellaan ajankohtaisia globaaleja kysymyksiä – esimerkiksi ilmastomuutosta, maailman väestörakennetta ja maahanmuuttoa Pohjoismaissa – ja globalisaation tilastoinnille asettamia vaatimuksia.

Paula Koistinen-Jokiniemi arvioi globalisaation mukanaan tuomia haasteita taloustilastoinnille. Rajat ylittävien ihmisvirtojen tilastoinnin mahdollisuuksia ja uusia tietolähteitä kuvataan Antti Kataisen artikkelissa tilapäisen ulkomaisen työvoiman tilastoinnin näkökulmasta ja Ossi Nurmen artikkelissa matkailutilastoinnin näkökulmasta.

	Bkt:n vuosi- muutos, %	Teollisuus- tuot. vuosi- muutos, %	Yhdenmuk. inflaatio v. muutos %	Työttö- myys- aste, %
	1. nelj. 2015	1. nelj. 2015	huhtik. 2015	huhtik. 2015
Suomi	-0,1	-3,4	-0,1	9,4
Alankomaat	2,4e	0,2	0,0	7,0
Belgia	0,9	0,5	0,4	8,5
Espanja	2,9e	1,5	-0,7	22,7
Irlanti	4,1*	34,7	-0,4	9,7
Italia	0,1	-0,4	-0,1	12,4
Itävalta	0,3	1,7	0,9e	5,7
Kreikka	0,2e	5,7	-1,8	25,6*
Kypros	-2,0*	-5,8	-1,7	15,6
Latvia	1,9	4,2	0,6	9,7*
Liettua**	1,2	5,3	-0,6	8,9
Luxemburg	4,0*	0,1	0,0	5,7
Malta	4,0*	4,3	1,4	5,7
Portugali	1,8	0,5	0,5	13,0
Ranska	0,8	0,3	0,1	10,5
Saksa	1,1	0,1	0,3	4,7
Slovakia	3,1	5,0	-0,1	12,1
Slovenia	2,9	6,2	-0,7	9,3
Viro	3,0*	3,4	0,4	6,1*
Euroalue	0,9*	1,5	0,0e	11,1
Britannia	1,8	1,5	0,0*	5,4*
Bulgaria	3,1e	4,2	-0,9	10,1
Kroatia	0,5	-0,1	-0,1	17,5
Puola	3,7	6,7	-0,9	7,9
Romania	4,3e	4,6	0,6	6,9
Ruotsi	2,5	-2,6	0,5	7,8
Tanska	1,5	1,3	0,4	6,3
Tšekki	4,2	5,3	0,5	5,9
Unkari	3,5	7,9	0,0	7,3*
EU28	1,2*	1,7	0,0e	9,7
Norja	3,2*	1,6	1,8	4,1*
Sveitsi	1,9*	-1,7*	-0,8	3,3
Venäjä	-1,9	-7,2*	16,4	5,8
Kiina	7,0	6,5*	1,5	4,1*
Intia	7,5	2,2*	4,9	4,9*
Japani	-0,9	-0,1*	0,6	3,3
Yhdysvallat	2,7	2,3*	-0,2	5,4

Lähteet: Eurostat, Tradingeconomics.com
(e) ennakkoluku

* POIKKEUKSET:

Bkt: Luxemburg 3. nelj. 2014; Irlanti, Kypros, Malta, Viro, Euroalue, EU28, Norja, Sveitsi 4. nelj. 2014

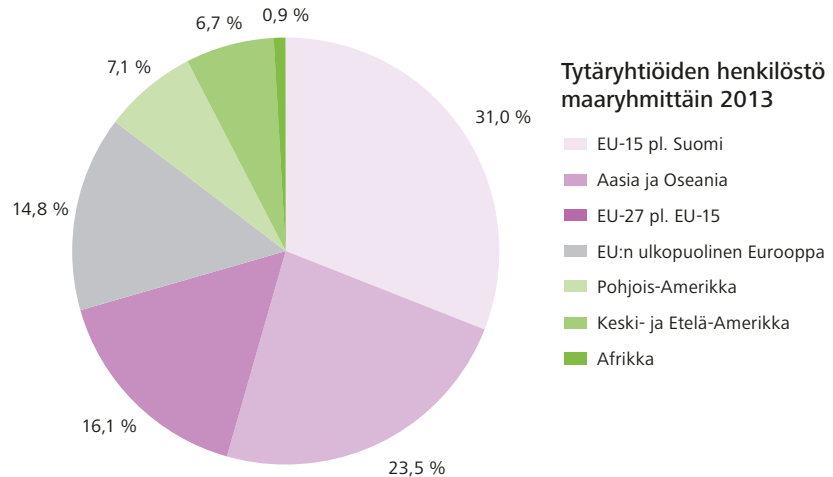
Teollisuustuotanto, työpäiväkorjattu: Sveitsi helmik. 2015; Venäjä, Kiina, Japani, Yhdysvallat huhtik. 2015; Intia maalisk. 2015

Yhdenmuk. Inflaatio: Britannia maalisk. 2015

Työttömyysaste: Kreikka, Latvia, Viro, Unkari, Norja maalisk. 2015; Britannia helmik. 2015; Kiina 4. nelj. 2014; Intia 2013

** Liettua liittyi euroalueeseen 1.1.2015

Suomalaisyrittäjillä liki 4 800 tytäryhtiötä 125 maassa

Yrityksiltä kerättyjen tietojen mukaan suomalaisyritykset harjoittivat liiketoimintaa 4 773 tytäryhtiössä 125 maassa vuonna 2013.

Henkilöstömäärällä mitaten tytäryhtiötoiminta keskittyi Eurooppaan ja Aasiaan. Henkilöstöä ulkomailla oli yhteensä noin 528 000 henkilöä. Heistä vajaa kolmannes työskenteli EU15-maissa ja vajaa neljännes Aasiassa ja Oseaniassa.

Suomalaiset tytäryhtiöt työllistivät EU15-maissa vajaat 163 600 henkilöä. Henkilöstömäärän mukaan suurimmat toimialat EU15-maissa olivat kone- ja metallituoteteollisuus (34 060 henkilöä) ja paperiteollisuus (24 530).

Aasiassa ja Oseaniassa suomalaisyritykset työllistivät yhteensä runsaat 123 740 henkilöä. Elektroniikka- ja sähköteollisuus (54 770 henkilöä) sekä kone- ja metallituoteteollisuus (36 160) olivat suurimmat toimialat.

EU28-maissa (pl. EU15-maat), tukku- ja vähittäiskauppa sekä elektroniikka- ja sähköteollisuus olivat suomalaisten tytäryhtiöiden merkittävimmät toimialat.

Ruotsissa (65 380 henkilöä), Kiinassa

(58 620), Venäjällä (46 320) ja Intiassa (37 600) työskenteli eniten suomalaisyritysten palkkaamaa henkilöstöä.

Tytäryhtiöt ulkomailla investoivat aineelliseen pääomaansa bruttomääräisesti yhteensä vajaat 4,6 miljardia euroa vuonna 2013. Investoinneista 76 prosenttia tehtiin Euroopassa ja 15 prosenttia Aasiassa ja Oseaniassa. Euroopassa investoinnit keskittyivät teollisuuden toimialoille, yhteensä runsaat 1,2 miljardia euroa.

EU-maissa eniten investoi paperiteollisuus, ja EU:n ulkopuolisissa Euroopan maissa sähkö-, kaasu- ja vesihuolto. Aasiassa ja Oseaniassa investoinnit keskittyivät elektroniikka- ja sähköteollisuuteen ja kone- ja metalliteollisuuteen.

Yksittäisistä maista investointeja tehtiin eniten Venäjällä, yhteensä 920,7 miljoonalla eurolla. Maailmanlaajuisesti teollisuuden tytäryhtiöt investoivat eniten, yhteensä 2,2 miljardilla eurolla. ■

Lähde: Suomalaiset tytäryhtiöt ulkomailla 2013, Tilastokeskus

Suomen teollisuuden sijoitetaan muista EU-maista

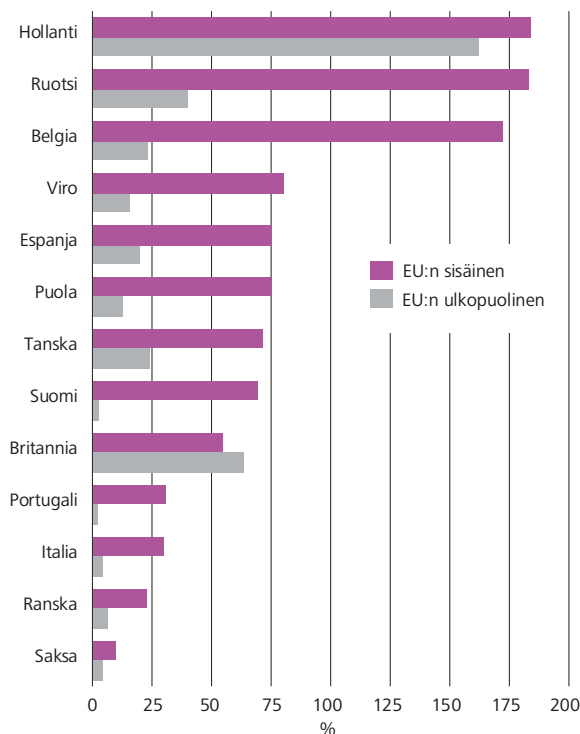
Suorat sijoitukset ulkomailta Suomeen ja Suomesta ulkomaille ovat yksi hyvä mittari globaalia kehitystä arvioitaessa. Eurostatin maaliskuussa 2015 julkaisemat kansainväliset vertailutiedot EU-maiden osalta täydentävät näkökulmaa ulkomaisista sijoituksista teollisuuteen (ks. artikkeli s. 10).

Suorien sijoitusten rajana pidetään 10 prosentin osuutta yrityksestä. Tytäryhtiöiksi puolestaan luetaan yritykset, joista sijoittajataho omistaa yli puolet.

EU-sisämarkkinoiden tärkeyttä korostaa se, että ylivoimaisesti suurin osa EU-maihin tulevista suorista sijoituksista on lähtöisin muista EU-maista. Vain Britanniassa ja Hollannissa merkittävä osa sijoituksista teollisuuteen tulee EU:n ulkopuolelta. Sijoitukset Britanniaan ovat itse asiassa valtaosin peräisin EU:n ulkopuolelta.

Sijoitusten kanta ulkomailta Suomen teollisuusyrityksiin on teollisuuden arvonlisaan suhteutettuna noin 70 prosenttia. Sijoitukset Suomen teollisuuteen tulevat pääasiassa muista EU-maista, vain 2 prosenttiyksikköä 70 prosentin sijoituskannasta oli peräisin EU-maiden ulkopuolelta vuonna 2011.

Ulkomaisten suorien sijoitusten kanta teollisuuteen osuutena arvonlisästä vuonna 2011

Lähde: Eurostat, *Economic globalisation indicators in manufacturing, wholesale and retail trade.*

Suomi poikkeaa muista Pohjoismaista

Muista Pohjoismaista Tanskaan ja Ruotsiin sekä myös Viroon on sijoitettu selvästi Suomea yleisemmin EU-maiden ulkopuolelta. Suomi on näistä maista hieman jäljessä teollisuuden sijoituskantoja arvonlisaan verrattaessa. Tämä pätee etenkin Ruotsiin, jossa ulkomainen sijoituskanta arvonlisaan suhteutettuna on

kolminkertainen Suomeen verrattuna.

Suurille talouksille, kuten Saksa, Italia ja Ranska, suorien sijoitusten merkitys on talouteen suhteutettuna vähäinen. Tämä johtunee siitä, että suuret taloudet ovat jo suuren volyyminsa vuoksi huomattavasti omavaraisempia kuin globaaliin talouteen usein tiiviimmin kytkeytyvät pienet avoimet taloudet. ■

SAMULI RIKAMA

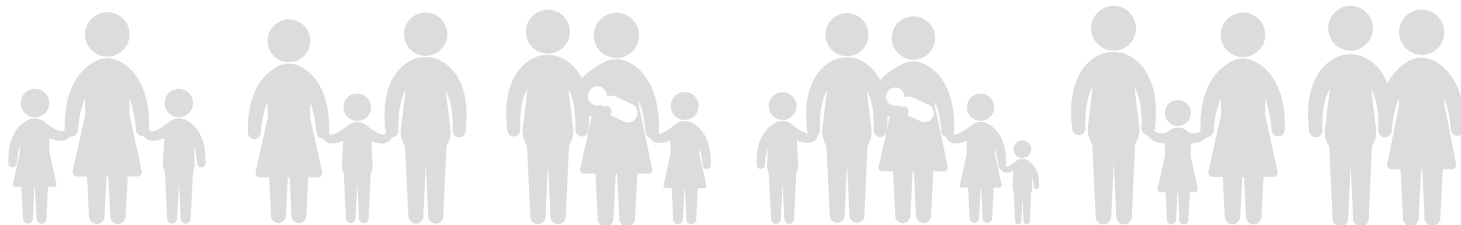

Tietotrendit – talous- ja hyvinvointikatsaus

SEURAA MEITÄ VERKOSSA: TIETOTRENDIT.STAT.FI LÖYDÄT KIINNOSTAVIA NÄKÖKULMIA JA LUKIJAKESKUSTELUJA ASiantuntijablogissa: TIETOTRENDITBLOGI.STAT.FI

Tilaukset tilauslomakkeella (qr-koodi) tai puh. 020 450 05, Edita Publishing Oy. Kestotilauksen vuosihinta on 98 euroa.

[VÄESTÖ]

Lapsikatraiden ja lapsettomien Suomi

Suomessa oli 1 474 000 perhettä vuoden 2014 lopussa, lapsiperheitä 574 000. Edellisvuodesta lapsiperheiden määrä pieneni 2 100 perheellä. Lapsiperheiden määrä on hitaasti vähentynyt viimeisten kymmenen vuoden aikana lähinnä siksi, että perheiden täysi-ikäistyvien lasten ikäluokat ovat suurempia kuin uudet syntyvät ikäluokat. Lapsiperheeseen kuuluu vähintään yksi alle 18-vuotias lapsi.

Lapsiperheissä oli keskimäärin 1,8 lasta, yhteensä 1 056 000 alaikäistä. Yksilapsisia oli 43 prosenttia ja kaksilapsisia 38 prosenttia. Kolmilapsisia oli 13 prosenttia, ja viidessä prosentissa lapsiperheistä oli vähintään neljä alle 18-vuotiasta lasta.

"Tilasto kuvaa poikkileikkausta eli vuoden lopun tilannetta eikä kerro perheiden lopullista lapsilukua", erikoistutkija **Marjut Pietiläinen** muistuttaa. "Perheisiin voi syntyä lisää lapsia tai lapsi on jo voinut täysi-ikäistyä."

Uusperheissä keskimääräinen lapsiluku oli 2,09. Lapsista noin 60 prosenttia on äidin mukanaan tuomia lapsia. Osuus on pysynyt samalla tasolla jo neljännesvuosisadan. Uusperheitä oli vuoden 2014 lopussa 52 000. Uusperheiden määrä pieneni hieman edelliseen vuoteen verrattuna.

Perhekoko pienenee mutta...

Perheiden keskikoko oli 2,8 vuonna 2014. Vielä vuonna 1990 perheissä oli keskimäärin kolme henkilöä.

Perheistä 65 prosenttia oli avioparien perheitä, 23 prosenttia avoparien ja 12 prosenttia yhden vanhemman perheitä.

...isoja pesueita eurooppalaisittain paljon

Perhekoon ja syntyvyyden pienenemisestä huolimatta suomalaisäideille syntyy monilapsisia katraita verrattuna muihin Euroopan maihin.

Viimeisten 20 vuoden aikana Suomessa yksi kymmenestä lapsesta on syntynyt äidille, jolla on jo ennestään vähintään kolme lasta. Muissa Euroopan maissa vastaava osuus on alle 10 prosenttia, useimmissa jopa selvästi alle. Espanjassa vain 2,6 prosenttia lapsista syntyy entuudestaan vähintään kolme lapsen äideille.

Syntyvyys harvempien varassa

Nykymittapuilla isojen perheiden lisäksi Suomessa on enemmän kokonaan lapsettomia naisia verrattuna muihin Pohjoismaihin.

Syntyneiden lapsien määrä on pientynyt neljänä vuonna peräkkäin. Vuoden 2014 syntyvyyden mukaan suomalainen nainen synnyttää enää keskimäärin 1,71 lasta. Vielä vuoden 2010 syntyvyyden mukaan nainen olisi synnyttänyt keskimäärin 1,87 lasta.

Syntyvyys laskee kokonaan lapsettomaksi jäävien kasvavan määrän takia. Syntyvyyden laskusta puolet selittyy sillä, että vuonna 2014 ensimmäisiä lapsia syntyi selvästi vähemmän kuin 2010. Kolmasosa laskusta puolestaan selittyy sillä, että myös toisia lapsia syntyi aiempaa vähemmän. ■

Aiheesta myös *Markus Rapon* ja *Marja-Liisa Helmisen* artikkeleissa ss. 27–38.

Lähde: Tilastokeskus, Väestö- ja oikeustilastot & Eurostat News Release 85/2015

Väestönmuutokset

	4. nelj. 2013	1. nelj. 2014*	2. nelj. 2014*	3. nelj. 2014*	4. nelj. 2014*	1. nelj. 2015*
Elävänä syntyneet	13 738	13 944	14 552	15 343	13 240	13 386
Kuolleet	12 934	13 138	13 021	12 843	12 593	13 829
Syntyneiden enemmyys	804	806	1 531	2 500	647	-443
Maahan muuttaneet	7 342	6 646	7 056	9 984	8 261	5 350
Maasta muuttaneet	3 025	3 502	2 927	4 988	2 995	3 366
Nettomuutto	4 317	3 144	4 129	4 996	5 266	1 984
Väestönlisäys ¹	5 007	3 950	5 660	7 496	5 913	1 541
Väkiluku²	5 445 699*	5 450 614*	5 455 220*	5 460 880*	5 468 376*	5 473 465*

* Ennakkotieto

¹ Sisältää rekisterikorjaukset lopullisten tietojen 4. neljänneksellä

² Ajankohdan lopussa

Ulla-Sisko Poutanen

[MÖKIT]

Uudet vapaa-ajan asunnot entistä suurempia

Vuonna 2014 rakennettiin noin 3 200 uutta vapaa-ajan asuntoa. Rakentaminen oli vilkkainta Lapissa, Etelä-Savossa ja Varsinais-Suomessa. Rakentajat olivat keskimäärin 54-vuotiaita.

Uudet vapaa-ajan asunnot ovat pinta-alaltaan entistä suurempia: 2010-luvulla rakennettujen mökkien koko on keskimäärin 72 neliötä. Kaikkien mökkien keskikoko vuonna 2014 oli 48 neliötä.

Todella pieniäkin, alle 40 neliön mökkejä on vielä runsaasti: koko mökkikannasta 45 prosenttia.

Vapaa-ajan asuntoja oli viime vuonna runsaat 500 000. Vilkkainta rakentaminen on ollut 1970- ja 1980-luvuilla. Suurin osa vapaa-ajan asunnoista sijaitsee veden äärellä; ns. kuivanmaanmökkejä on vain 150 000.

Vapaa-ajan asuntojen omistajat ovat

melko iäkkäitä, keskimäärin 62-vuotiaita. Alle 40-vuotiaita mökkien omistajissa oli vain seitsemän prosenttia. Omistajista valtaosa, runsaat 40 prosenttia, oli pariskuntia. Lapsiperheitä omistajista oli noin 15 prosenttia ja yksin asuvia 16 prosenttia.

Monissa kunnissa mökkejä enemmän kuin vakituksia asuntoja

Vakinaisten asukkaiden vähentyessä kesäasukkaiden merkitys korostuu yhä useammalla paikkakunnalla. Vuonna 2014 kaikkiaan 62 kunnassa oli enemmän vapaa-ajan asuntoja kuin vakinaisesti asuttuja asuntoja. Paikkakunnat ovat väestömäärältään suhteellisen pieniä, ja ne ovat suosittuja mökkipaikkakuntia kuten Parainen, Mäntyharju, Kemiönsaari ja Pälkäne.

Eniten mökkejä oli Mikkelissä, Kuopiossa, Paraisilla ja Savonlinnassa. ■

Lähde: Tilastokeskus. Rakennukset ja kesämökkit 2014.

[MATKAILU]

Suomalaisten matkustelu vilkastui

Suomalaiset matkustivat alkuvuonna kotimaassa viime vuoden kevättä vilkkaammin. Maksullisen majoituksen sisältäneitä matkoja tehtiin lähes viidenes enemmän kuin vuotta aiemmin. Pohjoisen Suomen kohteista Pohjois-Pohjanmaa kasvatti ja Lappi menetti suosiotansa.

Ulkomaille matkustettaessa Italia ja Iso-Britannia kiinnostivat viime vuotta enemmän. Vapaa-ajanmatkailu ulkomaille kasvoi vain hieman edellisvuoden vastaavaan ajankohtaan verrattuna.

Vapaa-ajanmatkailu Viroon ja Ruotsiin kasvoi edellisvuoden keväästä. Alkuvuonna vapaa-ajanmatkoja Viroon suuntautui 709 000 ja Ruotsiin 466 000.

Venäjälle suuntautuva matkailu jatkoi supistumistaan, sillä yöpymisen kohdemaassa sisältäneet matkat Venäjälle vähenivät 26 prosenttia.

Vapaa-ajanmatkojen lisäksi kotimaassa tehtiin 1,1 miljoonaa työ- ja kokousmatkaa. Ulkomaille suuntautui 0,6 miljoonaa työ- ja kokousmatkaa (ml. kohdemaassa yöpymisen sisältäneet matkat,

risteilyt ja päivämatkat). Kotimaan työmatkat vähenivät 10 prosenttia ja ulkomaan työmatkat yhden prosentin viime vuoden vastaavasta ajankohdasta.

Tiedot ilmenevät Tilastokeskuksen Suomalaisten matkailu -tutkimuksesta, jota varten haastateltiin helmi-, maalisk., huhti- ja toukokuussa yhteensä 5 225 iältään 15–84-vuotiasta suomalaista. Vuoteen 2011 saakka tiedot kerättiin 15–74-vuotiailta. ■

Lähde: Suomalaisten matkailu, Tilastokeskus

Yöpymiset¹ kaikissa majoitusliikkeissä, tammi–maalisk. 2015*

Yöpyneiden asuinmaa	Yöpymisvuorokaudet majoitusliikkeissä	
	Kaikki majoitusliikkeet	Yöpymisten vuosimuutos, %
Kaikki yhteensä	4 311 149	-2,8
Suomi	3 011 844	1,9
Ulkomaat	1 299 305	-12,1
Venäjä	266 482	-46
Saksa	121 500	7,6
Britannia	117 780	2,1
Ranska	95 813	8,4
Ruotsi	81 653	7,1
Alankomaat	56 585	-4,2
Viro	46 855	4,5
Japani	45 363	-15,1
Sveitsi	38 638	4,2
Norja	37 230	10,9
Yhdysvallat	34 443	9,2

* Ennakkotieto

Majoitustoiminta*¹

	Maaliskuu 2015	Vuosimuutos %	Tammi-maaliskuu 2015	Vuosimuutos %
Yöpymisiä kaikissa majoitusliikkeissä, 1 000	1 577,2	-2,9	4 311,1	-2,8
ulkomaalaisten yöpymisiä, 1 000	415,1	-9,2	1 299,3	-12,1
Yöpymisiä hotelleissa, 1 000	1 320,6	-2,4	3 671,4	-1,9
ulkomaalaisten yöpymisiä, 1 000	365,7	-8,6	1 126,0	-12,0
Hotellihuoneiden käyttöaste, %	52,5	0,0	49,3	0,1

* Ennakkotieto

⁽¹⁾ Hotellit ym. majoitusliikkeet, joissa on vähintään 20 vuodepaikkaa, tai sähköpistokkeella varustettua matkailuvaunu-/autopaikkaa sekä retkeilymajat

SAMULI RIKAMA

Suomi vetää heikosti kansainvälisiä yrityksiä ja investointeja

Teollisuuden henkilöstöstä ulkomaisissa yrityksissä työskentelevien osuus on Suomessa aivan EU-maiden häntäpäätä. Kaupan alalla sijoitumme vähän paremmin, mutta selvästi verrokkimaita heikommin. Myös t&k-toimintamme on varsin kotikutoista.

Talouskasvun keskiössä on hyvinvoiva ja uutta luova yrityssektori, joka kykenee kilpailemaan tasavertaisesti myös globaaleilla markkinoilla. Suomalaisen yritysten kytkennät kansainväliseen talouteen ja arvoverkostoihin ovat yhä tärkeämpiä, jotta pystyisimme kanavoimaan maamme tätä kautta syntyvää vaurautta.

Etenkin suomalaiset teollisuusyritykset toimivat kansainvälisillä markkinoilla ja ovat jo vuosia työllistäneet ulkomaille enemmän työntekijöitä kuin Suomessa. Kaiken kaikkiaan suomalaisyritysten ulkomaisissa tytäryhtiöissä työskentelee noin 530 000 henkilöä.

Toimintaa globaaleilla markkinoilla voidaan toki pitää indikaattorina suomalaisyritysten globaalista menestyksestä. Suomesta käsin maailmalla toimii jo joitakin todella merkittäviä globaaleja kärkiyrityksiä kuten Kone.

Globaali integraatio toimii myös toiseen suuntaan eli ulkomailta Suomeen. Yleisesti maan houkuttelevuutta ulkomaisten investointien ja pääomien kannalta pidetään erittäin toivottavana. Ulkomaiset investoinnit uudistavat osaltaan taloutta – ne luovat työpaikkoja sekä verkottavat suomalaista yritystoimintaa osaksi globaaleja tuotantoketjuja.

Ulkomainen pääoma myös lisää kilpailua markkinoilla sekä edistää tuloksellista tutkimus- ja kehittämistoimintaa ja sen hedelmien leviämistä kotimaassa.

Teollisuudessa alle viidennes töissä ulkomaisessa yrityksessä

Ulkomaisten yritysten henkilöstön osuus yritystoiminnan tai toimialan kokonaishenkilöstöstä on hyvä ja yleisesti käytetty mittari kuvaamaan ulkomaisten yritysten merkitystä ja roolia taloudessa. Kuviossa 1 on esitetty ulkomaisten yritysten henkilöstöosuudet eri EU-maissa sekä teollisuudessa että kaupan alalla.

Teollisuusyritykset näyttävät olevan selvästi kaupan yrityksiä yleisemmin ulkomaisessa omistuksessa. Kaupan toimiala on määritelty laajasti sisältäen tukku- ja vähittäiskaupan. Teollisuuden tapaan kaupan alalla toimii myös useita globaaleja ketjuja, joiden toimintamalli on kilpailukykyinen ja jotka haastavat toiminnassaan myös kotimarkkinoilla toimivat yritykset.

Toinen havainto kuviosta on se, että useat uudet EU-jäsenmaat ovat houkutteleet merkittävästi niin ulkomaisessa omistuksessa olevia teollisuusyrityksiä kuin myös kaupan alan yrityksiä. Osin tähän lienee syynä uusien jäsenmaiden EU-keskivertoa alhaisempi kustannustaso, mutta myös kasvuvaiheessa olevat markkinat.

Suomi sijoittuu EU-vertailussa varsin heikosti. Suomen teollisuuden henkilöstöstä alle viidennes työskentelee ulkomaisessa yrityksessä, Norjassa ja Tanskassa noin joka neljäs. Ruotsissa reilu kolmasosa teollisuuden henkilöstöstä on töissä ulkomaisessa yrityksessä. Suomea pie-

nempi osuus henkilöstöstä ulkomaisissa teollisuusyrityksissä oli verrokkimaita vain Italiassa, Portugalissa ja Saksassa.

Kaupan alalla ulkomainen omistus lisää kilpailua

Kun verrataan kaupan alan ulkomaisten yritysten henkilöstöä, Suomi lukeutuu EU:n keskikastiin. Suomessa 16 prosenttia henkilöstöstä työskenteli ulkomaisissa yrityksissä. Norjassa, Tanskassa ja Ruotsissa vastaavat osuudet olivat hiekan yli 20 prosenttia.

Suomea on usein ja perustellustikin parjattu kaupan alan heikosta kilpailusta. Eurostatin tilastotietojen nojalla Suomessa kuitenkin työskentelee ulkomaisessa omistuksessa kaupan alalla suunnilleen vastaava määrä henkilöstöä kuin EU-maissa keskimäärin. Ainakaan tämän perusteella ei Suomen kaupan kilpailutilannetta voida pitää erityisen heikkona.

Suomen teollisuus kansainvälistynyt heikoiten

Tyypillisesti ulkomaisessa omistuksessa olevat yritykset toimivat tehokkaammin kuin kotimarkkinayritykset. Tehokkuutta voidaan karkeasti arvioida liikevaihdon perusteella; mikäli ulkomaisten yritysten osuus liikevaihdosta on suurempi kuin henkilöstöstä, synnyttävät ne liikevaihtoa henkeä kohden enemmän kuin

kotimarkkinayritykset ja toimivat näin tehokkaammin.

Kuten kuviosta 2 havaitaan, keskeisissä verrokkimaissa tilanne on juuri edellä kuvatun kaltainen. Sen sijaan Suomessa ulkomaisten teollisuusyritysten henkilöstön ja liikevaihdon osuudet ovat yhtä suuret ja ulkomaiset teollisuusyritykset eivät näyttäisi toimivan Suomessa kotimaisia tehokkaammin. Tuloksiin toki vaikuttavat monet muutkin tekijät, kuten teollisuuden toimialarakenne eri maissa, joten tuloksia voidaan pitää vain karkeasti suuntaa-antavina.

Keskeisimpiin verrokkimaihin – eli muihin Pohjoismaihin, Hollantiin ja Viroon – nähden Suomen teollisuus on selvästi heikoiten kansainvälistynyt, kun tarkastellaan ulkomaisessa omistuksessa olevia teollisuusyrityksiä. Liikevaihto-osuudella mitattuna erityisen merkittävästi teollisuus on kansainvälistynyt Virossa, Hollannissa ja Ruotsissa, joissa kaikissa ulkomaiset teollisuusyritykset vastasivat noin puolesta koko teollisuuden liikevaihdosta.

Myös kauppa verrokkimaita jäljessä

Kaupan alalla ulkomaisten yritysten tehokkuus liikevaihto-osuudella mitattuna on suurempi kuin kotimaisten yritysten. Tulosta selittää osin monikansallisten kaupan alan ketjujen vahva markkina-asema, toiminnan konseptointi ja hyvin brändätyt tuotteet, jotka ovat keskeisiä työkaluja toiminnan tehokkuuden ja arvonlisän luonnissa.

Suomessa myös kaupan alalla ulkomaisten yritysten henkilöstön osuus on pienempi (16 %) kuin verrokkimaissa, mutta liikevaihto-osuus on tätä selvästi suurempi (23 %). Norjassa ja Tanskassa ulkomaiset kaupan alan yritykset olivat selvästi vahvemmin läsnä kuin Suomessa.

Erityisen merkittävä ulkomaisessa omistuksessa oleva kauppa näyttää olevan Hollannissa ja Ruotsissa, joissa ulkomaiset yritykset vastasivat reilusta kolmanneksella alan liikevaihdosta.

Yritysten tutkimus- ja kehittämistoiminta globalisoituu...

Kirstyvässä kilpailutilanteessa monikansallisten yritysten tavoitteena on op-

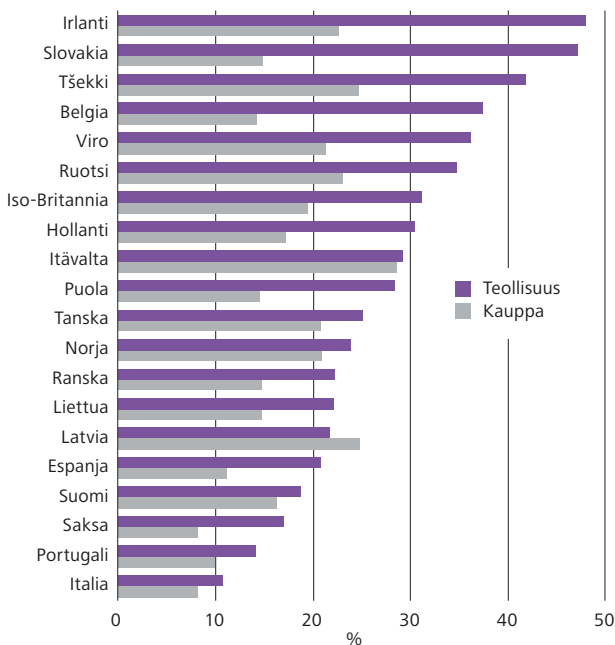
timoida toimintaansa globaalisti. Tämä koskee myös tutkimus- ja kehittämistoimintaa, jolla on kuitenkin strategisen merkityksensä vuoksi usein erityisasema yrityksissä.

Koska tutkimus- ja kehittämistoimintaa ja sen tuloksia varjellaan tarkasti kilpailijoilta, on niiden sijoittamista koskevat ratkaisut yrityksen kannalta kriittisiä. T&k-toiminta edellyttää jo nimensä mu-

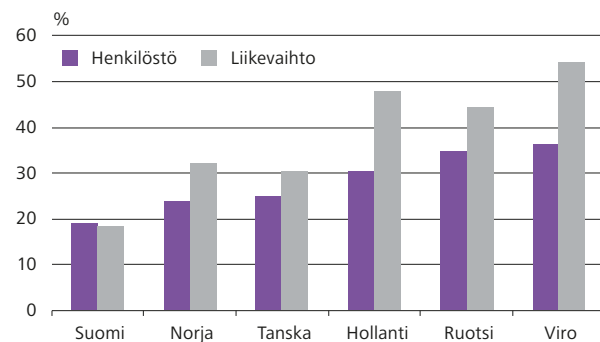
kaisesti toimintojen sijoituspaikalta globaalia kärkiosaamista.

Suomi on vuosia sijoittunut monissa kilpailukykyvertailuissa varsin mallikkaasti ja ollut erilaisilla t&k-toiminnan mittareilla aivan globaalia kärkeä. Ulkomaisten yritysten Suomeen sijoittamaa tutkimus- ja kehittämistoimintaa pidetään erittäin suotavana ja osoituksena Suomen vahvasta osaamisesta ja kilpailukyvyistä. ▶

KUVIO 1. Ulkomaisten yritysten osuus kotimaan henkilöstöstä ja kaupan aloilla

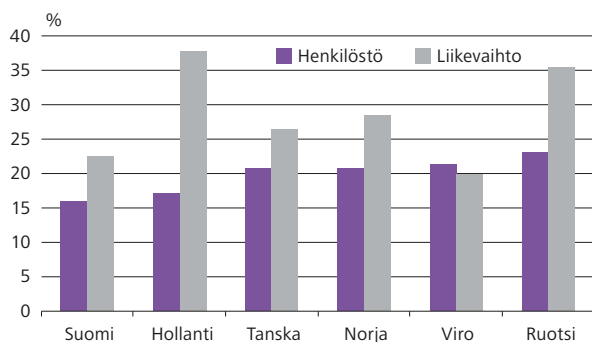

KUVIO 2. Ulkomaisten yritysten osuus kotimaan henkilöstöstä ja liikevaihdosta teollisuudessa

Kuvioiden lähde: Eurostat (aineisto vuodelta 2011)

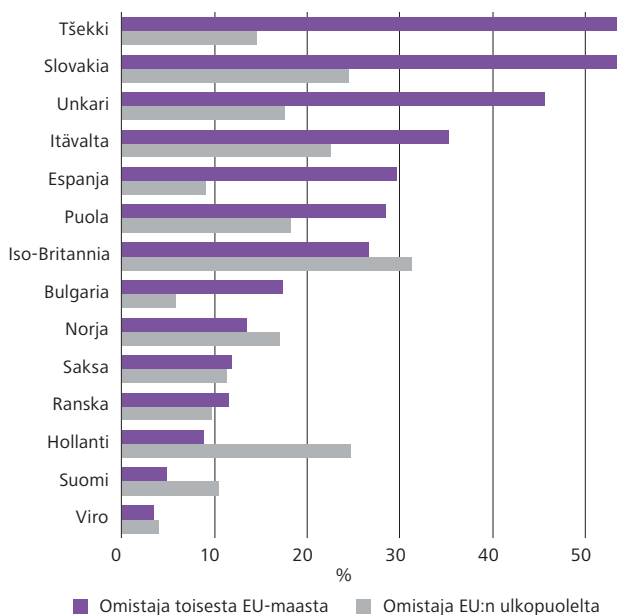
KUVIO 3. Ulkomaisten yritysten osuus kotimaan henkilöstöstä ja liikevaihdosta kaupan alalla

Hallitusohjelmassa yritysten toimintaedellytyksiä pyritään kohentamaan monin tavoin, muun muassa:

- edistämään digitaalisten palveluiden kasvua,
- turvaamaan vientiä, innovaatioita, yritysrahoitusta ja investointeja,
- kannustamaan yrityksiä uuden teknologian käyttöön ja kokeiluihin sekä uusien tuotteiden nopeampaan kaupallistamiseen.

KUVIO 4. Ulkomaisten yritysten osuus teollisuuden t&k-toiminnasta

Kuvioiden lähde: Eurostat (aineisto vuodelta 2011)

tykset tulevat tyypillisesti muista jäsenmaista, jotka ovat sijoittaneet teollisuustoimintaa näihin maihin. Suomessa, Hollannissa ja Britanniassa tutkimus- ja kehittämistoimintaan investoivat yritykset tulevat kuitenkin voittopuolisesti EU-maiden ulkopuolelta, kuten Yhdysvalloista.

Suomi vihdoin nousuun?

EU-maiden vertailussa Suomi ei siis millään tavalla profiloitu ulkomaisten sijoitusten tai tutkimus- ja kehittämistoiminnan kohdemaana. Monilla mittareilla olemme päinvastoin aivan EU-maiden häntäpäässä ja heikoin verrokkimaista.

Suomen taloudessa jo pidempään jatkunut näköalattomuus ja heikko vetovoima ulkomaisten yritysten kannalta ovat mitä ilmeisimmin kytköksissä toisiinsa.

On kriittinen hetki toimia, jotta taloutemme näköalaa saataisiin laajennettua ja toisaalta vetovoimaa kohennettua. Ilmeisimpiä toimenpiteitä ovat kannusteiden kohdentaminen yritystoimintaan, turhan sääntelyn purkaminen sekä työmarkkinoiden toimivuutta kohentavat uudistukset. Nämä lienevät niiden toimien keskiössä, joilla Suomi voitaisiin viimein saada nousuun. ■

Kirjoittaja työskentelee ekonomistina työ- ja elinkeinoministeriössä.

Lähde: Eurostat, *Economic globalisation indicators in manufacturing, wholesale and retail trade.*

...mutta Suomen t&k on kotikutoista

Tosiasiassa Suomi sijoittuu varsin kehnosti EU-vertailussa, jossa tarkastellaan ulkomaisten yritysten osuutta koko maan yritysten tutkimus- ja kehittämistoiminnasta (kuvio 4). T&k-toimintamme on pitkälti kotimaisten yritysten käsissä: ulko-

maisten yritysten osuus oli vain noin 15 prosenttia kaikesta yritysten t&k:sta.

Pitkällä aikavälillä tämä saattaa kostautua, jos yrityksemme eristäytyvät liikaa eivätkä myöskään pääse riittävän nopeasti alati syntyvän uuden globaalien tiedon lähteille.

Monissa uusissa EU-maissa tutkimus- ja kehittämistoimintaan investoivat yri-

AKU ALANEN

Tutkimus- ja kehittämistoiminta alueellisesti keskittynyttä

T&K-toiminta keskittyy julkisella sektorilla odotetusti maakuntiin, joissa sijaitsee korkeakouluja, eli Uudellemaalle, Keski-Suomeen, Pohjois-Pohjanmaalle ja Pirkanmaalle. Yritysten t&K-intensiivisyydellä mitattuna ykköseksi kiilaa Pohjois-Pohjanmaa. Pirkanmaa, Varsinais-Suomi ja Uusimaa ovat seuraavina kärkinelikössä.

Tutkimus- ja kehittämistoiminnalla (t&k) uskotaan olevan talouden pitkän aikavälin kehityksen kannalta erittäin keskeinen rooli. Tämän mukaisesti Suomessa onkin pyritty panostamaan kansainvälisesti verraten suhteellisen paljon t&k-menoihin.

Käytännössä Suomen t&k-panostukset ovat liittyneet kiinteästi ICT-alaan ja Nokiaan. Muutoin Suomen t&k:n suhteellinen taso ei erityisesti poikkea muista maista. Viime vuosien tapahtumat, mukaan lukien Nokian kehitys, ovat kuitenkin alkaneet syödä pohjaa näkemykseltä, koska t&k-toiminnan tulokset – tai oikeastaan tulosten hyödyntäminen – ovat jääneet odotettua vaatimattomammiksi.

Aluetasolla t&k-toiminnan vaikuttavuuden arviointi tilastotiedon perusteella on hyvin vaikeaa jollei jopa mahdollista. Yksittäisellä tekijällä ei voi selittää aluekehitystä, jonka taustalla on lukuisia muuttujia.

Toisaalta jos kyse on ennemminkin t&k:n tulosten hyödyntämiseen liittyvistä ongelmista kuin itse t&k-toiminnasta, ei syytä kannata sysätä sen kontolle. Aina voidaan myös kysyä, miten asiat oli-

sivat kehittyneet, jos ei olisi panostettu t&k:hon tai ICT:hen. Tilanne voisi olla vielä paljon huonompi.

Empiirisissä tutkimuksissa on todettu, että t&k-toiminnan laajemmat vaikutukset – tai taloustieteen kielellä ilmaistuna ulkoisvaikutukset – koko yhteiskuntaan ovat jopa suuremmat kuin t&k:n yksittäiseen tutkimushankkeeseen. Siksi onkin hieman huolestuttavaa, jos nykyinen t&k-menojen laskeva trendi jatkuisi.

Suomen talouskasvua ovat perinteisesti luoneet matalan t&k-intensiteetin toimialat ja yritykset – esimerkiksi käy metsäteollisuus, joka on yksi keskeisimpiä talouden vetureita ja merkittävä arvonnäytteen tuottajia. Ala on keskittynyt sellaisille paikkakunnille, joissa ei liioin panosteta tutkimukseen ja kehittämiseen.

Tutkimus ja kehittäminen alue-bkt:n laskennan uutena elementtinä

Bruttokansantuotteen laskutavan muutos ja uudet aluetilipidon luvut vuosilta 2000–2012 antavat mahdollisuuden tarkastella aiempaa paremmin tut-

kimus- ja kehittämistoiminnan roolia ainakin karkealla tavalla. Uuden laskutavan suurin vaikutus johtuu t&k:n aiheuttamasta markkinasektorin tuotoksen kasvusta ja vastaavasta välituotepanoksen laskusta.

Uudessa kirjaamistavassa t&k-menot siirrettiin pääosin yritysten menoista eli välituotekäytöstä yrityksen tuotokseen. Välituotepanokseen jätettiin sellaiset t&k-menot, jotka kukin yritys käytti oman tutkimusinvestointinsa osana. Julkisen sektorin kohdalla t&k:n aikaansaama arvonnäytteen kasvu liittyi myös kiinteän pääoman kulumisen kasvuun.

Tutkimus- ja kehittämistoiminta on Suomessa keskittynyt alueellisesti selvästi voimakkaammin kuin yritystoiminta. Vuonna 1995 puolet t&k-menoista kohdentui Uudellemaalle ja kymmenesosa Varsinais-Suomeen, Pirkanmaalle ja Pohjois-Pohjanmaalle. Vuosituhannen lopussa keskittyminen oli hieman vähäisempää: Uudenmaan osuus menoista pieneni noin 45 prosentin tienoille ja Pirkanmaan ja Pohjois-Pohjanmaan osuudet vastaavasti hieman kasvoivat. ▶

Miksi t&k ei näy aluetalouden kasvuluvuissa?

Innovaatioita ja kehitystyötä voidaan tehdä sellaisilla tavoilla, joita ei virallisissa tilastoissa luokitella t&k-käsitteen alle. Alueiden sisäinen ja ulkoinen inhimillinen pääoma, organisaatioiden kunto ja tavat eli ns. organisaatiopääoma, verkostot, alueiden sosiaalinen pääoma, muotoiluun käyttö jne. voivat olla ja usein ovatkin rakenteellisesti paljon merkittävämpiä alueen kehitykselle kuin tiukka t&k-toiminta. Ylipäänsä aluetaso – oli se sitten maakunta tai seutukunta – ei välttämättä ole mielekäs tutkimus- ja kehittämistoiminnan vaikutuksen analyysissä. Yritystason datalla saatetaan päästä tarkempiin laskelmiin.

Monitoimipaikkaisissa yrityksissä voidaan yhden toimipaikan t&k-toiminnan tuloksia käyttää ihan muualla sijaitsevilla yrityksen toimipaikoissa. Samoin jonkun alu-

een tutkimuksen tulokset siirtyvät helposti muualle ja niiden hyödyntäminen voi tapahtua muiden yritysten tai toimijoiden tiloissa joko lisenssillä tai ilman.

Lisäksi Nokian rooli on ollut sekä tutkimuksessa että koko maan taloudessa vähän liiankin merkittävä. Nokia pitäisikin erottaa muusta aineistosta, jos halutaan saada aluekehityksestä mielekkäitä tutkimusasetelmia ja -tuloksia.

Tutkimus- ja kehittämistoiminnasta syntyvien tuloksien käyttö voi olla hyvinkin pitkän ketjun päässä ja niiden hyödyntämisen muodot voivat vaihdella eri alojen kesken. Muun muassa tutkijoiden verkottuminen ja yhteydet eri alueilla oleviin toimijoihin voivat noudattaa hyvinkin kummallisia ja epäsuoria väyliä. Aika harvoin tuloksia voidaan käyttää

suoraan, ne tulee ensin nivoa moniin muihin tekijöihin, kuten tuotteiden tai palveluiden muotoiluun, johtamiseen, markkinointiin jne.

T&k-toiminnan lopullinen vaikutus voi-kin ilmetä aivan eri alueella ja toimialalla, missä varsinainen tutkimus- ja kehittämis-työ on tehty tai kirjattu.

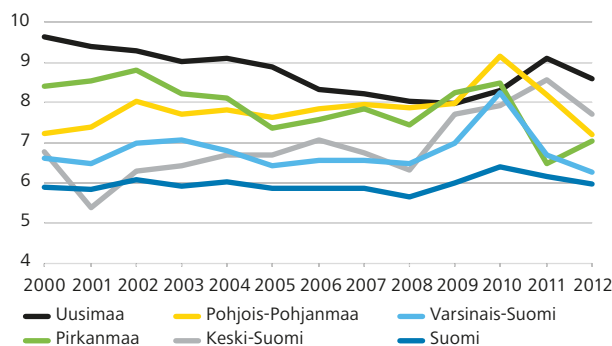
Jos aluetalouden kehityksen vertailussa päämittarina pidetään arvonlisäyksen eli alue-bkt:n kehitystä, niin pelkästään suhdannevaihtelut ja eri tuotteiden hintakehitys sekä alueen toimialarakenne voivat selittää paljon enemmän alue-bkt:n muutosta kuin t&k-toiminta. Siksi vain hyvin pitkän aikajänteen tarkastelu on mielekäästä. Jos sen sijaan aluetalouden päämittariksi valittaisiin vaikkapa väestön kasvu, voisi t&k-menojen rooli olla suurempi ja ilmeisempi.

TAULUKKO 1. Uudenmaan ja Pohjois-Pohjanmaan osuus t&k-toiminnasta 2013

		UUSIMAA	POHJOIS-POHJANMAA
T&k-henkilöstö	Kaikki yhteensä	44,1	10,8
	Yritykset	46,7	12,2
	Julkinen sektori	62,6	6,7
	Korkeakoulusektori	34,8	10,2
T&k-menot	Kaikki yhteensä	45,1	12,7
	Yritykset	44,5	13,9
	Julkinen sektori	62,0	8,0
	Korkeakoulusektori	39,5	9,3

Lähde: Tutkimus ja kehittämistoiminta 2013, Tilastokeskus

KUVIO 1. Julkisen sektorin t&k-intensiteetti 2000–2012, viiden kärki

Lähde: Aluetilinpito, Tilastokeskus

Nykyisin ollaan taas vuosituhanen vaihteen tasolla (taulukko 1). Pahimman taantuman aikana vuonna 2009 Uudenmaan osuus menoista väheni 40 prosentin tuntumaan. Yrityssektorilla Uudenmaan osuus t&k-menoista on viime vuosina ollut hieman runsaat 40 prosenttia, mutta julkisen sektorin puolella osuus on ollut suurempi, vajaa puolet. Uudenmaan vahva asema selittyy sillä, että niin julkisen sektorin tutkimuslaitokset kuin yritysten t&k-toiminnasta vastaavat yksikötkin sijaitsevat suurelta osin pääkaupunkiseudulla.

Toisaalta myös Oulun seudulla yrityksillä on merkittävää tutkimustoimintaa.

Muissa Pohjoismaissa t&k-toiminnan alueellinen sijoittuminen kulkee käsi kädessä aluetalouden kanssa. Norjassa Os- lon ja Akershusin yhteinen osuus tutkimuksesta on suurin piirtein Suomen Uu-

SUOMEN T&K-
PANOSTUKSET OVAT
LIITTYNEET KIINTEÄSTI
ICT-ALAAN JA NOKIAAN.

Tutkimus- ja kehittämistoiminnan osuus bkt:stä, %	
Pohjois-Pohjanmaa	7,3
Pirkanmaa	5,3
Varsinais-Suomi	4,6
Uusimaa	3,9
Suomi	3,4
Pohjanmaa	2,9
Keski-Suomi	2,7
Etelä-Karjala	2,4
Pohjois-Savo	2,1
Pohjois-Karjala	1,9
Kanta-Häme	1,5
Satakunta	1,4
Kainuu	1,2
Lappi	1,2
Päijät-Häme	1,1
Keski-Pohjanmaa	1,0
Etelä-Savo	1,0
Etelä-Pohjanmaa	0,9
Kymenlaakso	0,4
Ahvenanmaa	0,4

Lähde: Kirjoittajan omat laskelmat

T&K:n osuutta alue-bkt:stä vaikea saada esiin

Todellista ja täsmällistä t&K:n bkt-osuutta ei ole mahdollista saada esiin aluetasolla. Tämä johtuu pääosin siitä, että nykyiset t&K:n laskentamenetelmät ja alue-bkt:n laskentamenetelmät poikkeavat toisistaan. Isoin ongelma sisältyy yritysten toimipaikkojen omaan käyttöön suunnatun t&K:n laskentaan.

Tiedustelujen vuoksi yritin kuitenkin estimoida kolmellakin eri tavalla t&K:n maakunnittaisen bkt-osuuden vuodelta 2012. Oheisessa taulukossa on esitetty jonkinlainen keskiarvo näistä kolmesta estimaatista vuodelta 2012. Muille vuosille estimaatti olisi tietysti aluetasolla erilainen.

denmaan maakunnan luokkaa. Ruotsissa tutkimustoiminta on jakautunut alueittain selvästi Suomea tasaisemmin; Tukholman läänin osuus on meidän Uudenmaan maakunnan suhteellista osuutta pienempi. Tanskassa puolestaan Kööpenhaminan seudun osuus on selvästi Uudenmaan vastaavaa osuutta isompi.

T&K-komponentin kokonaisvaikutus Suomen bruttokansantuotteeseen oli suurimmillaan taloustaantumana vuosina 2009 ja 2010, neljä prosenttia. Talouden hienoisesta elpymisestä mutta myös t&K-menojen muutoksen vuoksi se on pienentynyt ollen vuonna 2012 enää 3,4 prosenttia.

Aluetasolla aivan tarkkaa t&K:n osuutta ei nykyisten laskentamenetelmien takia saada selvälle. Kun halutaan arvioida t&K-toiminnan todellista vaikutusta aluekehitykseen, on mielekkäämpää huomioida kaikki alueilla tehty tutkimus- ja ke-

hittämistyö riippumatta siitä, näkyväkö se osana arvonlisäystä vai ei. Siksi käytän tätä tapaa jatkossa.

Kaikkien t&K-menojen suhdetta arvonlisäykseen on tavattu kutsua alueen t&K-intensiteetiksi. Seuraavassa kuvataan julkisen sektorin ja yrityssektorin alueittaista t&K-intensiteettiä maakuntatasolla.

Julkisen sektorin t&K-toiminta keskittyy yliopistopaikkakunnille

Julkisella sektorilla, mukaan lukien korkeakoulut, t&K-menojen suhde sektorin arvonlisäykseen on lähes puolet korkeammalla tasolla kuin yrityssektorilla. Neljä maakuntaa – Uusimaa, Keski-Suomi, Pohjois-Pohjanmaa ja Pirkanmaa – erottuvat julkisen sektorin t&K-intensiteetiltään selvästi maan keskitasosta (kuviot 1).

Suurimmat yliopistot ja tutkimuslaitokset ovat sijoittuneet Helsingin seudulle, minkä johdosta Uusimaa on selvästi alueiden ykkönen.

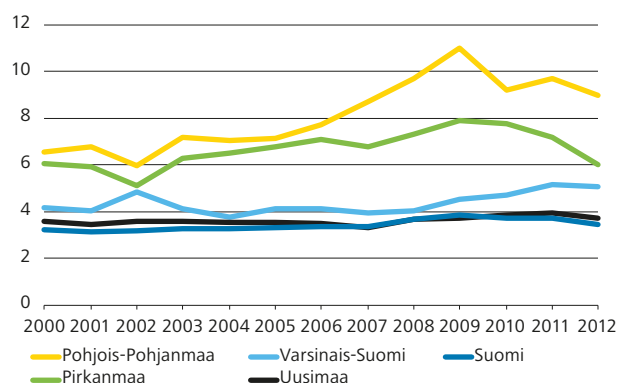
Aivan viime vuosina myös Pohjois-Karjalan t&K-intensiteetti on ylittänyt maan keskitason.

Yrityssektorin t&K-intensiteetti pysytellyt tasaisena

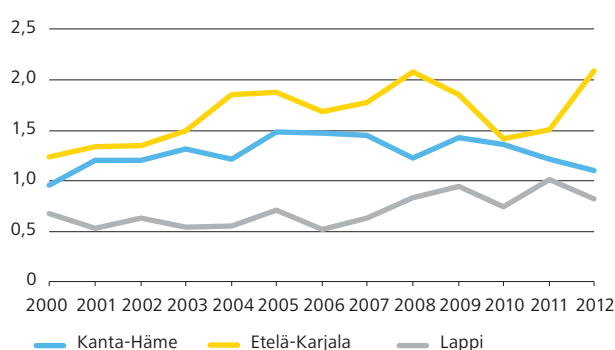
Yrityssektorin t&K-menot ovat pitäneet kohtuullisen hyvin pintansa ja jopa kasvaneet viime vuosina. Koska yrityssektorin arvonlisäys on pienentynyt taantumien seurauksena vuoden 2008 jälkeen, on t&K-intensiteetti pysynyt lähes ennallaan Uudellamaalla.

Yrityssektorilla erottuu neljän t&K-intensiivisen alueen kärki: Pohjois-Pohjanmaa, Pirkanmaa, Varsinais-Suomi ja ▶

KUVIO 2. Yrityssektorin t&k-intensiteetti 2000–2012, neljän kärki

KUVIO 3. Yrityssektorin matalan t&k-intensiteetin alueet 2000–2012

Kuvioiden lähde: Aluetilinpito, Tilastokeskus

Uusimaa (kuvio 2).

Pohjois-Pohjanmaa, lähinnä Oulun seutu, poikkeaa vielä selvästi muusta kärkijoukosta: t&k-intensiteettimittarin arvo ylitti vuonna 2009 jopa 10 prosentin rajan. Lähinnä neljän kärkeä on Pohjanmaa, jossa erityisesti Vaasan seudun kehitys on nostanut sen viime vuosina koko maan tasolle.

Uudellamaalla yrityssektorin arvonlisäys on kehittynyt maan keskitason kanssa samaa tahtia niin ennen taantumaa kuin sen jälkeenkin. Varsinais-Suomi on kehittynyt keskitasoa selvästi heikommin taantumaa jälkeen ja Pirkanmaa keskitasoa paremmin ennen taantumaa ja selvästi heikommin taantumaa jälkeen.

Pohjanmaan yrityssektori kasvoi ennen taantumaa keskitasoa paremmin mutta taantumaa jälkeen hyvin heikosti. Ylipäänsä suhdannevaihtelut selittävät alueiden talouskasvua, ei niinkään t&k-intensiteettiä.

Kuviossa 3 on esitetty yrityssektorin t&k-intensiteetti kolmessa maakunnassa, joissa talouskasvu on ollut maan keskitasoa parempi erityisesti taantumaa jälkeen.

Matalan t&k-intensiteetin alueisiin lukeutuvassa Kanta-Hämeessä yrityssektorin talouskasvu on ollut viime vuosina selvästi keskitasoa parempaa. Lapissa yrityssektorin t&k-intensiteetti on ollut matalin yhdessä Kymenlaakson ja Pohjois-Karjalan kanssa, mutta silti yrityssektori on Lapissa – ehkä kaivosteollisuusbuumin ansiosta – pärjännyt keskitasoa paremmin.

Etelä-Karjalassa teknisen yliopiston

synty nosti alueen julkista t&k-intensiteettiä lähes maan keskitasolle. Yrityssektorilla alueen t&k-intensiteetti on silti ollut vielä vaatimaton, vain vajaa puolet maan keskitasosta vuotta 2012 lukuun ottamatta.

Alueen yrityssektorin kasvu on ollut koko maan vaatimattominta yhdessä Kymenlaakson kanssa vuosina 2000–2008 ja vähän keskitasoa parempaa sen jälkeen. ■

Alueiden kehitys vaihdellut

Tuotannon kokonaisvolyymi on viimeisen laman pudotuksen jälkeen elpynyt Suomessa hyvin hitaasti eikä ole useimmissa maakunnissa lähelläkään lamaa edeltänyttä tasoa asukasta kohden mitattaessa.

Oikeastaan vain kolmella alueella, Ahvenanmaalla, Lapissa ja Etelä-Karjalassa, kokonaistuotannon volyyymi vuonna 2012 ylitti vuoden 2008 tason. Pohjois-Karjalassa ja molemmissa Hämeen maakunnissa pudotus oli vain puolen prosentin luokkaa.

Sen sijaan vuosina 2011 ja 2012 plussalle oli päässyt jo useampi maakunta, joista parhaiten menestyivät Kanta-Häme, Ahvenanmaa ja Lappi. Myös Päijät-Hämeessä kehitys oli positiivinen. Näistä laman jälkeen menestyneistä alueista yhtäkään ei voi pitää t&k-toiminnan varsinainen keskuksena, Pohjois-Karjala on sentään jonkinmoisen yliopiston ansiosta.

Näin ollen varsinkaan voimakkaiden suhdannevaihtelujen aikoina ei t&k:lla ole kovin paljon selitysarvoa.

Bruttokansantuotteen volyymin muutos asukasta kohti, %

	2011–2012	2008–2012
Suomi	-1,9	-6,3
Uusimaa	-3,4	-8,7
Varsinais-Suomi	-3,3	-13,1
Kanta-Häme	5,9	-0,5
Päijät-Häme	1,1	-0,5
Kymenlaakso	-0,7	-4,0
Etelä-Karjala	-2,1	2,0
Satakunta	0,3	-1,7
Pirkanmaa	-4,3	-9,3
Keski-Suomi	-0,5	-9,1
Etelä-Pohjanmaa	-1,9	-2,2
Pohjanmaa	-0,1	-1,1
Etelä-Savo	0,8	-0,9
Pohjois-Savo	-2,8	-5,1
Pohjois-Karjala	-3,3	-0,6
Keski-Pohjanmaa	-4,8	-5,9
Pohjois-Pohjanmaa	-1,0	-10,1
Kainuu	-0,9	-3,1
Lappi	5,2	6,5
Ahvenanmaa	5,4	11,0

Lähde: Aluetilinpito, Tilastokeskus

TILASTOKESKUS KOULUTTAA

SYKSYN 2015 KURSSITARJONTAA

BKT JA MUUT TALOUDEN MITTARIT 8.9.2015

Kurssilla käydään läpi keskeisimmät talouden toimintaa kuvaavat tunnusluvut sekä käsitellään kansantalouden tilinpidon sisältöä, käsitteistöä, laskentatapaa ja tärkeimpiä tietolähteitä. Saat myös tietoa ajankohtaisista uudistuksista.

TILASTOLLISEN ANALYYYSIN MENETELMÄT JA APUVÄLINEET 10.9.2015

Kurssilla käsitellään keskeisiä tilastollisen tiedon analyysimenetelmiä. Kurssilla saat kerrattua ja syvennettyä tietämystä aineistojen data-analyysista ja tilastollisista menetelmistä. Kurssista hyötyvät kaikki, jotka joutuvat pintaa syvemmältä valmistamaan laajasta tieto- ja data-aineistosta analyysejä omaan tai päätöksentekijöiden käyttöön.

TULONJAON KEHITYS SUOMESSA JA TAVAT MITATA TULONJAKOA 1.10.2015

Kurssilla perehdytään tulonjaon mittaamisen lähdeaineistoihin ja peruskäsitteisiin sekä yleisimmin käytettyihin tulonjaon indikaattoreihin ja niiden tulkinnaan. Kurssilla käsitellään myös tulonjaon kehitystä ja alueellisia tuloeroja maassamme sekä verrataan Suomen tilannetta muihin maihin EU:n tulo- ja elinolo-tutkimuksen valossa.

EDITOINTI JA IMPUTOINTI 13.10.2015

Kurssilla tutustut tilastoaineiston erilaisiin virhelähteisiin, niiden havainnointiin sekä korjaamistapoihin. Kurssi luo katsauksen virheentunnistusmenetelmiin, puuttuvuuksien tarkastelutapoihin, korjausperiaatteisiin sekä imputoinnin eri menetelmiin olemassa olevien aineistojen esimerkkejä hyödyntäen.

TILASTOTIETOKANTOJEN JA AVOIMEN DATAN KÄYTTÖMAHDOLLISUUDET 27.10.2015

Kurssilla perehdytään Tilastokeskuksen tilastotietokantojen käyttöön, miten tietokannoista haetaan dataa sekä tutustutaan metatietojen rakenteeseen ja siihen miten metatietoja voidaan hyödyntää. Kurssilla esitellään Tilastokeskuksen avoimet aineistot ja käydään läpi esimerkkejä avoimien rajapintojen (API) hyödyntämisestä.

MITEN KÄYTÄN JA LASKEN INDEKSEJÄ 10.11.2015

Kurssilla perehdytään indeksien perusteisiin, muodostamistapaan ja käyttöön. Tutuiksi tulevat myös indekseillä laskemisen periaatteet ja oikean indeksin valinta oikeaan tilanteeseen.

RAHAVIRRAT SUOMEN KANSANTALOUDESSA 17.11.2015

Kurssilla tarkastellaan rahavirtoja ja rahoitusrakenteita ja niiden vaikutusta koko talouteen. Kurssilla saat tietoa siitä, miten rahatalouden vaikeudet heijastuivat nopeasti reaalityöelämään. Millainen yhteys vallitsee rahatalouden ja kulutuksen sekä rahatalouden ja tuotannon välillä? Mitkä ovat rahatalouden vaikutukset kaupankäyntiin, vientiin ja tuontiin?

Kurssit järjestetään Tilastokeskuksessa osoitteessa Työpajankatu 13, 00580 Helsinki

Kurssien ohjelmat ja hintatiedot löytyvät kotisivuiltamme:
TILASTOKESKUS.FI/KOULUTUSPALVELUT

Lisätietoja: koulutuspalvelut@tilastokeskus.fi
puh. 029 551 3681

Eduskuntavaaliehdokkaiden sosioekonominen tausta vaikuttaa merkittävästi valintaan

LASSE WINTER

Kansanedustajaksi pääsemistä edistivät vuoden 2015 eduskuntavaaleissa hyvä sosioekonominen asema, korkea koulutus ja mies-sukupuoli. Ehdokkaiden ominaisuuksiin rakentuva ennustemalli onnistui varsin hyvin ennustamaan eduskunnan kokoonpanon ilman tietoa esimerkiksi puoluekannatuksesta.

Tarkastelen artikkelissani kansanedustajaehdokkaiden taustatekijöiden vaikutusta valituksi tulemisen todennäköisyyteen. Kaija Ruotsalainen vertailee puolestaan tämän numeron artikkelissaan ehdokkaiden, valittujen ja äänioikeutettujen sosioekonomisia ominaisuuksia toisiinsa.

Yhtenä edustuksellisen demokratian ihannemallina voidaan pitää ns. parlamentti kansan peilikuvana -mallia, jota kutsutaan myös deskriptiiviseksi edustamiseksi. Kansanedustuslaitoksen valittujen kansanedustajien tulisi sen mukaan muistuttaa taustaominaisuuksiltaan äänestäjiä. On kuitenkin selvää, että parlamenttiin valitut kansanedustajat eivät ole edustava otos kansasta. Peilikuvamallin edistämiseksi politiikan teoreetikot ovat ehdottaneet esimerkiksi kiintiötä naisille ja etnisille vähemmistöille, jotkut jopa kansanedustajien arpomista aidosti edustavan parlamentin valitsemiseksi. (esim. Dovi 2002; Müller ym. 1972).

Peilikuva-mallia on kritisoitu esimerkiksi sillä perusteella, että kansalaisten edustamisessa tärkeintä ovat teot, ei se kuka niitä tekee (Pitkin 1967). Tällaista edustamista kutsutaan substantiiviseksi eli mielipide-edustamiseksi. Eräät teoreetikot pitävät edustamista aktiiviseen väitteeseen perustuvana prosessina, jol-

loin ”äänettömillä”, esimerkiksi eläimillä, kasveilla tai tulevilla sukupolvilla, voi olla omat edustajansa (esim. Saward 2006).

Joseph Schumpeterin kaltaisten demokratiaa kilpailun kautta määrittelevien teoreetikkojen mukaan edustuksellisuudella ei ole mitään merkitystä, sillä kansan ”edun” ja ”tahdon” kaltaiset määreet ovat liian epämääräisiä, jotta päätöksenteko voisi pohjautua niihin. Demokratia on tämän teorian mukaan yksilöiden ja puolueiden kilpailua äänistä, jonka palkintona on valtaa oman poliittisen ohjelman toteuttamiseksi vaalikauden ajaksi (Paloheimo & Wiberg 1996).

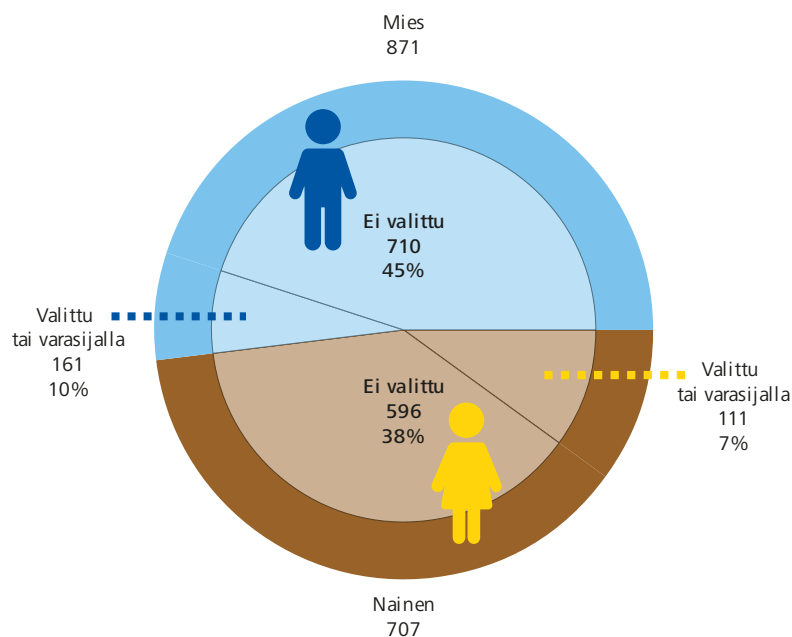
Kansanedustajien ominaisuuksien erilainen jakauma suhteessa kansaan voi joutua kolmesta syystä. Ensiksikin kansanedustajaehdokkaaksi ryhtyvillä henkilöillä voi olla tiettyjä ominaisuuksia sekä aineellisia ja sosiaalisia voimavaroja suhteellisesti enemmän kuin äänioikeutetuilla. Vaikka puolueiden intresseissä on koota jokaiseen vaalipiiriin ehdokaslista, joka vetoaisi mahdollisimman moneen äänestäjäsegmenttiin, kuten opiskelijoihin tai eläkeläisiin, kansanedustajaehdokkaat ovat silti yhteneväisempi ryhmä kuin kansa.

Toinen mahdollinen syy on se, että kansanedustajavaaleissa äänestävät kansalaiset ovat jo itsessään valikoitu näyte kansasta ja huonosti edustava otos koko äänioikeutettujen joukosta. Jo vuosikymmenten ajan politologisessa tutkimuksessa on tiedetty, että äänestämättä jättäneet ovat keskimäärin nuorempia sekä heikommin koulutettuja ja ansaitsevia kuin äänestäneet. Tämän lisäksi esimerkiksi Suomessa naisten äänestysaktiivisuus on perinteisesti ollut miehiä vilkkaampaa (esim. Wass & Borg 2012). Tällöin vaikka valittu parlamentti olisikin peilikuva äänestäneistä, se on silti vinoutunut suhteessa koko äänioikeutettujen joukkoon.

Kolmas mahdollinen tekijä on se, että äänestäjät suosivat tiettyjä ominaisuuksia ja resursseja omaavia ehdokkaita. Vuoden 2011 vaaleissa 44 prosenttia äänioikeutetuista ilmoitti tekevänsä äänestyspäätöksensä ensisijaisesti ehdokkaan pohjalta, vuonna 2007 jopa 51 prosenttia (Karvonen 2012). Vaalitulokseen ja eduskunnan koostumukseen vaikuttavat merkittävästi nimenomaan ehdokkaiden henkilökohtaiset ominaisuudet.

Esimerkiksi ehdokkaan ulkonäöllä on tutkittu olevan vaikutusta äänestyspäätök-

KUVIO 1. Sukupuolet sekä valituksi tuleminen vuoden 2015 eduskuntavaaleissa

Lähde: Tilastokeskus, eduskuntavaalit, omat laskelmat

sen syntyyn (esim. Berggren ym. 2010). Ehdokkaan korkea koulutustaso edesauttaa asiantuntevan imagon luomisessa ja korkea tulotaso taas mahdollistaa kalliin vaalikampanjan ilman vankkaa tukijajoukkoa. Lisäksi aikaisempi mediajulkisuus esimerkiksi urheilun parista saattaa olla hyödyksi. Ehdokasjoukosta voi valikoitua vielä kapeampi joukko, jos tietyt poliittisen elämän ulkopuoliset ominaisuudet näyttävät parantavan valintamahdollisuuksia suhteessa kilpakumppaneihin.

Sosioekonomista profilia määrittäviksi muuttujiksi valitsin veronalaisten ansioiden kokonaismäärän, lasten lukumäärän, koulutustason, siviilisäädyn, iän ja sukupuolen. Tarkastelu on rajattu ainoastaan nykyisten eduskuntapuolueiden sekä Ahvenanmaan ehdokkaisiin, sillä pienpuolueen ehdokkaan läpimeno todennäköisyys eduskuntaan on yleensä minimaalinen. Valituksi tullessiin lasketaan tässä artikkelissa myös varasijalle valitut, vaikka he eivät koskaan nousisikaan eduskuntaan. Henkilön tulo- ja tutkintotiedot ovat vuodelta 2013 ja tiedot sosioekonomisesta asemasta vuodelta 2012, koska uudempaa dataa ei ole vielä kirjoittamishetkellä käytettävissä. Hieman vanhentuu-

neiden tietojen käyttö lisää jonkin verran analyysin epäluotettavuutta.

Ensimmäiseksi tarkastelen muuttujien vaikutusta valintaan taustamuuttuja kerrallaan ottamatta huomioon muita muuttujia. Tämän jälkeen yhdistän muuttujat logistisessa regressiomallissa, jolloin selittävien muuttujien yhteisvaikutukset voidaan huomioida. Lopuksi rakennan vuoden 2011 eduskuntavaaleihin pohjautuvan ennustemallin, jota sovelletaan vuoden 2015 vaalien tuloksen ”ennustamiseen”.

Vuonna 2015 politiikka miehisty

Naisten osuus kansanedustajista on pitkäaikainen poliittinen kysymys. Harvassa demokraattisessa maassa naisedustajia on lähelläkään puolta kaikista valituista. Vuonna 2015 eduskuntaan tai varasijalle valittiin naisehdokkaita vajaa 41 prosenttia kaikista valituista, ehdokkaista naisia oli vajaa 45 prosenttia (kuvio 1).

Miehen todennäköisyys tulla valituksi oli n. 22 prosenttia suurempi kuin naisen. Miehen todennäköisyys tulla valituksi on suurempi niin istuvien kansanedustajien kuin uusien yrittäjienkin jou-

kossa. Vuonna 2011 ero sukupuolten välillä oli lähes olematon, kun muita muutujia ei otettu huomioon. Naisten kannalta vuoden 2015 vaalit sujuivat heikommin kuin vuoden 2011 vaalit.

Yhtä selitystä tälle muutokselle voisi hakea vaalien kärkiteemasta, Suomen taloustilanteesta. Sukupuolten välillä on havaittu olevan eroa siinä, mihin asioihin kansanedustaja kiinnittää kaudellaan huomiota. Siinä missä naiset ovat esimerkiksi terveyslainsäädännössä miehiä aktiivisempia, on talouspolitiikka puolestaan perinteisempi miesten areena (esim. Thomas & Welch 1991). Toisaalta on otettava huomioon, että edelliskauden pääoppositi puolueet Perussuomalaiset ja Keskusta olivat vaalien kaksi suurinta puoluetta, ja kummankin edustajista miesten osuus on perinteisesti ollut suuri, kun naisvoittoisempi SDP oli tällä kertaa vaalien suuri häviöjä. Lisää aiheesta voi lukea Miina Keski-Petäjän Tieto & Trendit blogista (Keski-Petäjä 2015)

Perhe ja ikääntyminen edistävät valintaa

Perheellisyydellä on väliä, kun asetetaan ehdolle eduskuntaan. Yhden lapsen vanhemmat tulivat valituksi eduskuntaan tai varasijalle noin 30 prosenttia todennäköisemmin kuin lapsettomat, ja lisälapset vain paransivat mahdollisuuksia. Vain vajaa 14 prosenttia valituista oli lapsettomia, kun ehdokkaista lapsettomia oli noin neljännes. Naimattomien todennäköisyys tulla valituksi eduskuntaan oli selvästi alhaisempi kuin avioliitossa olevilla. Reilu neljännes kaikista ehdokkaista oli naimattomia, mutta eduskuntaan tai varasijalle heistä pääsi vain noin 20 prosenttia. Avioliitossa olevien todennäköisyys tulla valituksi oli lähes 80 prosenttia parempi kuin naimattomilla.

Mitä vanhempi ehdokas on, sitä todennäköisemmin hän tulee valituksi. Edustajaksi tai varasijalle päätyi 179:stä alle 30-vuotiaasta ehdokkaasta ainoastaan n. kahdeksan prosenttia, kun yli 60-vuotiaista ehdokkaista valituksi tuli vajaa 20 prosenttia. 30-39-vuotiaiden todennäköisyys tulla valituksi eduskuntaan tai varasijalle oli yli kaksinkertainen verrattuna alle 30-vuotiaisiin.

Naisilla korkea ikä ei ole eduksi, sillä yli 60-vuotiaiden naisten joukossa to-

dennäköisyys tulla valituksi pienenee suhteessa neli- ja viisikymppisiin, mutta mies tulee todennäköisimmin valituksi ollessaan yli 60-vuotias. Valittujen keski-ikä vuonna 2015 oli lähes sama kuin vuoden 2011 vaaleissa, mutta vanhempien naisten ja nuorempien miesten todennäköisyydet paranivat verrattuna viime vaaleihin. Ikäjakama oli myös leveämpi ja varsinkin 40–49-vuotiaiden osuus väheni edellisestä eduskunnasta niin nuorempien kuin vanhempienkin osuuden lisääntyessä.

Korkea koulutus antaa ehdokkaalle etulyöntiaseman

Sosioekonomiselta asemaltaan ehdokkaalle on eduksi olla ylempi toimihenkilö; eduskuntaan tai varasijalle valituista 77 prosenttia kuuluu tähän luokkaan, kun ehdokkaista ylempiä toimihenkilöitä oli vain noin 43 prosenttia. Eron vaikuttavat luonnollisesti uudelleenvallitut kansanedustajat, jotka luokitellaan ylempiä toimihenkilöiksi. Ylempien toimihenkilöiden etu on kuitenkin merkittävä myös silloin, kun edelliskauden kansanedustajat rajataan tarkastelusta pois: uusien kansanedustajien ja varalle valittujen joukossa ylempien toimihenkilöiden osuus on noin 56 prosenttia.

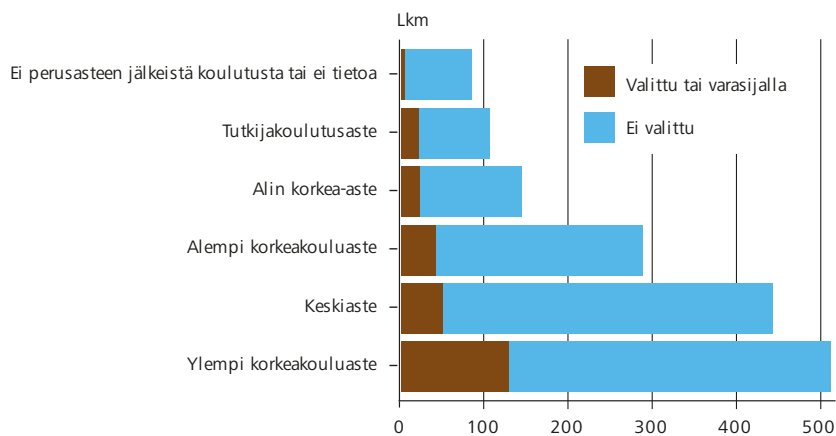
Uusista valituista kansanedustajista yrittäjiä on noin kymmenen prosenttia, mikä on suurin piirtein sama osuus kuin koko ehdokaskunnassa. Työntekijätaustaisista ehdokkaista eduskuntaan tai va-

rasijalle tuli valituksi ainoastaan runsaat kaksi prosenttia. Eläkeläisehdokkaista valituksi tuli lähes 16 prosenttia. Suhteessa vuoden 2011 vaaleihin ylempien toimihenkilöiden yliedustus on hieman laskenut, kun taas yrittäjien osuus valituista kasvoi huomattavasti.

Korkea koulutus antaa ehdokkaalle selkeän etulyöntiaseman matalammin koulutettuihin kilpakumppaneihin nähden (kuvio 2). Vain seitsemällä valitulla ei ollut perusasteen jälkeistä koulutusta. Tutkijakoulutuksen saaneista ehdokkaista 20 prosenttia ja ylempään korkeakouluasteen tutkinnon omaavista noin 25 prosenttia tuli valituksi. Ylempään korkeakouluasteen tutkinto oli yleisin koulutusaste, valituista maistereita oli noin 47 prosenttia. Määrällisesti keskiasteen käyneitä valituista oli toiseksi eniten, mutta heidän läpimenotodennäköisyytensä oli suhteellisesti toiseksi heikoin; ylempään korkeakouluasteen käyneet ehdokkaat tulivat yli 2,5 kertaa todennäköisemmin valituksi ja alempi korkeasteikin paransi valituksi tulemisen todennäköisyyttä 30 prosentilla.

Koska kansanedustajien sosioekonominen asema edesauttaa valituksi tulemisen todennäköisyyttä, ei kansanedustajiksi valittujen korkeat tulot ole myöskään suuri yllätys. Eduskuntaan tai varasijalle valittujen mediaanitulot olivat yli kaksinkertaiset suhteessa kaikkiin ehdokkaisiin. Tätä tosin vinouttaa vanhojen kansanedustajien korkeat palkat, ja ero pieneneekin, kun tarkastellaan uusia valittu-

KUVIO 2. Koulutusaste ja valituksi tuleminen vuoden 2015 eduskuntavaaleissa

Lähde: Tilastokeskus, eduskuntavaalit, omat laskelmat

TAULUKKO. Logistisen regressiomallin vedonlyöntisuhde ja Waldin khiin neliöt

VAIKUTUS	VEDONLYÖNTISUHDE	WALDIN TESTISUURE	P-ARVO
Nainen vs. mies	0,680	4,077	0,044
Ikäluokka 30–39 vs. –30	0,661	3,711	0,054
Ikäluokka 40–49 vs. –30	0,568	0,014	0,905
Ikäluokka 50-59 vs. –30	0,400	3,013	0,083
Ikäluokka 60 + vs. –30	0,304	6,286	0,012
2. tuloviidennes vs. alin tuloviidennes	1,553	5,477	0,019
3. tuloviidennes vs. alin tuloviidennes	2,228	0,631	0,427
4. tuloviidennes vs. alin tuloviidennes	4,409	8,814	0,003
Ylin tuloviidennes vs. alin tuloviidennes	7,961	31,645	<0,001
Alempi korkeakouluaste vs. keskiaste	2,139	1,589	0,208
Alin korkea-aste vs. keskiaste	1,439	0,104	0,748
Ei peruskoulun jälkeistä tutkintoa vs. keskiaste	1,261	0,343	0,556
Tutkijakoulutusaste vs. keskiaste	1,516	0,0454	0,831
Ylempi korkeakouluaste vs. keskiaste	3,030	12,666	<0,001
Avioliitossa vs. naimaton	0,859	0,323	0,570
Eronnut vs. naimaton	0,551	1,138	0,286
Muu vs. naimaton	0,690	0,026	0,873

Vedonlyöntisuhde tulkitaan aina suhteessa referenssiluokkaan, esim. naisen vedonlyöntisuhde mieheen on 0,680 eli miehen todennäköisyys tulla valituksi on $1/0,680=1,47$ -kertainen. Waldin testisuure kertoo, kuinka selitysvomaisena vaikutusta voi pitää eli sen avulla voi arvioida eri muuttujien kontribuutiota mallin kokonaisesitysvomiaan. Korkeampi arvo kertoo vaikutuksen olevan suurempi. Luvut ovat yhdistetty kahdesta mallista siten, että muut kuin tuloviidennes on otettu mallista, jossa tulotaso on vakioitu numeerisena muuttujana.
Lähde: Tilastokeskus, eduskuntavaalit, omat laskelmat

ja edustajia, joiden mediaaniansiot olivat 72 000 euroa, rannalle jääneiden 45 000 euroa. Ylimpään tuloviidennekseen kuuluva ehdokas tuli valituksi 25 kertaa todennäköisemmin kuin alimman tuloviidennekseen ehdokas ja keskimmäisenkin tuloviidennekseen ehdokas lähes kaksinkertaisella todennäköisyydellä.

Verrattuna vuoden 2011 eduskuntavaaleihin tulotason vaikutus valintatodennäköisyyteen laski vuoden 2015 vaaleissa selvästi, sillä vuonna 2011 ylimpään tuloviidennekseen kuuluva tuli valituksi 124-kertaisella todennäköisyydellä ja keskimmäiseen tuloviidennekseen kuuluva 4,4-kertaisella todennäköisyydellä suhteessa alimman tuloviidennekseen ehdokkasiin.

Korkeat tulot menettävät merkitystään, kun otetaan huomioon ikä ja koulutus

Edellä esitetyt tarkastelut tehtiin muuttujia kerrallaan yksittäistarkasteluina. Ongelma tällaisessa tarkastelussa on, että monet selittävät muuttujat korreloivat keskenään ja selittävät samaa ilmiötä. Siksi seuraavaksi esitetään vielä kak-

YLIMPÄÄN TULOVIIDENNEKSEEN KUULUVA EHDOKAS TULI VALITUKSI 25 KERTAA TODENNÄKÖISEMMIN KUIN ALIMMAN TULOVIIDENNEKSEN EHDOKAS.

si monen selittävän muuttujan logistista regressiomallinnusta, jotka ottavat huomioon tämän ongelman.

Ensimmäiseen malliin valittiin muuttujiksi sukupuoli, siviilisääty, koulutus-taso, ikä luokiteltuna ja tulotaso tuloviidenneksettäin (taulukko). Tämän lisäksi malli vakioitiin aikaisemman kansanedustajuuden suhteen. Koska tulotaso havaittiin suurimmaksi selittäväksi tekijäksi, toisessa mallissa vakioidaan tulota-

so numeerisena muuttujana, koska tuloviidennekseen jako hävittää turhaan informaatiota. Seuraavassa analyysissä tulotaso katsotaan tuloviidenneksettäin ensimmäisestä mallista, mutta muiden vaikutussuhteiden tarkastelu perustuu malliin, jossa tulotaso on vakioitu numeerisena, muokkaamattomana muuttujana.

Vuoden 2015 eduskuntavaaleissa miesten todennäköisyys tulla valituksi oli vajaa 50 prosenttia korkeampi kuin naisten, kun siviilisääty, koulutus-taso, ikä, tulotaso ja aikaisempi kansanedustajuus vakioidaan. Miesten mahdollisuudet siis vain paranevat, kun vakiointi muiden muuttujien suhteen on suoritettu. Naiset saivat miehiä kiinni, kun aikaisemman kansanedustajuuden ja koulutuksen hyödyt olivat implisiittisesti taustalla, mutta näiden vaikutusten ollessa vakioitu pois mies oli selkeästi naiskilpakumppaniaan paremmassa asemassa.

Vertailun vuoksi vuonna 2011 vakioinnin jälkeen naisten valinnan todennäköisyys oli noin 20 prosenttia miehiä korkeampi, joten 2015 vaaleja voidaan pitää eräänlaisena maskuliinisena valankumouksena. Keskustan ja Perussuomalaisen vaalivoitot eivät olleet pelkäs-

tään konservatiivien voitto liberaaleista tai maaseudun voitto kaupungeista, vaan tämän lisäksi miesten voitto naisista.

Tulotaso on selkeästi tärkein yksittäisen selittäjä valituksi tulemiseen, mutta muiden muuttujien vakiointi vähensi selvästi tulotason vaikutusta. Muiden muuttujien ollessa vakiona muutos alimpaan tuloviidenneksestä toiseksi alimpaan tarkoittaa valintatodennäköisyyden kasvamista 50 prosentilla. 4. tuloviidenneksestä tarkoittaa 4,4-kertaista todennäköisyyttä päästä eduskuntaan tai ainakin varasijalle, ylin tuloviidenneksestä noin 8-kertaista mahdollisuutta.

Korkea tulotaso menettää merkitystään kun otetaan huomioon sen kanssa korreloivat tekijät, korkea koulutus ja ikä. Pelkällä rahalla ei eduskuntapaikkaa saa, mutta politiikka on kuitenkin hyvin ansaitsevien aluetta, eikä tulotason vaikutusta voi pelkistää ainoastaan kampanjointikustannuksiin ja hyviin sosiaalisiin verkostoihin.

Yksi ikävuosi lisää heikentää valintatodennäköisyyttä noin kolmella prosentilla

Iän vaikutuksessa valintatodennäköisyyteen voidaan havaita mielenkiintoinen ilmiö. Kun muut sosioekonomiset muuttujat vakioidaan, nuoresta iästä tulee myyntivaltti äänestäjien mielesä, ja iän kasvaessa todennäköisyys päästä eduskuntaan heikkenee. Alle 30-vuotiaiden mahdollisuus päästä eduskuntaan tai varasijalle muiden muuttujien ollessa vakioitu on 30 prosenttia parempi kuin 30–39-vuotiailla ja jopa yli kolminkertainen verrattuna yli 60-vuotiaisiin. Numeerisesti mitattuna yhden ikävuoden lisäys heikentää ehdokkaan valintatodennäköisyyttä noin kolmella prosentilla.

Korkea ikä ei siis itsessään tuo ehdokkalle auktoriteettia ja poliittista pääomaa, vaan korkean iän kanssa tuleva tulotaso ja aikaisempi kansanedustaja-kokemus ovat vanhempien kansanedustajaehdokkaiden valtteja verrattuna nuorempiin. Nuoruuden etuna voi olla uutuudenviehätys ja muutoksenhalu, mikä kompensoi muiden resurssien puutetta. Vuoden 2015 vaaleissa nuoret ehdokkaat pärjäisivätkin hyvin ja moni uusi nuori löi itsensä läpi eduskuntaan, näkyvimpänä Varsinais-Suomen äänikuninga-

tar Li Andersson. Toisaalta tulos on sinällään yllättävä, sillä nuorten äänestysaktiivisuus on muita ikäluokkia alhaisempi.

Verrattuna keskiasteen tutkintoon mikä tahansa koulutustaso kannattaa, jopa peruskoulupohjalta pääsee muiden muuttujien ollessa vakiona noin neljänneksen todennäköisemmin eduskuntaan kuin keskiasteen tutkinnolla. Ylempi korkeakoulututkinto säilyttää merkityksensä kansanedustajuuden selittäjänä tekijänä: maisteri pääsee kolme kertaa todennäköisemmin eduskuntaan tai varasijalle kuin pelkästään keskiasteen tutkinnon suorittanut. Liian pitkälle ei kuitenkaan kannata kouluttautua, sillä tut-

KORKEA IKÄ ITSESSÄÄN EI TUO EHDOKKAALLE AUKTORITEETTIA JA POLIITTISTA PÄÄOMAA.

kijakoulutus on muiden muuttujien ollessa vakiona huonompi investointi kuin alempi korkeakouluaste.

Kun muut muuttujat vakioidaan, naimattomuudesta tulee edullinen asia. Naimaton ehdokas tulee valituksi eduskuntaan tai varasijalle noin 16 prosenttia todennäköisemmin kuin naimisissa oleva. Perheellisyyssäkään ei siis ole itseisarvo. Aikaisemman yksilötarkasteluissa havaitun siviilisäädyn ja lasten lukumäärän vaikutussuhteen taustalla lieneekin ollut perheellisten keskimäärin muita korkeampi tulotaso. Siviilisäädyn selitysvoima on kuitenkin muihin neljään muuttujaan nähden alhainen.

Ehdokkaiden taustaominaisuuksien vaikutus vaihtelee vaalista toiseen

Kun edelliset tulokset nivotaan yhteen, muodostuu vuoden 2015 vaalien voittava unelmaehdokas: nuori hyvätuuloinen ja korkeakoulutettu mies, joka ei ole vielä purjehtinut avioliiton satamaan.

Kun verrataan vuosien 2011 ja 2015 vaaleja, mallista tehtävät tulokset ovat

erilaisia. Vuonna 2011 tulojen vaikutus oli paljon suurempi kuin kevään 2015 eduskuntavaaleissa; ylimmän tuloviidenneksen todennäköisyys tulla valituksi oli häkellyttävästi 128-kertainen verrattuna alimpaan tuloviidennekseen.

Naisten todennäköisyys tulla valituksi eduskuntaan tai varasijalle muiden muuttujien ollessa vakiona vuonna 2011 oli 20 prosenttia korkeampi kuin miesten. Korkea koulutus oli jopa haitaksi, kun saman tulo- ja ikäprofiilin keskiasteen ehdokkaan todennäköisyys tulla valituksi oli parempi kuin ylempään korkeasteen tai tutkijakoulun käyneen. Perheellisyys oli hyödyksi, mutta korkea ikä oli edelleen muiden muuttujien ollessa vakioitu huono asia, tosin vasta 40 ikävuoden jälkeen.

Vuoden 2015 vaalien mallin valintatodennäköisyyksien muutos vuoden 2007 ja 2011 vaalien mallien todennäköisyyksiin oli selvä, mutta mitään laajempia päätelmiä asiasta ei kannata tehdä. Esimerkiksi sukupuolten valintatodennäköisyyden muutos miesten hyväksi ei yksiselitteisesti kerro suomalaisen poliittisen elämän muuttumisesta maskuliinisemmaksi. Valittujen verrattain pieni määrä aiheuttaa mallista tehtävien päätelmien radikaalillekin muutokselle.

Voiko vaalitulosta ennustaa?

Edellä rakennettiin logistinen regressiomalli selittämään vuoden 2015 vaaleja. Seuraavaksi otetaan ”askel taaksepäin” ja ”ennustetaan” eduskuntavaalien tulosta käyttäen hyödyksi vuoden 2011 vaaleja. Ennustemallista jätetään pois vakiointiin käytetty aikaisempi kansanedustajuus. Vuoteen 2011 rakentuvassa ennustemallissa ovat siis mukana ainoastaan aikaisemmin mainitut selittävät muuttujat.

Ennustemallilla olisi etukäteen pystynyt ennustamaan 200 kansanedustajaksi valitusta oikein 96 eli lähes puolet vuoden 2015 valitusta eduskunnasta. Jos mukaan otetaan varasijalle valitut, osumistarkkuus nousee 54 prosenttiin. Vaikka vuoden 2011 logistinen malli erosi monilta osin vuoden 2015 vastaavasta, olisi ennen kevään 2015 vaaleja voitu ennustaa hieman vajaa puolet valituista kansanedustajista käyttämättä tietoa puolueesta tai sen kannatuksesta, vaalipiiristä tai aikaisemmasta poliittisesta kokemuk-

sesta. Ennustemallin suhteellisen korkea osumistarkkuus uusia vaaleja ennustettaessa on häkellyttävä havainto.

Tosin on otettava huomioon, että ennustaminen onnistui parhaiten vanhojen kansanedustajien kohdalla. Tämä on luonnollista kahdesta syystä. Ensinnäkin vanhoilla kansanedustajilla on virkan- sa ansiosta keskimääräistä selkeästi korkeammat tulot, mikä parantaa heidän mahdollisuuksiaan tulotasoa korostavassa mallissa. Toisekseen ennustemalli on kalibroitu vuoden 2011 vaalituloksen mukaisesti, jolloin malli luonnollisesti ennustaa samojen henkilöiden pärjävään kuin edellisissä vaaleissa. Uusista kansanedustajista malli sai oikein ainoastaan 12 prosenttia, varasijalle valitut mukaan lukien osumaprosentti nousi noin 21 prosenttiin.

Vaikka vuoden 2011 eduskuntavaaleista puhuttiin ”muutosvaaleina”, vuoden 2007 aineistoon rakennetulla ennustemallilla olisi voinut ennustaa oikein 61 prosenttia 200 kansanedustajasta ja 63 prosenttia 280 varasijalle tai eduskuntaan valitusta. Uusista kansanedustajista malli olisi ennustanut oikein vuonna 2011 jopa 37 prosenttia, varasijalle valitut mukaan lukien n. 39 prosenttia. Nämä luvut ovat huomattavasti paremmat kuin vuodelle 2015 tehdyt ennustelaskelmat. Vuosi 2007 olikin kansanedustajien sosioekonomisten taustojen puolesta verrattain samankaltainen kuin vuosi 2011.

Mitä tämä kaikki sitten tarkoittaa edustuksellisen demokratian toimivuuden ja erityisesti teoreettiseksi viitekeh- ykseksi valitun peilikuvamallin kannalta? Peilikuvamalli ei yksinkertaisesti vastaa todellisuutta. Puolue- tai ehdokasvalinta ei enää 2010-luvulla perustu omaan yhteiskuntaluokkaan 1900-luvun poliittisten ristiriitaisuuksien menettäessä merkitystään (Grönlund & Westinen 2012). Yhteiskuntaluokkaerojen hämärtyessä eduskunnan koostumus ei kuitenkaan ole muokkautunut edustavaksi otokseksi, kun äänestäjät eivät hae ehdokkaastaan samoja piirteitä kuin itsessään. Sen sijaan tietyt ominaisuudet vain vinouttavat parlamentin jakaumaa entisestään.

Nykyiset poliitikot on veistetty verrattain pitkälle samasta sosioekonomi- sesta puusta ja viimeistään uuden kansanedustajan ammattipolitiikoiden johtaa poliittikoluokan homogenisoitu- miseen puolueesta riippumatta. Peiliku-

vamallin ideaalijattelussa kansanedus- tajat edustavat kansaa niin mielipiteil- tään kuin ominaisuuksiltaan. Nyky- sin on tyydyttävä pelkkään mielipiteiden edustamiseen substanttiivisen demokra- tiamallin mukaisesti.

VIIDELLÄ SOSIOEKONOMISELLA MUUTTUJALLA PYSTYY ENNUSTAMAAN OIKEIN NOIN PUOLET 200 EDUSTAJAN KOKOISESTA PARLAMENTISTA.

Demokratian ideaalien kannalta kiu- sallista on se, että viidellä sosioekonomi- sella muuttujalla pystyy yli 2 000 ehdok- kaan joukosta ennustamaan oikein noin puolet 200 edustajan parlamentista, var- sinkin kun tulotasoa voi pitää mallin tärkeimpänä osatekijänä. Malli ei ota huomioon henkilön poliittista uraa, ei hänen edustamansa puolueen kannatusta, ei vaalipiirijakoa eikä julkisuutta, esiin- tymistaidoista ja asiaosaamisesta puhu- mattakaan. Vuoden 2015 eduskuntavaa- lien kampanjateemoissa esiintyivät sloganit ”politiikka oli rikki” ja ”me korjaamme sen”. Ennustemallin tarkkuuden valossa näitä lausahduksia voitaneen pitää perus- teltuina, mikäli haluamme pitää peiliku- vamalla ideaalina tavoitetilana ja kansan- edustajiemme edustavan kansaa myös so- sioekonomisilta ominaisuuksiltaan. ■

Kirjoittaja on yliaktuaari Tilastokeskuksen väestö- ja elinoloilastot -yksikössä.

Lähteet:

Berggren, Niclas & Jordahl, Henrik & Poutvaara, Panu 2010. *The Looks of a Winner: Beauty and Electoral Success*. *Journal of Public Economics* 94/1–2.

Dovi, Suzanne 2002. *Preferable Descriptive Representatives: Will Just Any Woman, Black or Latino Do?* *American Political Science Review* 96/4.

Karvonen, Lauri 2012. *Ehdokasäänestäminen*. Teoksessa: Sami Borg (toim.). *Muutosvaalit 2011. Selvityksiä ja ohjeita 16/2012*. Helsinki: Oikeusministeriö.

Keski-Petäjä Miina 2015. *Nuoret naiset menestyivät miehisissä vaaleissa*. <http://tietotrenditblogi.stat.fi/nuoret-naiset-menestyivat-miehisissa-eduskuntavaaleissa/>.

Grönlund, Kimmo & Westinen, Jussi 2012. *Puoluevalinta*. Teoksessa: Sami Borg (toim.) *Muutosvaalit 2011. Selvityksiä ja ohjeita 16/2012*. Helsinki: Oikeusministeriö.

Müller Dennis & Tollison, Robert & Willet, Thomas 1972. *Representative Democracy via Random Selection*. *Public Choice* 12/2.

Paloheimo, Heikki & Wiberg, Matti 1996. *Politiikan perusteet*. Helsinki: Sanoma Pro Oy.

Pitkin, Hannah 1967. *The Concept of Representation*. Berkeley: University of California Press.

Saward, Michael 2006: *Representation*. Teoksessa: Andrew Dobson & Robyn Eckersley (toim.). *Political Theory and Ecological Challenge*. Cambridge University Press.

Thomas, Sue & Welch, Susan 1991. *The Impact of Gender on Activities and Priorities of State Legislators*. *Western Political Quarterly* 44/2.

Wass, Hanna & Borg, Sami 2012. *Äänestysaktiivisuus*. Teoksessa: Sami Borg (toim.). *Muutosvaalit 2011. Selvityksiä ja ohjeita 16/2012*. Helsinki: Oikeusministeriö.

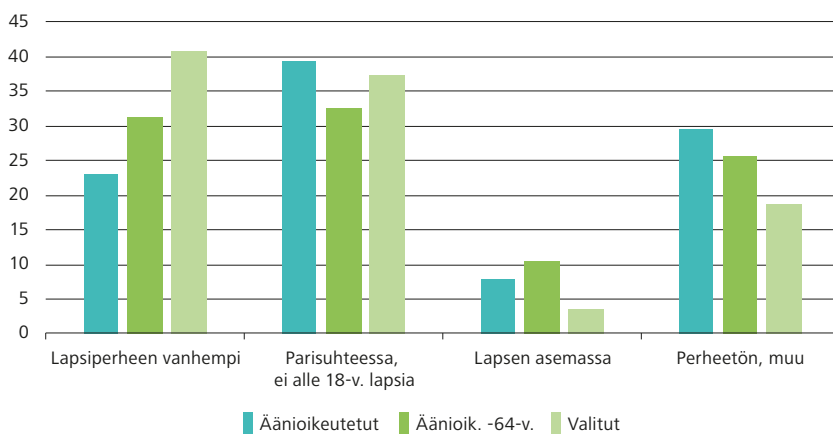
Kommentoi verkossa
tietotrendit.stat.fi

KAIJA RUOTSALAINEN

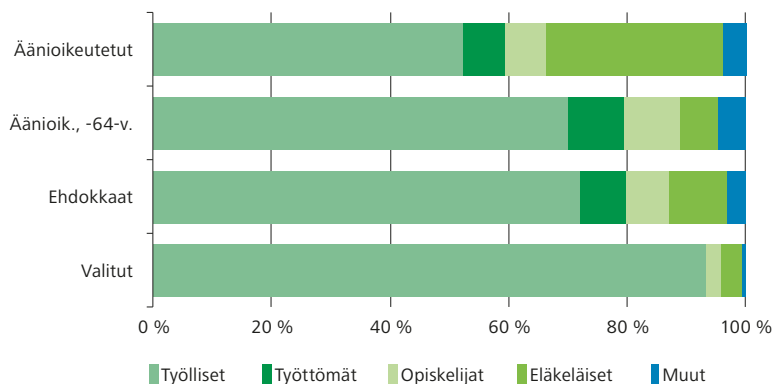
Edustavatko kansanedustajat kansaa?

Vuoden 2015 eduskuntavaaleissa valitut kansanedustajat eivät ole taustaominaisuksiltaan läpileikkaus suomalaisesta yhteiskunnasta. Etenkin työttömien, eläkeläisten ja nuorten edustus on heikkoa.

KUVIO 1. Eduskuntaan valitut ja äänioikeutetut perheeseaman mukaan eduskuntavaaleissa 2015

KUVIO 2. Äänioikeutetut, ehdokkaat ja valitut pääsiallisen toiminnan mukaan eduskuntavaaleissa 2015

Kuvioiden lähde: Tilastokeskus, vaalitulokset

Miten äänestäjä valitsee ehdokkaansa? Haluaako hän edustajakseen oikeasti kaltaisen henkilön vai jonkun oman ihannekuvansa? Valintaan vaikuttaa merkittävästi ehdokkaan asema yhteiskunnassa (ks. Lasse Winterin artikkeli tässä numerossa). Istuvat kansanedustajat ovat vahvoilla, myös monet talousvaikuttajat. Samoin läpi saattaa päästä muulla tavoin ansioitunut tai tunnettu julkisuuden henkilö: urheilija, näyttelijä, laulaja.

Kansanedustajat tekevät päätöksiä, jotka vaikuttavat monella tapaa esimerkiksi lapsiperheiden, eläkeläisten, työttömien ja opiskelijoiden elämään. Miten hyvin kansanedustajat tuntevat eri väestöryhmien arkielämää ja siihen liittyviä ongelmia?

Seuraavassa tarkastelen kansanedustajiksi valittuja eri taustatekijöiden mukaan, ja vertaan heitä äänioikeutettuihin. Tarkastelu perustuu Oikeusministeriön rekisteriin äänioikeutetuista ja ehdokkaista sekä Tilastokeskuksen tilastoaineistoihin (Tilastokeskus 2015).

Lapsiperheet ovat hyvin edustettuina – yksin asuvat heikommin

Iso osa kansanedustajista elää lapsiperheen arkea. Yli 40 prosentilla valituista asuu kotona vielä vähintään yksi alakäinen lapsi. Kaikista äänioikeutetuista on lapsiperheen vanhempia vajaa neljännes ja alle 65-vuotiaista äänioikeutetuista noin kolmannes. Perheettömiä eli lähinnä yksinasuvia on äänioikeutetuissa yli kymmenen prosenttiyksikköä enemmän kuin kansanedustajiksi valituissa. Kansanedustajista perheettömiä on vajaa viidennes, äänioikeutetuista noin 30 prosenttia. (Kuvio 1.)

Eduskuntaan valitut hyvätuloisia työssäkäyviä

Eduskuntaan päässeet edustavat hyväosaisia monestakin näkökulmasta: he ovat korkeasti koulutettuja, osallistuvat työelämään ja ansaitsevat hyvin.

Koska ehdokkaat edustavat ikänsä puolesta enemmän työikäistä väestöä kuin koko äänestäjäkuntaa, on luonnollista, että suurin osa ehdokkaista on työssäkäyviä. Ehdokkaista noin 70 prosenttia oli vuoden 2013 lopussa töissä – eläkkeellä ehdokkaista oli kymmenen ja opiskelemissa seitsemän prosenttia. Äänioikeutetuista työllisiä on hieman yli puolet ja eläkeläisten osuus on 30 prosenttia.

Työikäisen väestön kohdalla ero ehdokkaiden ja äänioikeutettujen välillä taasoittuu hieman. Työllisyysasteella kuvataan työllisten osuutta työikäisestä väestöstä eli 18–64-vuotiaista. Äänioikeutetuista työikäisistä työllisiä oli 70 prosenttia. Samanikäisistä ehdokkaista työllisten osuus oli 77 prosenttia.

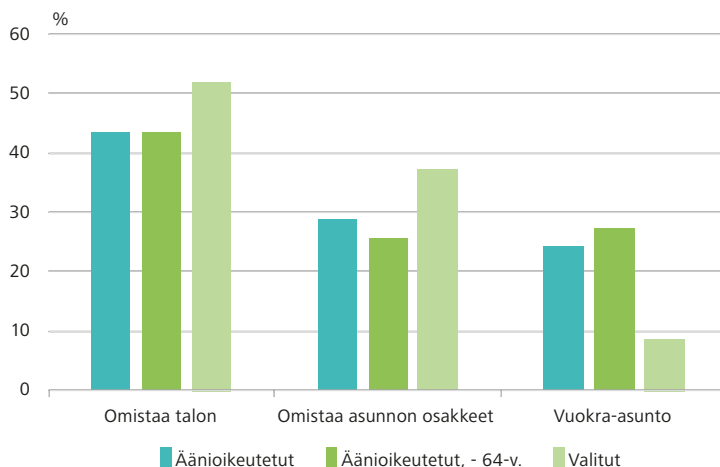
Eduskuntaan valituiksi tulleista vielä suurempi osa eli yli yhdeksän kymmenesosa oli työllisiä vuoden 2013 lopussa. Vaikka eläkeläisiä on äänioikeutetuista lähes kolmannes, ja heitä oli ehdokkaista kymmenen prosenttia, niin eduskuntaan pääsi vain muutama eläkkeellä oleva. Eläkeläiset eivät siis ainakaan äänestäneet kaltaisiaan. Eläkeikäisiä tai eläkeikää lähestyviä eli 60 vuotta täyttäneitä eduskuntaan valituista oli 14,5 prosenttia. (Kuvio 2.)

Kansanedustajat asuvat väljästi omistusasunnoissa

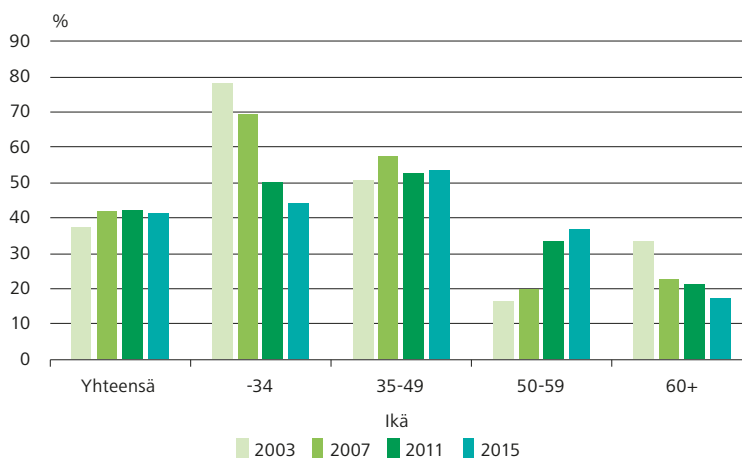
Hyväosaisuus ilmenee myös eduskuntaan valittujen asuinoloissa. Valitut kansanedustajat asuvat äänioikeutettuja useammin omistusasunnossa ja heitä tilavammin. Valituista kansanedustajista lähes 90 prosenttia asuu omistamassaan asunnossa, äänioikeutetuista noin 70 prosenttia. Vuokralla kansanedustajista asuu alle kymmenen prosenttia, kun taas äänioikeutetuista vuokralla asuu lähes neljännes. (Kuvio 3.)

Ahtaasti asuvaksi määritellään asuntonkunta, jossa on enemmän kuin yksi henkilö huonetta kohti. Sekä äänioikeutetuista että valituista noin 12 prosenttia asuu määritelmän mukaan ahtaasti, mutta tilavasti asuvien osuus on kansan-

KUVIO 3. Eduskuntaan valitut ja äänioikeutetut asunnon hallintaperusteen mukaan eduskuntavaaleissa 2015

KUVIO 4. Naisten osuus valituista ikäluokittain eduskuntavaaleissa 2003–2015

Kuvioiden lähde: Tilastokeskus, vaalitulokset

edustajissa yli kaksinkertainen äänioikeutettuihin nähden. Kansanedustajista tilavassa asunnossa asuu neljännes, äänioikeutetuista noin 11 prosenttia.

Asuinpinta-alaa henkilöä kohden äänioikeutetuilla on käytettävissään keskimäärin 37 neliometriä ja valituilla kansanedustajilla 45 neliometriä.

Nuorten naiskansanedustajien osuus pienentynyt

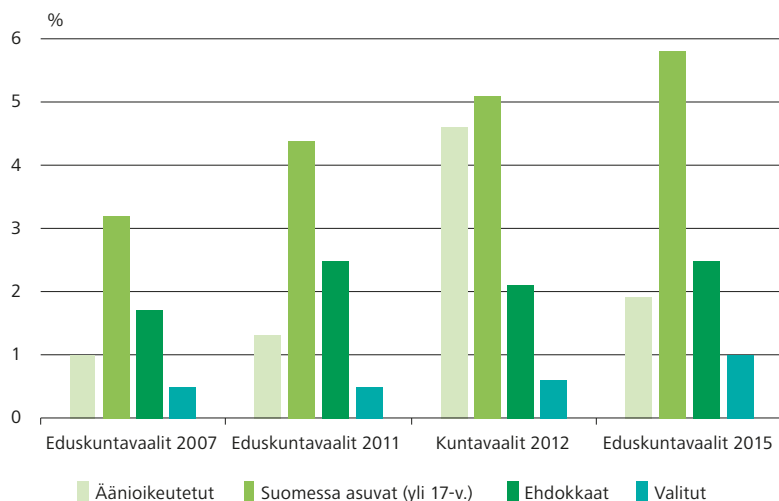
Mediassa puhuttiin kevään vaaleista nuorten naisten läpimurtona. Vaikka alle 30-vuotiaita naisia pääsikin eduskuntaan aiempaa vaaleja enemmän, niin alle 35-vuotiaista eduskuntaan valituista

aiempaa pienempi osuus oli naisia. Alle 35-vuotiaiden määrä eduskuntaan valituista on kasvanut vuoden 2003 vaaleista lähes 50 prosenttia. Vuonna 2003 eduskuntaan valittiin 23 alle 35-vuotiasta, nyt kevään 2015 vaaleissa alle 35-vuotiaita pääsi läpi 34. Naisten osuus tästä ikäluokasta on pienentynyt huomattavasti. Vuosina 2003 ja 2007 suurin osa alle 35-vuotiaista valituista oli naisia. Kevään vaaleissa enää 44 prosenttia. (Kuvio 4.)

Naisten osuus kaikista eduskuntaan valituista on pysynyt samalla tasolla koko 2000-luvun eli noin 40 prosentissa. Tämän vuosituhannen vaaleissa naiset ovat olleet enemmistönä alle 50-vuo-

KUVIO 5. Ulkomaalaistaustaisten osuus äänioikeutetuista, ehdokkaista ja valituista eduskuntavaaleissa 2007, 2011 ja 2015 ja kuntavaaleissa 2012

Lähde: Tilastokeskus, vaalitulostot

VIIDENKYMMENTEN VUODEN IKÄ NÄYTTÄÄ OLEVAN TAITEKOHTA, JONKA JÄLKEEN NAISTEN PÄÄSY EDUSKUNTAAN VAIKEUTUU.

tiaissa. Vuoden 2007 vaaleissa naisten osuus oli tämän ikäryhmän kansanedustajista jopa 60 prosenttia. Kevään vaaleissa alle 50-vuotiaat naiset pitivät vielä pintansa: tämän ikäisistä eduskuntaan valituista niukka enemmistö oli naisia. Viidenkymmenen vuoden ikä näyttää olevan taitekohta, jonka jälkeen naisten pääsy eduskuntaan vaikeutuu: naisten osuus 50 vuotta täyttäneistä kansanedustajista on vaihdellut 20 ja 31 prosentin välillä.

Ulkomaalaistaustaisia valitaan väestöosuuttaan vähemmän

Väestön ulkomaalaistaustaisuutta kuvataan usein monella eri kriteerillä. Ulkomaalaistaustaisiksi voidaan määritellä ulkomaan kansalaiset, ulkomailla syntyneet, maahan tiettynä ajankohtana muuttaneet, muita kuin kotimaisia kieliä puhuvat tai toisen polven maahanmuuttajat. Eduskuntavaaleissa äänioikeus samoin kuin oikeus asettua ehdok-

kaaksi on vain Suomen kansalaisilla. Siten järkeviä ulkomaalaisuutta kuvaavia muuttujia ovat syntyperä ja äidinkieli.

Seuraavassa ulkomaalaistaustaisiksi on määritelty henkilöt, joiden molemmat (tai ainoa) vanhemmat ovat syntyneet ulkomailla. Suomessa asuvista on ulkomaalaistaustaisia 5,5 prosenttia. Suurin osa heistä on kuitenkin myös ulkomaan kansalaisia eikä heillä siten ole äänioikeutta eduskuntavaaleissa. Poliittinen osallistuminen voidaan nähdä tärkeänä osana vähemmistöjen integroitumisesta yhteiskuntaan.

Verrattuna kuntavaaleihin ulkomaalaistaustaiset asettuivat suhteellisesti useammin ehdokkaiksi eduskuntavaaleissa. Vuoden 2012 kuntavaaleissa ehdokkaista ulkomaalaistaustaisia oli 2,1 prosenttia ja äänioikeutetuista 4,6 prosenttia. Vuoden 2015 eduskuntavaaleissa osuudet olivat päinvastaiset: ulkomaalaistaustaisia oli ehdokkaista 2,5 prosenttia ja äänioikeutetuista 1,9 pro-

senttia. Ulkomaalaistaustaisten ehdokkaiden osuus oli siis suurempi kuin heidän osuutensa äänioikeutetuista. Nykyisen eduskunnan kansanedustajista vain kaksi eli yksi prosentti on ulkomaalaistaustaisia. (Kuvio 5.)

Eroa kunta- ja eduskuntavaalien välillä selittää se, että kuntavaaleissa äänioikeus on myös osalla ulkomaan kansalaisista, esimerkiksi muun EU:n jäsenvaltion, Islannin ja Norjan kansalaisilla sekä muilla vähintään kaksi vuotta Suomessa vakinaisesti asuneilla ulkomaan kansalaisilla. Eduskuntavaaleissa äänioikeus on vain Suomen kansalaisilla.

Kansanedustajat pähkinänkuoressa

Vaaleissa kansanedustajiksi valituiksi tulleet ehdokkaat eivät edusta kansaa siinä mielessä, että he olisivat kansa pienois-koossa. Valitsimme itsellemme eduskunnan, joka on huomattavan miesvoittoinen ja jossa nuorten ja vanhusten osuus on pienempi kuin väestössä keskimäärin.

Valitsimme eduskuntaan henkilöitä, jotka ovat korkeammin koulutettuja ja parempituloisia kuin valitsijansa. Valitut kansanedustajat ovat työssäkäyviä – työttömien, eläkeläisten ja opiskelijoiden edustajat puuttuvat lähes täysin.

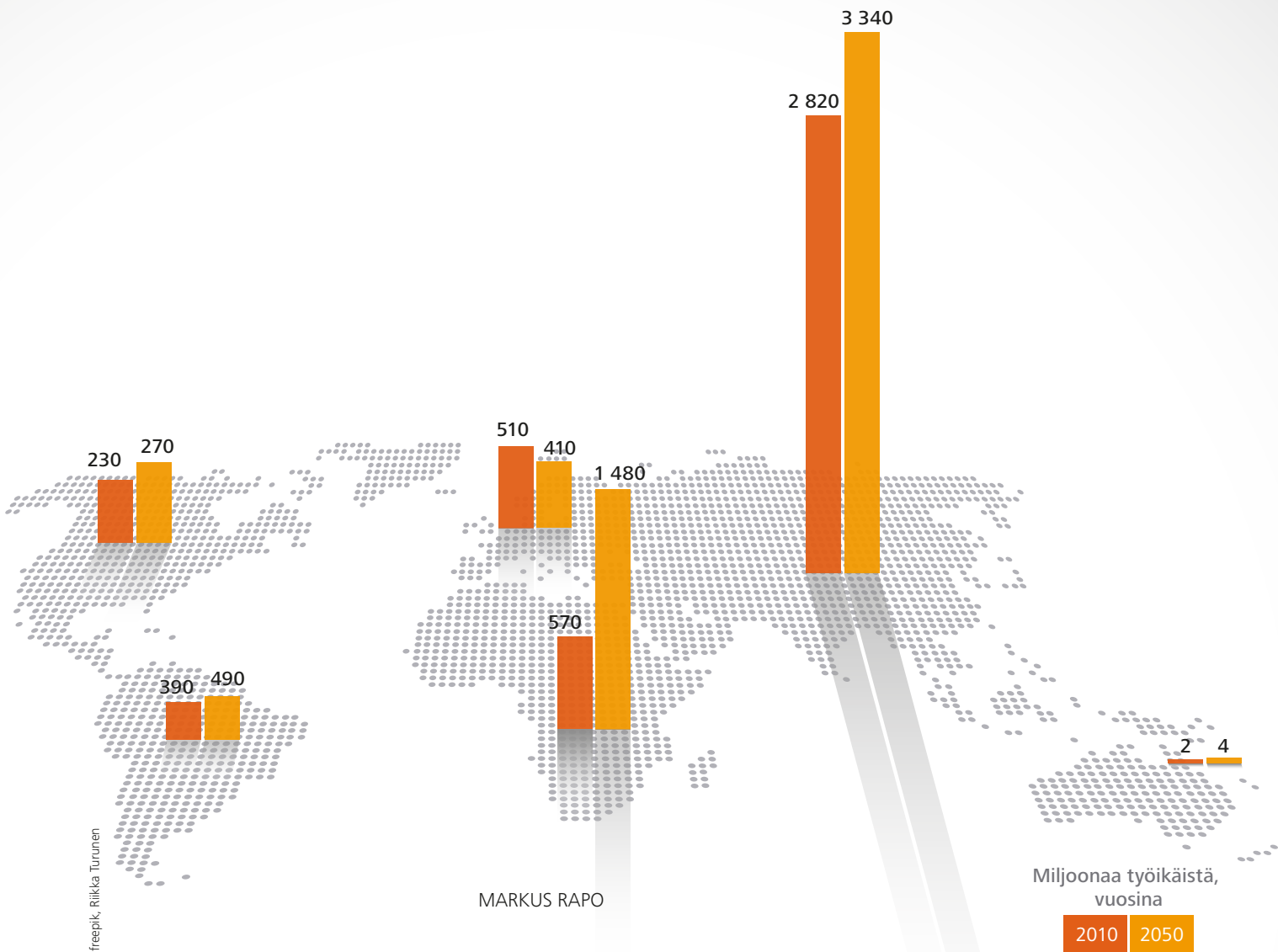
Edustajamme myös asuvat paremmin ja väljemmin kuin suomalaiset keskimäärin. He asuvat useammin omistusasunnossa ja heillä on käytössään enemmän neliötä henkeä kohden kuin äänioikeutetuilla. Eikä heidän tarvitse asua asunnossaan yksin; vain vajaa viidennes kansanedustajista on perheettömiä. Kansasta puolestaan vajaa kolmannes on yksinasujia. ■

Kirjoittaja on kehittämisspällikkö Tilastokeskuksen väestö- ja elinoloilastot-yksikössä.

Lähteet:

Tilastokeskus 2015. Eduskuntavaalit 2015, vahvistettu tulos. http://tilastokeskus.fi/til/evaa/2015/evaa_2015_2015-04-30_fi.pdf.

Tilastokeskus. Vaalitulostot. <http://tilastokeskus.fi/til/vaa.html>.

Maailman työkäiset ovat Aasiassa ja Afrikassa

Aasia ja Afrikka ovat ja tulevat olemaan maailman työvoimareservi. Eurooppa on ainoa maanosa, jossa työkäisen väestön määrä vähenee tulevaisuudessa.

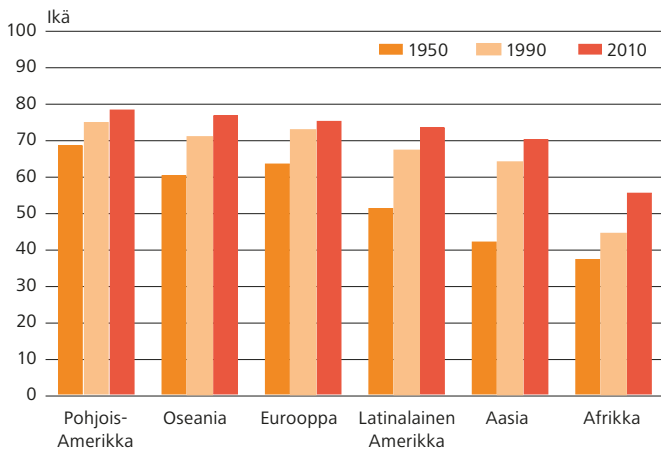
Suomen väkiluku olisi jo kääntynyt laskuun ilman maahanmuuttoa.

Vuonna 2010 maailmassa oli yhteensä runsaat 4,5 miljardia työkäistä henkilöä. Neljä viidestä työkäisestä asui kehittyvissä maissa ja vain yksi viidesosa teollistuneissa maissa. Aasiassa ja Afrikassa asui yhteensä kolme neljäsosaa maailman työkäisistä ihmisistä. Kehittyvissä maissa onkin korkean syntyvyyden

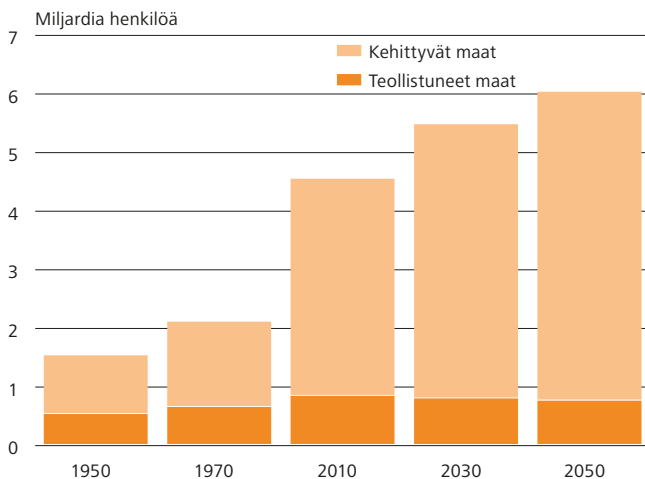
vuoksi selvää ylitarjontaa työkäisestä väestöstä.

Korkean syntyvyyden johdosta työkäisen väestön määrä kehittyvissä maissa jatkaa kasvuaan myös tulevaisuudessa. YK:n ennusteen mukaan vuonna 2050 maailmassa on jo 6 miljardia työkäistä. Heistä yhdeksän kymmenestä asuu kehittyvissä maissa ja neljä viidesosaa Aasiassa tai Afrikassa. ►

Keskimääräinen elinajanodote maanosittain vuosina 1950, 1990, 2010

Työkäisen väestön määrä 1950–2050

Kuvioiden lähde: YK, World Population Prospects: The 2012 Revision, medium variant

Afrikan työkäisen väestön ennustetaan lähes kolminkertaistuvan nykyisestä vuoteen 2050 mennessä.

Etenkin Afrikan työkäisen väestön määrän ennustetaan kasvavan rajusti ja lähes kolminkertaistuvan nykyisestä vuoteen 2050 mennessä. Syntyvyys on tällä hetkellä Afrikassa yli kolme kertaa korkeampi kuin Euroopassa. Tämä ei ainakaan tule vähentämään jo nyt havaittavissa olevaa siirtolaisuuspainetta Afrikasta Eurooppaan ja muualle.

Afrikkalaiset nuorimpia – Aasiassa eniten nuoria

Matalan elinajanodotteen ja korkean syntyvyyden johdosta Afrikassa elää maanosavertailussa ylivoimaisesti iältään nuorin väestö. Mediaani-ikä¹ oli Afrikassa vuonna 2010 vain 19,2 vuotta. Vastava mediaani-ikä oli Aasiassa 28,8 vuotta ja Euroopassa 40,3 vuotta.

Määrällisesti tarkasteltuna Aasiassa on ylivoimaisesti eniten nuorta väestöä. Viisi vuotta sitten maailman 1,84 miljardista alle 15-vuotiaasta Aasiassa asui miljardi, josta kahdessa väkimmäisessä valtiossa eli Kiinassa ja Intiassa yhteensä 610 miljoonaa. Afrikassa alle 15-vuotiaita on 424 miljoonaa.

Näissä kahdessa maanosassa asuikin neljä viidestä maailman alle 15-vuotiaasta, joten ne tulevat olemaan maailman työvoimareservi vielä pitkään tulevaisuudessakin. Vertailukohtana Euroopassa on 114 miljoonaa alle 15-vuotiasta, mikä on vain noin 6 prosenttia maailman nuorista.

Korkea syntyvyys tulee nostamaan Afrikan osuutta maailman alle 15-vuotiaista. Vuoteen 2050 mennessä heitä on arviolta 770 miljoonaa, mikä merkitsee 80 prosentin kasvua nykyisestä. Aasiassa puolestaan alle 15-vuotiaiden määrä tulee hieman laskemaan nykyisestä Kiinan matalahkon syntyvyyden johdosta. Koko maailman tasolla alle 15-vuotiaita on YK:n ennusteen mukaan 2 miljardia vuosisadan puolivälissä.

Afrikkalaisen elinajanodote yhä alhainen

Elinajanodote on taloudellisten indikaattoreiden ohella varsin käyttökelpoinen elintason ja yhteiskunnan tilan kuvaaja. Mitä korkeampi elinajanodote, sitä paremmat elinolosuhteet yhteiskunnassa on. Elinajanodote korreloi koulutuksen, terveydenhuollon, ravinnon ja yleisten elinolosuhteiden kanssa.

Maanosittain tarkasteltuna elinajanodote oli 1950-luvulla matalin Afrikassa, 37,4 vuotta, Aasiassa vastaavasti 42,2 vuotta ja Latinalaisessa Amerikassa 51,4 vuotta. Yhteiskuntaolojen kehityksessä Afrikka jäi jälkeen muista maanosista.

¹ Jos ihmiset laitettaisiin jonoon ikäjärjestyksessä nuorimmasta vanhimpaan, niin jonon keskimääräisen henkilön ikä on mediaani-ikä.

Vuoteen 1990 mennessä Afrikan elinajanodote piteni vain seitsemällä vuodella. Samalla aikavälillä Aasian keskimääräinen elinajanodote piteni 21 vuodella ja Latinalaisen Amerikan 14 vuodella.

Viimeisen kahden vuosikymmenen aikana afrikkalaisen elinajanodote on pidentynyt maanosista eniten ja enemmän kuin neljänä edeltävänä vuosikymmenenä yhteensä. Kuvaavaa kuitenkin on se, että Afrikan keskimääräinen elinajanodote oli vuonna 2010 YK:n tilastojen mukaan 55,6 vuotta, ja se on yhä melkein kahdeksan vuotta matalampi kuin mikä oli Euroopan keskimääräinen elinajanodote vuonna 1950.

Karkeasti sanoen Afrikassa eletään siis keskimäärin yhteiskuntaoloissa, jotka vastaavat kehitykseltään Euroopan oloja ennen toista maailmansotaa. On toki hyvä muistaa, että alueelliset erot Afrikassa ovat valtavan suuria. Pohjois-Afrikan maissa keskimääräinen elinajanodote on yli 70 vuotta, kun taas esimerkiksi Botswanassa ja Sierra Leonessa se on alle 50 vuotta.

Euroopan työikäisen väestön määrä ohittanut huippunsa

Euroopan väestö harmaantuu. Vuoden 2010 lopussa Euroopassa oli runsaat 500 miljoonaa työikäistä henkilöä. Työikäisten määrä ja osuus koko Euroopan väestöstä oli tuolloin huipussaan. Ennusteen mukaan Euroopassa on työikäistä väestöä vuonna 2020 yhtä paljon kuin vuonna 1990, ja vuoteen 2030 mennessä työikäisen väestön määrä vähenee vuoden 1980 tasolle, alle 460 miljoonaa henkilöön. Suurimpana syynä tähän on vuosikymmeniä vallinnut matala syntyvyys.

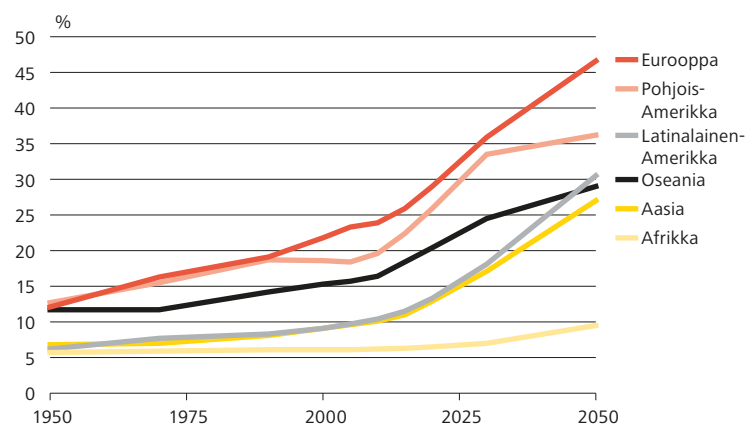
Vuoteen 2050 mennessä Euroopan työikäisen väestön määrän ennustetaan vähenevän lähes viidenneksellä nykyisestä eli noin 100 miljoonalla henkilöllä. Työikäisen väestön osuus koko väestöstä pienenee ennusteen mukaan nykyisestä 68 prosentista 58 prosenttiin. Vähennystä tapahtuu etenkin Itä-Euroopassa, jossa työikäisen väestön määrä vähenee nykyisestä noin 60 miljoonalla henkilöllä vuoteen 2050 mennessä.

Taloukskasvun tavoittelu tulee puhtaasti jo demografisesta näkökulmasta katsoen olemaan haastavaa Euroopassa. Vaihtoehtoisia skenaarioita on Euroopassa oikeastaan kolme: siirtolaisia virtaa Eurooppaan, työpaikkoja siirtyy Euroopasta muualle tai työpaikkojen määrä ei kasva nykyisestä.

Suomen väkiluku supistuu ilman maahanmuuttoa

Suomessa on puhuttu uhkaavasta työvoimapulasta jo pitkään. Määrällistä pulaa ei toistaiseksi ole kuitenkaan vielä tullut. Maahanmuutto on

Vanhushuoltosuhte 1950–2050

Lähde: YK, *World Population Prospects: The 2012 Revision, medium variant*

Euroopassa on kolme vaihtoehtoista skenaariota: siirtolaisia virtaa Eurooppaan, työpaikkoja siirtyy Euroopasta muualle tai työpaikkojen määrä ei kasva nykyisestä.

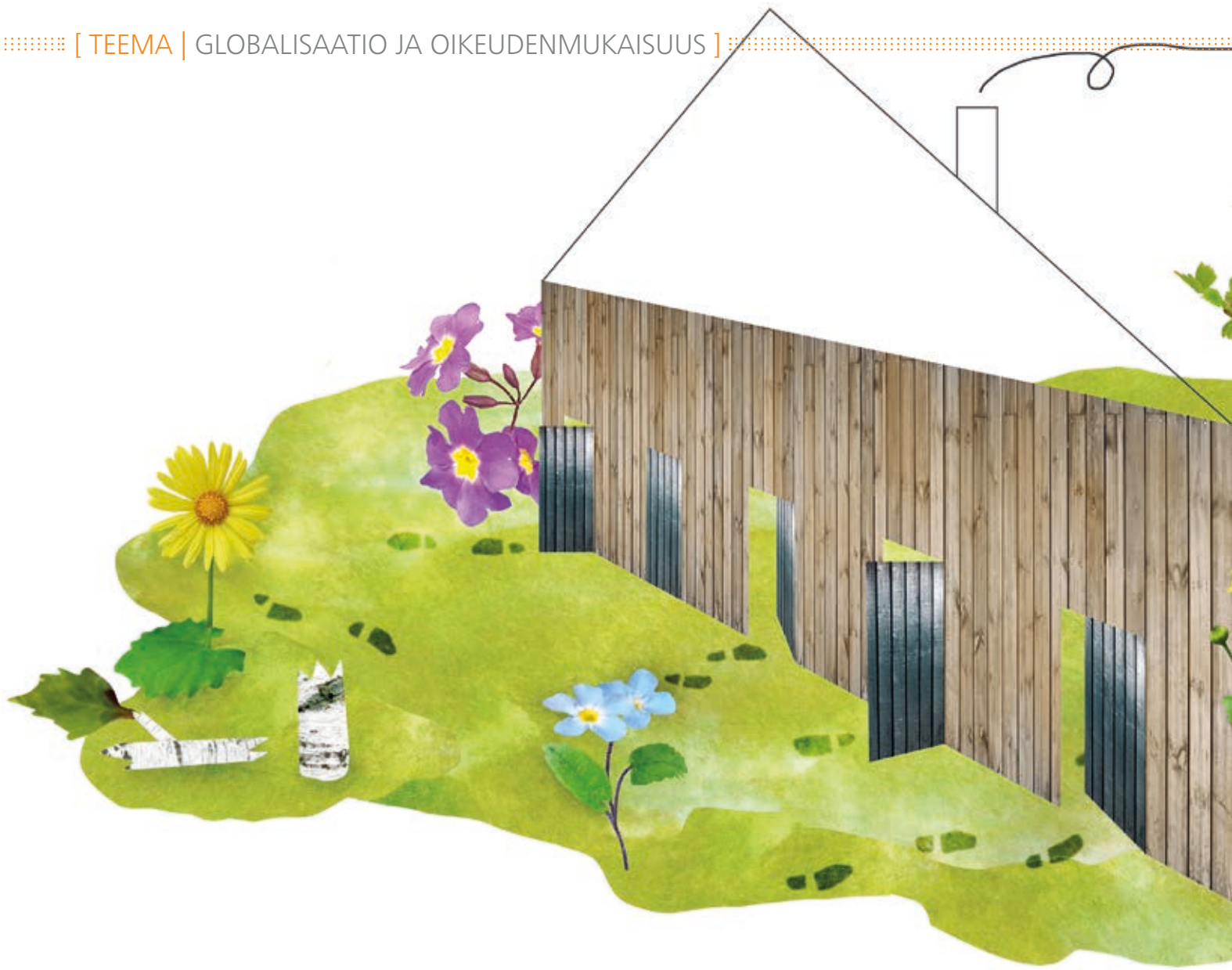
osaltaan kompensoinut ikärakenteen muutoksesta johtuvaa työvoiman vähenemistä.

Työikäisen väestön määrä kasvoi Suomessa aina vuoteen 2009, mutta lähti sen jälkeen laskuun. Vuoden 2014 lopussa Suomessa oli työikäistä väestöä 3,48 miljoonaa henkilöä. Heistä äidinkieleltään vieraskielisiä oli 242 000 henkilöä eli seitsemän prosenttia. Määrä vastaa noin neljää 2000-luvun syntymäkohorttia, sillä 2000-luvulla Suomessa on syntynyt vuosittain keskimäärin noin 58 000 lasta.

Kotimaisia kieliä eli suomea, ruotsia tai saamea äidinkielenään puhuvien työikäisten määrä on viimeisen viiden vuoden kuluessa vähentynyt 150 000 henkilöllä (ks. Marja-Liisa Helmisen artikkeli tässä numerossa). Väestön uusiutumisen kannalta riittämättömällä tasolla vuosikymmeniä ollut syntyvyys on johtanut lopulta siihen, että Suomen väkiluku olisi ilman maahanmuuttoa lähtenyt jo laskuun. ■

Kirjoittaja on yliaktuaari Tilastokeskuksen väestö- ja oikeustilastoissa.

MARJA-LIISA HELMINEN

Suomi ja Ruotsi vastakohtapari maahanmuutossa

Suomen ulkomaalaistaustainen väestö on pohjoismaisessa vertailussa vielä pieni. Väkilukuun suhteutettuna jopa Islannissa on enemmän ulkomaalaistaustaisia kuin Suomessa. Ruotsi erottautuu liberaalilla maahanmuuttopolitiikallaan muista Pohjoismaista.

Maahanmuuton ja maahanmuuttopolitiikan tarinat eroavat Pohjoismaissa. Maista lähdettiin 1800-luvulla ja 1900-luvun alkupuoliskolla siirtolaisiksi muualle. Työperäinen maahanmuutto Ruotsiin alkoi kuitenkin jo 1950-luvulla, ja hiljalleen muutkin Pohjoismaat ovat siirtyneet maastamuuton maista maahanmuuttajien vastaanottajamaiksi. Nettomaahanmuutto eli maahanmuuton ja maastamuuton erotus on tänä päivänä kaikissa Pohjoismaissa positiivinen ja monissa näistä

U. Östlund

Norjassa työperäinen maahanmuutto EU-maista on ollut suhteellisesti suurempaa kuin Ruotsissa ja Tanskassa.

maista kasvanut vuosi vuodelta.

Tarkastelen tässä artikkelissa Suomen, Ruotsin, Norjan, Tanskan ja Islannin maahanmuuttajataustaista väestöä, sen rakennetta sekä Pohjoismaihin suuntautuvaa muuttoliikettä. Mitkä historialliset seikat ovat vaikuttaneet maiden nykyisen maahanmuuttajaväestön muodostumiseen? Millä tavalla ulkomaalaistaustaisen väestön ikärakenne eroaa eri maissa? Kuinka suuri on ensimmäisen polven ulkomaalaistaustaisten määrä verrattuna toisen polven ulkomaalaistaustaisiin?

Maahanmuutto Ruotsiin ennätysuurta viime vuonna

Ruotsiin suuntautui paljon työperäistä maahanmuuttoa jo 1950- ja 1960-luvuilla. Tällöin työn tekijöitä tuli varsinkin eteläisestä Euroopasta ja Suomesta. Ruotsi ei kuitenkaan aloittanut ”vierastyöläisohjelmaa” kuten monet muut läntisen Euroopan maat. Esimerkiksi Saksassa otettiin paljon ulkomaalaisia töihin, mutta tavoitteena oli, että he palaisivat myöhemmin kotimaahansa. Ruotsissa tähdättiin siihen, että työhön tulleista tulisi maan pysyviä asukkaita. Maahan tuli 1970- ja 1980-luvuilla paljon pakolaisia muun muassa Chilestä. Balkanin sodat 1990-luvulla toivat monia hakemaan turvapaikkaa Ruotsista. (Westin 2006.) Ruotsi erottuikin muista Pohjoismaista liberaalilla pakolaispolitiikallaan.

Suomeen suuntautuvaa maahanmuuttoa käsitellessä unohdetaan usein, että myös suomalaiset ovat lähteneet muuttajiksi muualle kautta aikojen. Suurimpia muuttoaaltoja ovat olleet 1800-luvun lopun ja 1900-luvun alun siirtolaisuus Pohjois-Amerikkaan sekä 1960- ja 1970-lukujen muutto Ruotsiin. Tämä ilmenee vieläkin Ruotsin väestörakenteessa: vuonna 2013 suurin ulkomailta syntyneiden ryhmä olivat suomalaiset. Seuraavaksi suurimmat ryhmät olivat Irakissa, Puolasassa ja Iranissa syntyneet (Statistiska centralbyrån).

Ruotsissa maahanmuutto oli viime vuonna ennätysuurta: maahan muutti 127 000 henkeä ja nettomaahanmuutto (maahan- ja maastamuuton erotus) oli lähes 76 000 henkeä. Tämä oli suurin syy myös Ruotsin ennätysuurelle väestönlisäykselle, joka oli yhteensä runsaat 102 000 henkeä. Väestönlisäyksen muodostavat nettomaahanmuutto sekä syntyneiden enemmitys kuolleisiin nähden. Vuosittainen väestönlisäys ei ole vielä koskaan ennen ylittänyt Ruotsissa 100 000 henkeä. (Statistiska centralbyrån 2015.)

Syyrian kriisi vaikutti merkittävästi viime vuonna Ruotsiin suuntautuneessa muutossa. Suurin maahan muuttaneiden ryhmä olivat Syyriassa syntyneet: heitä oli joka viides maahan muuttaneista eli noin 26 000 henkilöä. Tämä on noin 1 000 henkeä enemmän kuin Suomeen muutti ulkomailta syntyneitä yhteensä vuonna 2014. Vuosi 2014 oli Ruotsissa kuitenkin poikkeuksellinen, sillä yleensä suurin maahan muuttaneiden ryhmä on ollut Ruotsissa syntyneet – paluumuutto on siis ollut suurta. (Statistiska centralbyrån 2015.)

YK:n pakolaisjärjestö UNHCR on esittänyt, että valtioiden tulisi ottaa vastaan enemmän Syyriasta paenneita. Ruotsi onkin ainoana EU-maana luvanut myöntää pysyvän oleskeluluvan maahan tuleville syyrialaisille. Muut EU-maat eivät ole ottaneet syyrialaisia vastaan yhtä auliisti, vaikka kysees-

Maahanmuuttajat, maahan muuttaneet, maassa asuvat?

Arkipuheessa maahanmuuttajilla tarkoitetaan maahan muuttaneita ulkomaalaisia. On kuitenkin tärkeää ottaa huomioon varsinkin tilastoja tarkasteltaessa, minkälaisesta joukosta puhutaan milloinkin ja millä termeillä. On syytä erottaa kaksi eri käsitettä väestötilastoissa: vuosittainen maahanmuutto (muuton tietynä vuonna tehneet henkilöt) sekä maassa vakituisesti asuvat henkilöt, joita usein kutsutaan maahanmuuttajiksi. Maa-

hanmuutto on niin sanottu virtatilasto; se kuvaa tietynä vuonna maahan muuttaneiden määrää, eli henkilöitä, jotka ovat tulleet maahan vakituisesti asumaan. Heitä voidaan jaotella vaikkapa kansalaisuuden tai syntyperän perusteella. Esimerkiksi vuoden 2014 ennakkotiedon mukaan maahan muuttaneista ("maahanmuuttajista") 24 prosenttia oli Suomen kansalaisia. Osalla kyse voikin olla ns. paluumuutosta.

Toinen käsite on maassa vakituisesti tietyllä hetkellä asuvat henkilöt. Tilastokeskuksen väestörakennetilasto (kuten myös muiden Pohjoismaiden vastaavat tilastot) kuvaa maassa vakituisesti asuvia henkilöitä, ja heitä voidaan myös jaotella esimerkiksi kansalaisuuden tai syntyperän perusteella, ja näin arvi-

oida maahanmuuttajataustaisten määrää. Tilastointiajankohta on Suomessa aina vuoden viimeinen päivä.

Maahanmuuttajien luokittelu tilastoissa

Pohjoismaat ovat tunnettuja hyvistä väestörekistereistään, ja tämä on auttanut myös maahanmuuttajien tilastoisissa. Jokaisessa maassa on käytössä syntyperäluokitus, jonka avulla voidaan eritellä ulkomaalaistaustaiset henkilöt. Tällaista luokitusta ei ole käytössä tilastoissa muualla maailmassa.

Luokitus on ollut käytössä muissa Pohjoismaissa paljon kauemmin kuin Suomessa, esimerkiksi Tanskassa jo vuodesta 1991. Suomessa luokitus otettiin käyttöön vuonna 2012.

Maahanmuutto Suomeen alkoi lisääntyä vasta 1990-luvulla.

sä on pahin pakolaiskriisi sitten toisen maailmansodan. Esimerkiksi Tanskaa on kritisoitu sen tiukasta pakolaispolitiikasta; vuonna 2014 maahan otettiin 140 syyrialaista kiintiöpakolaista. (UNRIC 2014.)

Syyrialaisia tulee Eurooppaan sekä turvapaikanhakijoina että kiintiöpakolaisina. Suomi nosi vuodeksi 2014 pakolaiskiintiötään 1 050:een normaalin 750:n sijasta. Näistä 500 kiintiöpakolaista tuli Syyriasta. Ruotsi otti vuonna 2014 vastaan 400 kiintiöpakolaista Syyriasta, mutta spontaaneja turvapaikkahakemuksia Ruotsiin tuli samana vuonna syyrialaisilta noin 30 000. Suomessa on melko hankala hakea turvapaikkaa, minkä takia turvapaikanhakijoita ei ole tullut Syyriasta kovinkaan paljon: vain 149 vuonna 2014. (UNRIC 2014; Migrationsverket 2015; EMN 2015.)

Puolalaisia eniten Norjassa, Tanskassa sekä Islannissa

Norjassa työperäinen maahanmuutto EU-maista on ollut suhteellisesti suurempaa kuin Ruotsissa ja Tanskassa (Pettersen & Østby 2013). Norja ei kuulu EU:hun, mutta sen maahanmuuttopolitiikka on kuitenkin seurannut suurilta osin EU:n politiikkaa (Cooper 2005).

Norjan suurin maahanmuuttajaryhmä oli

vuonna 2013 puolalaistaustaiset. Seuraavaksi tulivat ruotsalais- ja liettualaistaustaiset. Tämä vertailu on tehty ensimmäisen polven ulkomaalaistaustaisista. Toisen polven ulkomaalaistaustaisista suurimmat ryhmät olivat pakistanilais-, somalialais- ja irakilastaustaiset. (Statistics Norway 2014.)

Tanska on tiukentanut maahanmuuttoa koskevia lakejaan 2000-luvulla. Tämän takia esimerkiksi turvapaikanhakijoiden määrä on vähentynyt huomattavasti. Kun Tanska tiukensi turvapaikanhakua koskevia lakeja vuonna 2003, Ruotsiin ja Norjaan saapui tavallista enemmän muuttajia. (Cooper 2005.)

Norjaan ja Tanskaan tuli 1970-luvulla paljon työn sekä perhesuhteiden takia muuttajia Pakistanista ja Turkista. Nyt heillä on jo omia lapsia, joiden määrä ilmenee toisen polven ulkomaalaistaustaisen joukossa. (Pettersen & Østby 2013.) Turkilaistaustaiset olivat vielä vuonna 2013 Tanskan suurin ryhmä, jos tarkastellaan ensimmäisen polven maahanmuuttajia. Seuraavaksi tulivat puolalais-, saksalais- ja irakilastaustaiset. Puolalaistaustaiset ovat kuitenkin ohittaneet määrässä turkkilaistaustaiset vuoden 2014 aikana. Toisen polven ulkomaalaistaustaisen yleisimmät taustamaat olivat Turkki, Libanon ja Pakistan. (Statbank Denmark 2015.)

Islannissa nettomaahanmuutto kasvoi 2000-luvulla mutta kasvu pysähtyi äkinäisesti maan talouskriisin alkaessa. Vuosina 2009–2012 nettomaahanmuutto olikin negatiivista, eli enemmän ihmisiä muutti pois Islannista kuin Islantiin. Kahtena viime vuonna Islannin nettomaahanmuutto on ollut taas positiivista. (Statistics Iceland 2014.) Muissa Pohjoismaissa nettomaahan-

Tilastokeskuksen luokituksessa ensimmäisen polven ulkomaalaistaustaiseksi määritellään henkilö, joka on itse syntynyt ulkomailla ja jonka vanhemmat ovat syntyneet myös ulkomailla. Toisen polven ulkomaalaistaustaisia ovat puolestaan ne, jotka ovat itse syntyneet Suomessa ja joiden vanhemmat ovat syntyneet ulkomailla.

Luokituksessa käytetyt termit eroavat hieman toisistaan eri maissa; Suomessa ja Ruotsissa puhutaan ulkomaalaistaustaisista (personer med utländsk bakgrund) mutta esimerkiksi Tanskassa maahanmuuttajista ja heidän jälkeläisistään. Tässä artikkelissa käytetään Suomen luokituksen termiä ulkomaalaistaustainen.

Luokitusten yksityiskohdat eroavat hieman Pohjoismaiden välillä. Esimerkiksi Ruot-

siissa luokituksen yksi luokka on ulkomailla syntyneet, kun taas Suomessa ulkomailla syntyneet jaetaan kahteen osaan: ne, joiden vanhemmat ovat syntyneet ulkomailla ja ne, joiden vanhemmat ovat syntyneet Suomessa. Näistä ensimmäinen ryhmä on se, jota kutsutaan ensimmäisen polven ulkomaalaistaustaisiksi. Ruotsin tilastovirastosta on kuitenkin saatu tätä artikkelia varten luvut samanlaisella jaotuksella, jotta luokitukset vastaisivat paremmin toisiaan.

Tanskassa käytetään luokituksessa myös kansalaisuutta toisin kuin muiden maiden luokituksissa. Maahanmuuttaja (=ensimmäisen polven ulkomaalaistaustainen) määritellään ulkomailla syntyneeksi henkilöksi, jonka vanhemmat ovat ulkomaan kansalaisia tai

syntyneet ulkomailla. Maahanmuuttajan jälkeläinen (=toisen polven ulkomaalaistaustainen) määritellään Tanskassa syntyneeksi henkilöksi, jonka vanhemmat ovat joko maahanmuuttajia tai heidän jälkeläisiään, joilla on ulkomaan kansalaisuus.

Jos henkilön vanhemmista ei ole tietoa, eri maiden säännöt vaihtelevat hieman sen suhteen, miten henkilö sijoitetaan tiettyyn luokkaan.

Näistä eroista huolimatta tätä artikkelia varten on käytetty Pohjoismaiden olemassa olevia luokituksia (pl. Ruotsi, ks. yllä), joiden mukaisia lukuja kaikilla tilastovirastoilla on saatavilla. Luokitukset vastaavat kuitenkin suurimmalta osin toisiaan, joten vertailu maiden välillä onnistuu karkealla tasolla väestörakenteen suhteen.

muutto on ollut viime vuosina selvästi positiivista, eli Islanti eroaa menneen kehityksensä osalta tässä muista maista.

Viime vuosina Norja, Tanska ja Ruotsi olivat maasta muuttaneiden Islannin kansalaisten yleisimmät muuttokohteet. Tämän takia myös takaisin maahan muuttaneilla Islannin kansalaisilla nämä olivat yleisimmät tulomaat. (Emt.)

Ulkomaan kansalaisista, jotka muuttivat Islantiin, suurin kansalaisuusryhmä olivat puolalaiset. Puolassa syntyneitä oli vuonna 2013 Islannissa 10 140, joka tekee puolalaisista Islannin ylivoimaisesti suurimman maahanmuuttajaryhmän. (Emt.)

Islanti eroaa hieman muista Pohjoismaista myös väestönkasvunsa suhteen. Vuonna 2012 kaikissa Pohjoismaissa paitsi Islannissa nettomaahanmuutto oli suurempi väestönkasvutekijä kuin luonnollinen väestönlisäys, eli syntyneiden enemmisyys kuolleisiin nähden. Islannissa onkin korkeampi hedelmällisyys kuin muissa Pohjoismaissa. Islannin väkiluku on kasvanut 27 prosenttia vuodesta 1990 vuoteen 2013, mikä oli eniten Pohjoismaista. (Haagensen 2013, 36–41.)

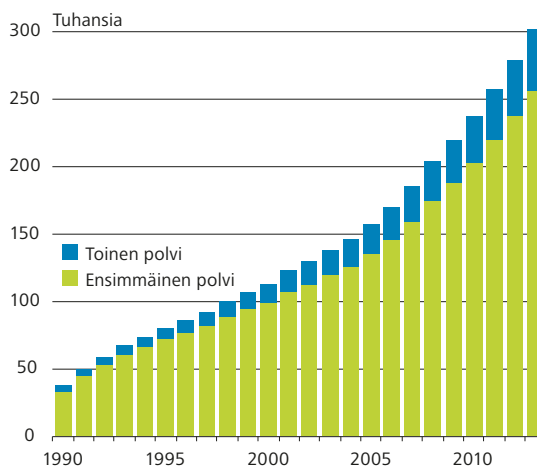
Suomessa venäläiset ja virolaiset suurimpia ryhmiä

Suomessa on vähän maahanmuuttajia verrattuna muihin Pohjoismaihin sekä absoluuttisesti että suhteellisesti. Maahanmuutto alkoi lisääntyä Suomessa vasta 1990-luvulta lähtien, paljon myöhemmin kuin esimerkiksi Ruotsissa. 1990-luvun alussa muuttoa lisäsi inkerinsuomalaisten paluu-

muutto Neuvostoliiton alueelta. Myös pakolaisina saapuneet somalialaiset ja entisen Jugoslavian alueelta tulleet lisäsivät maan maahanmuuttajaväestöä. (Tilastokeskus 2014, 12.) EU:n myötä lisääntynyt liikkuvuus on lisännyt maahanmuuttoa Suomeen 2000-luvulla, ja nykyään valtaosa Suomeen muuttavista tulee EU-maista.

Ulkomaalaistaustaisten määrä oli Suomessa runsaat 300 000 vuonna 2013 (kuvio 1). Suurimpia ensimmäisen polven ulkomaalaistaustais-

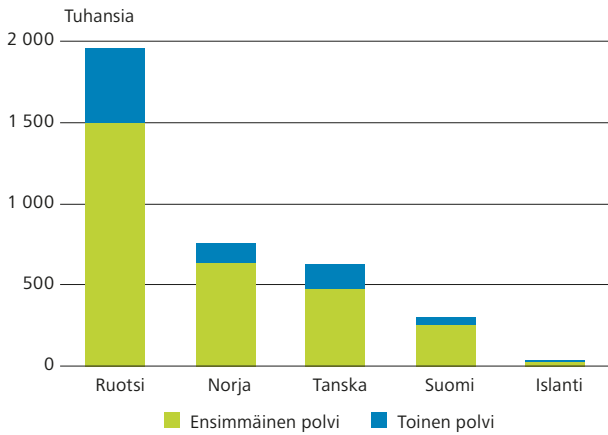
KUVIO 1. Ulkomaalaistaustaiset Suomessa 1990–2013, henkeä

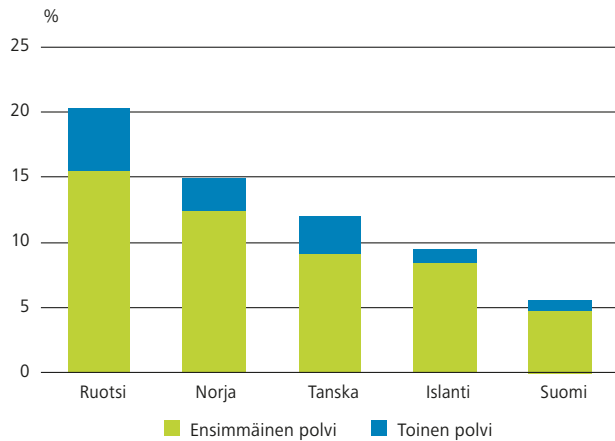
Lähde: Tilastokeskus, väestötilastot

KUVIO 2A. Ulkomaalaistaustaiset Pohjoismaissa 2013, henkilöitä

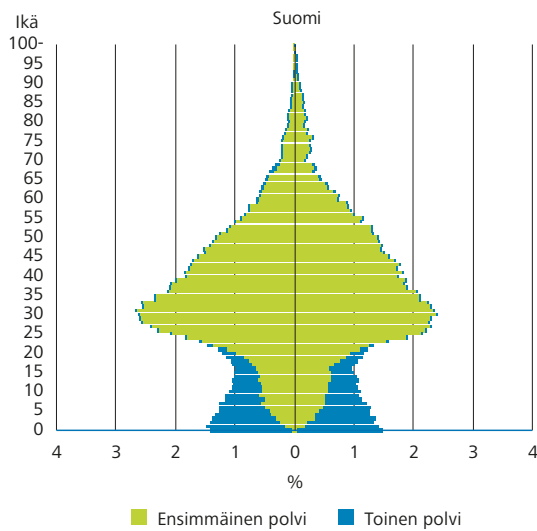
KUVIO 2B. Ulkomaalaistaustaiset Pohjoismaissa, prosenttia väestöstä

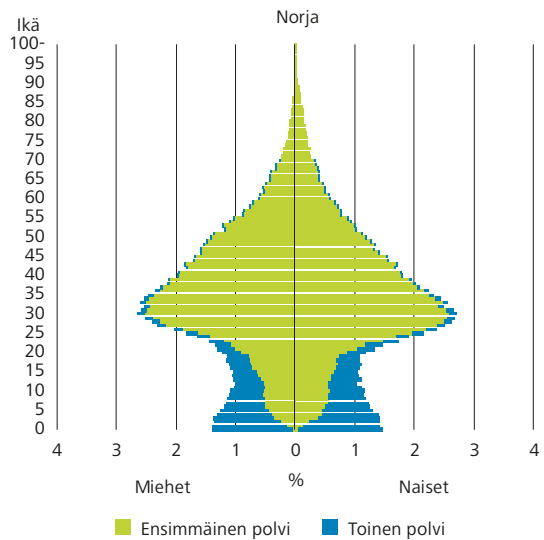
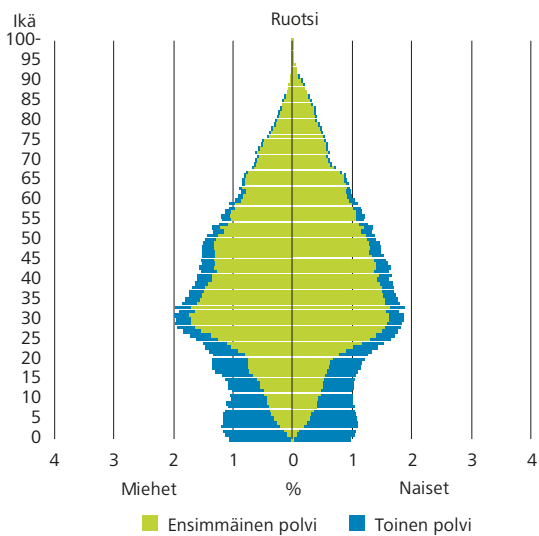
Lähteet: Tilastokeskus; Statistics Sweden; Statistics Norway; Statistics Denmark; Statistics Iceland

Pohjoismaissa ulkomaalaistaustaiset ovat enimmäkseen työkäisiä.

KUVIO 3. Ulkomaalaistaustaisten ikärakenne Pohjoismaissa, prosenttia ulkomaalaistaustaisesta väestöstä

Lähteet: Tilastokeskus; Statistics Sweden; Statistics Norway; Statistics Denmark; Statistics Iceland

ten ryhmiä ovat Venäjältä (ml. entinen Neuvostoliitto) ja Virosta tulleet. Seuraavaksi suurimpiin taustamaihin kuuluvat Somalia, Irak ja Kiina. Toisen polven ulkomaalaistaustaisten joukossa yleisimmät taustamaat ovat lähes samat. Muissa Pohjoismaissa suuri maahanmuuttajaryhmä, puolalaiset, ei ole suhteellisesti yhtä suuri Suomessa, mutta puolalaistaustaisia on täälläkin noin 4 000. (Tilastokeskus 2014, 73–75.) Muissa Pohjoismaissa taas venäläiset ja virolaiset eivät ole suhteellisesti niin suuria ryhmiä kuin Suomessa.

Syntyperäluokitus kuvaa maahanmuuttajataustaisuutta

Suomen maahanmuuttajaväestö on siis huomattavasti pienempi kuin Ruotsissa, Norjassa ja Tanskassa. Jos tarkastellaan pelkästään ulkomaan kansalaisia, Suomessa on sekä absoluuttisesti että suhteellisesti vähemmän ulkomaan kansalaisia kuin näissä naapurimaissa.

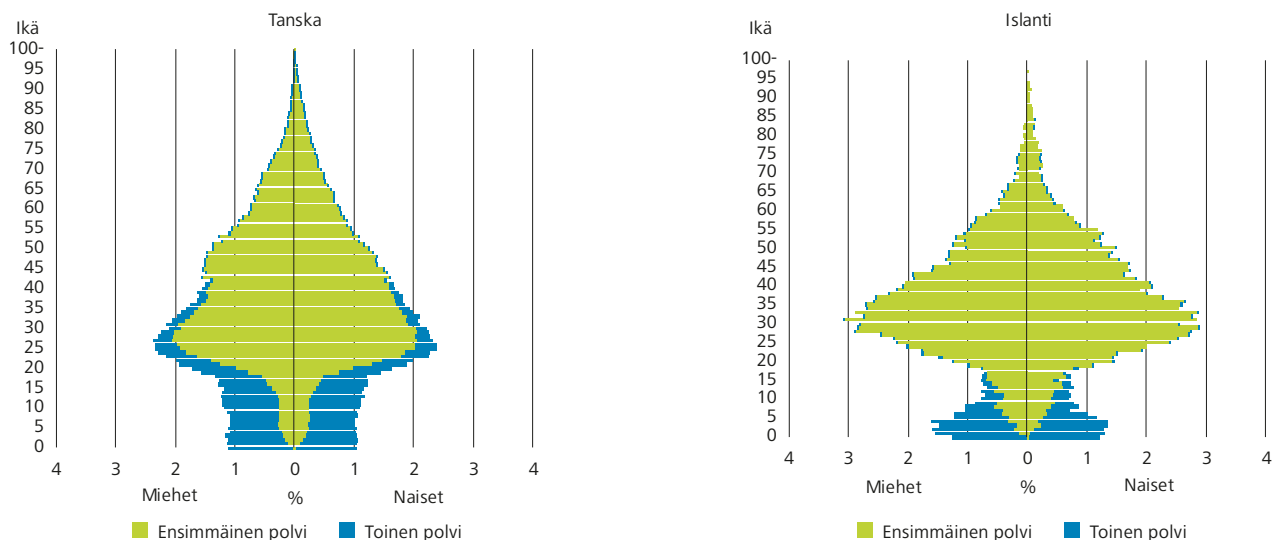
Kansalaisuuden ohella maahanmuuttajien määrää voidaan arvioida myös esimerkiksi syntymämaan tai kielen perusteella. Uudempi käytetty tapa on luokitus, jossa otetaan mukaan henkilön oma ja myös hänen vanhempinsa syntymämaa. Näin voidaan kiinnittää huomiota sekä niin sanottuihin ensimmäisen että toisen polven ulkomaalaistaustaisiin. Tällainen luokitus löytyy kaikilta Pohjoismaiden tilastovirastoilta, ja on Suomessa Tilastokeskuksessa nimeltään syntyperä (ks. tietolaatikko). Seuraavaksi tarkastellaankin syntyperäluokituksen mukaisesti ensimmäisen ja toisen polven ulkomaalaistaustaisia.

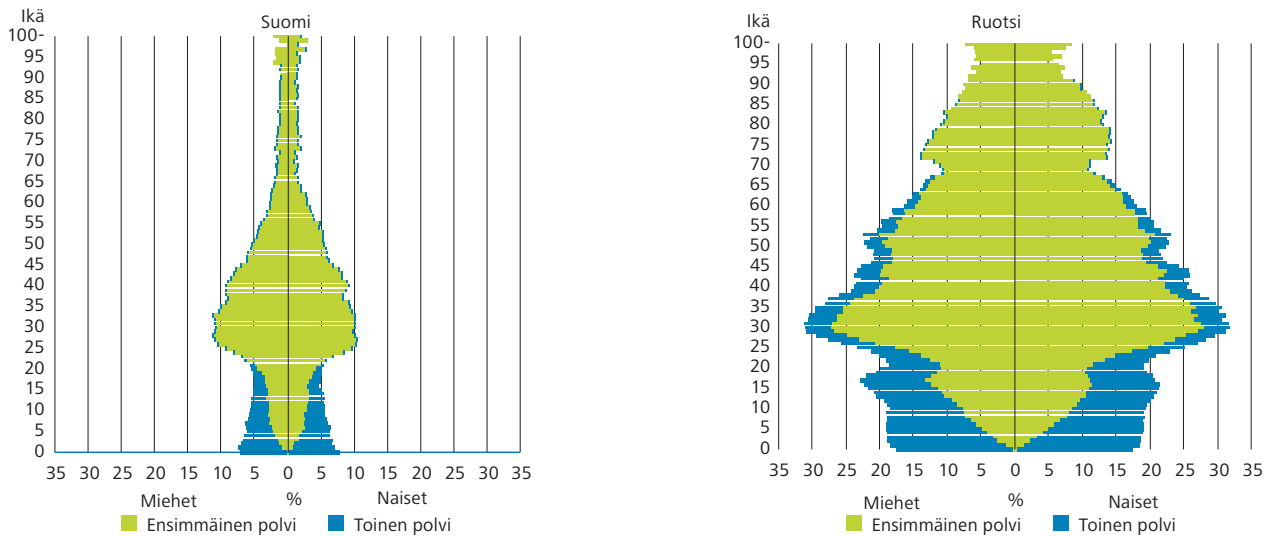
Ulkomaalaistaustaisia Ruotsissa lähes kaksi miljoonaa

Kuviossa 2A on esitetty ulkomaalaistaustaisten määrä eri Pohjoismaissa vuonna 2013. Ruotsissa ulkomaalaistaustaisia oli ylivoimaisesti eniten, lähes kaksi miljoonaa henkilöä. Heistä lähes kolmasosa oli toisen polven ulkomaalaistaustaisia. Norjassa ulkomaalaistaustaisia oli 760 000 ja Tanskassa 630 000. Suomessa vastaava luku oli huomattavasti pienempi: runsaat 300 000 henkeä.

Islannin ulkomaalaistaustaisten määrä oli muuhin verrattuna niin pieni että se tuskin edes näkyy kuviossa: runsaat 30 000 henkeä. Se oli kuitenkin koko väestöön suhteutettuna paljon suurempi kuin Suomessa (kuvio 2B). Islannissa 9,5 prosenttia väestöstä oli ulkomaalaistaustaisia kun Suomessa osuus jäi 5,5 prosenttiin. Muiden Pohjoismaiden osuudet olivat odotetusti suurempia: Ruotsissa ulkomaalaistaustaisia on suhteellisesti eniten eli viidesosa väestöstä.

Minkälainen on maahanmuuttajien ikärakenne ja eroaako se eri Pohjoismaissa toisistaan? Kuviossa 3 esitetään ulkomaalaistaustaisten ikärakenne kussakin Pohjoismaassa vuonna 2013. Prosenttiosuudet on laskettu koko ulkomaalaistaustaisesta väestöstä. Esimerkiksi 20-vuotiaiden palkki miesten puolella pyramidissa osoittaa, kuinka suuri osa maan koko ulkomaalaistaustaisesta miesväestöstä oli 20-vuotiaita miehiä. Pyramidit siis näyttävät, miten suuria ulkomaalaistaustaisten eri ikäryhmät ovat verrattuna toisiinsa tietyssä maassa ja miten ulkomaalaistaustainen väestö jakautuu ikäryhmittäin ”omassa joukossaan”.

Kuvio 4. Ulkomaalaistaustaisten ikärakenne Pohjoismaissa 2013, prosenttia koko väestöstä

Lähteet: Tilastokeskus; Statistics Sweden; Statistics Norway; Statistics Denmark; Statistics Iceland

Pohjoismaissa ulkomaalaistaustaiset ovat enimmäkseen työikäisiä eli 15–64-vuotiaita. Suomessa ja varsinkin Islannissa työikäiset korostuvat erityisesti. Ruotsissa ikärakenne on tasaisempi, koska Ruotsiin on suuntautunut enemmän ja kauemmin maahanmuuttoa kuin muihin maihin.

Jokaisessa maassa toisen polven ulkomaalaistaustaiset erottuvat siten, että he ovat enimmäkseen melko nuoria. Tanskassa ja varsinkin Ruotsissa pidempään jatkunut maahanmuutto ilmenee kuitenkin siten, että toisen polven ulkomaalaistaustaisia on vanhemmissakin ikäluokissa.

Suomessa 93 prosenttia toisen polven ulkomaalaistaustaisista on alle 30-vuotiaita. Kuviosta 3 voidaan havaita, että yli 30-vuotiaita toisen polven ulkomaalaistaustaisia ei ole Suomessa lähes ollenkaan. Islannissa tilanne on samankaltainen.

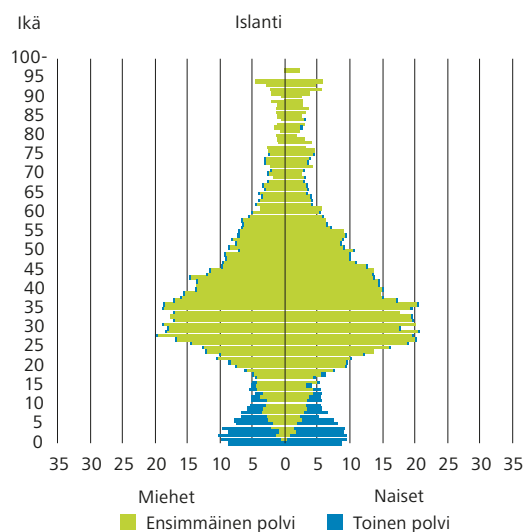
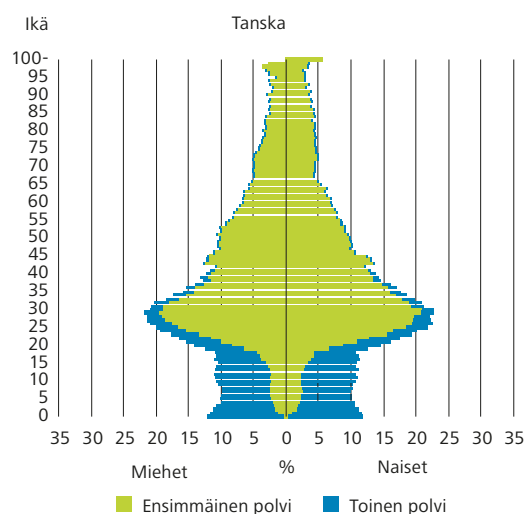
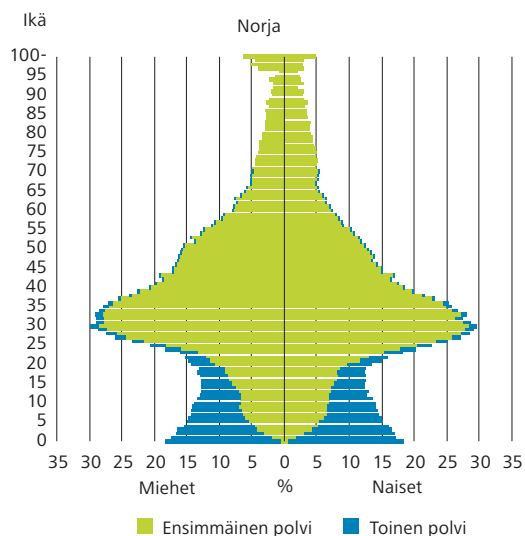
Ruotsissa 30-vuotiaista joka kolmas on ulkomaalaistaustainen

Kuviossa 4 on esitetty väestöpyramidit siten, että kussakin ikäluokassa ulkomaalaistaustaiset on suhteutettu koko väestön vastaavaan ikäluokkaan. Näin nähdään, kuinka monta prosenttia kukin ulkomaalaistaustaisten ikäluokka on koko väestön vastaavasta ikäluokasta.

Ruotsin ulkomaalaistaustaisen väestön suhteellinen osuus maan koko väestöstä on suurin. Suomeen verrattuna ero on kaikkein merkittävin. Kuvio havainnollistaa, kuinka pieni osuus ulkomaalaistaustaiset yhä ovat Suomen väestöstä. Tanska ja Islanti ovat ”keskikästä” pohjoismaisessa vertailussa, kun taas Norjassa pyramidi on suurempi ja varsinkin työikäisten osuus väestöstä on korostunut hieman muita maita enemmän.

Ruotsissa 30-vuotiaista jopa 31 prosenttia on ulkomaalaistaustaisia (27 prosenttia ensimmäisen polven ja 4 prosenttia toisen polven ulkomaalaistaustaisia). Esimerkiksi Suomessa saman ikäisten ulkomaalaistaustaisten osuus on 10 prosenttia (toisen polven ulkomaalaistaustaisia ei ole lähes

Suomen huoltosuhteen ennustetaan heikkenevän enemmän kuin muissa Pohjoismaissa.

ollenkaan). Ruotsissa ja Norjassa toisen polven ulkomaalaistaustaisten väestöosuudet ovat suurimpia; molemmissa maissa esimerkiksi alle vuoden ikäisistä noin 17 prosenttia on toisen polven ulkomaalaistaustaisia. Suomessa osuus on 7 prosentin tietämissä.

Suomen väkiluku kasvaa pääasiassa ulkomailta tulevan muuton ansiosta

Pohjoismaiden maahanmuuton tarinat ovat melko erilaisia, ja erot heijastuvat myös nykypäivään. Esimerkiksi Ruotsissa ulkomaalaistaustaiset ovat olleet tavallisempi osa ruotsalaista yhteiskuntaa jo kauan, kun taas Suomessa muualta tuleviin ei ole totuttu samalla tavalla.

Väestöllisestä näkökulmasta Suomen heikkenevä huoltosuhte ja väestön ikääntyminen ovat olennaisia kysymyksiä. Pohjoismaista Suomen huoltosuhteen on ennustettu heikkenevän enemmän kuin muissa Pohjoismaissa (Haagenen 2013, 38; tässä huoltosuhte on vanhushuoltosuhte eli laskettu 65 vuotta täyttäneiden osuudeksi 20–64-vuotiaista).

Tällä hetkellä 65 vuotta täyttäneitä on noin 33 prosenttia työikäisten määrästä Suomessa, ja tilanne on samankaltainen myös Tanskassa ja Ruotsissa. Määrän ennustetaan olevan vuonna 2040 noin 50 prosentin tietämissä Suomessa, kun Tanskassa ja Ruotsissa osuus on muutaman prosenttisyksikön

alempi. Norjassa ja Islannissa osuuden on ennustettu olevan noin 40 prosenttia. (Haagensen, 38.) Suomen väestörakenne muuttuu siis entistä epäedullisempaan suuntaan tulevaisuudessa.

Suomen väestönkasvusta 60–70 prosenttia on koostunut viime vuosina nettomaahanmuutosta, luonnollisen väestönlisäyksen (syntyneiden enemmitys kuolleisiin nähden) jäädessä pienemmäksi tekijäksi. Jos väestöä luokitellaan kielien mukaan, vuonna 2014 väestö kasvoi ainoastaan vieraskielisten osalta, noin 21 200 henkilöllä. Kotimaisten kielten (suomi, ruotsi, saame) puhujien määrä väheni lähes 800 henkilöllä. Tämä on ensimmäinen kerta ajanjaksolla 1981–2014, eli jaksolla josta tarkkoja tilastoja on saatavilla. Kotimaisten kielten puhujien määrä väheni todennäköisesti myös 1960–1970-lukujen vaihteen Ruotsiin muuton aikana, mutta tästä ei ole tarkkoja vuosittaisia tietoja.

Tämän vuoden tammi–maaliskuussa kuolleita oli ennakkotiedon mukaan enemmän kuin syntyneitä, eli luonnollista väestönkasvua ei ollut ollenkaan. Viimeksi syntyneiden enemmitys on ollut negatiivinen kolme kuukautta peräkkäin vuonna 1942. Myös syntyneiden määrä on ollut laskussa jo neljä vuotta peräkkäin.

Suomen maahanmuuttopolitiikka on melko tiukkaa ja maahanmuuttajien määrä on pieni. Kun edellä mainittu väestönkehitys jatkuu todennäköisesti samanlaisena tulevina vuosina, on aiheellista kysyä, minkälaiseksi maahanmuuttopolitiikkaa halutaan kehittää? Paineita luo myös Välimeren paheneva pakolaistilanne ja EU:n tavoitteet tasata pakolaisista aiheutuvaa taakkaa aiempaa tasaisemmin jäsenmaiden kesken. ■

Kirjoittaja on yliaktuaari Tilastokeskuksen väestö- ja elinolotilastot -yksikössä.

Lähteet:

Cooper, Betsy 2005. Norway: Migrant Quality, Not Quantity. Migration Information Source. <http://www.migrationpolicy.org/article/norway-migrant-quality-not-quantity>.

EMN (Euroopan muuttoliikeverkosto) 2015. Maahanmuuton tunnusluvut 2014. http://www.emn.fi/files/1164/EMN_Maahanmuuton_tunnusluvut_2014.pdf.

Haagensen, Klaus Munch 2013 (toim.). Nordic Statistical Yearbook/Nordisk statistisk årsbok 2013. Volume 51. Nord 2013:001. Copenhagen: Nordic Council of Ministers, 2013. <http://norden.diva-portal.org/smash/record.jsf?pid=diva2%3A702003&dswid=-4184>.

Migrationsverket 2015. Statistics. <http://www.migrationsverket.se/English/About-the-Migration-Agency/Facts-and-statistics-/Statistics/2014.html>.

Pettersen, Silje Vatne & Østby, Lars 2013. Scandinavian comparative statistics on integration. Immigrants in Norway, Sweden and Denmark. Samfunnsspeilet 5/2013. Statistics Norway. <https://www.ssb.no/en/befolkning/artikler-og-publikasjoner/immigrants-in-norway-sweden-and-denmark>.

Statbank Denmark 2015. www.statbank.dk/.

Statistics Iceland 2014. Number of immigrants exceeds the number of emigrants for the first time since 2008. <http://www.statice.is/Pages/444?NewsID=10802>.

Statistics Norway 2014. Poles are the largest immigrant group. Immigrants and Norwegian-born to immigrant parents, 1 January 2014. <https://www.ssb.no/en/befolkning/statistikker/innbef/aar/2014-04-24>.

Statistiska centralbyrån 2015. Största folkökningen någonsin. Folkmängd 2014. http://www.scb.se/sv/_/Hitta-statistik/Statistik-efter-amne/Befolkning/Befolkningens-sammansattning/Befolkningsstatistik/25788/25795/Behallare-for-Press/385509/.

Statistiska centralbyrån. Statistikdatabasen. www.statistikdatabasen.scb.se/.

Tilastokeskus 2014. Ulkomaalaistaustainen väestö 2013. SVT Väestö 2014. Helsinki: Tilastokeskus.

UNRIC (Yhdistyneiden kansakuntien alueellinen tiedotuskeskus) 2014. Ruotsi ottaa syyrialaiset avosylin vastaan. <http://www.unric.org/fi/ajankohtaista/26845-ruotsi-ottaa-syyrialaiset-avosylin-vastaan>.

Westin, Charles 2006. Sweden: Restrictive Immigration Policy and Multiculturalism. Migration Information Source. Saatavissa: <http://www.migrationpolicy.org/article/sweden-restrictive-immigration-policy-and-multiculturalism>.

Kommentoi verkossa
tietotrendit.stat.fi

PEKKA RUOTSALAINEN

U. Ostlund

Ulkomaalaistaustaisten toimeentulossa huomattavia eroja

Talustilanne Suomessa ja maahanmuuton syyt vaikuttavat ulkomaalaistaustaisten tulotasoon ja sen kehittymismahdollisuuksiin. Heikoimmassa taloudellisessa asemassa ovat maahan pakolaisina tulleet. Euroopasta Suomeen tulleiden sekä muidenkin töiden perässä muuttaneiden tilanne on parempi.

Maahanmuuton vilkastuminen Suomessa on lisännyt kiinnostusta ulkomaalaistaustaisten taloudellisia oloja kohtaan. Tulonjakotilastoissa ulkomaalaistaustaisten tuloihin ja tuloköyhyyteen liittyviin kyselyihin ei ole pystytty vastaamaan osittain siksi, että virallinen määritelmä ulkomaalaistaustaisten identifioimiseksi on puuttunut. Nyt Tilastokeskuksessa on kuitenkin otettu käyttöön viralliset syntyperä- ja taustamaaluokitukset, joilla ulkomaalaistaustaista väestöä voidaan luotettavammin tilastoida. Vastaavanlaiset luokitukset ovat käytössä myös muissa Pohjoismaissa (ks. Marja-Liisa Helminen artikkeli tässä numerossa).

Henkilön syntyperä ja taustamaa määräytyvät henkilön vanhempien syntymävaltiotiedon perusteella. Syntyperäluokituksen avulla voidaan eritellä ulkomailla ja Suomessa syntyneet suomalais- ja ulkomaalaistaustaiset henkilöt. Ulkomaalaistaustaisia

ovat ne henkilöt, joiden molemmat vanhemmat tai ainoa tiedossa oleva vanhempi on syntynyt ulkomailla. Ulkomaalaistaustaisia ovat myös ulkomailla syntyneet henkilöt, joiden kummastakaan vanhemmasta ei ole väestötietojärjestelmässä tietoa.

Ulkomaalaistaustaisten määrä on viimeisen parin vuosikymmenen aikana lisääntynyt Suomessa merkittävästi. Oheisesta taulukosta ilmenee, että 1990-luvun puolivälissä syntyperältään ulkomaalaistaustaisia oli Suomessa 80 000 henkilöä, mutta nykyisin heitä on jo runsaat 300 000 henkilöä. Ulkomaalaistaustaisten väestöosuus on kasvanut 1,6 prosentista 5,5 prosenttiin vuosien 1995–2013 välillä.

Kuvaan tässä artikkelissa Suomessa asuvan ulkomaalaistaustaisen asuntoväestön taloudellisia oloja ja asemaa vakiintuneilla tulonjakomittareilla: tuloilla, tulonsiirtojen tulo-osuuksilla, tuloiluokkiin sijoittumisella ja pienituloisuusasteella ▶

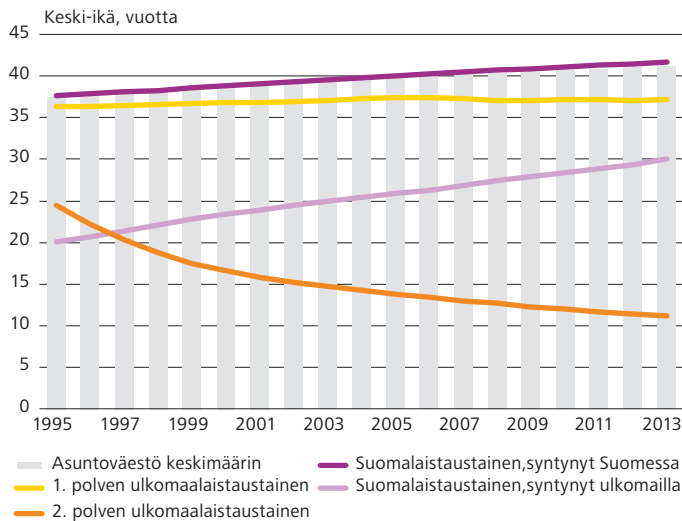
TAULUKKO. Väestö henkilön syntyperän mukaan, 1 000 henkilöä

	1995	2000	2005	2010	2011	2012	2013
Väestö yhteensä	5116,8	5181,1	5255,6	5375,3	5401,3	5426,7	5451,3
Syntyperältään suomalainen yht.	5037,0	5067,9	5098,2	5138,2	5143,8	5147,2	5149,7
Suomalainen, syntynyt Suomessa	5002,9	5030,6	5056,7	5092,5	5097,3	5099,8	5101,7
Suomalainen, syntynyt ulkomailla	34,1	37,2	41,5	45,7	46,5	47,3	48,0
Syntyperältään ulkomaalaistaustainen yht.	79,9	113,2	157,3	237,0	257,5	279,5	301,5
Toisen polven ulkomaalaistaustainen	8,2	14,3	22,2	34,6	37,8	41,4	45,3
Ensimmäisen polven ulkomaalaistaustainen	71,6	99,0	135,1	202,4	219,6	238,2	256,2

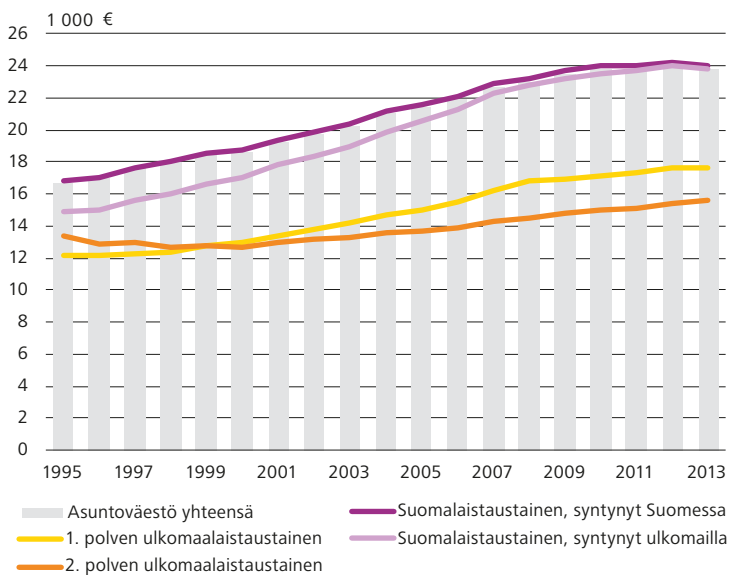
Lähde: Tilastokeskus, väestörakenne

KUVIO 1. Väestön keski-ikä syntyperän mukaan 1995–2013

KUVIO 2. Väestön tulotaso henkilön syntyperän mukaan 1995–2013, ekvivalentti käytettävissä oleva rahatulo vuoden 2013 rahassa, mediaani

Kuvioiden lähde: Tilastokeskus, tulojen kokonaistilasto

Maahanmuuttajataustaisten ikärakenne eroaa selvästi kantaväestön ikärakenteesta

(ks. tietolaatikko). Pääpaino on poikkileikkausvertailuissa, mutta artikkelin lopussa tarkastelen ilmiöitä myös dynaamisesta näkökulmasta vertailemalla sitä, miten lähtömaaltaan suurimpien väestöryhmien taloudellinen asema on vuosituhannen vaihteesta nykyhetken verrattuna muuttunut.

Tuloksia tulkittaessa on hyvä ottaa huomioon, että maahanmuuttajataustaisten ikärakenne eroaa selvästi kantaväestön ikärakenteesta, kuten kuviosta 1 voi havaita. Suomessa syntyneet toisen polven ulkomaalaistaustaiset ovat keski-ikänsä selvästi muita ryhmiä nuorempia. Toisen polven ulkomaalaistaustaisista runsas 90 prosenttia on alle 30-vuotiaita (ks. Marja-Liisa Helminen artikkeli tässä numerossa). Lisäksi tässä ryhmässä keski-ikä on alentunut tarkastelujakson kuluessa selvästi, kun se muissa syntyperäryhmissä on jonkin verran noussut. Muutos johtuu muun muassa siitä, että maahanmuuttajataustaisille perheille on Suomessa syntynyt paljon lapsia.

Ulkomaalaistaustaisten tulotaso selvästi valtaväestön alapuolella

Ulkomaalaistaustaisen väestön tulotaso jää selvästi matalammaksi kuin kantaväestöllä (kuviot 2 ja 3). Esimerkiksi Suomessa syntyneen ulkomaalaistaustaisen väestön, eli toisen polven ulkomaalaisten mediaanitulo oli vuonna 2013 yhden henkilön taloudessa vajaa 15 600 euroa vuodessa. Ensimmäisen polven ulkomaalaisilla tämä tulo oli 17 600 euroa.

Suomessa syntyneen suomalaistaustaisen väestön ekvivalentti mediaanitulo (ks. tietolaatikko) oli vuonna 2013 selvästi korkeampi kuin ulkomaalaistaustaisilla – runsaat 24 000 euroa. Kuviosta 2 voi havaita myös sen, että vielä 1990-luvun puolivälissä ulkomailla syntyneiden suomalaistaustaisten (ovat Suomessa syntyneiden vanhempien ulkomailla syntyneitä lapsia) tulotaso jäi selvästi Suomessa syntyneen suomalaistaustaisen väestön tulojen alapuolelle, mutta viime vuosina heidän tuloonsa ovat kohonneet samalle tulosolulle kantasuomalaisten kanssa.

Kuviosta 3 käy ilmi edellä mainittu ulkomailla syntyneiden suomalaistaustaisten muita ryhmiä parempi tulokehitys ja myös se, että toisen polven ulkomaalaistaustaisten suhteellinen asema on heikentynyt tarkasteluperiodin aikana selvästi. Vasta aivan viime vuosina tämän ryhmän suhteellisen aseman heikkeneminen on pysähtynyt, heidän asemansa tulojakaumassa on alkanut jopa hiukan parantua. Tosin suhteellisen aseman parantuminen näyttää pääasiassa johtuneen siitä, että Suomessa syntyneen suomalaistaustaisen väestön tulotaso on viime vuosina alentunut (kuvio 2).

Talouksissa, joihin toisen polven ulkomaalaistaustaiset kuuluvat, on lasten määrä kasvanut

Aineisto ja käsitteet

Tilastokeskuksen tulojaon kokonaistilastossa kuvataan asuntoväestön tuloja ja yhteiskunnassa vallitsevia tuloeroja. Asuntoväestön ulkopuolelle jäävät vakinaisesti laitoksissa kirjoilla olevat, asunnottomat, ulkomailta ja tietymättömissä olevat henkilöt. Asuntoväestöön kuulumattomien osuus koko väestön tasolla on parin prosentin luokkaa, mikä on viime vuosina ollut noin 120 000 henkilöä.

Ulkomaalaistaustaisissa asuntoväestöön kuulumattomien osuus on korkeampi, toisen polven ulkomaalaisista jäi vuonna 2013 runsaat 3 prosenttia asuntoväestön ulkopuolelle. Ensimmäisen polven ulkomaalaistaustaisissa tämä suhde oli vielä suurempi, yli 6 prosenttia. Tämä merkitsee sitä, että nämä asuntoväestön ulkopuoliset niin suomalais- kuin ulkomaalaistaustaisetkin henkilöt jäävät tulojakotilastojen ja myös tämän artikkelin tarkastelujen ulkopuolelle.

Artikkelin analyyseissä on käytetty tuloja-

kotilastojen vakiomenetelmiä: tulokäsitteenä on käytetty niin sanottuja ekvivalentteja tuloja, joissa asuntokuntakohtaiset tulot on skaalattu (jaettu) asuntokunnan kokoon ja rakenteeseen perustuvilla kulutusyksiköillä. Menetelyn tarkoituksena on saada kooltaan ja rakenteeltaan erilaisissa talouksissa elävien tulot mahdollisimman hyvin vertailukelpoisiksi eri väestöryhmissä sekä yli ajan. Ekvivalentit tulot kuvaavat sellaisenaan yhden henkilön talouksien tuloja. Muille talouksille vertailukelpoinen tulo saadaan kertomalla ekvivalentti tulo talouden kulutusyksiköluvulla.

Kulutusyksiköt perustuvat niin kutsuttuun OECD:n modifioituun skaalaan. Asuntokunnan yksi aikuinen on yksi kulutusyksikkö. Muut asuntokunnan 14 vuotta täyttäneet henkilöt ovat kukin 0,5 kulutusyksikköä ja 0–13-vuotiaat lapset ovat kukin 0,3 kulutusyksikköä. Yhden aikuisen asuntokunta on yksi kulutusyksikkö, kun taas asuntokunta, johon

kuuluu esimerkiksi puoliset ja yksi alle 14-vuotias lapsi, ovat yhteensä 1,8 kulutusyksikköä.

Ekvivalentit tulot on viety henkilökohtaisiksi tuloiksi asuntokunnan jokaiselle jäsenelle, jolloin tarkasteluissa ovat mukana kaikki asuntoväestöön kuuluvat riippumatta siitä, minkä ikäinen henkilö on tai onko henkilöllä henkilökohtaisia tuloja vai ei. Kukin henkilö on mukana tarkastelussa omalla syntyperätiedollaan ja samassa taloudessa voi asua useampaa eri syntyperää olevia henkilöitä. Esimerkiksi yleistä on se, että samassa taloudessa elää ensimmäisen polven ulkomaalaistaustaisia ja heidän Suomessa syntyneitä lapsiaan.

Tulokäsitteenä käytetään mediaanituloa, joka on keskimmäisen tulonsaajan tulo, kun tulonsaajat asetetaan tulojen mukaan suuruusjärjestykseen. Keskimmäisen tulonsaajan kummallekin puolelle jää yhtä monta tulonsaajaa. Mediaani ei ole yhtä herkkä poikkeaville äärihavainnoille kuin aritmeettinen keskiarvo.

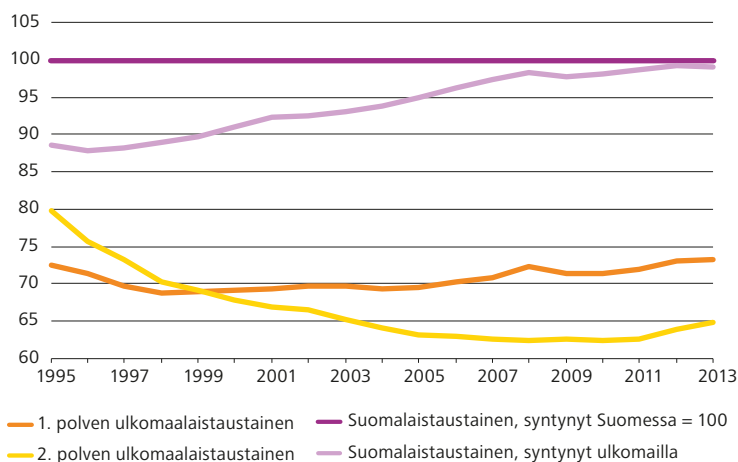
tarkastelemallani aikavälillä selvästi: 1990-luvun puolivälissä alle 18-vuotiaita lapsia oli toisen polven ulkomaalaistaustaisten talouksissa keskimäärin 1,7, mutta vuonna 2013 lapsia oli jo keskimäärin 2,3. Muissa syntyperäryhmissä lasten määrä on keskiarvolla mitattuna kyseisellä tarkasteluperiodilla alentunut.

Tulojakotilastojen perusteella talouksissa, joissa on lapsia ja nuoria, tulotaso kulutusyksikköä kohden jää usein lapsettomien talouksien tuloja matalammaksi. Näin ollen myös toisen polven ulkomaalaistaustaisen väestön selvästi matalampaa tulotasoa ja heikompa tulokehitystä saattaa ainakin osittain selittää lasten määrän lisääntyminen. Sama kehitys ilmenee myös siinä, että toisen polven ulkomaalaistaustaisten keski-ikä on tarkasteluperiodin aikana alentunut selvästi, kun se muissa ryhmissä on kasvanut (kuvio 1).

Yhteenvedona voidaan todeta, että 1990-luvun puolivälissä toisen polven runsaat 8 000 ulkomaalaistaustaista henkilöä eli noin 6 800 taloudessa. Toisen polven ulkomaalaistaustaisten keski-ikä oli tuolloin 25 vuotta. Pari vuotta sitten 44 000 toisen polven ulkomaalaistaustaista henkilöä eli runsaassa 27 000 taloudessa, mutta heidän keski-ikänsä oli pudonnut runsaaseen 10 vuoteen.

Näinkin merkittäville rakenteellisilla muutoksilla saattaa olla vaikutusta tulovertailuihin etenkin kun ne on tehty tulokäsitteellä, jonka tasoon vaikuttavat kotitalouksien rakenteelliset tekijät kuten

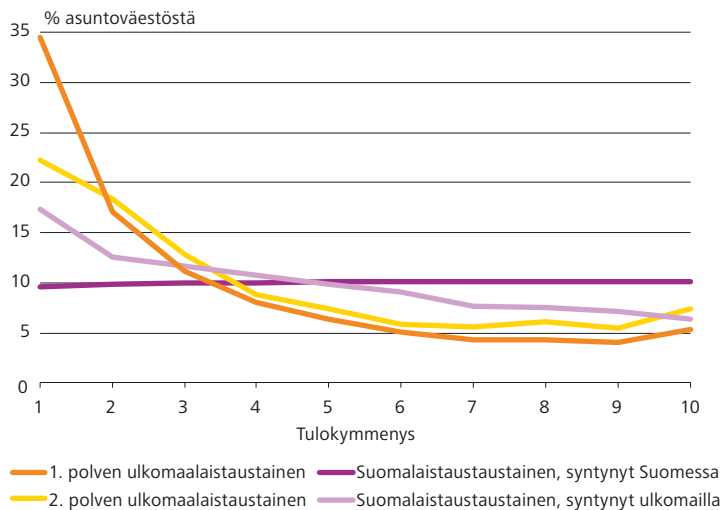
KUVIO 3. Väestöryhmien tulotaso suhteessa Suomessa syntyneiden suomalaistaustaisten tuloihin 1995–2013, ekvivalentti käytettävissä oleva rahatulo, mediaani

Lähde: Tilastokeskus, tulojaon kokonaistilasto

lasten lukumäärien muutokset. Vaikka ulkomaalaistaustaisten perheissä vanhempien tulot olisivat pysyneet ennallaan, alentavat perheisiin syntyneet lapset kulutusyksikköskaalauksen kautta vanhempien ekvivalentteja tuloja. Tällöin tulojen muutosta selittävät enemmän rakenteelliset tekijät kuin todelliset tulomuutokset (ks. tietolaatikko).

KUVIO 4. Asuntoväestön sijoittuminen tulokymmenyksiin henkilön syntyperän mukaan 1995, % asuntoväestöstä

Lähde: Tilastokeskus, tulonjaon kokonaistilasto

Ulkomaalaistaustaiset sijoittuvat usein pienituloimpiin tuloluokkiin

Koska ulkomaalaistaustaisten tulot ovat keskimäärin pienemmät kuin suomalaistaustaisella väestöllä, on luonnollista, että he sijoittuvat pienituloimpiin tuloluokkiin useammin kuin kantaväestö. Kuvio 4 ilmenee, että 1990-luvun puolivälissä selvästi heikoin taloudellinen asema oli ensimmäisen polven ulkomaalaistaustaisilla, joista peräti 35 prosenttia sijoittui pienituloimpaan tulokymmenykseen. Kolmeen pienituloimpaan tulokymmenykseen heistä sijoittui runsaat 60 prosenttia.

Nykyisin ensimmäisen polven ulkomaalaistaustaisten tilanne on hieman parempi, sillä pienituloimpaan tulokymmenykseen heistä sijoittui vuonna 2013 noin 27 prosenttia (kuvio 5). Kolmeen pienituloimpaan tulokymmenykseen sijoittuneiden osuus oli 54 prosenttia.

Toisen polven ulkomaalaistaustaisten tilanne oli 1990-luvulla ensimmäisen polven ulkomaalaistaustaisiin nähden hieman parempi, sillä heistä vain noin 22 prosenttia sijoittui tuolloin kaikista pienituloimpaan tulokymmenykseen. Kolmeen pienituloimpaan tulokymmenykseen tästä ryhmästä sijoittui reilusti puolet, eli 54 prosenttia. Vuonna 2013 vastaavat osuudet olivat 29 ja 66 prosenttia. Nykyisin siis kaikista heikoimmassa asemassa ovat toisen polven ulkomaalaistaustaiset.

Suurituloisimmassa tulokymmenyksessä ulkomaalaistaustaiset ovat harvinaisuuksia. Toisen polven ulkomaalaistaustaisista suurituloimpaan tulokymmenykseen sijoittui vuonna 2013 vain pari prosenttia. 1990-luvun puolivälissä tämä osuus oli runsas seitsemän prosenttia. Voidaan todeta,

että 1990-luvun puolivälissä noin 8 000 toisen polven ulkomaalaistaustaista oli suhteellisesti mitattuna selvästi paremmassa asemassa kuin tämän päivän 44 000 toisen polven ulkomaalaistaustaista.

Ensimmäisen polven ulkomaalaistaustaisilla kehityssuuntaus on ollut jotakuinkin päinvastainen. Nykyisten noin 240 000 ensimmäisen polven ulkomaalaistaustaisen taloudellinen asema suhteessa koko väestöön on hieman parempi kuin 1990-luvun puolivälissä silloisella noin 70 000 ensimmäisen polven ulkomaalaistaustaisella.

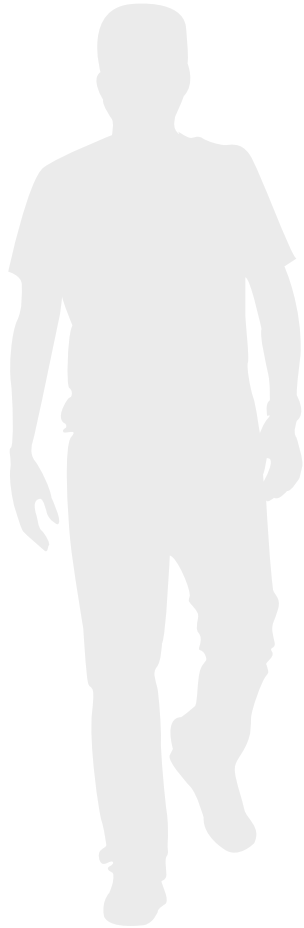
Tulonsiirroilla suuri merkitys ulkomaalaistaustaisten tuloihin

Tulonjakotilastoissa bruttotulot kuvaavat talouksien tulotasoa ennen kuin niistä on vähennetty verot. Bruttotulot koostuvat palkka-, yrittäjä- ja omaisuus-tuloista sekä saaduista tulonsiirroista. Palkka-, yrittäjä- ja omaisuustulot ovat työhön osallistumisesta ja omaisuuden tuotoista saatuja markkinatuloja, jotka tulonjakotilastoissa on nimetty tuotannontekijätuloiksi. Saadut tulonsiirrot muodostuvat erilaisista yhteiskunnan maksamista sosiaaliturvaetuuksista ja -avustuksista sekä työeläkejärjestelmien kautta maksetuista ansioeläkkeistä. Tulonjakotilastojen tuloista sen sijaan puuttuvat yhteiskunnan ilmaisina tai selvästi alle markkinahinnoin tuottamat hyvinvointipalvelut, joiden merkitys etenkin lapsiperheille ja pienituloisille on suuri (Tilastokeskus 2014).

Koko väestön tasolla saatujen tulonsiirtojen osuus bruttotuloista on viime vuosina ollut keskimäärin 25 prosentin luokkaa, toisin sanoen joka neljäs euro keskiarvotulouden tuloista on tullut julkiselta sektorilta saatuna tulonsiirtoina (kuvio 6). Tarkastelemallani ajanjaksolla tämä suhde oli korkeimmillaan 1990-luvun puolivälissä, jolloin elettiin vielä syvän taloustaantumien jälkipyörteisissä. Saatujen tulonsiirtojen osuus bruttotuloista oli tuolloin koko väestön keskuudessa 30 prosentin paikkeilla. Matalin saatujen tulonsiirtojen bruttotulosuhde oli hyvän talouskehityksen huipulla vuonna 2007, noin 20 prosenttia.

Saatujen tulonsiirtojen bruttotulo-osuus on ollut erityisen korkea talouksissa, joissa on toisen polven ulkomaalaistaustaisia. Viime vuosina saatujen tulonsiirtojen bruttotulo-osuus on näissä talouksissa ollut noin 40 prosenttia. Lisäksi saatujen tulonsiirtojen merkitys on pysynyt tässä ryhmässä tasaisen korkeana koko tarkasteluperiodin ajan, joskin hyvinä talouskasvun vuosina 2000-luvun puolivälin jälkeen osuus käväisi 35 prosentissa. Viime vuosien yleiset talousongelmat ovat kuitenkin kääntäneet saatujen tulonsiirtojen bruttotulo-osuudet uudelleen kasvuun sekä suomalais-taustaisten että ulkomaalaistaustaisten ryhmässä.

Myös ensimmäisen polven ulkomaalaistaustai-

silla saatujen tulonsiirtojen bruttotulo-osuus oli 1990-luvun puolivälissä selvästi yli 40 prosenttia, mutta osuus lähti pienentymään nopeasti. Pienentyminen jatkui vuoteen 2008 saakka, jolloin se oli lähellä 20 prosenttia. Nopeaa muutosta saattaa selittää ennen kaikkea ryhmän sisäiset rakennemuutokset: todennäköisesti uudet maahanmuuttajat ovat tulleet maahan aikaisempaa useammin töiden perässä, eli heidän markkinoilta saamansa tulot (palkat, yrittäjä- ja omaisuustulot) ovat alentaneet saatujen tulonsiirtojen bruttotulo-osuutta. Lisäksi maahan jo 1990-luvulla muuttaneet ensimmäisen polven ulkomaalaistaustaiset ovat todennäköisesti työllistyneet hyvän taloussuhdanteen ansiosta aiempaa helpommin, mikä on osaltaan ollut alentamassa saatujen tulonsiirtojen bruttotulo-osuutta.

Suomalaistaustaisten maahanmuuttajien saamat tulonsiirrot ovat olleet merkitykseltään vähäisemmät kuin muilla etenkin tarkastellun ajanjakson lopulla. Esimerkiksi vuonna 2013 saadut tulonsiirrot muodostivat tässä ryhmässä vain 15 prosenttia ryhmän kokonaistuloista.

Oletettavasti tässäkin syntyperäryhmien erilainen ikärakenne selittää ainakin osan ryhmien välisistä eroista, joten jatkossa ilmiötä tulisi selvittää tarkemmin esimerkiksi vertaamalla ryhmien tulo rakenteita tarkemmin ikäluokittain. Tällä saataisiin selvitettyä muun muassa sitä, poikkeavatko esimerkiksi nuorten opiskelikäisten tulo rakenteet syntyperäryhmittäin?

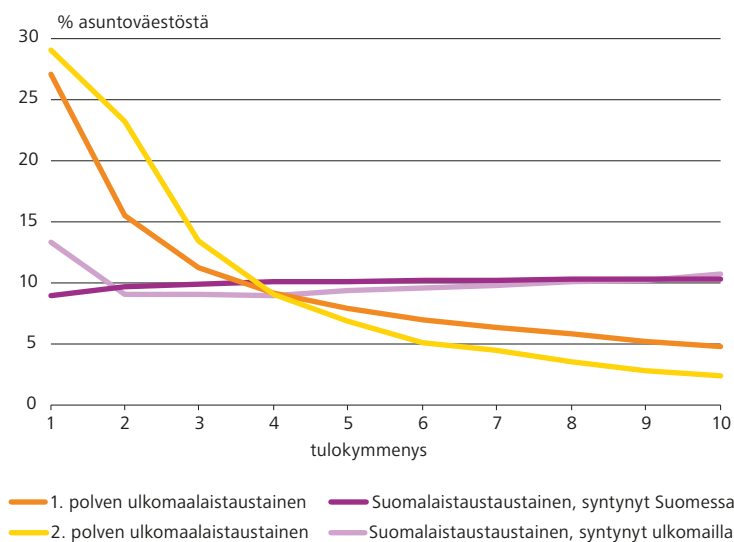
Toisen polven ulkomaalaistaustaisilla korkea pienituloisuusriski

Tuloerojen kasvun myötä myös suhteellinen pienituloisuus on kasvanut Suomessa viime vuosina (kuvio 7). Pienituloiseksi on määritelty ne henkilöt, jotka ovat eläneet kotitalouksissa, joiden ekvivalentti tulo on vähemmän kuin 60 prosenttia koko väestön mediaanituloista.

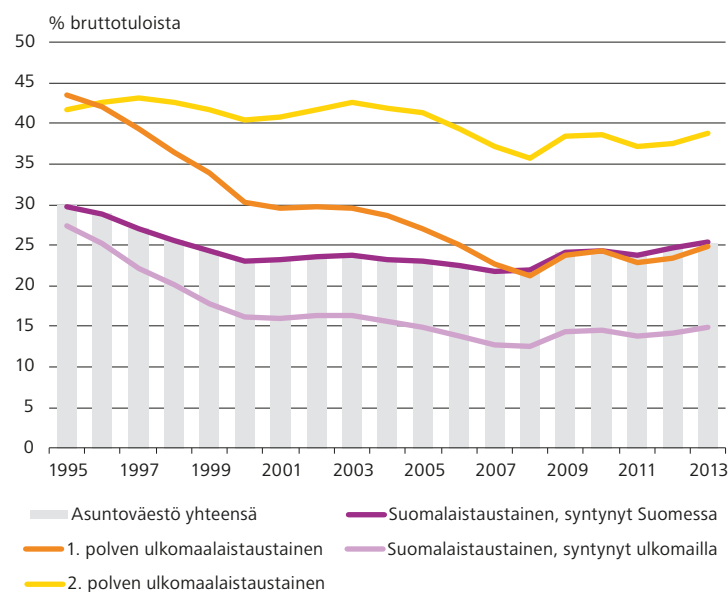
Kuviossa 7 on kuvattu myös pitkittyneen pienituloisuuden esiintymistä Euroopan komission tilastoviraston Eurostatin käyttämällä määrittelyllä. Sen mukaan pitkittyneesti pienituloiseksi luokitellaan ne henkilöt, jotka ovat eläneet pienituloisessa taloudessa tilastovuoden lisäksi kolmen edellisvuoden aikana ainakin kahtena vuotena.

Koko väestön keskuudessa pienituloisia oli 1990-luvun puolivälissä noin 8 prosenttia asuntoväestöstä. Korkeimmillaan pienituloisuus oli vuosina 2007–2011 noin 15 prosenttia, minkä jälkeen se on kääntynyt lievään laskuun. Pitkittyneesti pienituloisia voidaan luotettavasti tilastoida vuodesta 1998, jolloin heitä oli 4,5 prosenttia asuntoväestöstä. Vuoteen 2008 mennessä pitkittyneesti pienituloisten osuus väestöstä oli kaksinkertaistunut 9 prosenttiin, josta osuus vielä muu-

KUVIO 5. Asuntoväestön sijoittuminen tulokymmenyksiin henkilön syntyperän mukaan 2013, % asuntoväestöstä

KUVIO 6. Saatujen tulonsiirtojen osuus bruttotuloista henkilön syntyperän mukaan 1995–2013, prosenttia

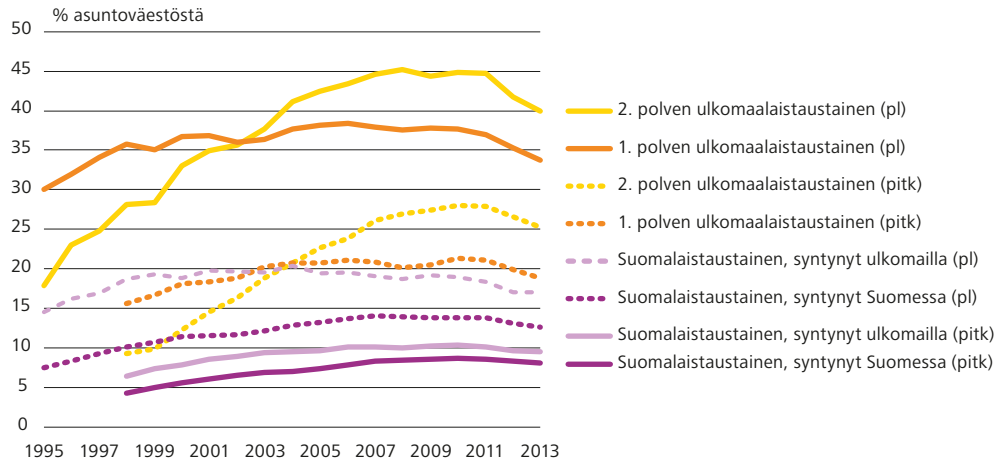
Kuvioiden lähde: Tilastokeskus, tulojaon kokonaistilasto

taman seuraavan vuoden aikana kasvoi muutama prosentti kymmenyksen.

Sekä poikkileikkauspienituloisuuden että pitkittyneen pienituloisuuden kasvu on ollut merkittävä toisen polven ulkomaalaisten keskuudessa. Kun vielä 1990-luvun puolivälissä toisen polven ulkomaalaistaustaisista alle 20 prosenttia kuului pienituloiseksi luokiteltuun talouteen, oli osuus kasvanut vuoteen 2008 mennessä 45 prosenttiin. Sama ▶

KUVIO 7. Poikkileikkauspienituloisuuden (pl) ja pitkittyneen pienituloisuuden (pitk) riski syntyperän mukaan 1995/1998–2013, % asuntoväestöstä, pienituloisuusraja 60 % asuntoväestön mediaanitulosta

Lähde: Tilastokeskus, tulonjaon kokonaistilasto

kehityssuunta ilmenee myös pitkittyneessä pienituloisuudessa, vuonna 1998 se oli vajaa 10 prosenttia, mutta vuonna 2010 jo lähes 30 prosenttia.

Ensimmäisen polven ulkomaalaistaustaisilla sekä poikkileikkaus- että pitkittyneen pienituloisuus on pysynyt koko tarkasteluajanjakson ajan tasaisempana, mutta selvästi korkeampana kuin suomalaistaustaisella väestöllä. Tarkastelujakson alussa 1990-luvun puolivälissä ensimmäisen polven ulkomaalaistaustaisista jopa 30 prosenttia kuului pienituloiseksi luokiteltuun kotitalouteen. Osuus on toki kasvanut tasaisesti tämän jälkeenkin, mutta selvästi muita ryhmiä maltillisemmin. Pienituloisuus on hyvin ikäsidonnaista ja yleistä

etenkin nuorten parikymppisten keskuudessa syntyperästä riippumatta. Tämän ikäisten suomalaistaustaisien ja toisen polven ulkomaalaistaustaisien pienituloisuusaste oli samalla tasolla, noin 30 prosenttia, vuonna 2013. Huolestuttavaa on, että pienituloisuus on yleistä erityisesti ulkomaalaistaustaisien lasten ja nuorten sekä vanhusten joukossa.

Pienituloisuus ongelma pakolaisina maahan tulleilla

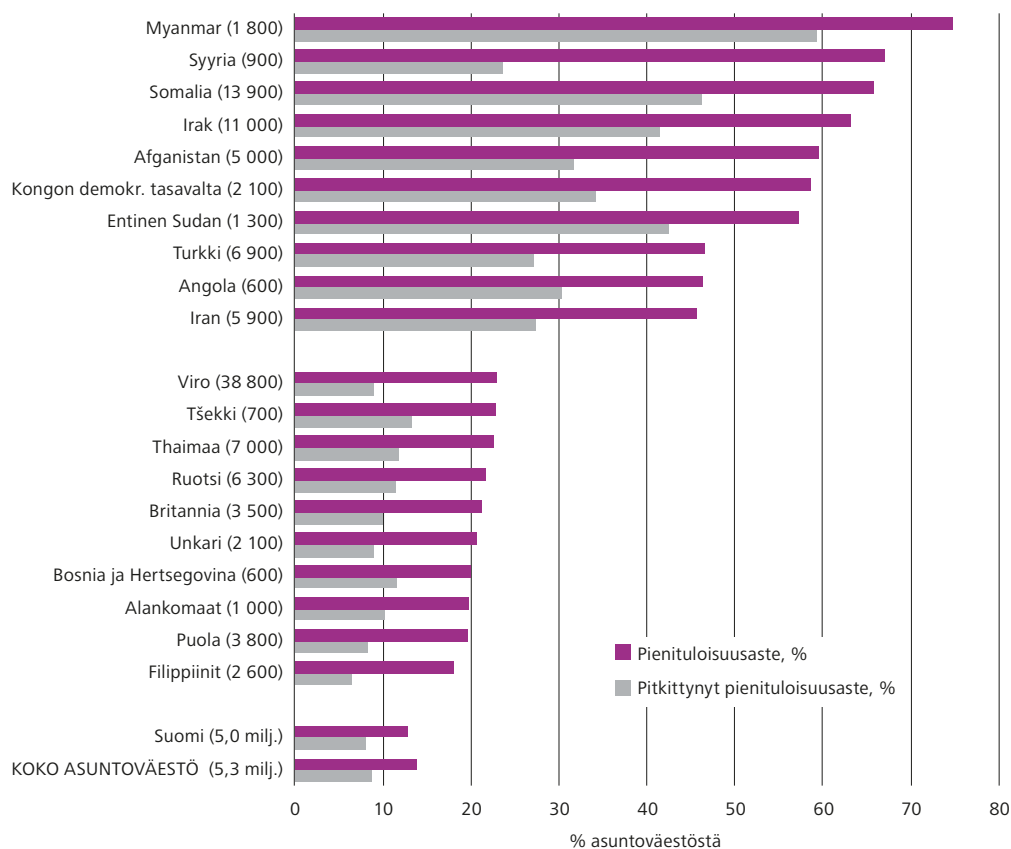
Tarkastelen seuraavaksi hieman tarkemmin sitä, mistä maista tulleilla pienituloisuusriski on toisaalta suurinta ja mistä maista tulleilta pienintä.

Filippiiniläisten ja eurooppalaistaustaisten matalaa pienituloisuusastetta selittänee ennen kaikkea se, että kyseisistä maista muuttaneet ovat tulleet Suomeen töiden perässä.

U. Östlund

KUVIO 8. Pienituloisuus 2013 henkilön taustamaan mukaan, 10 korkeimman ja matalimman pienituloisuuden maata, maan nimen jälkeen suluissa asuntoväestön määrätieto

Lähde: Tilastokeskus, tulonjaon konaistilasto

Mukana tarkastelussa ovat vain ne maat, joita oli asuntoväestössä vuonna 2013 vähintään 500 henkilöä. Kuvioon 8 on otettu mukaan vain ääripään maat, eli 10 matalimman ja korkeimman pienituloisuusriskin taustamaan asuntoväestöt. Kuviossa maan nimen yhteydessä suluissa oleva tieto kertoo sen, kuinka monta kyseisen maan edustajaa oli vuonna 2013 asuntoväestössä.

Korkein pienituloisuusaste on Myanmarista tulleilla henkilöillä, joista kolme neljästä (75 %) eli vuonna 2013 pienituloiseksi luokitellussa taloudessa. Pitkittyneesti pienituloisten osuus oli 60 prosenttia. Paljon parempi tilanne ei ollut Syyriasta, Somaliasta ja Irakista tulleiden ulkomaalaistaustaisten keskuudessa. Näissä ryhmissä useampi kuin kolme henkilöä viidestä sijoittui pienituloisten joukkoon vuonna 2013. Lisäksi etenkin somalia- ja irakilaistaustaisten keskuudessa pienituloisuus näyttää muuttuneen luonteeltaan pysyväksi.

Vähiten (pl. suomalaistaustaiset) pienituloisuutta esiintyy hieman yllättäen Filippiineiltä

tulleiden joukossa, ryhmän pienituloisuusaste oli vuonna 2013 selvästi alle 20 prosenttia. Filippiineiltä muuttaneilla ei myöskään pitkittyneen pienituloisuuden riski kohonnut kovin korkeaksi (6,5 %). Monen eurooppalaistaustaisen maahanmuuttajaryhmän pienituloisuus oli pienempi kuin filippiiniläisten, mutta maiden edustajia Suomen väestöstä oli alle 500, joten maat eivät näy kuviossa.

Puolasta, Alankomaista ja Bosnia-Hertsegovinanasta tulleiden pienituloisuusriski jäi 20 prosenttiin vuonna 2013. Mainituissa ryhmissä myös pitkittyneesti pienituloisten osuus pienituloisista jäi selvästi alhaisemmaksi kuin korkean pienituloisuusasteen väestöryhmissä.

Filippiiniläisten ja eurooppalaistaustaisten matalaa pienituloisuusastetta selittänee ennen kaikkea se, että kyseisistä maista muuttaneet ovat tulleet Suomeen töiden perässä, jolloin heidän saamansa työtulot ovat varmistaneet heille muita väestöryhmiä paremman taloudellisen aseman uudessa kotimaassaan. ▶

Eurooppalaisten maahanmuuttajien taloudellinen asema paras

Tulonjaon kokonaistilaston aineistot antavat mahdollisuuden selvittää väestön todellisia liikkeitä tulojakaumassa kahden ajankohdan välillä. Analyysija voidaan tehdä aidosta henkilöpaneeliaineistosta, tässä paneeliaineisto on muodostettu vuosina 2000 ja 2013 asuntoväestöön kuuluneista henkilöistä. Sitä, ovatko henkilöt kuuluneet asuntoväestöön paneelin välivuosina (vuodet 2001–2012), ei ole tässä otettu huomioon. Näin rajattuun aitoon henkilöpaneeliin kuului yhteensä 4,35 miljoonaa henkilöä.

Tuloliikkuvuutta on kuvattu keskimääräisten tulokymmenysten perusteella. Tulokymmenykset on muodostettu kummallekin vuodelle erikseen koko asuntoväestön ekvivalenttien käytävissä olevien rahatulosten pohjalta. Kuvioon 9 on otettu mukaan vain ne maat, joiden edustajia oli paneelissa vähintään 500 henkilöä. Maan nimen jäljessä oleva suluissa oleva luku kertoo sen, kuin monta henkilöä kyseisestä taustamaasta muuttaneista on paneeliasetelmassa mukana.

Keskimääräinen tulokymmenys kertoo sen, mihin tulokymmenyksen kyseisen ryhmän henkilöt ovat keskimäärin ajanjakson alussa (2000) ja lopussa (2013) kuuluneet. Mitä korkeampi keskimääräinen tulokymmenys on, sitä paremmin kuhunkin maaryhmään kuuluneet henkilöt ovat koko väestön tulojakaumassa keskimäärin sijoittuneet.

Kuvion 9 mukaan koko väestön tulojakaumassa korkeimmalle ovat sijoittuneet eurooppalais-taustaiset maahanmuuttajat. Kaikista korkeimmalle tulojakaumassa ovat sijoittuneet ne henkilöt, joiden taustamaa on Britannia, Saksa, Puola, Unkari ja Ruotsi. Lisäksi kaikilla edellä mainituilla taloudellinen asema on pysynyt yhtä korkealla sekä paneelin alussa vuonna 2000 että lopussa vuonna 2013.

Kaikkien edellä mainituista maista tulleiden muita ulkomaalaisryhmiä parempaa taloudellista asemaa suomalaisessa yhteiskunnassa selittänevät

monet tekijät, joita tässä artikkelissa ei ole mahdollista tarkemmin selvittää. Keskeisin syy lienee kuitenkin se, että Euroopasta tulleilla on useimmiten ollut työpaikka tiedossa Suomeen muuttaessa, tai sitten he ovat heti maahan muutettuaan työllistyneet nopeasti.

Todennäköisesti myös moni eurooppalaistaustainen maahanmuuttaja elää samassa taloudessa kantasuomalaisen kanssa, jolloin edellytykset päästä hyvään taloudelliseen asemaan ovat suu-remmat verrattuna niihin, jotka ovat muuttaneet pakolaisina Suomeen. Tulosten perusteella korkeiden tulojen maista tulleet sijoittuvat myös varsin korkealle uuden kotimaansa tulojakaumassa.

Listan toisesta päästä löytyy pakolaisstatuksella maahan muuttaneita. Kaikista heikoimmassa asemassa ovat Somaliasta ja Irakista maahan muuttaneet, joiden suhteellinen tuloasema koko väestön tulojakaumassa oli vaatimaton sekä vuonna 2000 että vuonna 2013. Lisäksi etenkin somalialaistaustaisten suhteellisessa asemassa ei ole vuosien 2000 ja 2013 välillä tapahtunut juurikaan parantumista. Se miksi yhden suurimman maahanmuuttajaryhmän suhteellinen asema ei ole kehittynyt, on merkittävä yhteiskuntapoliittinen kysymys, johon pelkkien tilastotietojen pohjalta ei saada vastausta.

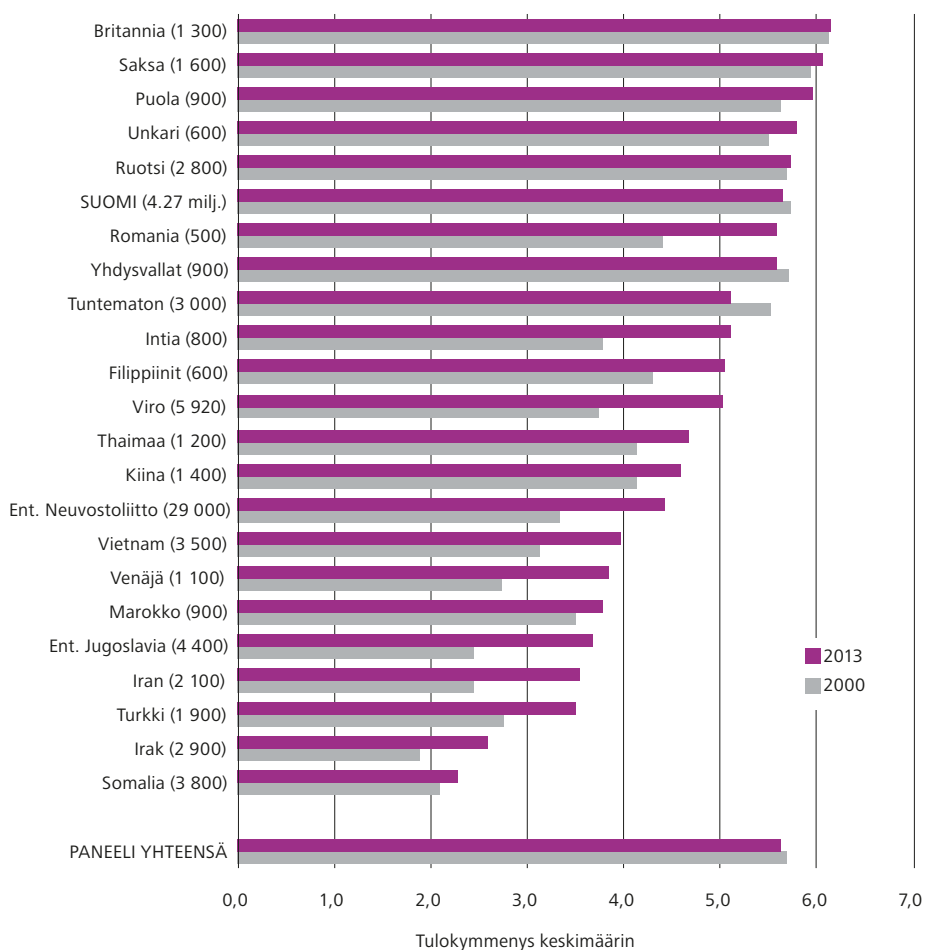
Ajattelemisen aihetta viranomaisille ja poliitikoille

Selvityksestäni ilmeni, että ulkomailta Suomeen muuttaneet ovat ikärakenteeltaan ja taloudelliselta asemaltaan varsin heterogeeninen ryhmä. Tämä ei ole yllätys niille, jotka ovat viime vuosina vähänkin maahanmuuttoon liittyvää keskustelua seuranneet. Taloudellisesti hyvinä aikoina maahamme on tullut väkeä töiden perässä, mikä ilmenee tulonjakomittareistakin hyvin. Työssä olevien ulkomaalaistaustaisten asema tulojakaumassa on vähintäänkin kohtuullinen. Tämä johtuu siitä, että markkinoilta saadut tulot takaavat niin kantaväestölle kuin maahanmuuttajillekin yleensä kohtuullisen toimeentulon.

Taloudellinen tilanne on vaikeampi niiden ulkomaalaistaustaisten keskuudessa, jotka ovat tulleet maahan pakolaisina perheineen. Heidän tuloensa koostuvat pääasiassa yhteiskunnan tarjoamista sosiaaliturvaetuksista. Tämä ilmenee muun muassa siinä, että pakolaisstatuksella maahan tulleiden keskuudessa pienituloisuusriski on muihin ryhmiin verrattuna selvästi korkeampi. On kuitenkin muistettava, että etenkin pienituloisten perheiden toimeentuloa ovat tukemassa monet yhteiskunnan tarjoamat ilmaiset tai markkinahintoja huomattavasti edullisemmat hyvinvointipalvelut, joita ei ole otettu huomioon tulonjakotilaston tuloissa.

Ajattelemisen aihetta ainakin maahanmuutta-

KUVIO 9. Keskimääräinen tulokymmenys 2000 ja 2013 henkilön taustamaan mukaan, mukana ne maat, joissa edustajia paneelissa vähintään 500, maan nimen jälkeen suluisa paneelissa olleiden henkilöiden lukumäärä

Lähde: Tilastokeskus, tulonjaon kokonaistilasto

jien parissa toimiville viranomaisille ja poliitikoille antaa se, että monen pakolaistatuksella maahan tulleen väestöosan taloudellinen asema näyttää jääneen heikolle tasolle pysyvästi. Esimerkiksi Somaliasta on Suomeen muuttanut 1990-luvulta alkaen merkittävä määrä ihmisiä, joiden taloudellisessa asemassa ei ole juurikaan tapahtunut parannusta. Eräiden Suomessa pysyvästi olleiden maahanmuuttajaryhmien taloudellinen asema on pysynyt jotakuinkin yhtä heikkona koko heidän Suomessa oleskelunsa ajan. Herää kysymys, joutuuko tämä Suomen harjoittaman kotouttamispolitiikan epäonnistumisesta vai jostakin muusta.

Myös tilastojen tekijöille maahanmuuton lisääntyminen asettaa haasteita. Lisätietoja maahanmuuttajien taloudellisesta tilanteesta ja sen kehittymisestä tarvitaan. Tähän Tilastokeskuksen käytössä olevat aineistot antavatkin hyvät mahdollisuudet. Toisessa vaakakupissa painaa pelko siitä, että maahanmuuttajiin liittyvät tarkemmat tilas-

tot saattavat lyödä negatiivisen leiman ainakin joihinkin maahanmuuttajaryhmiin. Joka tapauksessa ainakin tulotilastojen laatijat joutuvat tulevaisuudessa miettimään sitä, millä tasolla maahanmuuttajista tulisi virallisia tilastoja tuottaa. ■

Kirjoittaja on suunnittelija Tilastokeskuksen väestö- ja elinotilastot -yksikössä.

Lähteet:

Tilastokeskus 2014. Hyvinvointipalvelujen taloudellinen merkitys on suurin lapsiperheille. Kotitalouksien kulutus 2012. http://tilastokeskus.fi/til/ktutk/2012/ktutk_2012_2014-04-28_tie_001_fi.html.

Tilastokeskus. Tulonjaon kokonaistilasto. <http://tilastokeskus.fi/til/tjkt/index.html>.

Tilastokeskus. Väestörakenne. <http://tilastokeskus.fi/til/vaerak/index.html>.

U. Östlund

Ulkomaisen työvoiman tilastointiin parannusta

Työperäiseen maahanmuuttoon liittyvä tietotarve on laajaa, mutta vertailukelpoisia tietoja on vain vähän saatavissa. Tilapäisen ulkomaisen työvoiman rekisteröintiä ja tilastointia kehitetään parhaillaan.

Maahanmuuton vilkastuessa maahanmuuttajia koskevien tietojen tarve on lisääntynyt merkittävästi. Pakolaisuudesta tai perhesyistä johtuvan maahanmuuton lisäksi työperustaisen maahanmuuton käsittelyyn on kaivattu nykyistä enemmän tilastollista taustatietoa. Ulkomaalaisten työntekijöiden lukumäärää ei tarkkaan tiedetä, sillä maassa vakinaisesti asuva ulkomainen työvoima kattaa vain murto-osan kaikista ulkomaalaisista työntekijöistä. Yhä suurempi osa ulkomaisesta työvoimasta työskentelee Suomessa vain tilapäisesti muutamasta päivästä muutamaan kuukauteen.

Ulkomaalaisten tekemä tilapäinen työ voidaan organisoida monella tavalla ja ryhmitellä siten muutama eriluonteiseen ryhmään: Ensimmäisen ryhmän muodostavat ulkomaalaiset työntekijät, jotka on palkattu suoraan suomalaisen työnantajan palvelukseen. Toisen ryhmän muodostavat Suomeen lähetetyt työntekijät, jotka ovat ulkomaisten työnantajien palveluksessa ja kolmannen Suomessa toimivat ammatin harjoittajat. Näiden lisäksi yhä useampi ulkomaalainen työntekijä työskentelee Suomessa kausiluonteisesti ainoastaan lyhyen ajan, esimerkiksi marjan- tai sientenpoimijoina syksyisin.

Tilapäisen ulkomaisen työvoiman säännöllinen tilastointi on huomattavasti vaikeampaa kuin vakinaisesti Suomessa asuvan ulkomaalaisen väestön. Vaikka käyttökelpoista tietoa on monella viranomaisella, tietojen yhdistäminen eri rekistereistä luotettavaa tilastointia varten ei ole nykyisellään mahdollista. Lisäksi ongelmana on se, että tietojen yhteen kokoaminen ja tilastojen tuottaminen ei ole minkään viranomaisen vastuulla. Tilapäisten ulkomaalaisten työntekijöiden rekisteröitymisestä väestötietojärjestelmään ei ole myöskään olemassa yleissäädöstä.

EU:n sisällä liikkuvat työntekijät ovat tilastoinnin kannalta kaikkein vaikeimmin tavoitettavissa oleva ryhmä, sillä vapaan liikkuvuuden vuoksi näiden työntekijöiden rajat ylittävistä liikkuvuudesta ei jää rekisterimerkintää. Muiden maiden työntekijöistä sen sijaan kerätään yleisesti tiedot viisumi- tai oleskelulupapäätösten yhteydessä.

Tietoja tarvitaan monella politiikan ja hallinnon alalla

Työperusteiseen maahanmuuttoon liittyvien tietojen tarve on laaja ja ajantasaista tietoa tarvitaan muun muassa talous- ja työllisyyspolitiikassa, alueellisessa kehittämisessä, harmaan talouden vastaisen toimenpiteiden kohdentamisessa ja maahanmuuttajien kotouttamispolitiikassa. Lisäksi tilastoinnille on kysyntää kansainvälisesti, ja Suomen tulisikin raportoida nykyistä paremmin työvoiman muuttoliikkeistä esimerkiksi Euroopan

unionin komissiolle ja OECD:lle. Koska tilapäisen ulkomaisen työvoiman tilastoinnissa on merkittäviä puutteita, tilastoinnin katveet ovat hankaloittaneet myös eri viranomaisten, kuten poliisin tai työsuojeluviranomaisten käytännön toimintaa.

Tilastoinnin puutteiden korjaamiseksi Tilastokeskus asetti valtiovarainministeriön pyynnöstä keväällä 2013 työryhmän selvittämään tilastoinnin kehittämismahdollisuuksia. Työryhmän keskeisenä tavoitteena oli paikantaa olemassa olevat tietolähteet ja löytää edellytykset tehokkaalle ja kattavalle ulkomaisen työvoiman tilastointijärjestelmälle. Työryhmän huomio laajentui nopeasti työskentelyn käynnistyttyä pelkän tilastoinnin kehittämisen ulkomaalaisten työntekijöiden rekisteröinnin kehittämiseen, sillä vasta tällöin rakennettava järjestelmä tehostaisi samanaikaisesti useiden eri viranomaisten toimintaa. Työryhmän työskentelyyn osallistui laaja joukko asiantuntijoita eri organisaatioista, ja työryhmä sai työnsä päätökseen kesäkuussa 2014.

Työnantajille ilmoitusvelvollisuus, työntekijöille rekisteröimisvelvollisuus

Työryhmä esitti loppuraportissaan kolme vaihtoehtoa tilapäisen ulkomaisen työvoiman rekisteröinnin ja tilastoinnin kehittämiseksi:

- Ensimmäinen vaihtoehto perustui ulkomaalaislain velvoitteeseen, jonka mukaan työnantajan tulee säilyttää tiedot ulkomaalaisista työntekijöistään ja näiden työnteko-oikeuksien perusteista. Ryhmä esitti, että tämä velvoite muutetaan aktiiviseksi ilmoitusvelvollisuudeksi.
- Toinen vaihtoehto liittyi veronumerokäytännön laajentamiseen rakentamisen lisäksi myös muille toimialoille.
- Kolmantena vaihtoehtona tarkasteltiin eläketurvajärjestelmään liittyvien rekisteröintikäytäntöjen edelleen kehittämistä.

Näistä kolmesta vaihtoehdosta työryhmä päätyi loppuraportissaan esittämään rekisteröinti- ja tilastointipuutteiden korjaamiseksi ensisijaisesti ensimmäistä vaihtoehtoa, eli ulkomaalaisia työntekijöitä koskevaa ilmoittamisvelvollisuutta. Työryhmän ehdotuksen mukaan työnantajan (tai aliurakointia käytettäessä työn päätoimeksiantajan) tulee lain velvoittamana ilmoittaa erikseen sovittavalle viranomaiselle kaikki ulkomaalaiset työntekijänsä henkilötunnuksin.

Työnantajalle asetettu velvoite edellyttää, että jokainen työntekijä hankkii itse henkilötunnuksen työnantajalle toimitettavaksi. Ilmoittamisvelvollisuus ja siihen kytkeytyvä ulkomaalaisten työntekijöiden rekisteröityminen väestötietojärjestelmään esitetään sidottavaksi kaikkia toimialoja ja kaikkia ulkomaalaisia työntekijöitä koskevaan yleissäädökseen. Työryhmän selvityksessä esitetään, että rekisteröinti perustuisi muutettavaan ulkomaalaislakiin.

Samanaikaisesti Tilastokeskuksen asettaman työryhmän kanssa ulkomaisen työvoiman rekisteröinnin kehittämiseksi on ollut käynnissä myös muita hankkeita, keskeisimpinä Verohallinnon veronumerojärjestelmän laajentaminen ja valtiovarainministeriön käynnistämä kansallisen tulorekisterin kehittäminen. Ongelmana näissä kehittämissä vaihtoehdoissa on se, että tulorekisterin kehitystyö on vasta alkumetreillä ja laajennettunakin veronumerojärjestelmä kattaisi vain osan toimialoista ja ainoastaan osan ulkomaalaisista työntekijöistä. Tilastokeskuksen työryhmän esittämä malli saataisiin nopeammin käyttöön, ja ilmoitusvelvollisuudella voitaisiin merkittävästi parantaa tilastointia ja saada suuri määrä tilapäisesti Suomessa työskenteleviä ulkomaalaisia väestötietojärjestelmään ja siten viranomaisvalvonnan piiriin.

Suurimpana haittana ilmoitusvelvollisuudessa on yritysten hallinnollisen taakan kasvu. On kuitenkin muistettava, että ulkomaalaislaki velvoittaa työnantajia jo nykyisellään säilyttämään tiedot ulkomaalaisista työntekijöistään. Nykyinen säädös on kuitenkin käytännössä toimimaton, sillä tietojen tarkistus jää työsuojeluviranomaisten satunnaisten kontrollikäyntien varaan, jolloin työryhmän esittämä sähköinen ilmoituskäytäntö mahdollistaisi myös säädöksen noudattamisen tehokkaamman valvonnan.

Työntekijät hyötyisivät uudesta menettelystä siten, että kaikilla työntekijöillä olisi jatkossa kansalaisuudesta tai syntymämaasta riippumatta lain mukaiset työehdot, työajat ja palkat. Työnantajien hyödyt tulisivat näkyviin erityisesti harmaan talouden hillinnän ja puhtaamman kilpailun kautta, mutta myös siten, että sähköinen ilmoitusvelvollisuus vapauttaisi työnantajat ulkomaalaisia työntekijöitä koskevien tietojen säilyttämisvelvollisuudesta. Vaikka ilmoitusvelvollisuus ja toimivan mallin rakentaminen aiheuttaa kustannuksia, kunnollisen rekisteröinti- ja tilastojärjestelmän kautta saavutettavat hyödyt tulevat olemaan kaiken kaikkiaan kustannuksia merkittävästi suuremmat.

Aihealueen tilastoinnin parantaminen on nyt saatu käyntiin ja jatkotyössä tulee keskittyä tarkentamaan lainsäädäntöön liittyviä muutostarpeita sekä pyrkiä löytämään järjestelmälle ja tilastoinnille vastuutahot sekä riittävät resurssit. Päätökset kehittämistyön tulevaisuudesta tehdään valtiovarainministeriössä. ■

Kirjoittaja on tilastopäällikkö Tilastokeskuksen väestö- ja elinolotilastot -yksikössä.

Lähde:

Tilastokeskus. Esitys ulkomaisen työvoiman rekisteröinti- ja seurantajärjestelmäksi. Tilapäisen ulkomaisen työvoiman tilastointia kehittävän työryhmän (TUTKA) loppuraportti 6/2014.

TALouden KANSAINVÄLISTYMINEN

ENNEN	NYT
Asuttiin kotimaassa	Muutetaan ulkomaille, omistetaan kakkoskoti ulkomailla, asutaan osan aikaa ulkomailla, lomaillaan ja kulutetaan rahaa ulkomailla
Työskenneltiin kotimaassa	Työskennellään yhdessä tai useammassa ulkomaassa
Kaikki tuotanto maan rajojen sisällä	Yritykset monikansallisia: esim. pääkonttori ja suunnittelu kotimaassa, tuotanto Aasiassa, markkinointi USA:ssa, rahoitusyksikkö Hollannissa
Tuotanto myytiin kotimaassa	Tuotanto myydään ulkomailla, myydään ulkomaisille turisteille, myydään maailmanlaajuisessa verkkokaupassa
Kuluttajat ostivat paikallisia tuotteita	Ostamme ulkomailta, ostamme matkailijoina, ostamme internetistä

PAULA KOISTINEN-JOKINIEMI

Tuotanto kansainvälistyy – pysyykö tilinpito kyydissä

Monikansalliset yritykset eriyttävät toimintonsa maailmanlaajuisesti, ja työvoima ja pääoma liikkuvat rajojen yli. Miten monimutkaisten globaalitalouden ilmiöiden kuuluu kuvautua kansantalouden tilinpidossa, ja mistä saadaan laadukasta tietoa kirjausten pohjaksi?

Kansantalouden tilinpidon tehtävänä on mitata kunkin maan taloudellista toimintaa – 'kansan' taloutta. Niinpä esimerkiksi bruttokansantuote (bkt) kuvaa kotimaassa tuotettujen tavaroiden ja palveluiden arvoa riippumatta siitä, onko tuotannolla kotimainen vai ulkomainen omistaja.

Entisinä aikoina yritysten tuotanto useimmiten tapahtuikin lähinnä kotimaassa. Ihmiset työskentelivät yhdessä maassa, investoinnit rahoitettiin kansallisesti ja rahoitusmarkkinat olivat kansallisia.

Nyt monikansalliset yritykset eriyttävät suunnittelunsa, tuotantonsa ja markkinointinsa – tai osan niistä – maailmanlaajuisesti kustannusten minimoimiseksi tai esimerkiksi verotussyistä.

Konsernin aineellista ja aineetonta pääomaa käytetään tytäryhtiöiden tuotantoprosesseissa eri puolilla maailmaa rojaltil- tai muita maksuja vastaan. Työvoima ja pääoma liikkuvat rajojen yli, ja ulkomailta kotiutetut tulot voivat olla merkittävä osa maan käytettävissä olevia tuloja eli bruttokansantuloa (bktl). Verkkokauppa lisää kotitalouksien ja yritysten kulutusmahdollisuuksia ulkomailla.

Haasteita niin käsitteissä kuin tiedonkeruussakin

Talouden kansainvälistyminen aiheuttaa suuria haasteita niin tilinpidon käsitteiden soveltamis-

TAULUKKO 1. Globalisaation vaikutukset kansantalouden tilinpitoon

GLOBAALIN TALOUDEN ILMIÖ	MIHIN ENITEN VAIKUTAA TILINPIDOSSA
Monikansallinen yritys toiminta, siirtohinnoittelu	Tuotannosta syntyvän arvonnäytteen allokointi maiden kesken – bruttokansantuote (bkt) saattaa 'yli- tai aliarvioitua' Tuonti- ja vientikirjaukset – tavaroiden ja palvelujen ulkomaankauppa Omaisuuksien tulot ulkomailta/ulkomaille – bruttokansantulo (bkt) eroaa bkt:sta Rahoitusvirrat ulkomailta/ulkomaille – maksutase
Ulkomaiset suorat sijoitukset maasta toiseen	Bktl
Konsernin ulkomaiset rahoitusyksiköt ym. erityisyksiköt	Palvelujen ulkomaankauppa; bktl; maksutase
Valmistuttaminen ulkomailla	Tuonti ja vienti
Kansainvälinen välityskauppa	Tavaroiden ulkomaankauppa
'Kvasi-transit' kauppa (ei-kotimaisen yksikön kotimaan kautta tekemä jälleenvienti)	Bkt; tavaroiden ulkomaankauppa
Intellektuaalisen pääoman (T&K, ohjelmistot, tietokannat ym.) käyttö ja myynti	Bkt; pääomanmuodostus; varojen ja niihin liittyvien palvelujen tuonti ja vienti
Työvoiman liikkuvuus, rahalähetykset ja muut tulovirrat maasta toiseen	Bktl; vaihtotase
Ulkomailla omistetut asunnot ja muu varallisuus	Palvelujen ulkomaankauppa; bktl
Kotitalouksien verkkokauppa	Tuonti ja vienti; kotitalouksien kulutus

le kuin tilastoinnissa tarvittavalle tiedonkeruulle tai muille aineistoille.

Monikansalliset yritykset eivät välttämättä pysty erittelemään kaikkia transaktioitaan vaa- dittavalla tavalla. Myös hallinnollisissa aineistoissa, joita Suomessa on totuttu käyttämään laajas- ti tilastoinnin pohjana, voi olla rajoitteita liittyen esimerkiksi konsernin sisäisen hinnoittelun tai yli- päänsä sisäisten erien tunnistamiseen.

Globalisaatio ei liity pelkästään yrityksiin. Myös ihmiset liikkuvat, joko työntekijöinä tai ku- luttajina. Tästä aiheutuu etenkin tietojen saantiin liittyviä uusia haasteita, kun samaan aikaan sekä ihmisten että rahan liikkuminen maasta toiseen on entistä vapaampaa.

Miten globaalien talouden ilmiöt sitten konkreet- tisesti tilinpidossa vaikuttavat? Taulukossa 1 on lu- ettelu eräistä tyypillisistä ilmiöistä vaikutuksineen.

Bruttokansantuotteen laskennan kannalta suuri ongelma liittyy monikansallisten yritysten siir- tohinnoitteluun eli siihen, mihin hintaan konsernin eri yksiköt käyvät kauppa keskenään.

Kansantalouden tilinpidossa kirjaukset tulisi tehdä pääsääntöisesti markkinahintaan. Yritysten ilmoittamia tietoja on kuitenkin lähes mahdoton- ta lähteä 'oikaisemaan' tilastotarkoituksiin. Niinpä siirtohinnoittelu vaikuttaa siihen, miten konsernin eri yksiköissä syntyvä arvonnäytteen jakautuu eri mai- hin. Käytännössä jonkin maan bkt voi tästä syystä 'yli- tai aliarvioitua', mutta ei tiedetä, missä määrin.

Siirtohinnoittelusääntöjen tulkintaa ja vero- tusta koskevien riitatapausten määrä Suomessakin antaa viitteitä siitä, että asia on potentiaali- sesti merkittävä myös tilinpidon kannalta. Han-

kaluutta lisää se, että lähdeaineisto mahdollisten oikaisujen tekemiselle saattaa olla käytettävissä vasta vuosia tilastointiajankohdan jälkeen.

Ongelma korostuu aineettomien hyödykkei- den, kuten lisenssien ja tavaramerkkien kaupas- sa, koska niiden 'oikean' markkinahinnan määrit- täminen on vaikeaa vertailuhintojen puuttuessa.

Emoyhtiö voi myös siirrellä tällaista 'intellek- tuaalista' omaisuutta ja sen käytöstä saatavia kor- vauksia eri maissa sijaitsevista tytäryhtiöistä toi- siin maihin lähinnä alhaisemman verotuksen ta- kia. Koska rojaltili- ja muut käyttökorvaukset lue- taan osaksi bkt:ta, järjestely vähentää yhden maan ja kasvattaa kulloisenkin 'pääoman kotimaan' bruttokansantuotetta.

Sen sijaan bruttokansantuloon tällä ei periaat- teessa ole vaikutusta, koska sen laskennassa ote- taan huomioon emoyhtiölle eli emoyhtiön koti- maalle omistajana kuuluvat voitot riippumatta siitä, onko ne tuloutettu kotimaahan vai ei.

Oma erityistapauksensa ovat ulkomailla toi- mivat yritysten rahoitusyksiköt tai muut eri- tyisyksiköt, jotka hallinnoivat esimerkiksi emo- yhtiön ja tytäryhtiöiden välistä maksuliikennettä tai sijoituksia, ja jotka usein sijaitsevat verotus- syistä eri maassa kuin emoyhtiö. Näitä yksiköitä on Euroopassa perustettu runsaasti muun muas- sa Hollantiin, Irlantiin ja Unkariin.

Uudistetussa kansantalouden tilinpidossa täl- laiset yksiköt käsitellään kotimaisina yksiköinä sii- nä maassa, missä ne sijaitsevat. Toiminnasta saad- ut voitot ja muut tulot kasvattavat suoraan tai välillisesti myös ko. maan bruttokansantuotetta, vaikka osa niistä virtaakin ulkomaisille omistajille. ➤

Paula Koistinen-Jokiniemi työskentelee kehittämisspällikkönä kansantalouden tilinpidossa Tilastokeskuksessa.

Näissä tapauksissa saattaakin olla hyödyllisempää tarkastella maan bruttokansantuloa, joka ottaa huomioon, paljonko tuotannosta kertyneistä tuloista maksetaan tai laskennallisesti kohdistuu ulkomaisille omistajille ja sijoittajille. Esimerkiksi Irlannissa, jossa sijaitsee lukuisia merkittäviä monikansallisten yritysten rahoituskeskuksia, bruttokansantulo on lähes viidenneksen bruttokansantuotetta pienempi.

Yhtenäisiä ohjeita ja käytäntöjä valmistellaan

Viimeisimmässä tilinpitouudistuksessa pohdittiin monikansalliseen yritystoimintaan soveltuvia tilastointiratkaisuja, mutta lopulta muutoksia tehtiin verraten vähän. Isoin muutos koski omistajuusperiaatteen käyttöönottoa tuonnin ja viennin kirjaamisessa jalostuttamisen (valmistuttamisen) ja välityskaupan osalta.

Tämän seurauksena kansantalouden tilinpidon ja maksuasetilaston kuvaama ulkomaankauppa eroaa aiempaa enemmän Tullin tavarakauppatilastosta, jossa tuonti ja vienti kirjataan jatkossakin tavaran fyysisen liikkeen eikä omistajuuden muutoksen perusteella.

Suomen kannalta merkitykseltään isomman ilmiön, ns. tehtaattoman valmistuksen, tilastointiohjeistus on vielä kesken. Tällä tarkoitetaan yrityksiä, jotka ovat järjestäneet tuotantoketjunsä siten, että niiden valmistus tapahtuu muualla kuin yksikön kotimaassa, mutta tutkimus ja tuotekehitys, hallinnointi ja markkinointi lähinnä yksikön kotimaassa. Uutta ohjeistusta valmistellaan parhaillaan kansainvälisessä työryhmässä. ■

Lähteet:

Sainio Mika ja Koistinen-Jokiniemi Paula. *Kansantalouden tilinpito uudelle vuosikymmenelle, Kansantaloudellinen aikakauskirja 3/2014. Taloustieteellinen yhdistys.*

Globalisaatio-käsikirja (valmisteilla) Guide to Measuring Global Production, 2015, UNECE.

Taloustilastojen kehitystyössä ei oteta pitkää hengähdystaukoa EU:ssa vuonna 2014 toteutettujen SNA 2008- ja EKT 2010 -uudistusten jälkeen. Viimeisin uudistus toi mukanaan merkittäviä parannuksia ja laajennuksia kansantalouden tilinpitoon, mutta useat haasteet ovat edelleen ratkaisematta. Esimerkiksi hyvinvointi- ja ympäristönäkökulman syvällisempää huomiointia kaivataan, eikä globaalitalouden tilastoinnin kysymyksiäkään ole tyhjentävästi ratkaistu. Myös investointikäsitteen laajentamiseksi on tarpeita.

Vaikka kansantalouden tilinpidon uuden SNA 2008 -järjestelmän käyttöönotto on maailmalla yhä kesken, uusien kehittämiskohteiden pohtiminen on alkanut saman tien – osittain edellisen uudistusprosessin esiin tuomien ongelmien innoittamana. Virallista päätöstä seuraavan tilastointiuudistuksen aloittamisesta tai sen aikataulusta ei toistaiseksi ole tehty. Kokonaisvaltaisen uudistuksen valmistelu ja toteutus vie kuitenkin yli kymmenen vuotta, joten keskustelun aloittaminen näinkin pian edellisen uudistuksen jälkeen on tärkeää.

EU:ssa kansantalouden tilinpito kytkeytyy moniin hallinnollisiin prosesseihin, mm. julkisen alijäämän ja velan seurantaan, EU-maksuosuuksien määräytymiseen ja makrotaloudellisten epätasapainojen seurantaan. Tämä suosii pikemminkin mahdollisimman stabiileja aikasarjoja ja menetelmiä kuin jatkuvasti päivittyviä tietosisältöjä, joiden huomioonottaminen hallinnollisissa prosesseissa on monesti hankalaa. Siten EU ja sen jäsenvaltiot joutuvat tasapainoilemaan toisaalta sen suhteen, miten ajantasaisia makrotalouden mittausmenetelmien halutaan olevan, ja toisaalta hallinnollisten tarpeiden kanssa.

EU:n tilastovirasto Eurostatin tavoitteena on varmistaa, että eurooppalainen näkökulma olisi mahdollisimman vahvasti esillä tulevassa uudistustyössä, riippumatta sen lopullisesta aikataulusta ja muodosta. Tätä varten Eurostat on pe-

Kansantalouden tilinpidon kehittäminen ei pysähdy

Taloudellisen hyvinvoinnin, ympäristönäkökulman, tuottavuuden ja globalisaation kuvaaminen ovat seuraavia kehittämiskohteita.

rustanut sisältöjä ja aikatauluja pohtivan työryhmän. Ryhmässä on mukana 11 jäsenvaltiota, Suomi mukaan lukien.

Uudistusteemoissa uutta ja vanhaa

Uudistetun SNA-manuaalin liitteeksi kerättiin tutkimusaiheita, joita ei pystytty ratkaisemaan viimeisimmässä uudistuksessa. Eurostatin työryhmässä näitä ja muita esiin nousseita aiheita on käsitelty teemakokonaisuuksina, jotka helpottavat ongelmien hahmottamista ja jäsentämistä.

Yhtenä teemana on taloudellisen hyvinvoinnin mittaaminen kansantalouden tilinpidossa. Tämä työ jäi suurelta osin kesken edellisessä uudistuksessa. Konkreettisesti tavoitteena on tulonjakonäkökulman lisääminen kotitalouksien tulo- ja varallisuustietoihin.

Lisäksi pohdittavana on yleisemminkin tulojen käsitteen kattavuus tilinpidossa. Nykyisten määritelmien mukaan esimerkiksi osakkeiden realisoituiden tai realisoimattomien myyntivoitot eivät vaikuta kotitalouksien käytettävissä olevaan tuloon, ja tähän arkikokemuksen kannalta ristiriitaiseen tilanteeseen mietitään ratkaisuja.

Ympäristönäkökulma on myös esillä. Bkt:n rinnalle on ehdotettu liitettäväksi indikaattoreita, joissa bkt:ta olisi korjattu esimerkiksi ympäristön pilaantumisen tai luonnonvarojen ehtymisestä aiheutuvan, laskennallisen rahamäärän verran. Lisäksi luonnonvarojen arvottamisen menetelmiä pyritään kehittämään.

Tuottavuuden mittaaminen on yksi tilinpidon keskeisimmistä käyttötarkoituksista. Tuottavuusteemaan liittyy konkreettisesti esimerkiksi kulujen ja investointien välinen rajanveto. Edellisessä uudistuksessa päädyttiin siihen, että tutkimus- ja kehittämismenot tilastoidaan nykyisin investointeina. Seuraavan uudistuksen yhteydessä samaa rajanvetoa pohditaan ainakin markkinointipanostusten ja yri-

tysten toteuttaman henkilöstökoulutuksen osalta.

Neljäntenä painopistealueena on todennäköisesti globalisaatio, vaikka aiheeseen liittyvään tilastointiin saatiinkin jonkin verran parannusta SNA 2008 -uudistuksessa. Osa toimenpiteistä odottaa vielä käytännön soveltamista EU:ssa, mutta kaikkia monikansallisiin tuotantotapoihin liittyviä ongelmia ei varmaankaan saada ratkaistuksi nykyisten menetelmien puitteissa.

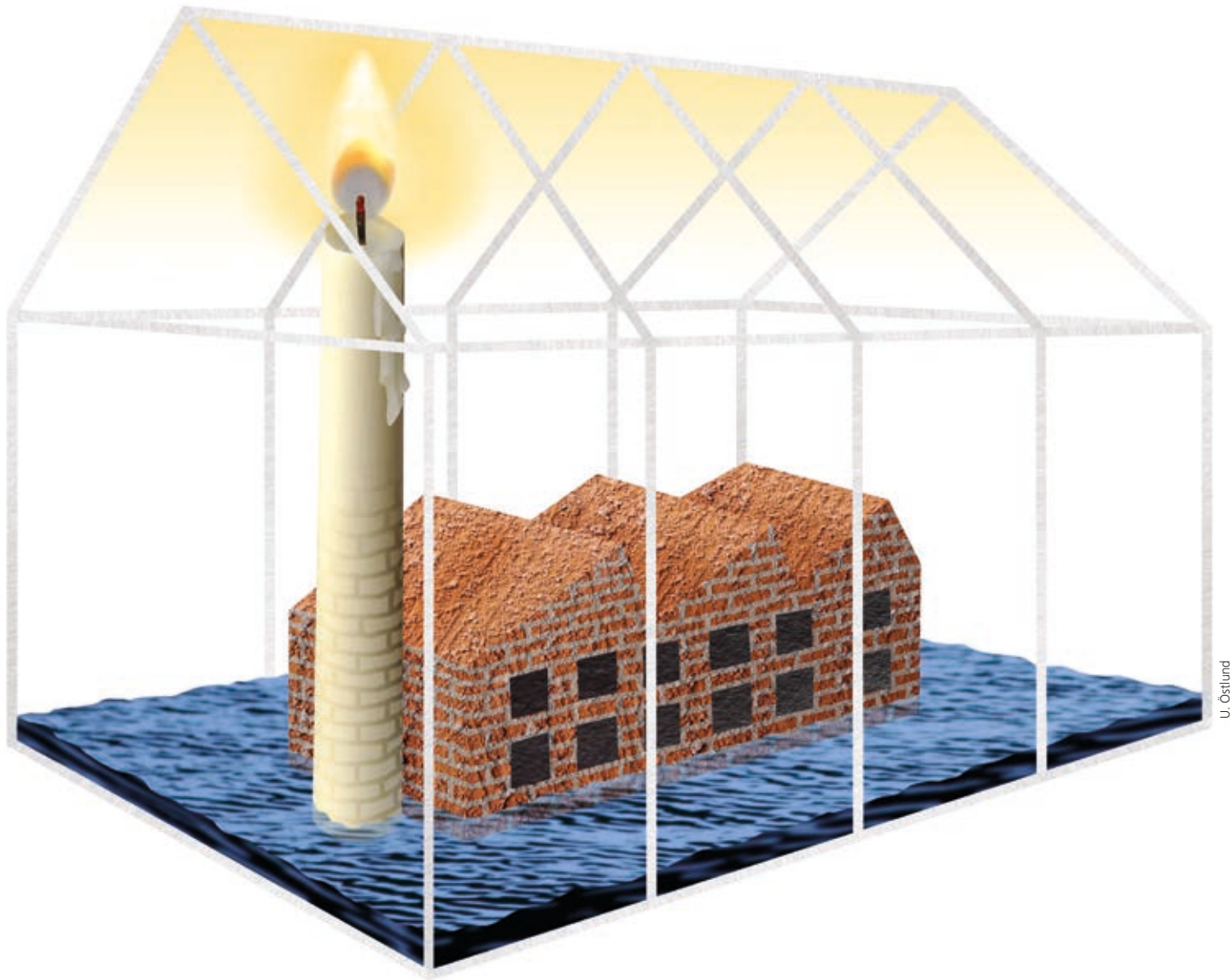
Globalisaatioon liittyy olennaisesti myös tilastoyksikön käsite. Samalla kun yritysten omistusjärjestelyt edelleen monimutkaistuvat ja konsernien eri maissa sijaitsevat osat keskittyvät spesifeihin toimintoihinsa, on tärkeää varmistaa esimerkiksi tuotannon arvonnäkökulman heijastuminen mahdollisimman mielekkäällä ja yhdenmukaisella tavalla – sekä kansallisissa tilastoissa että maailmanlaajuisesti.

Käyttäjien mielipiteitä kuullaan

Eurostatin perustama työryhmä tulee asettamaan tiedossa olevia uudistusaiheita tärkeysjärjestykseen ja ottamaan kantaa uudistuksen aikatauluihin. Työryhmä pohtii mm. sitä, pitäisikö kehitystyötä tehdä pienemmin askelin suurten kertarysäysten sijaan. Mikäli jälleen päädytään isoon kertauudistukseen, sen toteutus voisi olla ajankohdasta 2020-luvun puolenvälin paikkeilla.

Keskeisellä sijalla uudistuksen valmistelussa on tilinpidon käyttäjien kuuleminen ja heidän näkemystensä huomioonottaminen eri osa-alueiden edistämisessä. Käyttäjiiä kuullaan eri vaiheissa sekä eurooppalaisella että kansallisella tasolla. Tavoitteena on kerätä käyttäjien tarpeita ja toiveita sekä uudistuksen sisällön että aikataulujen suhteen jo kuluvan vuoden aikana. ■

Mika Sainio on kehittämispäällikkö kansantalouden tilinpidossa Tilastokeskuksessa.

RIITTA PIPATTI

Ilmastonmuutos etenee

Pystymmekö sopimaan riittävästä hillintätoimista?

IPCC:n mukaan ilmastomme lämpeneminen on kiihtymässä ja lämpenemisen haitalliset vaikutukset lisääntymässä. Ilmastonmuutosta ei voi enää kokonaan torjua, mutta sen vaikutuksia voi merkittävästi lieventää päästöjä vähentämällä. YK:n ilmastosopimuksen tavoitteena on rajoittaa ilmaston lämpeneminen 2 °C asteeseen. Tavoite on kunnianhimoinen ja edellyttää merkittäviä päästövähennyksiä maailmanlaajuisesti. Tavoite on erittäin haastava myös teknisesti ja taloudellisesti sekä oikeudenmukaisen vastuiden että velvoitteiden jakamisen kannalta.

PCC:n viides arviointiraportti valmistui 2013–2014. Raportti vahvistaa ja tarkentaa aikaisempien raporttien sanomaa. Ilmasto lämpenee kiihtyvällä tahdilla, ja ihmisen toiminnasta aiheutuvat kasvihuonekaasupäästöt ovat merkittävin syy lämpenemiseen.

Ihmisen toiminnan aiheuttamat kasvihuonekaasupäästöt ilmakehään ovat jatkaneet kasvuaan vuosina 1970–2010. 2000-luvulla kasvu on voimistunut entisestään. Vuonna 2010 globaalien päästöjen on arvioitu nousseen lähes 50 (49 ±4,5 Gt/vuosi) miljardiin tonniin hiilidioksidiekvivalenteina¹ ilmaistuna. Suomen päästöt vuonna 2010 olivat noin 1,5 promillea globaaleista päästöistä.

Kasvihuonekaasujen pitoisuudet ilmakehässä ovat kasvaneet 40 prosenttia esiteollisesta ajasta. Pitoisuuksien kasvu johtuu pääasiassa fossiilisten polttoaineiden ja teollisuusprosessien sekä maankäytön muutosten päästöistä. Valtameret ovat absorboineet noin 30 prosenttia ihmisen toiminnan aiheuttamista päästöistä. Ilmakehä ja valtameret ovat lämmenneet, lumen ja jään määrä vähentynyt, valtamerien pinta noussut.

IPCC:n viidennen arviointiraportin mukaan maan ja valtamerien keskimääräinen pintalämpötila on kohonnut noin 0,85 °C (0,65–1,06 °C) astetta vuodesta 1880 vuoteen 2012. Lämpeneminen on kiihtynyt viimeisten vuosikymmenten aikana. Maan pintalämpötilamittausten mukaan jokainen viimeisestä kolmesta vuosikymmenestä on ollut edellistä lämpimämpi vuodesta 1850 alkaen. IPCC:n arvion mukaan viimeiset kolme vuosikymmentä (1982–2012) ovat olleet lämpimimmät 1 400 vuoteen.

Ilmaston lämpeneminen vaikuttaa ihmisten elinoloihin ja luontoon

Ilmaston lämpeneminen näkyy lämpimien päivien lukumäärän kasvuna, hellejaksot ovat yleistyneet etenkin Euroopassa, Aasiassa ja Australiassa. Kuolleisuus ja sairastavuus lisääntyvät hellejaksojen aikana varsinkin kaupunkien haavoittuvissa väestöryhmissä sekä ulkona työskentelevien keskuudessa.

Merenpinta on noussut lämpenemisen seurauksena; 1900-luvun nousu on arvioitu noin 0,19 (0,17–0,21) metriksi. Nousu jatkuu todennäköisesti kiihtyvällä tahdilla. Päästöjen kehityksestä riippuen valtamerien pinnan arvioidaan nousevan vajaasta 30 senttimetristä lähes metriin vuoteen 2100 mennessä. Merenpinnan nousu on lisännyt etenkin myrskyjen yhteydessä aiheutuvia tul-

via ja hyökyaaltoja. Valtameret ovat happamoituneet merien hiilidioksidipitoisuuksien kasvaessa. Lämpeneminen ja happamoituminen vaarantavat eliöiden elämää valtamerissä.

Grönlannin ja Etelänavan jääpeite on vähentynyt määrällisesti, myös maailmanlaajuisesti jäätiköt ovat jatkaneet pienentymistään. Mikäli Grönlannin jääpeite häviää kokonaan, merenpinta nousee arviolta 7 metriä. Grönlannin jääpeitteen häviäminen tapahtuu kuitenkin nykytietämyksen

Köyhät ihmiset ja yhdyskunnat ovat erityisen haavoittuvia, koska niiden mahdollisuudet sopeutua muutoksiin ovat vähäiset.

mukaan hitaasti. Kokonaan se voi hävitä vuosittain aikaskaalassa, jos päästökemitys on epäsuotuisa. Myös Etelämantereen jääpeitteen yllättävä ja palautumaton häviäminen on arvioitu mahdolliseksi, mutta nykyinen tieteellinen tietämys on riittämätön tarkemman arvion antamiseen.

Sademäärissä on tapahtunut muutoksia ja muutokset ovat erilaisia eri puolilla maailmaa. Sateisten ja kuivien alueiden välinen ero tulee yleisesti kasvamaan. Sademäärät ja sateen intensiivisyys ovat kasvaneet useimmilla maa-alueilla ja trendi on voimistumassa. Sen sijaan kuivien kausien intensiteetissä tai yleisyydessä ei ole havaittu maailmanlaajuisesti muutoksia. Muuttuvat sademäärät ja muutokset lumen ja jään sulamisessa vaikuttavat veden saatavuuteen.

Maalla ja vesistöissä elävien lajien on todettu muuttaneen asuinalueitaan ja siirtymistään eri alueiden väleillä. Myös lajien määrissä on tapahtunut muutoksia. Monilla alueilla on todettu vaikutuksia viljasatoihin, useimmat vaikutuksista ovat olleet negatiivisia.

Yllä esitetyt arviot ilmastomuutoksen etenemisestä ja vaikutuksista ovat vain esimerkkejä, ilmastomuutos näkyy ja vaikuttaa laajalti. Viime vuosikymmenten aikana tapahtuneet muutokset ilmastossa ovat osoittaneet, että sekä luonnon että ihmisen järjestelmät ovat haavoittuvia ilmastomuutoksen suhteen.

Köyhät ihmiset ja yhdyskunnat ovat erityisen haavoittuvia, koska niiden mahdollisuudet sopeutua muutoksiin ovat vähäiset. Ilmastomuutoksen vaikutuksista luontoon on tietoa kaikilta mantereilta. Ilmastomuutoksella on myös pai- ➤

¹ Eri kasvihuonekaasujen yhteismitallistamisessa on käytetty IPCC:n toisen arviointiraportin mukaisia GWP (Global Warming Potential) -arvoja.

kallisia positiivisia vaikutuksia, mutta negatiiviset vaikutukset ovat yleisempiä ja lisääntyvät ilmastomuutoksen voimistuessa.

Mitä tapahtuu tulevaisuudessa?

Ihmisen toiminnan aiheuttamat kasvihuonekaasupäästöt määräytyvät pitkälti muutoksista väestömäärissä, talouden kehityksessä, elintavoissa, maankäytössä, teknologiassa ja ilmastopolitiikassa. IPCC on määrittänyt kyseiset tekijät huomioon ottaen uusia edustavia skenaarioita (RCP, Representative Concentration Pathways -skenaariot) ilmakehän kasvihuonekaasujen pitoisuuksien muutoksille.

Tiukimpiin päästöjen hillintään nojautuvat IPCC-skenaariot edustavat pitoisuuksia, joissa lämpötilan nousu esiteolliseen aikaan verrattuna rajoittuisi 2 °C asteeseen. Tähän pääsy edellyttää, että kumulatiiviset hiilidioksidipäästöt vuodesta 1870 eivät saisi ylittää 2 900 Gt CO₂. Arviolta 1 900 Gt CO₂ tästä määrästä on jo päässyt ilmakehään vuoteen 2011 mennessä.

Nykyisillä ihmisen toiminnan päästömäärillä (luokkaa 50 Gt CO₂/vuosi) kyseinen kumulatiivinen päästömäärä olisi saavutettu noin kahdeskymmenessä vuodessa. Skenaario edellyttää siis merkittäviä ja pikaisia hillintätoimia. Muut skenaariot perustuvat pienempiin päästöjen vähennyksiin tai päästöjen kasvuun.

Myös päästöjen vähentämisaikakohdalla on merkitystä. IPCC:n mukaan kumulatiivisten CO₂-päästöjen ja ennustetun globaalin lämpötilanousun välillä vallitsee lähes lineaarinen riippuvuus. Määrättyyn lämpötilatavoitteeseen voidaan

Haasteet ja vaatimukset lisääntyvät, jos hillintätoimet myöhästyvät tai jos avainteknologioita ei saada käyttöön riittävän nopeasti ja laajasti.

päästä erilaisia polkuja seuraamalla. Jos päästöjen vähennystoimet aloitetaan maltillisesti, on päästöt vähennettävä voimallisemmin myöhemmin.

Jos tavoitellaan lämpötilan nousun rajoittamista 2 °C asteeseen, aikaa ei kuitenkaan ole paljon. Päästövähennysten viivästyminen siirtää taakan tuleville sukupolville ja lisää tarvetta sopeutumistoimille. IPCC toteaa ilmastomuutoksen vaikutuksiin nähden nykyisten sopeutumistoimien olevan riittämättömiä ja jo nyt murentavan kestävä kehityksen perusteita.

Päästöjen vähentämiseen olisi panostettava nykyistä enemmän, sillä ilman lisätoimia ilmaston lämpeneminen tulee aiheuttamaan vakavia, laajoja ja osittain palautumattomia muutoksia. IPCC arvioi ilmaston lämpenevän ilman lisätoimia noin 4 astetta vuosisadan loppuun mennessä. Näin suuri lämpötilan nousu aiheuttaisi epävarmuutta riittävää ruoantuotannosta, lajien kuolemista sukupuuttoon ja äärimmäisten sääolojen lisääntymistä.

Ilmastomuutoksen hillintätoimilla on kiire

Ilmastomuutosta ei voida enää torjua, mutta jos kasvihuonekaasupäästöjen nopea kasvu saadaan taitettua ja kääntymään laskuun, voidaan välttyä vakavilta ja peruuttamattomilta muutoksilta. Mitä alhaisempaa lämpötilan nousua tavoittelemme, sitä nopeammin päästöjen suunta tulee saada kääntymään ja sitä merkittävämpiä päästöjen vähennysten tulee olla.

Ainoastaan tiukoilla hillintätoimilla voidaan lämpötilan nousu rajoittaa 2 °C asteeseen. Päästöjen vähennysten tulisi olla merkittäviä seuraavien vuosikymmenten aikana ja hiilidioksidin ja muiden pitkäikäisten kasvihuonekaasujen päästöjen lähellä nolaa vuosisadan lopulla. Näin suuren päästövähennysten aikaansaaminen on haasteellista teknologian ja talouden kannalta ja vaatii sosiaalisia ja institutionaalisia muutoksia.

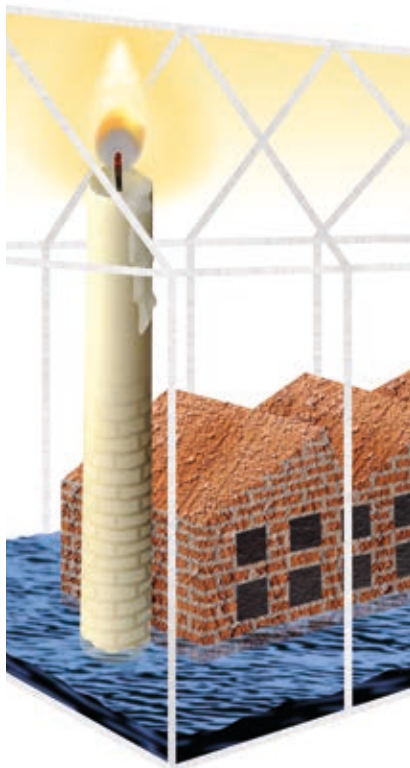
Haasteet ja vaatimukset lisääntyvät, jos hillintätoimet myöhästyvät tai jos avainteknologioita ei saada käyttöön riittävän nopeasti ja laajasti. Sopeutumistoimilla voidaan ilmastomuutoksen aiheuttamia haitallisia vaikutuksia vähentää ja lisätä ihmisten hyvinvointia, mutta rajallisesti – etenkin jos ilmastomuutos voimistuu merkittävästi.

Hillintäkeinoja on olemassa ja niitä tarvitaan kaikilla päästösektoreilla. IPCC:n hillintää käsittelevä raportti kuvaa hillintätoimia ja niiden toimeenpanon tuomia mahdollisuuksia päästöjen vähentämiseksi kaikilla sektoreilla. Nostan esimerkkinä ainoastaan eräitä energiasektorin toimia, ja niitäkin karkealla tasolla.

Energiasektori tuottaa nykyisin valtaosan kasvihuonekaasujen päästöstä ilmakehään. Kustannustehokas päästöjen hillintä energiasektorilla edellyttää toimia, jotka vähentävät sekä energiankulutusta että energian tuotannon päästöintensiteettiä. Myös hiilidioksidin talteenotto ja varastointi mainitaan merkittäväksi toimeksi. Useat mallilaskelmat osoittavat mm. ettei 2 °C asteen tavoitteeseen päästä, jos hiilidioksidin talteenotto ja varastointi eivät ole käytettävissä hillintäkeinoina.

Liikenteen päästöt ovat osa energiasektorin päästöjä ja niiden hillintä on erityisen haasteellista, mm. koska liikennemäärien ennustetaan

Ilmastopimus, Kioto pöytäkirja ja IPCC

YK:n ilmastopimus on kansainvälinen sopimus, jonka perimmäinen tavoite on rajoittaa ihmisen toiminnan kasvihuonekaasupäästöt tasolle, joka estää vaarallisen puutumisen ilmastojärjestelmään. Sopimus allekirjoitettiin kestävä kehitystä käsitelleen kokouksen yhteydessä Riossa 1992. Ilmastopimus on puitesopimus eikä sisällä laillisesti sitovia päästöjen rajoitus- tai vähennysvelvoitteita. Näistä neuvotellaan kuitenkin parhaillaan sopimuksen alla tavoitteena kattavat ja laillisesti sitovat päästöjen vähennystavoitteet.

Kioto pöytäkirja on Ilmastopimuksen alainen sopimus teollisuusmaita koskevista päästöjen rajoituksista. Pöytäkirjan päästöjen rajoitus/vähennysvelvoitteet ovat osapuolia laillisesti sitovia. Teollisuusmaiden yhteinen vähennystavoite kaudella 2008–2012 oli 5 prosenttia vuoden 1990 päästötasosta. Kaudella 2013–2020 vastaava tavoite on 18 prosenttia, mutta sen toteuttamiseen osallistuvia maita on vähemmän.

WMO:n ja UNEPin alainen IPCC (Intergovernmental Panel on Climate Change) eli hallitusten välinen ilmastonmuutospaneeli arvioi määräväläin tieteellisten tutkimustulosten perusteella ilmastonmuutoksen etenemistä, miten sitä voi hillitä tai ilmastonmuutokseen sopeutua. Lisäksi IPCC laatii menetelmäohjeita kansallisten kasvihuonekaasupäästöjen arviointia varten. Hallitusten nimittämät ja IPCC:n valitsemat asiantuntijat (kirjoittajat) tuottavat arviointiraportit ja menetelmäohjeet sekä muut mahdolliset raportit projektituotoisesti. Arviointiraportit on tuotettu 5–6 vuoden välein, muut raportit tarveharkinnan mukaan.

kasvavan matkustajaliikenteen osalta kolmin- ja tavaraliikenteen osalta kaksinkertaiseksi vuoteen 2050 mennessä. Liikenteen päästöjä voidaan kuitenkin vähentää merkittävästi käyttämällä vaihtoehtoisia polttoaineita ja energiatehokkaampaa teknologiaa. Yhdyskuntarakenteen tiivistäminen, julkisen liikenteen parantaminen ja kevyttä liikennettä tukeva kaupunkisuunnittelu auttavat myös vähentämään päästöjä.

IPCC:n eri sektoreiden hillintää koskevat skenaariolaskelmat on tehty olettamalla, että kaikki tunnetut hillintätoimet ovat laajasti käytettävissä. Lämpötilan nousun rajoittaminen 2 °C asteeseen on arvoitu saavutettavan kustannuksilla, jotka vastaavat 3 prosenttia maailmanlaajuisesta bruttokansantuotteesta.

Haaste ilmastonmuutoksen rajoittamiseen on siis valtava ja tavoitteeseen pääseminen edellyttää paikallisia, alueellisia ja kansainvälisiä toimia. Kansainvälinen yhteistyö on kriittinen tekijä ilmastonmuutoksen hillinnälle. Sopeutuminen perustuu pääasiassa paikallisiin ja kansallisiin toimiin, toimien tehokkuutta voidaan lisätä kansainvälisen yhteistyön avulla.

Neuvotteluissa tavoitteena kattava ja oikeudenmukainen sopimus

Ilmastopimuksen alla neuvotellaan parhaillaan kaikkia maita, niin teollisuusmaita kuin kehittyviä maita, koskevista päästöjen rajoitus- ja vähentämisvelvoitteista. Neuvotteluissa tavoitellaan sopimusta päästövähennyksistä, jotka rajoittaisivat lämpenemisen alle 2 °C tai jopa alle 1,5 °C asteeseen.

Neuvottelujen tavoitteena on saada kattava ja laillisesti sitova sopimus aikaan vuoden 2015 loppupuolella Pariisissa pidettävässä Ilmastopimuksen osapuolikokouksessa.

Ilmastopimukseen on kirjattu periaate, että sen osapuolten tulisi suojella ilmastojärjestelmää nykyisten ja tulevien sukupolvien etuja silmälläpitäen tasa-arvoisesti ja yhteiset mutta eriytetyt vastuut ja kyvyt huomioon ottaen. Sen mukaisesti teollisuusmaiden tulisi ottaa edelläkävijän rooli ilmastonmuutoksen ja sen aiheuttamien haitallisten vaikutusten hillinnässä.

Kyseinen periaate on neuvotteluissa saanut paljon painoa. Periaatteen tulkinnat vaihtelevat, mikä näkyy vaihtoehtojen kirjona neuvottelu- ➤

Riitta Pipatti on kasvihuonekaasujen inventaario - vastuualueen kehittämispäällikkö Tilastokeskuksessa. Hän on osallistunut YK:n ilmastopimuksen ja Kioton Pöytäkirjan alla käytäviin neuvotteluihin raportoinnin asiantuntijana erilaisissa rooleissa vuodesta 1995 lähtien. Lisäksi hän on ollut mukana useiden Hallitusten välisen ilmastomuutospaneelin IPCC:n raporttien ja useimpien IPCC:n kasvihuonekaasuinventarioiden menetelmiä käsittelevien raporttien laadinnassa.

tekstissä. Osassa tulkintoja periaatetta tulkitaan nykykäytännön mukaisesti, jossa vastuut ja velvoitteet perustuvat pääsääntöisesti kahtiajakoon teollisuusmaat ja kehittyvät maat. Osassa tämä ”palomuri” kyseisten maaryhmien välillä halutaan murtaa. Vastuut ja velvoitteet olisivat lähtökohtaisesti samat kaikille, kansalliset olosuhteet otettaisiin huomioon päästöjen rajoittamisvelvoitteen riittävyttä arvioitaessa ja muissa velvoitteissa erilaisten joustojen muodossa.

Ilmastopimuksen osapuolten odotetaan indikoivan osallistumisestaan/kontribuutiostaan ilmastomuutoksen hillintään läheteissä Ilmastopimuksen sihteeriölle ennen Pariisin ilmastoneuvottelua. Läheteissä tulee kertoa myös miten osapuolen indikoitu kontribuutio on kunnianhimoinen ja oikeudenmukainen.

Toistaiseksi (tilanne 22.5.2015) kymmenen osapuolta (Andorra, EU, Gabon, Kanada, Liechtenstein, Meksiko, Norja, Sveitsi, Venäjä ja Yhdysvallat) on toimittanut kyseiset indikaatiiviset kansalliset kontribuutiolähteet Ilmastopimuksen sihteeristöille. Indikoidut päästöjen vähentämistavoitteet vaihtelevat 25–50 prosenttiin vuoteen 2025 tai 2030 mennessä. Perusvuodet tai perusurat, joihin nähden vähentämistavoitteet on asetettu vaihtelevat. Osa tavoitteista on esitetty ehdollisina.

Miten hillintätavoitteiden oikeudenmukaisuutta ja kunnianhimoa tulisi arvioida, ei ole määritelty. Mainituissa läheteissä kunnianhimon tasoa ja oikeudenmukaisuutta on arvioitu esimerkiksi vertaamalla osapuolen päästöjen vähentämistavoitetta IPCC:n arvioihin tarvittavista vähennyksistä.

On vielä liian aikaista arvioida saadaanko Pariisista kunnianhimoinen ja oikeudenmukainen sopimus, joka mahdollistaisi ilmastomuutoksen etenemisen tahtamisen. Neuvotteluprosessi on ollut rakentava, mutta osapuolten odotuk-

set sopimuksen sisällöstä ovat vielä hyvin erilaisia. Avoimia kysymyksiä on hillinnän tavoitteista ja osapuolten velvoitteista sopimisen lisäksi monia muita: Miten sopeutuminen otetaan mukaan, saako nielu laskea mukaan velvoitteisiin ja miten, voidaanko markkinamekanismeja käyttää velvoitteen toteuttamisessa, kehittyvien maiden hillintä- ja sopeutumistoimien rahoitus – ja monia muita. Sopimus Pariisissa edellyttää hyvää tahtoa ja kompromisseja kaikilta. ■

Lähteet:

IPCC 2014. Climate Change 2014. Synthesis Report. Summary for Policymakers. http://www.ipcc.ch/pdf/assessment-report/ar5/syr/AR5_SYR_FINAL_SPM.pdf

IPCC 2013. Climate Change 2013. The Physical Science Basis. Summary for Policymakers. http://www.ipcc.ch/pdf/assessment-report/ar5/wg1/WGIAR5_SPM_brochure_en.pdf

IPCC 2014. Climate Change 2014: Impacts, Adaptation and Vulnerability. Summary for Policymakers. http://www.ipcc.ch/pdf/assessment-report/ar5/wg2/ar5_wgII_spm_en.pdf

IPCC 2014. Climate Change 2014: Mitigation of Climate Change. Summary for Policymakers. http://www.ipcc.ch/pdf/assessment-report/ar5/wg3/ipcc_wg3_ar5_summary-for-policymakers.pdf

Ilmastopimuksen alla tehdyt läheteet indikaatiivista kansallisesti määritellyistä kontribuutioista (tilanne 12.4.2015). <http://www4.unfccc.int/submissions/indc/Submission%20Pages/submissions.aspx>

YK:n vuosituhattavoitteet saavat jatkoa – rima entistä korkeammalle

Vuosi 2015 on YK:n vuosituhattavoitteiden viimeinen toimintavuosi. Kehittämistyön jatkamiseksi YK valmistelee uutta entistä kunnianhimoisempaa tavoitelistaa. Edistyksen arvioinnissa merkittävään rooliin kaavaillaan myös tilastojen tuottajia.

Viisitoista vuotta sitten Yhdistyneet Kansakunnat (YK) valjasti kahdeksan kohdan kehittämissuunnitelman uuden vuosituhtausohjelman avaukseksi. Ohjelman tavoitteisiin kuului mm. äärimmäisen köyhyyden puolittaminen, aidin leviämisen pysäyttäminen ja ensiasteen koulutuksen takaaminen kaikille maailman lapsille.

Ohjelman painopiste oli selkeästi sosiaalisten hyvinvoinnin ulottuvuuksien – koulutus, terveys, tasa-arvo – kehittämisessä, vaikka myös ympäristö ja talous olivat jossain määrin otettu huomioon. Ohjelman allekirjoittivat kaikki maailman maat ja keskeiset kehitysjärjestöt.

Vuosituhattavoitteiden toteuttaminen on synnyttänyt merkittävää kehittämissuunnitelmia ja innovaatioita. Yhteisten päämäärien ansiosta eri toimijoiden kehittämissuunnitelmia on pystytty keskittämään tehokkaasti globaalilla tasolla, ja työ on tuottanut näyttävää jälkeä.

Kuluneen kahdenkymmenen vuoden aikana äärimmäinen köyhyys on kyetty puolittamaan maailman maissa. Kehitys on nostanut 700 miljoonaa ihmistä alimman köyhyysrajan yläpuolelle.

Vuosituhtausohjelman ensimmäisen vuosikymmenen aikana taistelu tuberkuloosia vastaan on pelastanut arviolta 22 miljoonan ihmisen hengen. Malarian vastaisissa toiminnoissa on säästetty 3,3 miljoonalla kuolemalta ja kehittynyt HIV-infektion hoito on pelastanut 6,6 miljoonaa tartunnan saanutta.

Uudelle jaksolle myös talous- ja ympäristötavoitteita

Työn tulokset ovat kannustaneet YK:ta uuden tavoitestrategian laatimiseen vanhan ohjelmajaksotuksen päättyessä. Onnistumisten myötä uudesta kehittämissuunnitelmasta on tulossa aikaisempaa kunnianhimoisempi. Kehittämissuunnitelmien horisontti on siirretty uudelle 15-vuotijaksolle, ja ohjelma on nimetty vuoden 2015 jälkeiseksi kehittämissuunnitelmaksi.

Vuosituhattavoitteisiin verrattuna uusi agenda pyrkii kattamaan tasapuolisemmin kaikki kestävä kehityksen ulottuvuudet: niin talouden, ympäristön kuin sosiaalisen hyvinvoinnin. Mukana on myös hallinnon toimivuutta kuvaavia tavoitteita. Pyrkimyksenä on sisällöltään aikaisempaa moniulotteisemman kehityksen aikaansaaminen.

Ohjelman kantavia ajatuksia on, että se perustuu kestävä kehitykselle ja kehityksen hedelmät jakautuvat kaikille maille ja väestöryhmille.

Poliittinen ponnistus

Vuoden 2015 jälkeisen kehittämissuunnitelman laatiminen on ollut pitkä poliittinen ponnistus. Mukana on ollut globaalisti kattava joukko kehitysorganisaatioita, kansalaisjärjestöjä ja YK:n jäsenmaita. ►

Kestävän kehityksen tavoitteet

(avoimen työryhmän ehdotus)

1. Köyhyyden poistaminen kaikissa muodoissaan kaikkialla
2. Nälän poistaminen, ruokaturvan saavuttaminen, ravitsemuksen parantaminen ja kestävän maatalouden edistäminen
3. Terveellisen elämän varmistaminen ja kaikenikäisten ihmisten hyvinvoinnin edistäminen
4. Osallistavan, tasa-arvoisen ja laadukkaan koulutuksen takaaminen ja kaikkien ihmisten elinikäisten oppimismahdollisuuksien edistäminen
5. Sukupuolten välisen tasa-arvon saavuttaminen sekä naisten ja tyttöjen voimaannuttaminen
6. Veden saannin ja kestävän käytön sekä sanitaation varmistaminen kaikille
7. Kohtuuhintaisen, luotettavan, kestävän ja nykyaikaisen energiasaannin varmistaminen kaikille
8. Jatkuvan, osallistavan ja kestävän taloudellisen kasvun, tuottavan täystyöllisyyden ja säällisten työpaikkojen edistäminen
9. Kestävän infrastruktuurin rakentaminen sekä osallistavan ja kestävän teollistumisen ja innovaatioiden edistäminen
10. Eriarvoisuuden vähentäminen maiden sisällä ja niiden välillä
11. Osallistavien, turvallisten ja kestävien kaupunkien ja asuinyhdyskuntien luominen
12. Kestävien kulutus- ja tuotantotapojen varmistaminen
13. Kiireellisten toimien käynnistäminen taisteluun ilmastonmuutosta ja sen vaikutuksia vastaan
14. Valtamerien ja muiden merien sekä merellisten luonnonvarojen suojeleminen ja niiden kestävä käyttö
15. Maaekosysteemien suojeleminen ja ennallistaminen sekä kestävän käytön edistäminen; metsien kestävä hallinta; aavikoitumisen, maaperän köyhtymisen ja luonnon monimuotoisuuden häviämisen pysäyttäminen
16. Rauhanomaisten ja osallistavien yhteiskuntien tukeminen; oikeuspalvelujen tarjoaminen kaikille; tehokkaiden, vastuullisten ja osallistavien instituutioiden rakentaminen
17. Kestävän kehityksen toimeenpanon tuen vahvistaminen ja globaalien kestävä kehityksen kumppanuuden elvyttäminen

Lisätietoa: <https://sustainabledevelopment.un.org/post2015>

KUN TIETO NOSTETAAN KEHITYKSEN
YTIMEEN, MYÖS TIEDONTUOTTAJIEN
ROOLI KOROSTUU.

Myös Suomi on osallistunut aktiivisesti agendan laatimiseen ja Suomella on omat painopisteensä.

Lopputulos on mittava: 17 tavoitetta, 107 alatavoitetta ja 370 indikaattoria kehitystyön seurantaan varten. Tavoitteisto lähtee kunnianhimoisesti köyhyyden poistamisella maailmasta ja päättyy hallinnon ja kumppanuuksien vahvistamiseen.

Alatavoitteet täsmentävät ylätasen tavoitteita ja indikaattorit tuovat tavoitteet konkreettisesti mitattaviksi.

YK:n yleiskokous vahvistaa tavoitteet tämän vuoden syyskuussa. Indikaattorilista on jatkokesittelyssä, jota vetää YK:n tilasto-osasto. Tavoitteena on karsia indikaattorien määrä hallittavammalle tasolle. Indikaattorit hyväksyttäneen vuoden kuluessa.

Datavallankumous keskiössä

Keskeisimpiä tekijöitä uuden kestävä kehityksen tavoiteohjelman toteuttamisessa on tieto, perusdata sen eri muodoissa. Maailma on muuttunut oleellisesti verrattuna 15 vuoden takaiseen aikaan, jolloin vuosituhatavoitteet asetettiin. Vuoden 2015 jälkeinen muutosagenda heijastaa uutta ympäristöä.

Erilaisissa digitaalisissa järjestelmissä oleva tieto on kasvanut räjähdysmäisesti viime aikoina ja tulee edelleen lisääntymään. Tämä ns. big data – eli suomeksi iso data – tarjoaa potentiaalisesti aivan uudenlaisen tavan analysoida ympäristöä perinteisen tilastotiedon ohella. Uuden tiedon tehokas hyödyntäminen edellyttää kuitenkin uudenlaista ajattelutapaa, datavallankumousta.

Yhtenä vuoden 2015 jälkeisen kehittämisagendan tavoitteena on, että isoa dataa hyödynnetään muutoinkin kuin perinteisen tilastotiedon tapaan kehityksen seurannassa. Hyvä esimerkki on jo nyt sosiaalisen median hyödyntäminen tarttuvien tautien ehkäisemisessä.

Digitaalisessa muodossa oleva reaaliaikainen some-data on pilottitutkimuksissa toiminut hyvänä indikaattorina tautien leviämisen. Rokotuskampanjat on näin voitu ohjata tehokkaasti kriittisimmille tartunta-alueille. Data on toiminut lääkäreiden työvälineenä siinä missä seurumikin.

Samanlaisia vallankumouksellisia kehityshyppeäyksiä toivotaan löytyvän muiltakin elämänaloilta. Vaikka tieto on jakautunut maailmassa epätasaisemmin kuin moni muu hyödyke, on potentiaalia olemassa. On esimerkiksi arvioitu, että kännykkäliittymän omistaa yli 90 prosenttia maailman väestöstä.

Indikaattoreiden tulisi täyttää tilastoinnin kriteerit

Kun tieto nostetaan kehityksen ytimeen, myös tiedontuottajien rooli korostuu. Kansallisille ti-

lastolaitoksille onkin tarjottu merkittävää tehtävää kestäväen kehityksen mittaamisessa ja indikaattorien tuottamisessa.

Tilastolaitosten kannalta tavoiteltavin indikaattorikoelma olisi sellainen, joka perustuisi vakiintuneisiin käsitteisiin ja mittareihin. Tällaisen tiedon tuotannolla on jatkuvuutta ja kansainvälistä vertailukelpoisuutta. Lukujen tulkinna on kohtuullisen kiistatonta ja ne ovat saatavilla useimmista maista ilman lisäinvestointeja.

Vain osa nyt luonnostelluista indikaattoreista täyttää nämä kriteerit. Karsittunakin kestäväen kehityksen indikaattorilista tulee varmasti olemaan monimuotoinen. Puhtaasti teknisin tilastollisin kriteerein sitä ei tulla muodostamaan.

Datan rinnalle teoreettista tietoa

Maailman muuttaminen numeroiksi vaatii datan lisäksi taakseen teoreettisia kehikoita. Uusien käsitteiden hiominen ja tilaston tuotannon vakiinnuttaminen kansainväliseksi suositukseksi saattaa nykyäänkin viedä vuosikymmeniä.

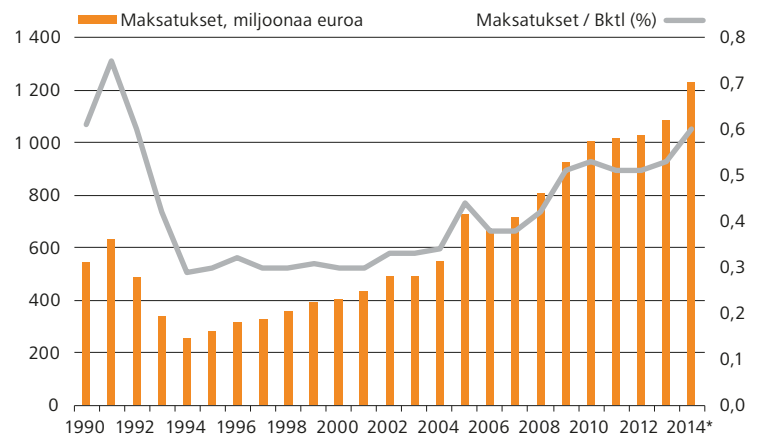
Tilastontuottajilta vaaditaan vuoden 2015 jälkeisen kehittämisagendan yhteydessä nykyistä nopeampaa reagointikykyä. Poliittiset paineet tavoitteiden asettamisessa heijastuvat myös tilastoille asetettuihin kriteereihin.

Tilastontuottajat ovat ottaneet vakavasti muuttuneen ympäristön tuomat haasteet ja uusien tietolähteiden tarjoamia mahdollisuuksia kekeillaan jo useassa maassa ja kansainvälisessä järjestössä – vaikkei datavallankumouksen toteutumisesta vielä voidakaan puhua.

Vuoden 2015 jälkeisen kehittämisagendan jatkotyöstämisessä tilastontuottajien näkökulmasta on tärkeää löytää tasapainoinen ratkaisu, jossa huomioidaan sekä tarve jatkuvuuteen että paine joustavuuteen muuttuvan ympäristön tarpeiden palvelemiseksi. ■

Kirjoittaja työskentelee kehittämisspällikkönä Tilastokeskuksessa.

Suomen kehitysyhteistyön maksatukset vuosina 1990–2014

*Vuoden 2014 maksatustiedot alustavia (04/2015)
Lähde: Ulkoministeriön kehityspoliittinen osasto

Suomalaista kehitysyhteistyötä jo 50 vuotta

Vilisi vuosikymmentä sitten ulkoministeriön yhteyteen perustettiin kansainvälisen kehitysavun toimisto (vuodesta 1972 kehitysyhteistyöosasto), jonka tehtäväksi tuli koordinoida Suomen julkista kehitysyhteistyötä. Virkamiehinä aloitivat Jaakko Iloniemi ja Martti Ahtisaari. Ensimmäinen kahdenvälinen kehitysapuhanke koulutti satoja metsätyömiehiä Tuniassa. Siitä on kuljettu pitkä taival tämän päivän hankeyhteistyöhön, pääkumppanimaihin ja kehitysyhteistyön painopisteisiin – Suomen jakamaa humanitaarista apua unohtamatta.

YK:n 25-vuotisjuhlah kokouksessa vuonna 1970 Suomi ilmoitti nostavansa kehitysapunsa osuuden yhteen prosenttiin bruttokansantulostaan vuosikymmenen loppuun mennessä – 70-luvun puolivälin tavoitteeksi kirjattiin 0,7 prosenttia. Tavoite on saavutettu toistaiseksi kerran: juuri 90-luvun laman kynnyksellä vuonna 1990 kehitysyhteistyömäärärahojen osuus bruttokansantulosta kipusi 0,71 prosenttiin. Samana vuonna Suomi alkoi muiden Pohjoismaiden tavoin vaatia kehitysapunsa vastineeksi vastaanottajamaiden demokraatisoitumista.

Vuonna 1991 kehitysyhteistyömaksatusten osuus kasvoi ennätykselliseen 0,77 prosenttiin bruttokansantulosta. Osuuden nousua selitti talouden jyrkkä alamäki. Laman jälkeen kehitysapu kasvoi jälleen mel-

ko tasaisesti aina vuonna 2009 tiukentuneeseen taloustilanteeseen asti. Alustavien tietojen mukaan vuonna 2014 kehitysyhteistyöhön käytettiin reilut 1,2 miljardia euroa, joka vastaa 0,60 prosenttia bruttokansantulosta.

Vuodesta 1995 alkaen iso osa Suomen kehitysmäärärahoista alettiin kanavoida EU:n kautta. Vuonna 2000 asetetut YK:n vuosittuuhattavoitteet kirjattiin Suomen kehityspoliittiseen ohjelmaan vuonna 2003, ja samana vuonna kehitysyhteistyöosastosta tuli kehityspoliittinen osasto. Vuonna 2007 kehityspoliittisen ohjelman keskeiseksi periaatteeksi kirjattiin kestävä kehitys ja vuonna 2012 ihmisoikeudet.

Edellinen eduskunta velvoitti ulkoministeriön tilaamaan riippumattoman selvityksen kehitysyhteistyömme vaikuttavuudesta. Vasta julkaistun arvion mukaan Suomen apu on vähentänyt köyhyyttä esimerkiksi Etiopiassa.

P.S.

Vuodesta 1949 lähtien Maailmanpankki on ehtinyt myöntää Suomelle 18 lainaa teollisuuden uudistamiseen ja infrastruktuurin rakentamiseen. Suomi nosti viimeisen lainansa vuonna 1975. Takaisin laina maksettiin vuoteen 1990 mennessä.

Lähteet:
Kehitys 1/2015, Ulkoministeriö

MARI KANGASNIEMI

Erikoistutkija

Kehitysyhteistyön vaikuttavuuteen pureudutaan monin menetelmin

Vuonna 2015 Suomen kehitysyhteistyöhön on budjetoitu 997 miljoonaa euroa. Kaikinensa viralliseen kehitysapuun panostettiin maailmassa OECD:n mukaan noin 132 miljardia dollaria vuonna 2014.

Säännöllisin väliajoin eri tahoilta esitetään väitteitä siitä, että tämä valtaisa panostus kehitysapuun hyödyttää korkeintaan konsultteja ja byrokraatteja. Varsinkin niukkuuden aikoina valtiolliseen kehitysapuun kohdistuu leikkauspaineita, jotka epäilemättä saavat lisäpontta näistä epäilyksistä. Hallitusohjelmassa onkin vuodelle 2016 kirjattu 300 miljoonan euron leikkaus varsinaiseen kehitysyhteistyöhön käytettäviin varoihin.

Kehitysavun vaikuttavuutta on syytäkin arvioida tiukalla seulalla. On kohtuullista odottaa, että kehitysavun hyödyt olisivat myös konkreettisesti mitattavissa ja todennettavissa. Mitattavien vaikutusten tulisi lisäksi olla linjassa kehitysyhteistyön päämäärien kanssa: jos tavoitteena on köyhyyden vähentäminen, olisi tutkittava myös projektien vaikutuksia köyhyyteen kotitalous- tai yksilötasolla.

Vaikuttavuutta on täysin mahdollista tutkia järjestelmällisesti, eikä johtopäätösten tarvitse perustua huvittaviin anekdootteihin tai tunneperäiseen uskomukseen toimijan hyvän- tai pahan tahtoisuudesta. Asiaan on kiinnitetty viime vuosina paljon huomiota sekä tutkimusmaailmassa että käytännön toimijoiden taholla.

KEHITYSYHTEISTYÖ KOOSTUU HYVIN ERILAISISTA toimenpiteistä, joten vaikuttavuuden arvioinnissa ei voida käyttää vain yhtä menetelmää. Luotettavin mahdollinen tutkimusasetelma on kontrolloitu satunnaiskoe, joka muistuttaa lääketieteessä ja luonnontieteissä sovellettuja koeasetelmia. Toimenpide kohdennetaan satunnaisesti valitulle osalle toimenpiteen kohdejoukosta ja loput kohdejoukosta jätetään ilman toimenpidettä. Satunnaistamista voidaan kohdistaa ryppäisiin, esimerkiksi alueisiin, tai lisäksi pienempiin yksiköihin valittujen ryppäiden sisällä. Koko kohdejoukko tutkitaan ennen ja jälkeen toimenpiteen esi-

merkiksi kyselytutkimuksen avulla.

Kun verrataan kiinnostuksen kohteena olevia mittareita ennen ja jälkeen toimenpiteen molemmissa joukoissa, voidaan todeta, onko niissä tapahtunut tilastollisesti merkittäviä erisuuruisia muutoksia. Tämä ero voidaan silloin luotettavasti katsoa johtuvaksi toimenpiteestä, eikä eroista joukkojen ominaisuuksissa tai samanaikaisesti tapahtuneista laajemmista muutoksista ympäristössä.

Tällaiset koeasetelmat ovat osoittaneet, että koulutuksen tehokkuutta ja kansanterveyttä voidaan parantaa kehitysmaissa hyvinkin yksinkertaisilla toimenpiteillä: välittämällä tietoa koulutuksen tuotoista, tai pienillä kannustimilla lasten rokottamiseen. Toisaalta arviot paljon puhuttujen mikro-ottojen vaikutuksista köyhyyteen ja naisten asemaan ovat satunnaistettujen kokeiden perusteella vähemmän optimistisia kuin aiemmin on otaksuttu.

Satunnaistettujen koeasetelmien yleistyessä ne ovat olleet ajoittain ankarankin kritiikin kohteena. Usein kritiikissä tuodaan esille, että vaikutukset ovat vaikeasti mitattavia, koeasetelma ei ota huomioon ilmiöiden monimutkaisia syy-seuraussuhteita tai asetelma selvittää toimenpiteen onnistumista vain tietyssä ympäristössä.

Kritiikki ei ole aivan perusteetonta, joskin osa siitä perustuu väärinymmärryksiin. On myös muistettava, että läheskään kaikkea kehitysyhteistyötä ei ole mahdollista tutkia tällaisilla koeasetelmilla.

TUTKIMUKSESSA VOIDAAN SELVITTÄÄ hyvin moninaisia asioita: esimerkiksi ihmisten henkilökohtaisen hyvinvointikokemuksen tai voimaantumiskokemuksen mittaaminen henkilöiden omaa arviota kysymällä ei ole lainkaan mahdotonta. Joskus toimenpide vaikuttaa myös muihin kuin sen kohteena olleisiin, kuten yhteisön muihin jäseniin. Hyvin suunniteltu koe pystyy selvittämään myös tällaiset niin sanotut ulkoisvaikutukset.

Satunnaistaminen herättää myös kysymyksen oikeudenmukaisuudesta. Mikäli toimenpiteen vaikutus on toistaiseksi epäselvä, ei kuitenkaan voida lähteä siitä, että kokeesta poissulkeminen

Maarit Kyöharju

KEHITTYNEILLÄ TILASTOMENETELMILLÄ VOIDAAN HAARUKOIDA ESIMERKIKSI BUDJETTITUEN VAIKUTUKSIA TALOUSKASVUUN.

on epäeettistä. Osanottajien valikoiminen esimerkiksi heidän suhdeverkostojensa tai mielivaltaisten ominaisuuksiensa perusteella on vielä epäreilumpaa. Koeasetelma voidaan toteuttaa myös siten, että toimenpiteen ajoitus on erilainen tutkitavassa joukossa ja vertailujoukossa, ja vertailujoukko tulee toimenpiteen piiriin heti asianmukaisten mittausten jälkeen.

Joskus voi olla myös eettisesti aidosti mahdotonta sulkea henkilöitä pois toimenpiteestä. Tällöin vertailujoukko voidaan etsiä esimerkiksi mahdollisimman läheltä koejoukon ”rajapintaa” eli niistä ihmisistä, jotka ovat lähes samantaisia joidenkin joukkoon kuuluvien kanssa. Tällaisia olisivat esimerkiksi määritellyn köyhyysrajan juuri ja juuri ylittävät kotitaloudet, tai toi-

menpiteen kohteena olevan maantieteellisen alueen viereisellä seudulla asuvat.

Toimenpiteen luonteen takia sitä ei useinkaan ole mahdollista rajata tiettyyn joukkoon: esimerkiksi organisaation korruption vähentämiseen tähtäävälle ohjelmalle tai vammaisten oikeuksien valtavirtaistamiselle ei ole mahdollista muodostaa satunnaista tai hyvin samankaltaista vertailujoukkoa. Tällaisten toimenpiteiden onnistumista on arvioitava muilla tavoin. Järjestelmällinen tiedon kerääminen sekä ennen toimenpiteen aloittamista, ns. baseline-tutkimus, että sen jälkeen on oleellista. Kehittyneillä tilastollisilla menetelmillä on myös mahdollista haarukoida vaikutuksia esimerkiksi makrotason datasta paljon tarkemmin kuin mitä ensisilmäyksellä ajattelisi, esimerkiksi budjettituen vaikutuksista maan talouskasvuun.

SILLOINKIN KUN PUHDAS KOEASETELMA ei ole mahdollinen, henkilö-, kotitalous- tai yritystason järjestelmällinen aineistonkeräys ruohonjuuritasolla voi olla hyvin informatiivista. Yrityssektorin tai toimialojen kehitykseen tähtäävien toimenpiteiden sosiaalisia ja tulonjako- ja työllisyysvaikutuksia voidaan tutkia, eikä vain luottaa siihen, että hyöty valuu ajan oloon myös köyhimpien saataville. Tuotettua tietoa on mahdollista hyödyntää toimenpiteiden parantamiseen silloinkin, kun haluttua vaikutusta ei löydetä.

Eräs kritiikki on se, että koeasetelma antaa vain niukasti tietoa siitä, miksi jokin toimenpide vaikuttaa niin kuin se vaikuttaa. Hyvän tutkimuksen ei tulekaan perustua ainoastaan yhden kohde- muuttujan mittaamiseen. Aineiston keruun suunnitteluvaiheessa on muodostettava teoriapohjainen näkemys vaikutuskanavista ja hyödynnettävää eri alojen asiantuntijoiden ja käytännön toimijoiden ymmärrystä itse toimenpiteestä ja kontekstista, jossa se toteutetaan.

Myös laadulliset tutkimusmenetelmät tuovat lisäarvoa vaikutusten arvioimiseen. Ne ja tilastollisesti luotettavien aineistojen käyttö eivät ole toisinaan poissulkevia, vastakkaisia vaihtoehtoja. ■

Hyvinvointimallit puntarissa

Angloamerikkalainen ja keskieurooppalainen hyvinvointimalli ovat lähentyneet toisiaan pohjoismaisen mallin säilyttäessä ominaispiirteensä. Globaalissa maailmassa mallit lähenevät luultavasti edelleen.

Länsimaissa toteutetut hyvinvointivaltiomallit ovat muotoutuneet vastaamaan yhteiskunnan eri intressipiirin tavoitteita, ja niiden taustalla vaikuttavat erilaiset arvolähtökohdat (Koivula ym. 1994, 16). Hyvinvointivaltioiden varsinainen rakennuskausi alkoi toisen maailmansodan jälkeen. Eri maissa sovellettiin erilaisia malleja, mutta kaikkialla hyvinvointivaltiota on rakennettu omien kokemusten ja kansallisten erityisolojen pohjalta. Ei ole olemassa yhtä yleispätevää hyvinvointivaltion mallia. (Tuomioja 1999, 46.)

Vaikka hyvinvointivaltioiden syntyprosessit ja kehittyminen ovat eronneet toisistaan eri maissa, yhteistä on, että niiden rakentaminen on ollut reaktiota ongelmiin, joita markkinoiden vapaa toiminta ja taloudelliset lamakaudet ovat aiheuttaneet. Tarpeen yleiselle sosiaalivakuutukselle sekä talouden kehitystä vakauttavalle talouspolitiikalle loivat markkinataloudelle tyypillinen epävarmuus, toistuvat lama- ja työttömyyskaudet ja etenkin 1930-luvun erittäin syvä maailmanlaajuinen taluskriisi. (Kiander & Lönnqvist 2002, 33–34.)

Sosiaalipoliittisessa tutkimuksessa on määritelty erilaisia hyvinvointivaltiomalleja ja luokiteltu eri maiden järjestelmiä. Gösta Esping-Andersen (1990) on esittänyt näistä tunnetuimman. Esping-Andersenin hyvinvointivaltiomallien luokittelussa maat on jaettu kolmeen ryhmään: angloamerikkalaisiin (liberalistisiin), keskieuropalaisiin (konservatiivis-korporatistisiin) ja pohjoismaisiin (sosiaali-

demokraattisiin) hyvinvointivaltioihin. Angloamerikkalaisessa mallissa hyvinvoinnin tuottajana korostuvat markkinat, keskieuropalaisessa mallissa työmarkkinat ja pohjoismaisessa mallissa valtio.

Tarkastelen artikkelissani, eroavatko Esping-Andersenin esittämät kolme hyvinvointivaltiomallia edelleen vai ovatko ne lähentyneet toisiaan? Pohdin myös, mitä mahdolliset muutokset merkitsevät tulevaisuuden kannalta. Tarkasteltavana ovat maaryhmät, eivät yksittäiset maat, joten eri maiden järjestelmien yksityiskohdat eivät nouse tässä esille.

Angloamerikkalainen malli perustuu tarveharkintaan

Angloamerikkalaisen mallin mukaisessa hyvinvointivaltiossa avustukset ovat tarveharkintaisia, eikä universaaleja tulonsiirtoja tai sosiaalivakuutus suunnitelmia juurikaan ole. Oikeutussäädökset ovat tiukkoja, etuudet ovat tyypillisesti vaatimattomia ja niiden käyttöön liittyy usein häpeää. (Esping-Andersen 1990, 26.) Toimenpiteiden pääasiallinen tavoite on taata minimielintaso. Sosiaalipolitiikan perustana on oletamus, että työmarkkinat ja perhe ovat luonnolliset väylät kansalaisten aineellisten tarpeiden tyydyttämiseen. Sosiaalipolitiikkaan turvaututaan vasta silloin, kun nämä luonnolliset väylät eivät toimi tyydyttävästi, ja silloinkin se on tarkoitettu vain tilapäiseksi korvikkeeksi, hätäavuksi.

Valtiollinen sosiaalipolitiikka mielletään välttämättömäksi pahaksi, joka ei

luonnostaan kuulu yhteiskuntaan. Yksityisellä sektorilla on keskeinen rooli sosiaalisen turvan ja palvelujen tarjoajana. Samalla korostetaan hyväntekeväisyyden ja vapaaehtoistyön merkitystä. Valtiota ja julkista sektoria pidetään toissijaisena tai pikemminkin viimesijaisena. (Raunio 2003, 180–181.)

Angloamerikkalaisessa mallissa korostuu omavastuu: ihmisten on itse hankittava normaalin toimeentulon säilyttävä sosiaaliturva yksityisen vakuutuksen tai työsuhteen kautta (Raunio 2003, 198–199). Tähän malliin kuuluvia maita ovat Yhdysvallat, Kanada, Iso-Britannia, Australia ja Uusi-Seelanti (Kiander & Lönnqvist 2002, 36).

Keskieuropalainen malli korostaa työsuhdetta

Keskieuropalaisessa mallissa pakolliset ja lakisääteiset edut liittyvät usein työmarkkina-asemaan, eivät asumisperusteeseen. Palkkatyö muodostaa perustan vakuutusmaksuilla rahoitettaville sosiaalisille oikeuksille. Järjestelmä takaa työelämässä toimiville hyvät etuudet. Perheenjäsenten sosiaaliturva on suurelta osin elättäjäksi katsotun miehen palkkatyösuhteen varassa. Tulonsiirtoja korostetaan palveluja enemmän. (Raunio 2003, 198.) Turvan taso riippuu maksetuista sosiaalivakuutusmaksuista ja työhistoriasta, mikä ylläpitää markkinariippuvuutta.

Ammattiliitot ja työnantajat ovat keskeisiä sosiaaliturvan järjestämisessä ja ra-

hoittamisessa, kun taas valtion ja yksityisten markkinoiden rooli on vähäisempi. Ansiosidonnaiset etuudet turvaavat sangen hyvin aiemman elintason säilymisen erilaisten toimeentulovajeiden aikana. (Koivula ym. 1994, 17–18.) Keskieurooppalaisessa hyvinvointivaltiomallissa lasten ja vanhusten hoito on edelleen paljolti perheen ja naisten vastuulla. Valtiolla ja kunnilla on vähäinen merkitys sosiaali- ja terveyspalveluissa sekä sairausvakuutuksessa, sen sijaan kirkolla ja vapaaehtoisjärjestöillä on merkittävä vaikutus. (Laitinen ym. 1997, 367.)

Keskieurooppalaisen mallin tunnusmerkit ilmenevät selvästi monissa EU-maissa (Raunio 2003, 198). Mallin tyyppiesimerkkinä pidetään Saksaa (Kangas & Niemelä 2012, 17). Muita malliin kuuluvia maita ovat Ranska, Sveitsi, Itävalta, Luxemburg, Belgia ja Alankomaat. Myös Italian katsotaan usein kuuluvan tähän malliin. (Kari 2011, 9.)

Pohjoismainen malli tarjoaa laajat etuudet ja palvelut

Pohjoismaiselle mallille on ominaista laajat julkisen sektorin rahoittamat ja tuottamat universaalit hyvinvointipalvelut. Periaatteessa koko väestö on ollut Pohjoismaissa julkisten koulutus-, sosiaali- ja terveyspalvelujen piirissä. Myös tulonsiirrot ovat laajoja ja kohdistuvat suurille väestöryhmille. Tämän mallin mukaiset sosiaalivakuutusjärjestelmät tarjoavat angloamerikkalaisen hyvinvointivaltiomallin tapaan vähimmäisturvan, mutta sen lisäksi keskieurooppalaisen mallin mukaisesti myös kattavan ansiosidonnaisen sosiaaliturvan. (Kiander & Lönnqvist 2002, 37.)

Pohjoismaisessa mallissa valtiolla on keskeinen rooli sosiaalipolitiikan toteuttamisessa. Huomattava osa siitä, varsinkin perusturva ja palvelut, rahoitetaan verovaroin. Sosiaaliturva on kansalaisoikeus. Etuudet ovat universaaleja, kaikki kansalaiset kattavia ja suhteellisen hyvätasoisia. Kansalaisille taataan tietty yhtäläinen perusturva työurasta riippumatta. Sitä parempi sosiaaliturva on kuitenkin sidottu työmarkkinoilla hankittuihin ansioihin. Palveluilla on suuri paino tulonsiirtoihin verrattuna ja nimenomaan laajaa julkista palvelujärjestelmää on pidetty sen erityispiirteenä keskieurooppalaiseen järjestelmään verrattuna. (Raunio 2003, 198.)

Julkisesti organisoitujen koulutus-, terveydenhoito- ja sosiaalipalvelujen lisäksi pohjoismaiselle hyvinvointivaltiolle on ollut tyypillistä kattavat ja hyvätasoiset tulonsiirrot (Raunio 2003, 185). Valtio pyrkii uudelleenjakavaan politiikkaan: julkisen sosiaalipolitiikan tavoitteena on kaikkien hyvinvoinnin turvaaminen, ei vain huono-osaisten. Julkinen sektori vastaa suurimmasta osasta hyvinvointipalveluja. Malliin kuuluvat Pohjoismaat: Ruotsi, Tanska, Suomi, Norja ja Islanti. (Kari 2011, 9.) Mallimaana pidetään etenkin Ruotsia (Koivula ym. 1994, 17).

MALLIT HEIJASTAVAT HYVINVOINTIJÄRJESTELMIEN TAKANA VAIKUTTAVIA ARVOJA JA IDEOLOGISTA SUUNTAUTUMISTA SEKÄ POLIITTISIA RATKAISUJA.

Inhimillinen hyvinvointi ja ekosysteemin hyvinvointi vaihtelevat maaryhmittäin

Edellä esitellyt mallit ovat ideaalityyppisiä. Jonkin mallin piirteet korostuvat muita enemmän eri maiden sosiaalipolitiikassa. Vaikka malleja ei sellaisenaan esiinny todellisuudessa, ne kuitenkin auttavat hahmottamaan hyvinvointistrategioiden keskinäisiä eroja, helpottavat kansainvälistä vertailua sekä mallien sisällä tapahtuvien prosessien ja muutosten tunnistamista (Koivula ym. 1994, 18).

Mallit myös heijastavat hyvinvointijärjestelmien takana vaikuttavia arvoja ja ideologista suuntautumista sekä poliittisia ratkaisuja. Tutkimuskirjallisuus eri malleista on varsin laaja. (Kari 2011, 10.) Yleisesti ottaen teollisesti kehittyneissä markkinatalousmaissa on monenlaisia hyvinvointivaltioita. Kaikki OECD-maat ovat vertailevissa kansainvälisissä tutkimuksissa hyvinvointivaltioita jossain merkityksessä. (Raunio 2003, 185.)

Olen testannut empiirisesti Esping-Andersenin (1990) jaottelujen hyvinvointivaltiomallien maaluokituksen toi-

mivuutta ja osuvuutta. Olen luokitellut maat kolmeen luokkaan: luokassa yksi ovat angloamerikkalaiset maat, luokassa kaksi keskieurooppalaiset maat ja luokassa kolme Pohjoismaat. Muuttujia malliin on valittu 10 ja ne ovat:

1. Inhimillisen hyvinvoinnin indeksi (Human Wellbeing Index, HWI) vuodelta 1996–1999. Indeksillä kuvaa olosuhteita, joissa yhteiskunnan kaikki jäsenet pystyvät määrittämään ja täyttämään tarpeensa, ja heillä on laaja valikoima vaihtoehtoja mahdollisuuksiensa toteuttamiseen (Prescott-Allen 2001, 5). Indeksillä on terveys- ja väestö-, varallisuus-, tieto- sekä yhteisö-indeksien keskiarvo tai näiden lisäksi myös oikeudenmukaisuusindeksi, riippuen siitä, kumpi yhdistelmä on matalampi (Prescott-Allen 2001, 13).
2. Tuloeroja kuvaava Gini-kerroin kotitalouksien käytettävissä olevista tuloista vuonna 2010. Mitä tasaisemmin tulot ovat yhteiskunnassa jakautuneet, sitä lähempänä nollaa kertoimen arvo on. Sitä vastoin, mitä eriarvoisempi yhteiskunta on, sitä suuremman arvon Gini-kerroin saa. Maksimiarvo sille on yksi, jolloin yksi henkilö saisi yhteiskunnan kaikki tulot. (OECD 2014b.)
3. Rikollisuuden kokeminen, tavanomaisia rikollisuuden muotoja viimeisimmän vuoden kuluessa kokeneiden prosentuaalinen osuus väestöstä vuosina 2004–2005.
4. Ammattiliittoon kuuluvien prosentuaalinen osuus kaikista palkkatyöntekijöistä, ILO:n tilasto vuosi 2012. (Ranska 1994, Saksa 1998, Belgia 2000, Islanti 2002 sekä Itävalta ja Alankomaat 2008; OECD:n tilasto Luxemburg 2008 ja Italia 2011.)
5. Naisten osuus parlamentissa, 2011.
6. Lasten köyhyysaste prosentteina 2000-luvun ensimmäisen vuosikymmenen lopussa, köyhyyskynnys on tässä asetettu 50 prosenttiin koko väestön mediaanituloista, lapsi määritellään alle 18-vuotiaaksi.
7. Naisten työllisyysaste prosentteina työikäisestä 25–54-vuotiaasta naisväestöstä, 2011.
8. Julkiset menot aktiiviseen työmarkkinapolitiikkaan, prosenttia bkt:stä, 2011, Ison-Britannian, Islannin ja Norjan tiedot puuttuvat. ➤

9. Ekosysteemin hyvinvoinnin indeksi (Ecosystem Wellbeing Index, EWI), vuosilta 1996–1999. Indeksillä kuvataan olosuhteita, joissa ekosysteemi säilyttää monimuotoisuutensa ja laatunsa – ja siten kykynsä ylläpitää ihmisten ja muun luonnon elämää – sekä mahdollisuutensa sopeutua muutokseen ja tarjota laajasti vaihtoehtoja tulevaisuudessa (Prescott-Allen 2001, 5). Indeksillä on maa-, vesi-, ilma-, laji- ja geeni-indeksien keskiarvo tai vaihtoehtoisesti mukaan luettuna myös resurssien käyttö -indeksi, riippuen siitä, kumpi näistä on matalampi (Prescott-Allen 2001, 59).
10. Uusiutuvan energian prosentuaalinen osuus kokonaisenergiantuotannosta, 2011.

Kuviossa 1 esitetään, miten kolme maaryhmää eroavat toisistaan inhimillistä hyvinvointia ja ekosysteemin hyvinvointia mittaavien HWI ja EWI -indeksien arvojen jakaumien suhteen. Indeksit on kehittänyt Robert Prescott-Allen (2001) ja ne perustuvat 180 maan tietoihin.

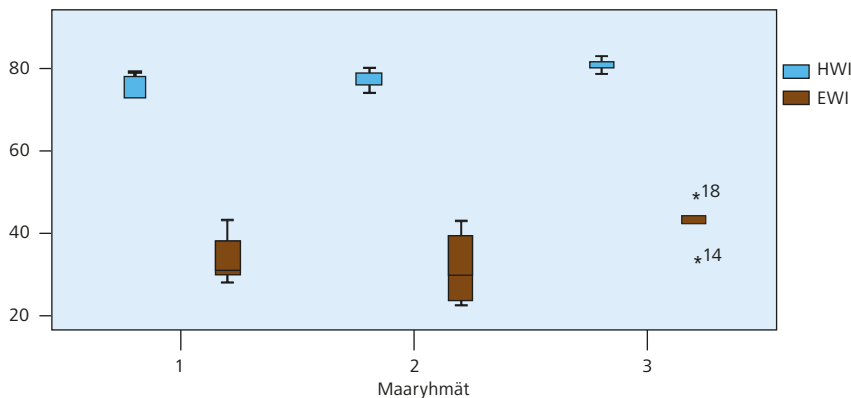
Kuvion perusteella Pohjoismaat (maaryhmä 3) erottuvat selvästi muista ryhmistä, sillä ne sijoittuvat molempien indeksien osalta korkealle. Sen sijaan angloamerikkalaisilla (maaryhmä 1) ja keskieurooppalaisilla (maaryhmä 2) mailla on paljon enemmän hajontaa. Inhimillisen hyvinvoinnin osalta angloamerikkalaiset maat sijoittuvat heikoiten. Sen sijaan ympäristön hyvinvoinnin osalta heikoimmin sijoittuvat keskieurooppalaiset maat.

Pohjoismaat saavat kuvion perusteella korkeimmat arvot molempien muuttujien suhteen, vaikka niidenkin kohdalla ympäristön hyvinvoinnissa on suhteellisen paljon hajontaa ryhmän sisällä. Ruotsilla (maa nro 18) on korkein arvo ja Tanskalla (maa nro 14) matalin.

Analyyseissä selvitin tilastollisin menetelmin, voidaanko kyseistä maaluokitusta vielä pitää perusteltuna keskeisten sosiaalisten ja kahden ympäristömuuttujan suhteen. Lähteenä on käytetty pääasiassa OECD:n internet-sivuilla julkaistuja tilastoja. Poikkeuksena ovat ammattiliittoon kuuluvien osuudet, jotka ovat ILO:n tilastoista lukuun ottamatta Italian ja Luxemburgin tietoja, jotka ovat OECD:n tilastoista, sillä nämä kaksi maata eivät esiintyneet ILO:n tilastoissa. Tilastoanalyysit toteutettiin tilasto-ohjelma SPSS:llä.

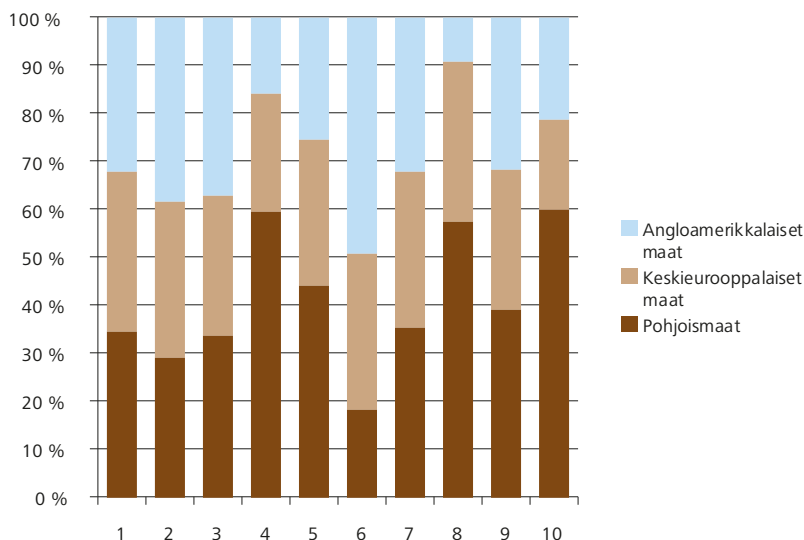
Havaintojen vähäinen lukumäärä asetti

Kuvio 1. Inhimillisen hyvinvoinnin indeksi (HWI) ja ekosysteemin hyvinvoinnin indeksi (EWI) maaryhmittäin (asteikolla 0–100)

Keskiarvot: 1. Angloamerikkalaiset maat (HWI=75,2; EWI=34; n=5), 2. Keskieurooppalaiset maat (HWI=77,4; EWI=31,1; n=8) ja 3. Pohjoismaat (HWI=80,6; EWI=42; n=5).
Lähde: Blomberg 2014

Kuvio 2. Testatut muuttujat (numerot 1–10) maaryhmittäin jakautuneena

Lähteet: OECD; ILO; Prescott-Allen 2001

POHJOISMAISSA TULONJAKO ON TASAISEMPI
JA LASTEN KÖYHYYS VÄHÄISEMPÄÄ
KUIN ANGLOAMERIKKALAISISSA
JA KESKI-EUROOPAN MAISSA.

rajoituksia aineiston tilastolliselle tarkastelulle. Kahden ryhmän keskiarvojen vertailussa yleisesti käytetyn riippumattomien otosten t-testin oletuksena on paitsi otosten riippumattomuus (havainto voi kuulua vain yhteen ryhmään) myös se, että aineisto noudattaa normaalijakaumaa ja että varianssit ovat molemmissa ryhmissä samat. Lisäksi kummassakin ryhmässä tulisi olla vähintään noin 20 havaintoa. (Nummenmaa 2004, 163.) Tässä aineistossa nämä parametristen testien edellytykset eivät täyty. Siksi kahden ryhmän keskiarvojen testaukseen käytettiin epäparametrista Mann-Whitney U -testiä. Parametrisen yksisuuntaisen varianssianalyysin asemesta käytettiin epäparametrista Kruskal-Wallis -testiä kaikkien maaryhmien väliseen vertailuun. Nämä testitulokset on kuvattu tarkemmin pro gradu -tutkielmassani (Blomberg 2014). Tässä artikkelissa sen sijaan tulkitsen näitä testituloksia.

Rikollisuuden kokeminen (muuttuja 3) on kymmenestä testatusta muuttujasta ainoa, jonka osalta Kruskal-Wallis -testin mukaan maaryhmien välillä ei ole eroja. Kaikkien muiden muuttujien suhteen nollahypoteesi hylätään, sillä maaryhmät eroavat tilastollisesti merkittävästi toisistaan. Tämän testin perusteella voidaan sanoa, että ainakin yksi näistä maaryhmistä poikkeaa muista. Siksi onkin mielenkiintoista tehdä epäparametrinen testi vain kahdelle maaryhmälle kerrallaan ja siten analysoida, mitkä maaryhmistä eroavat toisistaan.

Pohjoismaat erottuvat keski-eurooppalaisista ja angloamerikkalaisista maista

Pohjoismaat eroavat angloamerikkalaisista maista yhteensä kuuden muuttujan suhteen, jotka ovat HWI, Gini-kerroin, ammattiliittoon kuuluvien osuus, naisten osuus parlamentissa, lasten köyhyysaste ja työikäisten naisten työllisyysaste. Pohjoismaissa Gini-kerroin on pienempi eli tulonjako on tasaisempi ja lasten köyhyys vähäisempää kuin angloamerikkalaisissa maissa.

Ammattiliittoon kuuluvia on Pohjoismaissa enemmän kuin angloamerikkalaisissa maissa. Naisten osuus parlamentissa samoin kuin työikäisten naisten työllisyysaste ovat suuremman Pohjoismaissa kuin angloamerikkalaisissa maissa. Sen sijaan maaryhmien välillä ei ollut tilas-

tollisessa mielessä eroa rikollisuuden kokemisessa, aktiiviseen työmarkkinapolitiikkaan osoitettujen julkisten menojen osuudessa, ympäristön hyvinvointi-indeksin arvossa eikä uusiutuvan energian osuudessa.

Myös keskieuropalaiset maat ja Pohjoismaat eroavat paljon toisistaan. Ainoastaan kahdella testatuista muuttujista ei ole tilastollista eroa. Ne ovat rikollisuuden kokeminen ja julkiset menot aktiiviseen työmarkkinapolitiikkaan. Kaikkien muiden kahdeksan muuttujan suhteen nämä maaryhmät eroavat toisistaan.

Pohjoismaissa inhimillisen hyvinvoinnin indeksi ja ekosysteemin hyvinvoinnin indeksi saavat korkeamman arvon kuin keskieuropalaisissa maissa. Myös uusiutuvan energian käyttö energiantuotannossa on yleisempää Pohjoismaissa kuin Keski-Euroopan maissa. Pohjoismaissa ammattiliittoon kuulutaan Keski-Eurooppaa yleisimmin. Naisten osuus parlamentissa ja naisten työllisyysaste ovat korkeammat Pohjoismaissa.

Keski-Euroopan maissa tulot ovat jatkautuneet epätasaisemmin ja lasten köyhyysaste on suurempi kuin Pohjoismaissa.

Angloamerikkalaiset ja keskieuropalaiset maat eroavat toisistaan ainoastaan kolmen muuttujan osalta, jotka ovat Gini-kerroin, lasten köyhyys sekä julkiset menot aktiiviseen työmarkkinapolitiikkaan. Keskieuropalaisissa maissa julkiset menot aktiiviseen työmarkkinapolitiikkaan ovat suuremmat kuin angloamerikkalaisissa maissa. Tuloerot ovat pienemmät ja lasten köyhyys vähäisempää kuin angloamerikkalaisissa maissa. Näiden muuttujien välillä on kuitenkin merkittävää korrelaatiota, ja siten maaryhmien väliset yhtäläisyydet ovat sitäkin suuremmat.

Tasa-arvo korostuu Pohjoismaissa

Viimeisessä testissä yhdistettiin angloamerikkalaiset ja keskieuropalaiset maat ja verrattiin niitä Pohjoismaihin. Testituloksen mukaan näiden kahden maaryhmän välillä on tilastollisesti merkitsevä ero kaikkien muiden muuttujien paitsi rikollisuuden kokemisen suhteen. Siten tämän testin perusteella voidaan katsoa Pohjoismaiden erottuvan omaksi ryhmäkseen verrattuna keskieuropalaisiin ja angloamerikkalaisiin maihin.

Suurimmat erot ovat ammattiliittoon

kuuluvien osuudessa, joka on Pohjoismaissa merkittävästi suurempi kuin Keski-Euroopan maissa ja angloamerikkalaisissa maissa. Pohjoismaissa tulonjako on tasaisempaa ja lasten köyhyys harvinaisempaa kuin kahdessa muussa maaryhmässä.

Pohjoismaat ovat muita maaryhmiä tasa-arvoisempia, sillä sekä naisten osuus parlamentissa että naisten työllisyysaste ovat korkealla tasolla. Pohjoismaissa panostetaan myös muita enemmän julkisia menoja aktiiviseen työmarkkinapolitiikkaan.

Ekosysteemin sekä inhimillisen hyvinvoinnin indeksit saavat Pohjoismaissa korkeimmat arvot. Myös uusiutuvan energian käyttö kokonaisenergiantuotannosta on laajinta.

Esping-Andersenin esittelemän maaluokituksen pätevyuden osalta tulokset osoittavat, että maaryhmien välillä ei ole havaittavissa enää yhtä suuria eroja kuin aiemmin. Angloamerikkalaiset ja keskieuropalaiset maat ovat lähentyneet hyvinvointimalleiltaan toisiaan muilta osin paitsi köyhyyden vähentämisen suhteen. Keskieuropalaisissa maissa on ainakin toistaiseksi panostettu angloamerikkalaisia maita enemmän köyhyyden vähentämiseen.

Hyvinvointivaltio säilyi joskin muuttuneena

Pohjoismaista hyvinvointimallia on pidetty perinteisesti onnistuneimpana: ”Mitä ikinä haluammekaan hyvinvointijärjestelmiltä, oli se tulojen vakautta, tulotasa-arvoa, vähäistä köyhyyttä tai korkeaa taloudellista hyvinvointia, pohjoismainen hyvinvointivaltiojärjestelmä vaikuttaa parhaalta tarjolla olevista järjestelmistä. Sitä vastoin angloamerikkalainen hyvinvointijärjestelmä on yksiselitteisesti huonoin mahdollinen.” (Gough 2003, 31.)

Pohjoismaiseen malliin olennaisesti liittyvä sosiaalivakuutusjärjestelmän universaalisuus on olennaista eriarvoisuuden vähentämisessä. Staffan Kumlinin ja Bo Rothsteinin (2004) Ruotsissa tekemien empiiristen tutkimusten mukaan universaali sosiaaliturva synnyttää enemmän luottamusta toisiin ihmisiin ja yhteiskuntaan kuin tulo- ja tarveharkintainen sosiaaliturva.

Monet empiiriset tutkimukset ovat osoittaneet, että luottamuksella toisiin ►

ihmisiin ja yhteiskuntaan on merkittävä yhteys yhteiskunnan taloudelliseen, sosiaaliseen ja terveydelliseen menestykseen. (Hagfors ym. 2004, 303, 305.) Siten on tärkeää, että myös tulevaisuudessa sosiaalivakuutus toimii Pohjoismaissa koko kansalle kuuluvana turvaverkkona elämän eri vaiheisiin liittyvien riskien varalta, eikä pelkästään köyhien ”almuapuna”, kuten angloamerikkalaisissa maissa kasvattaneen yhteiskunnan eriarvoisuutta ja leimatien eri kansanosia.

Eurooppa menestyy mallien lähentymisestä huolimatta angloamerikkalaisia maita paremmin monilla hyvinvointimittareilla, kuten julkisilla palveluilla, köyhimpien reaalitylojen tasolla, tasa-arvoisuudessa ja naisten työllisyydessä. Tutkimus osoittaa, että köyhät Yhdysvalloissa ovat syvemmin ja useammin köyhiä sekä pysyvät köyhinä pidempään kuin Euroopan maissa (Gough 2003).

Suomessa kuten monissa muissakin maissa ollaan huolissaan hyvinvointivaltion tulevaisuudesta. Etuuksia karsitaan talouden huonoon tilaan vedoten, vaikkei ole näyttöä, että sosiaaliturvan karsiminen auttaisi heikossa taloustilanteessa. Työttömyys on hyvinvointivaltion pahin uhka. Tällä hetkellä työttömyysluvut ovat edelleen huolestuttavan korkeat Euroopassa, mikä on haaste sen perinteisesti melko laajoille hyvinvointivaltioille.

Erik Allardt (1999, 21–22.) on esittänyt, että mitä luultavimmin Esping-Andersenin esittelemät kolme mallia tulevat lähentymään toisiaan globalisaation aikakaudella. Samoin hyvinvointivaltio instituutioon säilyy. Pohjoismaissa tultaneen jossain määrin omaksumaan sekä eräitä angloamerikkalaisissa maissa vallitsevia markkinalähtöisiä sosiaalisia ohjelmia että Saksasta lähtöisin olevia korporatistisen mallin muotoja.

On myös mahdollista, että Pohjoismaissa viime vuosikymmeninä muita maita vähemmässä merkityksessä ollut perhe palaa entistä merkittävämmäksi hyvinvoinnin lähteeksi keskieurooppalaisen mallin mukaisesti. Tämä saattaa tapahtua ilman suuria ristiriitoja Euroopan globalisoituessa ja EU:n kasvassa. Hyvinvointivaltio todennäköisesti muuttuu ominaisuuksiltaan sekä yhdenmukaistuu Euroopassa, vaikkei se globalisaation myötä hävinnekään. ■

Kirjoittaja on kauppatieteiden maisteri. Hänen pro gradu -tutkielmansa käsittelee hyvinvointimallien kansainvälistä vertailua.

EUROOPPA MENESTYY ANGLOAMERIKKALAISIA MAITA PAREMMIN MONILLA HYVINVOINTI- INDIKAATTOREILLA.

Lähteet:

Allardt, Erik 1999. *Kansalisdemokratia ja hyvinvointivaltio globalisaation kourissa*. Teoksessa: Pekka Kosonen & Jussi Simpura (toim.). *Sosiaalipoliittikka globalisoituvassa maailmassa*. Helsinki: Gaudeamus Kirja / Oy Yliopistokustannus University Press Finland.

Blomberg, Ruusu 2014. *Sosiaalipoliittisten hyvinvointivaltiomallien kansainvälinen vertailu ja hyvinvointiarviointi – Esping-Andersenin luokittelusta inhimilliseen ja ekosysteemin hyvinvointiin*. Pro gradu -tutkielma. Tampereen yliopiston taloustieteiden laitos.

Esping-Andersen, Gösta 1990. *The Three Worlds of Welfare Capitalism*. Cambridge: Polity Press.

Gough, Ian 2003. *Welfare Regimes in East Asia and Europe Compared*. Teoksessa: Katherine Marshall & Olivier Butzbach (toim.): *New Social Policy Agendas for Europe and Asia*. Washington, DC: The International Bank for Reconstruction and Development / The World Bank.

Hagfors, Robert & Kajanoja, Jouko & Kangas, Olli 2004. *Sosiaalivakuutuksen laajuudesta, taloudesta ja oikeutuksesta*. Teoksessa: Katri Hellsten & Tuula Helne (toim.). *Vakuuttava sosiaalivakuutus?* Helsinki: Kelan tutkimusosasto.

ILO 2014. *Trade Union Membership Statistics. UNIONS2014: Trade Union Membership Statistics 2014 [XLS]*.

Kangas, Olli & Niemelä, Mikko 2012. *Riskit, vakuutus ja sosiaalivakuutus*. Teoksessa: Pauliina Havakka & Mikko Niemelä & Hannu Uusitalo (toim.). *Sosiaalivakuutus*. Helsinki: FINVA.

Kari, Matti 2011. *Sosiaaliturvajärjestelmät eri maissa*. (6. painos). Jyväskylä: Bookwell Oy.

Kiander, Jaakko & Lönnqvist Henrik 2002. *Hyvinvointivaltio ja talouskasvu*. Vantaa: WSOY.

Koivula, Ulla-Maija & Lehtimäki, Hellevi & Aukee, Ranja & Jokinen, Arja & Juhila, Kirsi 1994. *Monimuotoinen sosiaalipoliittikka*. Helsinki: WSOY.

Kumlin, Staffan & Rothstein, Bo 2004. *Social Capital. The Impact of Welfare-State Institutions*. *Comparative Political Studies*. May 2005, vol. 38, 4.

Laitinen, Sinikka & Lundqvist, Bo & Salminen, Kari & Vanamo, Jussi 1997. Vastakkaisia kehityssuuntia. Teoksessa: Pekka Varoma (toim.). Eläkepolitiikka 2000-luvulle. Helsinki: WSOY.

Nummenmaa, Lauri 2006. Käyttötymis-tieteiden tilastolliset menetelmät. (1.–2. painos). Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi.

OECD 2009. All conventional victimisation. Society at a Glance: Social Indicators. CO3_E: CO2.2.

OECD 2010. Child poverty rates. Income Distribution and Poverty.

OECD 2011a. Gini coefficient, late-2000s. Society at a Glance 2011: OECD Social Indicators. Data-EQ1.

OECD 2011b. Proportion of seats held by women in national parliaments, 1997-2011. Gender data portal. Indicators of gender equality in employment.

OECD 2013a. Contribution of renewables to energy supply. OECD Factbook 2013.

OECD 2013b. Public expenditure on active labour market policies. Employment and Labour Markets: Key Tables from OECD, No. 9.

OECD 2014a. Employment/population ratio by sex, 25-54 years old, 1990-2012; Women 2011. OECD Gender data portal. Indicators of gender equality in employment. EMP2_2554.

OECD 2014b. OECD Income Distribution Database: Gini, poverty, income, Methods and Concepts.

OECD 2014c. Trade Union Density. OECD Labour Force Statistics.

Prescott-Allen, Robert 2001. The Wellbeing of Nations. Washington, DC: Island Press.

Raunio, Kyösti 2003. Sosiaalipolitiikan lähtökohdat. (5. painos). Helsinki: Gaudeamus.

Tuomioja, Erkki 1999. Hyvinvointivaltio ja globalisaation hallinta. Teoksessa: Pekka Kosonen & Jussi Simpura (toim.). Sosiaalipolitiikka globalisoituvassa maailmassa. Helsinki: Gaudeamus Kirja / Oyjliopistokustannus University Press Finland.

OSSI NURMI

Paikannustiedot kertovat matkailusta ja sen kausivaihteluista

Teleoperaattorien keräämien paikannustietojen pohjalta on maailmalla tuotettu analyyseja ihmisten liikkumisesta. Erityisesti matkailutilastoissa näitä tietoja voidaan hyödyntää.

Paikannustiedoilla on strategista merkitystä viralliselle tilastoinnille, jos niitä hyödyntämällä voidaan tehostaa tiedonkeruuta, vähentää tiedonantorasitusta sekä mahdollisesti tuottaa uudentyyppistä tai entistä tarkempaa tilastotietoa. Virossa on saatu lupaavia tuloksia matkapuhelinpaikannukseen perustuvien matkailutilastojen tuottamisesta. Esimerkiksi Viron Pankki julkaisee neljännesvuosittain tietoa ulkomaalaisten matkamääristä Viroon ja virolaisten matkamääristä eri maihin perustuen matkapuhelinpaikannukseen.

Myös Tilastokeskus osallistui vuosina 2013–2014 Eurostatin rahoittamaan ja virolaisen Positium Oü:n vetämään pilotihankkeeseen, jonka tavoitteena oli selvittää teleoperaattoreiden paikannusaineiston hyödynnettävyyttä matkailutilastoissa. Hankkeeseen osallistui Suomen ja Viron Tilastokeskusten lisäksi myös tutkimuslaitoksia Ranskasta ja Saksasta. Hankkeen yhteydessä Tilastokeskus kävi alustavia keskusteluja suomalaisten operaattorien sekä Viestintäviraston kanssa ja pyysi lausunnon Tietosuojavaltuutetulta paikannustietojen käyttöä koskeviin henkilötietokysymyksiin liittyen.

Paikallinen ja ajallinen liikkuminen selvitetävissä

Lähes jokaisella on mukanaan jokin mobiililaitte, esimerkiksi matkapuhelin tai tabletti, joka on yhteydessä matkapuhelinverkkoon. Kun käytämme mobiililaitetta verkossa esimerkiksi puheluiden soittamiseen, tekstiviestien lähettämiseen tai dataliikenteeseen, laki velvoittaa teleoperaattoreita tallentamaan määrättyjä tietoja. Operaattorien järjestelmiin tallennetaan esimerkiksi puhelun tehneen liittymän tunnistetieto, puhelun ajankohta sekä tukiasema, jonka kautta puhelu kulki.

Tieto tukiaseman sijainnista mahdollistaa puhelun paikantamisen melko rajatulle alueelle, jota kyseinen tukiasema palvelee. Tämä paikannustieto ei ole yhtä tarkka kuin gps-pohjaisen satelliittipaikannuksen tuottama tieto, ja paikannuksen tarkkuus vaihtelee sadoista metreistä muutamisiin neliökilometreihin. Mo-niin tilastointitarpeisiin paikannuksen tarkkuustaso on kuitenkin varsin riittävä.

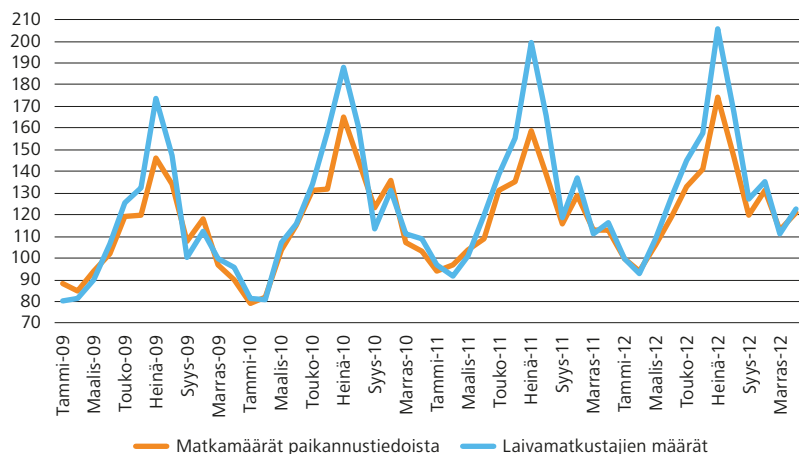
Kun näitä puhelinverkossa suoritettuja yksittäisiä paikannuksia (kuten puheluita ja tekstiviestejä) kertyy samasta liitt-

TAULUKKO. Teleoperaattoreiden verkkotapahtumat ja matkailun osa-alueet

TELEPERAATTORIEN VERKKOTAPAHTUMAT	MATKAILUN OSA-ALUE
Kotimaiset liittymät kotimaisessa verkossa	Kotimaan matkailu
Ulkomaiset liittymät kotimaisessa verkossa	Ulkomailta Suomeen suuntautuva matkailu
Kotimaiset liittymät ulkomaisessa verkossa	Suomalaisten ulkomaanmatkailu

- Kotimaan matkailu**
Kullekin kotimaiselle liittymälle voidaan määrittää tavanomainen elinpiiri, joka koostuu esimerkiksi koti- ja työssäkäyntikunnasta. Kotimaan matkailuksi voidaan tällöin katsoa se osa liikkumisesta, joka suuntautuu tavanomaisen elinpiirin ulkopuolelle.
- Ulkomailta Suomeen suuntautuva matkailu**
Ulkomaiset liittymät suomalaisessa verkossa ovat teleoperaattoreille niin sanottuja roaming-asiakkaita, jotka ovat oman kotiverkkonsa ulkopuolella. Operaattorin tiedossa on muun muassa liittymän kotimaa, josta voidaan päätellä myös matkailijan kotimaa. Lisäksi liittymän aktiviteeteista voidaan päätellä kuinka pitkään vierailu Suomessa kesti oliko kyseessä esimerkiksi päivämatka vai yöpymisen sisältänyt matka.
- Suomalaisten ulkomaanmatkailu**

KUVIO. Indeksoitu laivamatkustajien määrä Suomen ja Viron välillä verrattuna matkapuhelinpaikannuksen matkustajamääriin (Tammikuu 2012 = 100)

Lähde: Ahas ym. 2014.

tymästä useita, muodostuu niistä paikannuksien sarja, josta voidaan saada tietoa mobiililaitteen (ja sen käyttäjän) maantieteellisestä ja ajallisesta liikkumisesta.

Matkailutilastojen ja paikannustietojen samankaltaiset lähtökohdat

Matkailutilastot kuvaavat ihmisten liikkumista oman tavanomaisen elinpiirinsä ulkopuolelle, mikä rajaa pois päivittäisen liikkumisen esimerkiksi kodin ja työpaikan välillä. Matkailutilastot kuvaavat

fyysisiä matkailijavirtoja, kuten matkailijoiden ja yöpymisten määriä, ja matkailun taloudellisia vaikutuksia.

EU:n matkailutilastoasetuksen (692/2011) nojalla Tilastokeskus tuottaa majoitusliikkeiltä kerättävää majoitustilastoa ja puhelinhaastatteluna tehtävää suomalaisten matkailu -tutkimusta. Kansallisia tarpeita varten tuotamme matkailun taloudellisia- ja työllisyysvaihtokutsia kuvaavaa matkailutilinpitoa. Lisäksi maksutasetilastoa varten tuotetaan matkustustasetta, joka koostuu ulkomaisen matkailijoiden rahankäytöstä Suo-

nessa (=matkailutulot) sekä suomalaisten matkailijoiden rahankäytöstä ulkomailta (=matkailumenot). Vielä vuoteen 2012 saakka Tilastokeskus tuotti myös rahaastattelututkimusta, josta saatiin tietoja Suomessa vierailneiden ulkomaisen matkailijoiden määristä ja rahankäytöstä.

Matkailu jakaantuu kolmeen osa-alueeseen hyvin samalla tavoin kuin teleoperaattorien tallentamat verkkotapahtumat (taulukko).

Kotimaiset teleoperaattorit saavat myös tiedon siitä, kun niiden asiakasliittymät ovat roaming-asiakkaana toisen maan matkapuhelinverkossa. Tiedoista käy ilmi muun muassa kohdemaata tai kohtemaat, ja lisäksi vierailun kesto voidaan päätellä vastaavalla tavalla kuin ulkomailta Suomeen suuntautuvassa matkailussa.

Suomen ja Viron välinen liikenne hyvä esimerkki

Pilottihankkeen tavoitteena oli mm. selvittää, kuinka hyvin matkapuhelinpaikannukseen perustuvalla menetelmällä voidaan tuottaa matkailutilastojen edellyttämiä tietoja. Hankkeen käytössä oli virolaisten operaattorien aineistoon perustuvia matkailutilastoja, joita verrattiin nykyisiin tilastotietoihin.

Viron ja Suomen välinen lauttaliikenne tarjoaa mahdollisuuden vertailla maiden välistä matkailijavirtaa näiden tietolähteiden perusteella. Valtaosa matkustajista Viron ja Suomen välillä kulkee lautalla ja Liikennevirasto julkaisee kausittain Helsingin ja Tallinnan välisen lauttaliikenteen matkustajamäärätietoja,

joita oheisessa kuviossa on verrattu matkapuhelinpaikannuksesta saatuihin matkailutietoihin.

Paikannustiedoissa ovat mukana vain virolaisten matkat Suomeen ja suomalaisten Viroon. Tästä syystä paikannustietojen matkamäärä on hieman pienempi, koska laivamatkustajissa ovat mukana kaikki kansallisuudet. Kesäkuukausina ero kasvaa suurimmilleen, koska silloin laivamatkustajissa on runsaasti muita kansallisuuksia.

Korrelaatio näiden kahden aineiston välillä on lähes täydellinen: korrelaatiokerroin on 0,96. Tästä voidaan päätellä, että matkapuhelinpaikannus kuvaa hyvin matkailun volyyymiä ja kausivaihteluita. Hankkeen aikana tehtiin vastaavia selvityksiä useiden eri vertailuaineistojen kanssa ja tulokset ovat varsin lupaavia.

Tieto on rajallista

Kuten kaikissa menetelmissä, myös paikannusaineistossa on omat vahvuutensa ja heikkoutensa. Paikannusaineisto ei voi täysin korvata kyselytutkimuksilla kerätyjä matkailutilastoja, koska paikannuksesta saadaan vain matkamääriä ja matkojen kestoja koskevia tietoja. Esimerkiksi rahan käyttöä, matkan tarkoitusta, kulkumuotoa ja majoitustyyppejä koskevat tiedot täytyy edelleen saada selville muuta kautta. Parhaimmillaan paikannusaineisto voi kuitenkin täydentää nykyisiä tietolähteitä ajantasaisilla kokonaisvolyymitiedoilla, jotka voidaan jakaa tarkasti esimerkiksi lähtömaan ja kohdealueen mukaan.

Kokonaisvolyymitiedolle onkin kysyntää, koska nykyiset matkailutilastot ovat puutteellisia erityisesti ulkomailta Suomeen suuntautuvan matkailun osalta. Rajahaastattelun loppumisen jälkeen ulkomaisten matkailijoiden määrät tiedetään enää siltä osin, kun ne sisältävät vähintään yhden maksullisen yöpymisen majoitustilaston tiedonkeruun piiriin kuuluvassa majoitusliikkeessä.

Nykyisen tilastoinnin ulkopuolelle jäävät kokonaan ulkomaalaisten päivämatkot sekä ilmaismajoituksessa (esim. sukulaisten tai tuttavien luona) yöpyneet. Erityisesti tätä aukkoa voitaisiin tehokkaasti kuroa umpeen käyttämällä paikannukseen perustuvia matkailutilastoja. Ulkomaalaisten Suomeen suuntau-

tuvan matkailun perusteellinen ymmärtäminen on tärkeää, koska ulkomainen matkailukysyntä oli matkailutilinpidon mukaan vuonna 2012 yhteensä 4,4 miljardia euroa vientiin rinnastettavissa olevaa tuloa Suomelle.

Nykyinen lainsäädäntö estää tietojen käytön

Paikannustietojen käyttöön liittyy useita lainsäädännöllisiä kysymyksiä, mikäli Viron kaltaista tilastointia ryhdyttäisiin toteuttamaan Suomessa.

Ensinnäkin tilastolaki (280/2004) ei nykyisellään anna Tilastokeskukselle mahdollisuutta kerätä yrityksiltä paikannusaineiston tyyppisiä yrityksen asiakaita koskevia tietoja. Toiseksi Tietosuoja-luottamuksen mukaan paikannusaineistossa on henkilön välillisen tunnistami-

toreilla itsellään ei välttämättä ole siihen tarvittavia resursseja tai halua. Lisäksi tarvitaan aina joku taho, joka kokoaa yksittäisten operaattorien tiedot yhteen. Mikäli paikannustietoja käytettäisiin tällä tavoin tilastointiin, olisi hyvä, että aineiston käsittelyn voisi suorittaa Tilastokeskus, jolla on jo ennestään laaja kokemus erilaisten henkilörekisteriaineistojen käsittelemisestä.

Matkailutilastot ovat vain yksi mahdollinen käyttökohde paikannustiedoille, ja niiden käytöstä onkin julkaistu lukuisia artikkeleja esimerkiksi liikenne-, väestö-, työssäkäyntitilastojen alueelta. Myös nämä tilastoalueet voisivat tällöin hyödyntää operaattoreilta kerättyjä tietoja omiin tarkoituksiinsa. ■

Kirjoittaja on yliaktuaari ja matkailutilastojen tiimiesimies Tilastokeskuksen yritystilastot -yksikössä.

Lisätietoja:

Eurostatin hankkeen kotisivu ("Feasibility Study on the Use of Mobile Positioning Data for Tourism Statistics") <http://mobfs.positium.ee/>.

Viron Pankin matkapuhelinpaikannukseen perustuvat matkailutilastot http://statistika.eestipank.ee/?lng=en#treeMenu/MAKSEBIL_JA_INVPOS/1410.

Lähde:

Ahas, Rein & Armoguum, Jimmy & Esko, Siim & Ilves, Maiki & Karus, Epp & Madre Jean-Loup & Nurmi, Ossi & Potier, Francoise & Schmücker, Dirk & Sonntag, Ulf & Tiru, Margus 2014. Feasibility Study on the Use of Mobile Positioning Data for Tourism Statistics; Report 3b. Feasibility of Use: Coherence. Eurostat. <http://mobfs.positium.ee/data/uploads/reports/task-3b-report.pdf>.

ULKOMAINEN MATKAILUKYSYNTÄ OLI 4, 4 MILJARDIA EUROA VUONNA 2012.

sen mahdollisuus, vaikka aineistosta olisi poistettu liittymän tunnistetieto. Sen vuoksi aineiston käsittelyyn sovelletaan henkilötietolakia (523/1999), jonka mukaan henkilöä koskevia tietoja saa käsitellä vain kyseisen henkilön suostumuksella. Kolmanneksi sähköisen viestinnän tietosuojalain (516/2004) mukaan tele-tunnistetietoja sisältäviä tietoja saa käsitellä vain teleoperaattorin palveluksessa tai tämän lukuun toimiva taho.

Näiden lainsäädännöllisten esteiden vuoksi tilastolain seuraavaan uudistukseen on suunnitteilla kirjaus, joka mahdollistaisi teleoperaattoreiden tiedon hyödyntämisen tilastointitarkoituksiin tietosuoja- ja yksityisyyden suojan huomioiden.

Paikannustiedon käsittely on menetelmällisesti melko haastavaa ja operaat-

SISU-mikrosimulointimalli jo laajassa käytössä

SISU-mallia käytetään lainsäädännön ja erilaisten politiikkavaihtoehtojen suunnittelun välineenä. Laajoja vero- ja sosiaaliturvareformeja on käytännössä mahdotonta tehdä ilman simulointimallia.

Mikrosimulointimalleja on käytetty suomalaisen sosiaaliturvan ja verotuksen arvioinnissa useita vuosikymmeniä. Vastaavanlaisia laskentamalleja hyödynnetään lähes kaikissa kehittyneissä maissa. Euroopan tasolla käytettävä Euro-mod-mikrosimulointimalli (tax-benefit microsimulation model for the European Union) puolestaan mahdollistaa EU-maiden välisen vertailun.

Suomessa on ollut käytössä kolme lähes identtistä mikrosimulointimallia, Jutta-, Soma- ja Tuja-mallit. Uusi SISU-mikrosimulointimalli kehitettiin valtiovarainministeriön aloitteesta. Tavoitteena oli luoda Suomeen yksi keskitetty ja monipuolisempi mikrosimulointimalli, joka ajan myötä korvaa aiemmat mallit.

SISU-mallin ylläpito ja kehittäminen on keskitetty Tilastokeskukseen, mutta työtä tehdään tiiviisti yhdessä Kansaneläkelaitoksen kanssa. Kehitystyössä on mukana myös useita asiantuntijoita valtiovarainministeriöstä, sosiaali- ja terveystieteiden ministeriöstä, Valtion taloudellisesta tutkimuskeskuksesta ja Terveystieteiden tutkimuskeskuksesta ja Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksesta.

Tarkka ja monipuolinen laskentaväline

Vero- ja sosiaaliturvalainsäädännön muutokset vaikuttavat olennaisesti ihmisten toimeentuloon ja valtion talouteen. Näitä taloudellisia muutoksia voidaan ennakoida SISU-mikrosimulointimallin avulla.

Malli sisältää nykyisen tulovero- ja sosiaaliturvajärjestelmää koskevan lainsäädännön lähes kokonaisuudessaan.

Kun lainsäädäntöön mallinnetaan muutoksia, voidaan laskea näiden välittömiä vaikutuksia kansalaisten ja kotitalouksien taloudelliseen tilanteeseen, väestön tuleroihin sekä valtion ja kuntien tuloverojen tuottoihin ja sosiaaliturvamenoihin.

Veroina ja tulonsiirtoina tarkasteltuna tässä kokonaisuudessa liikkuu kymmeniä miljardeja euroja. Vuonna 2014 kotitalouksien tuloverojen tuotot olivat noin 27,4 miljardia euroa (Kansantalouden tilinpito, Tilastokeskus). Vuonna 2014 Kelan sosiaaliturvaetuuksia maksettiin noin 14 miljardia euroa (Kelan toimintakertomus 2014) ja kuntien toimeentulotukea noin 745 miljoonaa euroa (Toimeentulotuen menot 2014, THL).

Mikrosimulointi on ainoa tehokas ja luotettava laskentamenetelmä, joka ottaa huomioon verotukseen ja sosiaaliturvaan liittyvät yhteisvaikutukset. Muutos yhdessä sosiaaliturvaetuudessa voi odottamattomasti vaikuttaa toisen etuuden saantiin. Siksi sosiaaliturvaa ja verotusta on tarkasteltava yhteisenä kokonaisuutena.

Noin 50 käyttäjää

SISU-mikrosimulointimalli on kaikille avoin, ja sen voi tilata käyttöönsä Tilastokeskuksen tutkijapalvelusta. Tilastokeskuksen nettisivuilta voi ladata ilmaiseksi käyttöönsä SISU-mallikoodin, jota voi käyttää esimerkkilaskelmiin.

Käyttäjämäärät ovat kasvaneet tasaisesti ja samalla myös mikrosimuloin-

tiosaaminen on lisääntynyt. Tällä hetkellä mallilla on noin 50 rekisteröitynyttä käyttäjää kolmestatoista eri organisaatiosta. SISU-mallia käyttävät ministeriöt, Kansaneläkelaitos, tutkimuslaitokset, etujärjestöt ja eduskunnan tietopalvelu.

Monissa organisaatioissa SISU-mallin käyttö on vakiintunut osaksi tietopalvelua. Ministeriöt tarvitsevat laskentamallia verotuksen ja sosiaaliturvan valmistelussa. Mallin avulla tuotetaan ennakkoivaa tietoa poliittisen päätöksenteon tueksi siitä, miten suunnitellut muutokset vaikuttavat kuntien ja valtion verotuloihin sekä tuleroihin eri väestöryhmissä ja alueilla. Mallilla voidaan laskea myös, millaisilla lakimuutoksilla saadaan aikaan toivottuja vaikutuksia.

Eduskunnan tietopalvelu tarjoaa SISU-mallilla tehtyjä selvityksiä, analyyseja ja laskelmia kansanedustajien, eduskunnan virkamiehien ja eduskuntaryhmien käyttöön. Laskelmia on käytetty varjobudjeteissa, kehysriihissä, lakialoitteissa ja hallituksen lakiesitysten vastalauseissa.

Useat etujärjestöt ovat ottaneet mallin käyttöönsä ja tuottavat sillä tietoa edunvalvontatyössä sekä poliittisen keskustelun tueksi. Lisäksi tutkimuslaitokset ja Kela ovat julkaisseet mallilla tehtyjä tutkimuksia ja selvityksiä.

Merkittäviä tutkimuksia ja vaikutusarvioita

SISU-malli on lisännyt mikrosimuloinnin hyödyntämistä tutkimuksissa. Mallilla on

Tilastokeskus vastaa SISU-mikrosimulointimallin ylläpidosta ja kehittämisestä yhteistyössä Kelan tutkimusosaston kanssa. Mallin voi tilata käyttöönsä Tilastokeskuksen tutkijapalveluista. Sitä voidaan käyttää tilastolain puitteissa, yhteiskuntaolo- ja koskeissa tieteellisissä tutkimuksissa ja tilastollisissa selvityksissä.

Mallia käytetään pääsääntöisesti etäkäyttöpalvelun kautta, jossa on malliin tarvittavat ohjelmat ja aineistot. Mallin käyttö etäkäytössä on maksullista. Mallia voi käyttää myös omalta työasemalta. Työase-

makäyttöön tarkoitettu mallikoodi on laadattavissa ilmaiseksi Tilastokeskuksen nettisivuilta. Työasemalla käytettävä aineisto on maksullinen.

Lisätietoa mallista löydät mikrosimuloinnin nettisivuilta <http://www.stat.fi/tup/mikrosimulointi/index.html>.

tuotettu tutkimuksia, joita on arvostettu tutkimuspiireissä ja julkisessa keskustelussa. Eduskunnan ja valtiovarainministeriön yhteistyöllä ja SISU-mallilla toteutettu artikkeli työn teon kannustimista ja suojaosareformien vaikutuksista työn teon valittiin Työpoliittisen aikakausikirjan vuoden 2014 artikkeliksi.¹

Kahden käyttövuoden aikana mallilla on julkaistu tutkimuksia myös mm. työttömyysvakuutuksen kattavuudesta, lainsäädännön muutosten vaikutuksista perusturvaan ja tulonjakoon, perusturvan riittävydestä, toimeentulotuen siirrostä Kansaneläkelaitokselle ja päivähoidomaksu-uudistuksesta. Hyvä esimerkki uusista politiikkavaihtoehdoista on eduskunnan tietopalvelun mikrosimulaatio uudesta perustulomallista.²

SISU-mallilla on tehty useita tutkimuksia lainsäädännön kannustinvaikutuksista. Vain mikrosimuloinnin avulla voidaan havaita vero- ja sosiaaliturvalainsäädännön yhteisvaikutukset yksilön ja kotitalouden työpanoksen lisääntyessä.

Tilastokeskuksen mikrosimuloinnin nettisivuille on koottu mallilla toteutettuja tutkimuksia ja selvityksiä. Näiden lisäksi lainsäädännön suunnitteluvaiheessa on tuotettu runsaasti selvityksiä, jotka eivät päädy painetuiksi raporteiksi. Laa-

jasta kiinnostuksesta mallilla tuotettuja tutkimuksia kohtaan osoittaa joulukuussa 2014 Säätytalossa järjestetty SISU-mallin tutkimusseminaari, joka kokosi salin täyteen kuulijoita.

Malli on vielä suhteellisen uusi. Käytökokemusten ja osaamisen parantumisen myötä sitä voitaisiin hyödyntää aiempaa enemmän myös mm. alueellisissa vertailuissa sekä yliopistojen opetuksessa ja opinnäytetöissä.

Edullisella etäkäytön hinnoittelulla, helppokäyttöisellä käyttöliittymällä ja mallikoodin avoimella saatavuudella on pyritty madaltamaan mallin käyttöönottokynnystä. Tilastokeskus tarjoaa toimeksiantopalveluja niille organisaatioille, joilla ei ole mallia käytössä, mutta joilla on tarve saada käyttöönsä mallilla tuotettuja tuloksia.

Avoimuutta ja yhteistyötä päätöksenteossa

Valtionhallintoa on kritisoitu siitä, ettei poliittisessa päätöksenteossa huomioida riittävästi vaihtoehtoisten reformien vaikutuksia tai että päätöksenteon pohjalla olevat laskelmat eivät ole julkisia. Kaikille yhteinen ja avoin SISU-laskentamalli lisää päätöksenteon läpinäkyvyyttä ja avoimuutta. Se tuottaa yhteneväiset simulointitulokset ja mahdollistaa eri organisaatioiden tutkimustulosten vertailun. Vuoropuhelu lisääntyy päätöksenteossa, kun käytössä on yksi malli.

Mikrosimulointiyhteistyö on lisääntynyt mallia käyttäneiden organisaatioiden välillä. Yhteinen malli mahdollis-

ta sen, että eri tahot voivat keskustella mikrosimuloinnista samoilla termeillä. Eri organisaatiot ovat tehneet tutkimusyhteistyötä, ja sen odotetaan edelleen lisääntyvän. Tämä tehostaa sekä mallin että tutkimusresurssien käyttöä.

Dynamiikkaa, välillistä verotusta ja hyvinvointipalveluja

Vaikka Suomessa on pitkät perinteet mikrosimuloinnin käytössä, on mikrosimuloinnin kehittäminen jäänyt jälkeen kansainvälisestä mallikehityksestä. SISU-malli on jo nyt aiempia malleja tarkempi ja kattavampi. Suuri askel on otettu uuden rekisteripohjaisen aineiston käyttöönoton myötä, sillä se mahdollistaa entistä tarkempia laskelmia eri väestöryhmistä.

SISU-malli on lähtökohtaisesti staattinen, eikä se huomioi lakireformien johdosta aiheutuvia käyttäytymisvaikutuksia. Mallin dynamiikan parantaminen onkin yksi keskeinen tehtävä lähivuosien aikana. Muita ovat välillisen verotuksen ja hyvinvointipalvelujen liittäminen malliin. Myös mallin ylläpito ja käytettävyys edellyttävät ohjelmistorakenteen jatkokehittämistä.

SISU-mallia kehitetään käyttäjien tarpeiden mukaan. Osa käyttäjistä muuntaa mallia omien laskentatarpeitensa pohjalta. Tiedon jakaminen ja yhteistyö kehittämistyössä hyödyttävät kaikkia käyttäjiä. ■

Kirjoittaja työskentelee yliaktuaarina Tilastokeskuksen tutkijapalveluissa.

1 Kotamäki, M. & Kärkkäinen, O. (2014) "Työllisyys kasvaa, työnteke vähenee? Työn teon kannustimet ja suojaosareformin vaikutus" Työpoliittinen Aikakauskirja 4/2014

2 Kannas, O. & Kärkkäinen, O. (2014) "Perustulomallin analyysi" Muistio, Eduskunnan sisäinen tietopalvelu 4.8.2014.

CHRISTER NYMAN

KAI VIKKI

Laadukas haastattelutoiminta on taannut monipuoliset tiedot väestön elinoloista

Tilastokeskus aloitti oman haastattelutoiminnan verraten myöhään, mutta on kirinyt sittemmin alan eturiviin.

Tilastokeskuksen oma haastattelutoiminta on yllättävän nuorta. Vasta 1970-luvun alussa havahduttiin siihen, että yhteiskunnan kehityksen kuvaamiseksi tarvitaan sellaista tietoa, jota ei saada kuin kysymällä suoraan kansalaisilta. Olihan Tilastokeskus tehnyt tähänkin asti jonkin verran haastatteluja ja siihen verrattavaa tiedon keruuta. Tärkein tällainen tutkimus oli kotitaloustiedustelu, jolla selvitettiin kotitalouksien tuloja ja kulutusmenoja. Tiedonkeruu ostettiin 1960-luvulla ja 1970-luvun alussa ulkopuolisilta organisaatioilta, suurimpana Maatalouskeskusten liitto ja sen neuvojat. He eivät kuitenkaan olleet tiedonkeruun eivätkä haastattelun ammattilaisia.

Haastattelutoiminnan kehittämiseksi Suomi oli esimerkiksi Ruotsia jäljessä noin 25 vuotta. Ruotsin tilastoviraston (SCB) haastattelutoiminta oli aloitettu jo heti 1950-luvun alussa, esikuvana lähinnä Yhdysvalloissa aloitetut laajat haastattelututkimukset.

Suomessa oli jo 1950-luvulla keskusteltu oman haastatteluorganisaation perustamisesta. Rahoitusta ei tuolloin kuitenkaan vielä löytynyt. Vasta Tilastokeskuksen vuoden 1974 budjettiin saatiin kirjaus, jonka perusteella konkreettiset toimet oman organisaation perustamiseksi voitiin aloittaa. Budjetin perusteluissa oli mainittu mm. jatkuva kotitaloustiedustelu ja siihen perustuvan tulonjakotilaston kehittäminen. Myös työvoimatiedustelu, nykyään työvoimatutkimus, oli mainittu. Sittemminhän nämä tiedonkeruut ovat toteutuneet, ja ne ovat nykyisinkin haastattelutoiminnan suurimmat työllistäjät.

Haastattelutoiminnan aloittami-

sen taustalla vaikutti myös kansainvälinen – lähinnä YK:n ja OECD piirissä – käynnistynyt ns. sosiaali-indikaattorikeskustelu. Indikaattoreilla pyrittiin kuvaamaan yhteiskunnan tilaa monipuolisemmin kuin pelkästään taloudellisin mittarein. Jotta tämä olisi mahdollista, tarvittiin laajasti tietoa ihmisten elinoloista. Tällaista tietoa ei ollut saatavilla, ja kansainvälisesti oli osoitettu, että halvin tapa hankkia tietoa, on otantapohjainen haastattelututkimus. Voisi sanoa, että tässä vaiheessa Suomi kiri kansainvälisessä tilastojärjestelmävertailuissa edistyneitä maita selvästi kiinni. Tilastokeskus perusti 1970-luvulla monia elinoloja kuvaavia tilastoja.

Haastatteluorganisaation lähtöoletuksena oli, että haastatteluja tehdään paitsi Tilastokeskukselle myös muille julkisille organisaatioille. Erikseen suunnittelupapereissa mainittiin yliopistot ja tutkimuslaitokset. Alusta lähtien oli myös selvää, että Tilastokeskus julkisena laitoksena voi osallistua tiedon kerääjänä vain sellaisiin hankkeisiin, joiden tutkimustulokset ovat julkisia. Tämä sulki automaattisesti pois esimerkiksi markkinatutkimuksen. Myös haastateltavien ehdoton tietosuoja oli alusta lähtien toiminnan kulmakiviä.

Sittemmin asiakas- ja yhteisrahoitteista tutkimuksista on tullut merkittävä osa Tilastokeskuksen haastattelutoimintaa. Tällä saralla haastatteluorganisaatio oli edelläkävijä, ellei jopa aikaansa edellä. Näitä toimeksiannosta tehtäviä tutkimuksia vastustettiin aluksi. Niillä on kuitenkin voitu paikata budjettirahoitteisen toiminnan aukkoja.

Korkea vastausosuus on avainasia

Haastattelijoiden työtä suunniteltaessa tavoitteena oli, että työn oli muodostuttava ammattityöksi, jossa voi jatkuvasti kehittyä. Työehtojen oli oltava riittävän kilpailukykyiset laadukkaana henkilöstön hankkimiseksi. Myös perus- ja jatkokoulutukseen satsattiin alusta lähtien. Haastattelijoiden palkkausmuodoksi valittiin tuntipalkka, koska sen arvioitiin takaavan paremman laadun kuin suoritepalkka. Asiaan vaikutti myös otantamenetelmä. Haluttiin, että haastattelijat käyttävät työaikaansa vastahakoisten haastateltavien saamiseksi mukaan tutkimuksiin sekä jäljittelevät riittävästi vaikeasti tavoitettavia.

Korkea vastausosuus nähtiin tutkimusten keskeisenä laatutekijänä. Tässä onkin vuosien mittaan onnistuttu hyvin, ja kansainvälisesti vertaillen Suomen tulokset ovat olleet hyviä. Hyvät vastausosuudet ovat tänäkin päivänä tärkeä laatukriteeri. Vastausosuudet ovat vuosikymmenten mittaan laskeneet niin Suomessa kuin muuallakin. Silti Suomi pärjää edelleen kohtuullisesti kansainvälisissä vertailuissa. Vertailu on tänä päivänä helpompaa, koska kansainväliset tutkimukset ovat lisääntyneet merkittävästi verrattuna toiminnan alkuaikoihin.

Toiminta perustuu ammattitaitoisten haastattelijoiden varaan

Haastatteluorganisaatio perustettiin vuonna 1975. Keväällä tehtiin ensimmäisen kymmenen haastattelijan koe-

rekrytointi ja peruskoulutus. Tämä oli eräänlainen pilotti ja harjoitus syksyn suurta varsinaista perustamisvaihetta varten. Tavoitteena oli, että varsinainen tietojenkeruu alkaa vuoden 1976 alussa.

Syksyllä 1975 rekrytoitiin 87 uutta haastattelijaa. Rekrytoivia haettiin lehti-ilmoituksilla. Kiinnostuneet täyttivät hakulomakkeen, jonka perusteella tehtiin karsintaa. Tämän jälkeen jatkoon valitut saivat luettavakseen tilastohaastattelijan oppaan. Se oli monikymmensivuinen vihkonen, jossa kerrottiin haastattelutyön perusteet. Tällainen opas oli tehty Englannin ja Ruotsin mallien mukaan. Näihin maihin oli tehty opintomatkoja, koska alusta lähtien haluttiin, että toiminta voidaan perustaa parhaiden kansainvälisten käytäntöjen mukaiseksi. Oppaan lukeminen ja omaksuminen kontrolloitiin tekstin perusteella tehdyillä kysymyksillä ja tehtävillä. Seuraavassa vaiheessa jokainen vielä mukana oleva ehdokas tavattiin henkilökohtaisesti. Näitä rekrytointihaastatteluja tehtiin Joensuusta Vaasaan ja Sodankylästä Hankoon. Erikoisuutena näissä tapaamisissa oli se, että haastattelijaehdokas joutui tekemään rekrytoijalle ns. koehaastattelun. Haastattelussa mitattiin sitä, miten hyvin hakija oli omaksunut oppaan ja työohjeiden haastattelutekniikan, miten hyvin hän hallitsi luontevan vuorovaikutustilanteen, miten tarkkoja lomakemerkinnät olivat jne. Tällainen hakijan kannalta aika työläs ja monella tavalla vuorovaikutteinen rekrytointiprosessi oli Suomessa uutta.

Perusteellisen rekrytoinnin tavoitteena oli varmistaa mahdollisimman laadukas työntekijäkunta. Olihan tilanne Tilastokeskuksen kannalta varsin uusi. Haastattelijat työskentelivät eri puolilla Suomea kotoaan käsin, eikä välitöntä työjohtoa ollut, vaan organisaatiota johdettiin keskitetysti Helsingistä. Tällöin luottamus työntekijöihin täytyi olla varsin suurta. Edustivathan he suureen yleisöön päin Tilastokeskusta kansallisena instituutiona. Haastattelijat olivat viraston ensimmäiset etätyöntekijät. Tämä ei ollut aivan tavanomaista 1970-luvun puolivälissä.

Loppuvuodesta 1975 järjestettiin neljä erillistä peruskurssia ja kenttätyöt alkoivat noin sadan haastattelijan voimin heti vuoden 1976 alusta. Työt aloitettiin kotitaloustiedustelun ja kuluttajahintaindeksin tietojen keruulla. Kotitaloustiedustelu olikin varsin vaativa kokonaisuus

ensimmäiseksi tiedonkeruuksi. Otos jatkautui tasaisesti koko vuodelle 1976. Ensin tehtiin noin tunnin mittainen käyntihaastattelu, jonka jälkeen haastattelijan tuli motivoida kotitalous pitämään kirjaa kaikista menoistaan kuukauden ajan. Seuraavan vuoden alussa tehtiin vielä samoille kotitalouksille noin tunnin mittainen käyntihaastattelu. Mitään näin vaativaa ja vastaajille rasittavaa tutkimusta kukaan tuskin uskaltaisi lähteä toteuttamaan tänä päivänä.

Otantateoriaan kiinnitettiin huomiota

Alusta lähtien pyrittiin käyttämään tilastotieteellisesti niin oikeaoppisia otantamenetelmiä kuin mahdollista. Tämä tarkoitti käytännössä väestörekisteristä satunnaisesti poimittuja henkilöitä/kotitalouksia, joiden poimintatodennäköisyys tunnettiin. Tämäkin oli tässä laajuudessa Suomessa uutta.

TAVOITTEENA OLI, ETTÄ HAASTATTELIJAN TYÖ MUODOSTUU AMMATTITYÖKSI.

Ensi vaiheessa käytettiin ns. kantanäyteratkaisua ja kaksivaiheista otantaa, jossa isot yli 40 000 asukkaan kunnat olivat omina ositteinaan ja lopuista kunnista muodostettiin 40 000 asukkaan ositteita mahdollisimman homogeenisista kunnista. Näistä yksi kunta arvottiin edustamaan koko ositetta. Toiminnan kansainvälisyydestä kertoo se, että ratkaisuun suunnitelti intialaistaustainen tilastotieteilijä. Tämän alueen osaamista oli Suomessa tuohon aikaan verraten vähän.

Kantanäyteratkaisu valittiin lähinnä kustannussyistä, koska ajateltiin, että näin saadaan pienennettyä haastattelijoiden matkakustannuksia. Ongelmia tuli varsin pian, kun tutkimusten määrä lisääntyi ja otoskoot kasvoivat. Varsinkin pienissä ns. edustavissa kunnissa samat ihmiset tai kotitaloudet joutuivat jatkuvasti otoksiin.

Vähitellen siirryttiinkin ensimmäisen asteen itsepainottuviin otoksiin ja sen sovelluksiin. Tällöin perusjoukkona oli koko

Suomen väestö tai tietyn ikäinen väestö. Kustannusvaikutuksia tutkittiin tarkkaan, eivätkä kustannukset kasvaneet vaan pikemminkin päinvastoin. Työvoimatutkimus muuttui vuonna 1983 aiemmasta postikyselystä haastattelututkimukseksi ja uusi otosmenettely otettiin tuolloin lopullisesti käyttöön. Oikeaoppiset otannat ja niiden soveltaminen on selkeästi ollut Tilastokeskuksen vahvuus tiedon keruussa.

Haastattelulomakkeet olivat luonnollisesti aluksi paperilomakkeita. Olikin aikamoinen ponnistus jaella ja lähellä paperisia lomakkeita Helsingin ja ympäri Suomea toimineiden haastattelijoiden välillä. Tehtiinhän paperilomakeaikakaudella suurimmillaan noin 250 000 haastattelua vuodessa. Näistä suurin osa oli puhelinhaastatteluja. Onneksi tietotekniikka tuli apuun. Heti 1990-luvun alusta siirryttiin tietokoneavusteisiin haastattelulomakkeisiin ja sähköiseen tietoliikenteeseen ensimmäisten eurooppalaisten tilastovirastojen joukossa.

Tilastokeskuksen oman haastatteluorganisaation tavoitteet olivat kunnianhimoiset. Toiminnan ja aineiston laatu olivat keskiössä. Tavoitteena oli olla kustannus-laatusuhteella mitattuna Suomen paras surveyorganisaatio. Tämä tavoite pätee edelleen, vaikka se ei aina ole helppoa ollutkaan varsinkaan taloudellisesti tiukkoina aikoina. Ei aikaisemmin eikä tälläkään hetkellä. Tilastokeskuksen haastattelutoiminnan ansiosta Suomessa on pitkät ja kattavat aikasarja-aineistot väestön elinoloista: kulutuksesta, tulonjosta, työllisyydestä ja työoloista, ajankäytöstä, vapaa-ajasta sekä hyvinvoinnista.

Nykyisin tiedonhankinta Tilastokeskuksessa on laajaa ja menetelmät monipuolisia. Rekisteripohjainen tiedonkeruu on erittäin mittavaa. Yritystiedonkeruu on lähes kokonaan sähköistetty. Suorassa henkilöperusteisessa tiedonkeruussa pääpaino on haastatteluissa, joista suurin osa on puhelinhaastatteluja. Jonkin verran käytetään yhä paperisia lomakkeita sekä henkilö- että yritystiedonkeruussa. Henkilötiedonkeruussa on meneillään siirtymävaihe, jossa haastattelujen vaihtoehtona on vastaaminen verkossa. ■

Kirjoittaja on kenttäpäällikkö

Tilastokeskuksen tiedonhankinta-yksikössä.

HEIKKI TAIMIO (TOIM.). HYVINVOINTIVALTIO
2010-LUVULLA – MITÄ KELLO ON LYÖNYT?
RAPORTEJA 30. HELSINKI: PALKANSAAJIEN
TUTKIMUSLAITOS 2015. 244 S.

Sopeutuspolitiikan jäljillä

Heikki Taimion toimittama ja Palkansaajien tutkimuslaitoksen julkaisema kirja *Hyvinvointivaltio 2000-luvulla – mitä kello on lyönyt?* koostuu 15 asiantuntijan kirjoittamasta artikkelista. Kirjaa voi pitää hyvinvointivaltion puolustuspuheenvuorona. Nykyään monet talousasiantuntijat ja median edustajat ovat sitä mieltä, että julkista taloutta on sopeutettava mahdollisimman nopeasti. Julkisen talouden sopeuttamisella tarkoitetaan käytännössä julkisten menojen leikkauksia. Kirjassa otetaan kantaa nykyistä kiristyspolitiikkaa vastaan.

Teoksessa todetaan, että julkisen sektorin velkaantuminen lähti Suomessa kasvuun vasta 1990-luvun laman jälkeen. Samoin nykyisen velkaantumisen nähdään johtuvan suurelta osin työttömyyden kasvusta. Työttömyysmenot ovat vuosittain vajaat 5 mrd. euroa. Jos työllisyysaste nousisi nykyisestä noin 67 prosentista yli 70 prosenttiin, osa kestävyysvajeesta hoituisi sillä.

Teoksen johdannossa Heikki Taimio muistuttaa, mistä kaikki alkoi. Yhdysvaltain presidentti Ronald Reaganin konservatiivihallinnon (1981–1989) tavoitteena oli ”pedon näännyttäminen”. Petona Reagan piti julkista hallintoa. Pedon näännyttäminen toteutettiin Yhdysvalloissa siten, että ensimmäisessä vaiheessa alennettiin hyvätuloisten veroja. Sen seurauksena valtion tulot vähenivät ja budjettialijäämät kasvoivat. Nyt voitiin markkinoida sopeutusta eli julkisten menojen vähentämistä. Sopeutuminen vaikutti eniten pienituloisiin.

Samanlainen uusliberalistinen politiikka levisi Margaret Thatcherin hallinnoimaan (1979–1990) Yhdistyneeseen kuningaskuntaan. Suomessakin alettiin 1990-luvulla harjoittaa uusliberalistista politiikkaa. Esko Ahon hallituksen (1991–1995) aikana pääomatulojen vero muutettiin ns. tasaveroksi. Pääomatuloja verotettiin samalla prosentilla riippumatta, kuinka suuria ne olivat, kun taas palkkatuloja verotettiin ja verotetaan edelleen progressiivisesti. Lisäksi pääomatuloista ei makseta kunnallisveroja. Tämä voi olla yksi syy useiden kuntien jatkuvaan ahdinkoon. Paavo Lipponen hallitukset (1995–2003) kiihdyttivät valtion

yhtiöiden yksityistämistä ja jatkoivat verohelpotuksia. Kirjan mukaan Suomessa on kevennetty verotusta 1990-luvun lamasta lähtien yhteensä useilla miljardoilla euroilla.

Toteutetut toimenpiteet ovat olleet hyvin samankaltaisia eri maissa, vaikka maiden olosuhteet ovat vaihdelleet. Ensin valtion omaisuutta on yksityistetty, sitten verohelpotuksia on myönnetty varsinkin hyvätuloisille, ja kun verotulot vähenevät eivätkä riitä menoihin, pitää julkista hallintoa sopeuttaa vastaamaan uutta tilannetta. Sopeuttaminen on tarkoittanut ns. hyvinvointivaltion alasajoa. Tämä politiikka on lisännyt työttömyyttä ja heikentänyt pieni- ja keskituloisten asemaa.

Vaikka kyseisen pedon näännyttämispolitiikan arvostelijoiksi ovat kääntyneet myös IMF, OECD ja jopa EKP, Suomessa keskustelua käydään edelleen siitä, pitääkö menoja sopeuttaa 3 vai 6 mrd. euroa vai enemmän. Kirja tarjoaa vaihtoehdon tähän yhden totuuden politiikkaan, jota suomalaisillekin on viime vuosina ja vuosikymmeninä tarjottu. Siinä oiotaan julkisuudessa esiintyviä virheellisiä käsityksiä mm. julkisen sektorin koosta ja velkaantuneisuudesta.

Olli Savela kirjoittaa artikkelissaan julkisen talouden koosta tilastojen valossa. Julkisen sektorin osuus arvonlisäyksestä on EU-maista Suomessa Tanskan jälkeen suurin. Savela oikoo julkisuudessa ollutta virheellistä käsitystä julkisten menojen osuudesta bruttokansantuotteesta. Julkisten menojen suhde bruttokansantuotteeseen on 58 prosenttia. Tämä ei tarkoita sitä, että yksityisten menojen osuus on 42 prosenttia. Kyse on kahdesta eri tunnusluvusta. Savela kirjoittaa, että jos yksityiset menot laskettaisiin samalla tavalla, niiden osuus bkt:stä olisi 139 prosenttia. Hän toteaa: ”yhtä abstraktia on verrata jonkin suuryrityksen liikevaihtoa bruttokansantuotteeseen, koska kansantuote ei koostu yritysten liikevaihdosta, vaan se sisältää yritysten osalta tuotannossa aikaansaadun arvonlisäyksen, joka on karkeasti liikevaihtoa miinus ostot.”

Teoksessa oiotaan myös yleistä harhakäsitystä, että julkinen sektori on ylivelkaantunut, ja että velkaa on lyhennettävä nyt eikä sitä saa jättää tu-

leville polville. Englanti maksoi tänä vuonna viimeisiä osuuksiaan runsaat 100 vuotta sitten ote- tuista veloistaan. Tämän päivän britit tuskin suri- vat sitä, että he joutuvat kantamaan menneen su- kupolven velkataakkaa.

Julkinen velka hoituu yleensä talouskasvulla. Ongelmaksi niin julkinen kuin yksityinen velka tulee, jos talous tai tulot eivät kasva. Silloin ve- lan suhde kasvaa. Samoin deflaatio aiheuttaa on- gelmia velanmaksuun. Suomi kuuluu vielä niihin maihin, jotka saavat lainaa jopa negatiivisella ko- rolla – toisin sanoen velkojat maksavat Suomel- le, jos se ottaa lainaa. Tällaisessa tilanteessa aina- kin jokaisen kotitalouden kannattaisi ottaa lainaa.

Hannu Tanninen ja Matti Tuomala pohtivat artikkelissaan ”onko julkista taloutta sopeuttava kiristyspolitiikka vaihtoehdotonta?”. He viittaa- vat talousnobelisti Amartya Seniin, jonka mieles- tä Euroopan nykyongelmat ovat pääasiassa tulos- ta harjoitetun politiikan virheistä. Euroalueen fi- nanssipolitiikkaa on kiristetty taantumassa, ja tällä on ollut suuret kerroinvaikutukset. John Maynard Keynes on todennut, että julkisten menojen leik- kausten aika on talouden nousussa eikä laskussa.

Kirjassa mainitaan amerikkalaisekonomistien Reinhartin ja Rogoffin (2010) saama tulos, jon- ka mukaan talouskasvu alkaa hiipua, kun julkisen velan osuus bkt:stä ylittää 90 prosenttia. Tätä tut- kimusta käytettiin yhtenä perusteluna EKP:n ja komission ajamalle talouspolitiikalle. Myös Oli- li Rehn puhui tutkimuksen puolesta. Myöhem- min opiskelijat osoittivat, että tutkimus perustui virheellisiin premisseihin. Viisi aakkosten alus- sa olevaa maata jäi Excel-taulukosta pois, ja kun nämä maat otettiin laskentaan mukaan, tulokset kääntyivät pääläelleen. Tämän oikaisun jälke- ko. tutkimukseen ei ole enää vedottu, mutta po- litiikkaa ei ole muutettu.

”KIRISTYSPOLITIIKAN KANNATTAJAT OVAT HAKENEET NYKYISTEN TALOUSONGELMIEN SYYTÄ MYÖS JULKISEN SEKTORIN VELKAANTUMISESTA.”

Teoksessa pohditaan myös, kannattaako jul- kisten hyvinvointipalveluiden tuotantoa ulkois- ta yksityiselle sektorille. Vanhusten hoivapalve- luita on viime vuosina siirtynyt kilpailutuksen kautta yksityiselle sektorille. Kilpailun on mones- ti voittanut se, joka tuottaa palvelut muita ”hal-

vemmin”. Puutteita on todettu sekä vanhusten koti- hoidossa että laitoshoidossa. Vuoden geriatri Laura Viikari sanoo, että moni vanhus asuu yksin kotonaan huonommissa olosuhteissa kuin vangit. Hänen mielestään pitäisi hyväksyä se, että koti ei aina ole sairaalle vanhukselle paras paikka.

Pahimmassa tapauksessa, kun esim. hoivapal- veluita on kilpailutuksen kautta yksityistetty, on palveluiden tarjonta voinut siirtyä ulkomaisen pääomasijoittajan tehtäväksi. Tällöin kunnan ve- rotulot ovat vähentyneet ja palveluiden hinta on monesti noussut. Kunnat ja kuntalaiset voivat ko- kea hyvinvointitappioita.

Marja Riihelä, Risto Sullström ja Matti Tuoma- la kirjoittavat artikkelissaan tulo- ja varallisuuserojen kasvusta varsinkin 1990-luvun lop- pupuolen jälkeen. Yhtenä syynä kehitykseen he näkevät pääoma- ja palkkatulojen verokäytän- nön eriyttämisen vuoden 1993 alussa. Pääoma- tulot siirtyivät tasaverotuksen piiriin, ja palkkatu- loja verotettiin kuten ennenkin progressiivisesti. Kirjassa lainataan Thomas Pikettyn ja Emmanuel Saezin laajaa tutkimusta, jossa he selvittivät tilas- tojen valossa verotietoja aina 1700-luvulta alka- en mm. Ranskassa, Englannissa sekä myöhemmin myös Yhdysvalloissa ja Ruotsissa. Keskeinen joh- topäätös on, että tulo- ja varallisuuserojen tasoit- tuminen, joka tutkimuksen mukaan alkoi vuon- na 1914 ja jatkui 1970-luvulle asti, on pysähty- nyt ja tuloerot ovat alkaneet kasvaa useissa mais- sa. Piketty ja Saez kysyvätkin, ollaanko palaamas- sa 1800-luvun sääty-yhteiskuntaan? Suomessakin tulo- ja varallisuuserot ovat tutkijoiden mukaan kasvaneet 1990-luvulta alkaen. Rikkain promil- le saa yhä suuremman osan tuloista ja varallisuu- desta. Kehitys on kiihtynyt sen jälkeen, kun pää- omatulot tulivat tasaveron piiriin.

Tutkijat toteavat myös, että Suomessa varal- lisuusveron poisto vuoden 2005 jälkeen on vai- keuttanut luotettavan tiedon saantia varallisuu- den jakautumisesta.

Kirja on laaja katsaus tämän päivän keskeisiin kysymyksiin. Kysymykset julkisesta sektorista ja sen koosta, tuloerojen kasvusta, hyvinvointipalve- luista, yksityisen vs. julkisen sektorin suhteesta se- kä kestävyysvajeesta käsitellään kirjassa kansanta- juisesti – osa lukijoista voisi sanoa yksipuolisesti. Itse olen kuitenkin sitä mieltä, että tältä kannal- ta ei valtavirtamedioissa näitä isoja asioita ole ko- vinkaan paljon käsitelty, ja yhden totuuden Suo- mi tarvitsee myös vaihtoehtoista tietoa. ■

KARI RAUTIO

Kirjoittaja on yliaktuaari Tilastokeskuksen yritystilastot-yksikössä.

Kun politiikka muuttaa sateenkaaren

Tampereen yliopiston sukupuolentutkimuksen akatemiatutkija Tuula Juvonen tarkastelee kirjassaan *Kaapista kaapin päälle – Homoseksuaaliset ihmiset ja heidän oikeutensa edustuksellisessa politiikassa* politiikan muuttumista 1980-luvulta 2010-luvulle.

Kirja kertoo kahta tarinaa. Ensinnäkin se on kattava ja Juvoselle ominaisen tarkan yksityiskohtainen kuvaus seksuaalivähemmistön juridisten oikeuksien historiasta Suomessa 1980-luvulta tähän päivään.

Toisaalta kirja kuvaa kansanedustajien julkihoulden ja -lesbouden historiaa niin Suomessa kuin vertailukohtaksi valikoituneessa Saksassakin. Kirjan lähtökohtana on se tosiasia, että Suomessa avoimesti homoseksuaali kansanedustajuus todentui vasta 2000-luvun ensimmäisellä vuosikymmenellä, mutta Saksassa jo 1980-luvulla.

Kaapissa olon ja kaapista tulon problematiikkaa Juvonen pohtii ansiokkaasti suhteuttaen sen osaksi poliittista toimijuutta. Juvonen heittää vastuuta myös suomalaiselle medialle. Homojen ”yksityiselämä” on jätetty rauhaan, mutta toisaalta media ei ole kyseenalaistanut heteroseksistisiä valtarakenteita.

Kaapista kaapin päälle -teos nostaa esiin muun muassa sen, kuinka vähemmistöjen oikeuksien ajamisesta leimautuu nopeasti vähemmistöön kuuluvaksi, ja lesbokansanedustajien kaksinkertaisen syrjinnän: naiseus ja vähemmistön edustajuus eivät helpota poliittista uraa.

Sivu sivulta tulee todennetuksi, että politiikka on viimeinen alue, jossa asenteet muuttuvat – vaikka se voisi olla alue, jossa asenteita muutetaan. Kun on kyse vähemmistöjen oikeuksista, on tilanne edelleen se, että kansanedustajat kirjoittavat tai haluaisivat kirjoittaa lakeihinsa omia, ajasta jääneitä arvojaan, ei kansan arvoja. Viimeisin esimerkki tästä on syksyllä käsitelty tasa-arvoinen avioliittolaki, joka sai alkunsa kansalaisaloitteesta ja sai näyttävästi kansan tuen.

OMATUNTOON VETOAVAT
NÄYTTÄVÄT AINA OLEVAN
YHDENVERTAISUUTTA VASTAAN.

TUULA JUVONEN:
KAAPISTA KAAPIN PÄÄLLE.
TAMPERE: VASTAPAINO 2015.
440 S.

mustavalkoiseksi

Poliitikkojen ja politiikan arvohitauden lisäksi Juvonen kummeksuu muun muassa maassamme vallitsevaa tapaa verhoilla heteroseksistiset ja homofobiset mielipiteet uskonnon kaapuun. Homofobia muutetaan istuntosalissa omantunnon kysymyksiksi, joissa perustuslain vastainen argumentointi pohjautuu muutamaaan irralliseen lauseeseen Raamatusta.

Vastuu ei ole yksin kansanedustajilla ja puolueilla. Juvonen pitää ällistyttävimpänä sitä, että koko touhu jää mediassa kyseenalaistamatta. Tutkija muistuttaa, että vaikka olemme tähän argumentointiin jo melkein tottuneet, niin kyse on suomalaisen politiikan erityispiirteestä, joka esimerkiksi saksalaisessa poliittisessa kulttuurissa merkitsisi lähinnä poliittista itsemurhaa. Samalla tämä erityispiirre tekee kiusallisen näkyväksi sen, kuinka kaukana Suomi on muusta pohjoismaisesta ja eurooppalaisesta poliittisesta ajattelusta.

Reunahuomiona voisi todeta, että omantunton vetoavat näyttävät aina olevan yhdenvertaisuutta vastaan. Sen puolustajat puhuvat ihmis-oikeuksista.

Suomen ja Saksan vertailu johti tutkijan myös johtopäätökseen, ettei tasa-arvoisuuden edistäminen välttämättä edellytä poliitikkojen ulostuloa, vaikka se epäilemättä voi auttaa puolueita asioiden ymmärtämisessä ja argumentoinnissa. Lisäksi kansanedustajahomon tai -lesbon ulostulo auttaa äänestäjiä huomaamaan, ettei homoseksuaalisuudessa ole lopulta kysymys mistään kovin kummoisesta asiasta. Tämän Pekka Haavisto onnistui osoittamaan presidentinvaalikampanjassaan vuonna 2012.

Kirjan lähdemateriaalina Juvonen on käyttänyt muun muassa Helsingin Sanomia ja valtiopäivien julkisia asiakirjoja. Kirja on rajattu koskemaan vain eduskunnassa tapahtuvaa lainsäädäntötyötä ja politiikan osalta lähinnä vain kansanedustajia ja kansanedustajiksi pyrkiviä. On toki ilmeistä, että politiikkaa ja politikointia tapah-

tuu muuallakin. Rajaus on kuitenkin perusteltu ja välttämätön.

Kirja sisältää laajat viite- ja lähdeluettelot sekä henkilöhakemiston. Lisäksi mukana on asiahakemisto, josta löytyy näppärästi selitys tai kuvaus muun muassa outtaamiselle, umpiheterolle ja apilaperheelle.

Nykykäytännön mukaisesti kirjalla on omat Facebook-sivunsa. Kirja on saatavana myös e-kirjana.

Juvosen kirja ilmestyi maaliskuussa 2015 juuri ennen eduskuntavaaleja. Ajankohta oli mitä mainioin, mutta media vaikenä. Suomen poliittisen toiminnan kriittistä arviointia vähemmistönäkökulmasta ei ilmeisesti nähty kiinnostavana vallan analyysinä. Onneksi kirjan media-arvo säilyy.

Kirjan toivoisi kuluvan niin politiikka- ja yhteiskuntatieteilijöiden kuin käytännön mediatyötä tekevien käsissä. Se on kiinnostavaa luettavaa, ei vain sujuvan kielensä ja kiperien argumenttiansa ansioista kaikille, joita suhteellisen runsas sivumäärä ja lähdeviitteet eivät pelota.

Erytisen ihastunut olin Juvosen tavasta otsikoida: Vaaleanpunainen lasikatto murenee, Miten Jeesus äänestäisi – kirkon suhde homoseksuaalisuuteen sekä Poliittisen homofobian hinta. Tutkimus on yksi kertomus ja analyysi lähihistoriasitamme. Kirja on muistutus siitä, kuinka sateenkaari muuttuu argumentoinnissa mustavalkoiseksi, kuinka valta (ja pelko) pimentää värit. ■

KIRSTI POHJANPÄÄ

Kirjoittaja on tilastopäällikkö Tilastokeskuksen tiedonhankinta-yksikössä.

MIA PELTONEN (TOIM.). PÄÄTÖN – NOVELLEJA TYÖSTÄ & TYÖTTÖMYYDESTÄ. HELSINKI: TSL, KSL, INTO KUSTANNUS 2014.
150 S.

Päätöntä touhua työpaikoilla

Vuonna 2013 vietetyn Työväenkirjallisuuden päivän osana järjestettiin kirjoituskilpailu, jonka teemana oli työ ja työttömyys. Kilpailun parhaimmistosta syntyi Into Kustannuksen, Kansan Sivistystyön Liiton (KSL) ja Työväen Sivistysliiton (TSL) yhteistyönä novellikokoelma *Päätön: novelleja työstä & työttömyydestä*. Kokoelma sisältää 22 novellia, jotka on valittu parinsadan kilpailuun osallistuneen harrastelijakirjoittajan tekstien joukosta.

Kokoelma jakautuu kahteen osaan: Työnsyrjässä ja Syrjässä. Työnsyrjässä-osan novelleissa ollaan itse teossa työpaikalla – mikä ikinä työpaikka tai työtehtävä sitten onkaan. Useat novelleista ovat realistisia kuvauksia perinteisistä työväenammateista, kuten tehdastyöläisen, telakkatyöläisen ja siivoojan töistä, mutta mukaan mahtuvat myös novellit ammattikoulun opettajasta ja pikaruokaravintolan ”kokista”. Perinteisellä, joskaan ei yleensä ammatiksi laskettavalla, tavalla elantonsa ansaitsee huijari Maria Smedsin Työmies-novellissa.

Ensimmäisen osan päättää kirjoituskilpailun voittajanovelli Päätön, jonka on kirjoittanut Marja Uimonen. Absurdissa novellissa sosiaaliviraston työntekijän pää leikataan vahingossa irti, minkä seurauksena työntekijä pystyy tekemään kahta työtä: pää neuvoo asiakkaita luukulla ja muu ruumis kirjoittaa rutiininomaisesti maksusitoumuksia tietokoneella ja huolehtii sosiaaliviraston järjestyksenvalvojan tehtävistä. Päätön kuvaa hyvin sitä, miten nurinkurinen työelämä voi pahimmillaan olla. Vaikka päätön työntekijä pystyy tekemään kahden ihmisen työt yhden ihmisen palkalla, häntä ollaan irtisanomassa, koska ”kunnalla ei ole varaa pitää yhdessä toimessa kahta”. Päätön työntekijän vasta-argumentti on painava: ”[m]utta minähän saan vain yhden henkilön palkan ja teen kahden työt”. Se ei kuitenkaan riitä, sillä ”[k]onsulttiselvityksessä lukee, kuinka naurettavasti teette hommanne, päätöntä työtä”.

Työnantaja, novellin tapauksessa julkista sektoria edustava sosiaalivirasto, ei ole niinkään kiinnostunut siitä, miten se saa työntekijästä parhaan hyödyn irti, vaan siitä, miltä asiat ulospäin näyttävät. Kaksi työntekijää näyttää papereissa huomommalta kuin yksi siitäkin huolimatta, että palkkakuluja on vain yhden ihmisen verran.

Voittajanovelli kertoo myös toisen esimerkin nyky-yhteiskunnan ristiriidoista. Sosiaaliviraston asiakasmäärät ovat pienentyneet, joten päätön työntekijä on myöntänyt asiakkaille suurempia maksusitoumuksia. Kunnan edustajan mielestä asiakkaiden määrää on lisättävä ja samalla yhden asiakkaan saamaa rahamäärää pienennettävä. Päätön työntekijä kritisoi näkemystä, koska palvelu ei vastaa ihmisten todelliseen hätään.

Novellikokoelman toinen osa, Syrjässä, viittaa työelämästä syrjässä oleviin työttömiin mutta myös muulla tavalla syrjäytyneisiin tai syrjäytymisvaarassa oleviin. Pullonkerääjälle, väkivaltaa pelkäävälle maahanmuuttajalle, epävakaisissa perheoloissa elävälle lapselle ja pikkurikoksia tekeväälle työttömyys ei ole ainoa tai edes suurin huolenaihe.

V. Henrik Suominen kuvaa Koski-novellissaan oivaltavasti sitä, miten sama asia näyttää aivan erilaisena elämän lähtökohdista riippuen. Länsimaalaiselle sapattivuotta viettävälle lämmin ek-

soottinen maa on pakopaikka, jonne voi karata puuduttavan toimistotyön ankeudesta. Paikalliselle köyhälle sama maa on ahdistava loukko, joka ei tarjoa edellytyksiä hyvälle elämälle. Siinä missä länsimaalainen downshifataaja halveksii toimistotyötä ja siitä aiheutuvaa oravanpyörää, toisenlaiset lähtökohdat elämälleen saaneelle toimistotyö on suuri unelma, jonka saavuttaakseen hän on valmis ottamaan suuriakin riskejä.

Toisaalta on niitäkin, jotka ovat tarkoituksella valinneet toisenlaisen elämän. Kokoelman päättää nimimerkki Kulkurin kirjoittama novelli Vapaan miehen muistelmat. Se kertoo ”uusliberaalin talousjunan kyydistä” pois hypänneestä miehestä. Mies kääntää asetelman älykkäistä menestyjistä ja tyhmistä syrjäytyneistä päälle: hänen mielestään rahaa ja valtaa keräävät ihmiset eivät ole tarpeeksi älykkäitä ymmärtääkseen, mistä elämässä todella on kysymys. Mies vaikuttaa tuntevan ylemmydentunteita kapitalistisen elämäntavan ja -asenteen valinneita ihmisiä kohtaan, sillä ”– ystäväni [ei] voinut aavistaa, miten paljon minä säälin häntä – en siksi, että hänellä oli mahtavia velkoja Tapiolan kaksioistaan, vaan siksi että hän joskus kenties omistaisi sen”.

Kokonaisuutena novellikokoelma on melko tummasävyinen. Suurimmassa osassa novelleista käsitellään (työ)elämän nurjia puolia, kuten irtisanomisia, työttömyyttä, työntekijöiden hyväksikäyttöä tai muuta huonoa kohtelua. Novelleissa työntekijät suostuvat epäoikeudenmukaiseen kohteluun, joskin vastentahtoisesti, koska vaikeassa työllisyystilanteessa irtisanomisen ja työttömyyden pelko on niin suuri.

Työelämän positiivisten puolien puuttuminen kokoelmasta saattaa selittyä kirjoituskilpailun aiheella, kilpailun järjestäjillä ja työväenkirjallisuuden pitkällä perinteellä. Työväenkirjallisuus on perinteisesti nostanut esiin yhteiskunnan epäkohtia ja tähdännyt sitä kautta yhteiskunnan muutokseen. Suurella osalla suomalaisista 1800-luvun lopun ja 1900-luvun työväenkirjailijoista on työläistausta tai poliittinen sitoumus työväenliikkeeseen. Kirjoituskilpailun ohjeet ohjaavat selvästi kirjoittajia tiettyyn (työväenkirjallisuuden genren) suuntaan. Tuukka Pääkkösen Kokemuksia Mutterilaaksosta on kokoelman ainoa novelli, jossa mainitaan myös työelämän ja työpaikan hyviä puolia. Se ei sijoitu työväenkirjallisuuden paatoksellisempaan osaan, mutta on silti selvästi tunnistettavissa osaksi työväenkirjallisuuden perinnettä.

Novellikokoelmaan valitut kirjoitukset edustavat noin kymmentä prosenttia kirjoituskilpailuun osallistuneista teksteistä. Kilpailun järjestäjät ja erityisesti tuomaristo ovat omilla valinnoillaan vaikuttaneet ratkaisevasti kokoelman muotou-

tumiseen. Kokoelman ulkopuolelle jääneitä novelleita lukemattomana on mahdotonta sanoa, sijoittuvatko ne yhtä vahvasti osaksi työväenkirjallisuuden perinnettä kuin kokoelmaan päätyneet novellit vai onko joukossa perinnettä uudistavia ja sitä kritisoivia tekstejä. Novellikokoelma sisältää kirjallisuudentutkija Milla Peltosen kirjoittaman esipuheen, mutta siitä ei selviä, millä perusteella juuri nämä novellit ovat kilpailun parhaimmista. Työelämä itsessään on muuttunut radikaalisti viimeisten vuosikymmenten aikana – miten on työväenkirjallisuuden laita?

Yhtä kaikki, työn merkitys ihmiselämässä ei varmasti ole vähentynyt ajan kuluessa. Kokoelman perusteella kirjoituskilpailuun osallistuneet ovat tarttuneet työn kokonaisvaltaisen merkityksen pohtimiseen. Länsimaiset yhteiskunnat ovat rakentuneet työn ympärille monella tapaa. Työ rytmittää ihmisten arkipäivää ja vuodenkiertoa, ja työstä saatava palkka vaikuttaa ihmisten elintäsoon, useimmilla vieläpä melko suoraan. Luokkaajattelun kautta työ voidaan nähdä vieläkin keskeimpänä ihmisen elämän määrittäjänä. Työ – tai laajemmin luokka – on osa ihmisen identiteettiä, asemaa ja statusta eikä sen merkitys ole vähäinen ystävien tai puolison valinnan kannaltakaan. Työ ei siis ole pelkästään työtä eikä työttömyys vain ohi menevä hetki ”tyhjän panttina” olemista – kuten Kai Käkälän monitulkintainen novellin otsikko kuuluu. ■

TAINA HEISKALA

Kirjoittaja on kirjallisuuden opiskelija Itä-Suomen yliopistossa ja työskenteli kesällä 2014 korkeakouluharjoittelijana Tilastokeskuksessa.

LÄNSIMAALAINEN
DOWNSHIFTAAJA HALVEKSII TOIMISTOTYÖTÄ
JA SIITÄ AIHEUTUVAA ORAVANPYÖRÄÄ, KUN
TOISENLAISET LÄHTÖKOHDAT ELÄMÄLLEEN
SAANEELLE TOIMISTOTYÖ ON SUURI UNELMA.

Bkt yhä alamäessä alkuvuonna

Suomen bruttokansantuotteen volyymi väheni Tilastokeskuksen ennakkotietojen mukaan tammi–maaliskuussa 0,1 prosenttia edelliseen vuosineljännekseen verrattuna. Volyyymi tarkoittaa tietoa, josta hintojen muutosten vaikutukset on poistettu.

Vuoden 2014 ensimmäiseen neljännekseen verrattuna työpäiväkorjattu bruttokansantuu-te pysyi ennallaan.

Viennin volyymi väheni ensimmäisellä neljänneksellä 0,9 prosenttia edellisestä neljänneksestä. Tuonti kasvoi 2,2 prosenttia edellisestä neljänneksestä ja 1,3 prosenttia vuodentakaisesta.

Investointeja odotellessa

Yksityisen kulutuksen volyymi kasvoi ensimmäisellä neljänneksellä 1,0 prosenttia edellisestä neljänneksestä ja 1,2 prosenttia vuodentakaisesta. Kiinteän pääoman bruttomuodostus eli investoinnit vähenivät 0,3 prosent-

tia edellisestä neljänneksestä ja 4,6 prosenttia vuodentakaisesta.

Tilastokeskuksen rakennus- ja asuntotuotantotilaston tavallista heikompi tietopohja saattaa aiheuttaa tarkentumisia myös neljännesvuositilinpidon rakennusinvestointien, julkisten investointien sekä rakentamistoimialan arvonlisäyksen aikasarjoihin.

Lähde: Kansantalouden tilinpito 2015, 1. neljännes. Tilastokeskus

Suurten yritysten liikevaihto laskussa

Suurten yritysten liikevaihto laski ennakkotietojen mukaan huhtikuussa. Kausitasoitettu liikevaihto laski huhtikuussa 0,5 prosenttia maaliskuuhun verrattuna. Maaliskuussa kausitasoitettu liikevaihto kasvoi 0,4 prosenttia, kun taas helmikuun liikevaihto oli 0,1 prosenttia edeltävää kuukautta pienempi.

Suurten yritysten liikevaihto, josta kausivaihtelu ei ole puhdistettu, laski vuoden 2015 hui-

tikuussa 3,2 prosenttia edellisvuoden vastaavaan ajanjaksoon verrattuna. Tammi–huhtikuussa suurten yritysten liikevaihto väheni edellisvuoden vastaavasta ajanjaksosta 2,7 prosenttia.

Suurten yritysten liikevaihtoennakko perustuu teollisuuden, rakentamisen, kaupan ja muiden palvelualojen 2 000 liikevaihdoltaan merkittävimmän yrityksen muodostamaan otokseen. Tilaston ulkopuolelle jäävät alkutuotantoa sekä pankki- ja vakuutus toimintaa harjoittavat yritykset.

Tilaston kuvaamat yritykset muodostavat liki 70 prosenttia kaikkien Suomessa toimivien yritysten liikevaihdosta, vastaavat yli puolesta tehdyistä investoinneista ja työllistävät reilut 40 prosenttia kaikkien yritysten henkilöstöstä.

Tietoja voidaan käyttää yritystalouden kehityksen ja markkinoiden lyhyen aikavälin seurantaan. Koska pienempien yritysten suhdannekehitys voi poiketa suurista yrityksistä, tilaston perusteella ei voida täysin kattavasti arvioida koko yritys sektorin suhdannetilannetta.

Lähde: Suurten yritysten liikevaihtoennakko, Tilastokeskus

Tuotannon suhdannekuvaaja*

	Lokak. 2014	Marrask. 2014	Jouluk. 2014	Tammik. 2015	Helmik. 2015	Maalis. 2015
Muutos edell. kk-sta, kausitasoitettu, ja työpäiväkorjattu, %	0,2	-0,6	-0,4	1,0	0,0	0,0
Muutos edell. kk-sta, trendi, %	-0,1	-0,1	0,0	0,1	0,1	0,0
Vuosimuutos, alkuperäinen, %	-0,1	-2,1	1,6	-1,9	-0,3	1,3
Vuosimuutos, työpäiväkorjattu, %	0,6	0,0	-0,8	0,3	0,8	1,4

* Tilaston nimi oli aikaisemmin Kokonaistuotannon kuukausikuvaaja.

Kansantalous

TOL 2008	Volyymin muutos edellisestä vuodesta, %				
	2014*	2015*			2015*
	1. nelj.	2. nelj.	3. nelj.	4. nelj.	1. nelj.
Huoltotase					
Bkt markkinahintaan	-0,2	0,2	-0,2	0,0	0,1
Tavaroiden ja palvelujen tuonti	-3,8	1,4	-4,5	-3,9	0,6
Kokonaistarjonta	-1,0	0,3	-1,4	-1,0	0,1
Tavaroiden ja palvelujen vienti	-6,6	-1,5	-3,3	-2,1	0,2
Kulutusmenot	0,2	-0,3	0,2	-0,1	0,7
julkiset	0,8	-0,3	0,7	-0,4	-0,2
yksityiset	0,3	-0,2	-0,2	-0,1	1,1
Investoinnit	-6,2	-4,7	-3,1	-6,3	-4,3
julkiset	2,7	3,0	-0,2	-3,0	-6,8
yksityiset	-8,4	-6,6	-3,8	-7,1	-3,6
Kokonaiskysyntä **	-1,7	-0,3	-2,3	-1,7	0,5
Toimialojen arvonlisäykset					
Maa-, metsä- ja kalatalous	4,3	-1,0	2,1	0,7	0,9
Koko teollisuus	-1,1	-0,4	-2,4	-2,3	-0,9
Rakentaminen	-3,0	-2,7	-4,3	-4,3	-4,2
Kauppa	0,0	0,6	-0,2	-2,0	-1,2
Kuljetus ja varastointi	-0,4	-1,7	-0,4	-1,2	-0,1
Kiinteistöalan toiminta	1,9	1,7	1,8	2,6	1,7

* Ennakkotieto (kausitasoitettu ja työpäiväkorj. sarja)

** Pl. tilastollinen ero

Teollisuustuotannon volyymi-indeksi

TOL 2008	Kausitasoitettu Maalis. 2015/ Helmik. 2014*	Työpäiväkorjattu Maaliskuu 2015/ Maaliskuu 2014
<i>Volyymin muutos, %</i>		
Koko teollisuus (B,C,D,E)	-0,7	-4,5
Kaivostoiminta ja louhinta (B)	-4,0	-25,0
Teollisuus (C)	-1,1	-4,8
Elintarvikkeiden valmistus	-2,3	-6,5
Juomien valmistus	0,4	5,1
Sahatavaran ja puu- ja korkkituotteiden valmistus	-2,7	-4,6
Paperin, paperi- ja kartonkituotteiden valmistus	-0,3	-2,9
Painaminen ja tallenteiden jäljentäminen	2,0	-8,3
Muiden ei-metallisten mineraalituotteiden valmistus	3,5	1,8
Metallien jalostus	-4,0	-3,5
Metallituotteiden valmistus (pl. koneet ja laitteet)	-0,7	-7,7
Muiden koneiden ja laitteiden valmistus	-3,9	-10,1
Huonekalujen valmistus	-2,4	-10,6
Sähkö-, kaasu- ja lämpö- ja ilmastointihuolto (D)	5,4	3,3
Vesihuolto, viemäri- ja jätevesihuolto (E)	3,3	1,4
Käyttötarkoituseräluokitus		
Raaka-aineet ja tuotantohyödykkeet	-0,8	-2,8
Investointitarvat	-2,7	-8,3
Kestokulutustavarat	-7,2	-2,5
Muut kulutustavarat	1,9	-6,7
Erikoisindeksit		
Elintarviketeollisuus	-1,7	-5,0
Metsäteollisuus	-1,5	-3,8
Kemianteollisuus	2,1	-1,0
Sähkö- ja elektroniikkateollisuus	-0,6	-3,6
Kone- ja metallituoteteollisuus	-3,2	-7,9

* Ennakkotieto

Konkurssien määrä väheni reilusti

Tammi–huhtikuussa pantiin vireille 905 konkurssia, mikä on 210 konkurssia (18,8 prosenttia) vähemmän kuin vastaavana ajankohdana vuotta aiemmin. Henkilökunnan määrä konkurssiin haetuissa yrityksissä oli kaikkiaan 4 122, mikä on 992 henkilöä (19,4 prosenttia) vähemmän kuin edellisvuonna.

Konkurssien määrä väheni teollisuuden ja kaivostoiminnan, rakentamisen, kaupan, kuljetuksen ja varastoinnin, majoitus- ja ravitsemustoiminnan sekä muiden palveluiden päätoimialoilla. Lukumääräisesti eniten konkurssit vähenivät kaupan päätoimialalla. Alalla pantiin tammi–huhtikuussa vireille 176 konkurssia, mikä on 60 konkurssia (25,4 prosenttia) vähemmän kuin edellisvuonna.

Vireille pantujen konkurssien määrä kasvoi tammi–huhtikuussa maa-, metsä- ja kalatalouden päätoimialalla. Alalla pantiin vireille 28 konkurssia, mikä on 9 konkurssia (47,4 prosenttia) enemmän kuin vastaavana ajankohtana vuotta aiemmin. Majoitus- ja ravitsemustoiminnan päätoimialalla pantiin vireille 72 konkurssia, mikä on 9 konkurssia (11,1 prosenttia) vähemmän kuin vastaavana ajankohtana vuotta aiemmin. Henkilöstöä alalla konkurssiin haetuissa yrityksissä oli kuitenkin 68 henkilöä (22,9 prosenttia) edellisvuotta enemmän.

Lähde: Konkurssit 2015, huhtikuu. Tilastokeskus

Kuntien kulut kasvussa

Kuntien toimintakulut kasvoivat tammi–maaliskuussa 4,7 prosenttia edellisvuoden vastaavaan ajankohtaan verrattuna. Kuntien verotulot kasvoivat 2,7 prosenttia ja valtionosuudet 3,5 prosenttia. Kuntayhtymien toimintakulut kasvoivat viime vuodesta 1,0 prosenttia.

Kuntien toimintakulut ilman liikelaitoksia kasvoivat tammi–maaliskuussa 4,7 prosenttia ja toimintatuotot 4,1 prosenttia edellisvuoden vastaavasta ajanjaksosta.

Palvelujen ostot, jotka olivat toimintakulujen suurin erä, kasvoivat 4,9 prosenttia. Palkkuluissa nousua oli 2,6 prosenttia ja avustuskuuluissa 5,9 prosenttia. Aine-, tarvike- ja tavarakulut kasvoivat 0,6 prosenttia.

Myyntituotot, jotka olivat toimintatuottojen suurin erä, kasvoivat 4,1 prosenttia. Kuntien paikallishallintosektoriin kuuluvien liikelaitosten liikevaihto puolestaan pieneni 5,2 prosentilla.

Viime vuonna sopeutusta

Tilastokeskuksen keräämien tilinpäätöstietojen mukaan vuonna 2014 kuntien yhteenlaskettujen toimintakulujen kasvu oli edellisvuoteen verrattuna 0,7 prosenttia.

Loiventuneen toimintakulukehityksen ansiosta kuntien yhteenlasketut vuosikatteen parantivat 7,2 prosenttia, vaikka valtionosuudet pienenivät ja verotulojen kasvu oli hitaampaa kuin edellisvuonna. Myös kuntien yhteenlaskettu lainakanta kasvoi edellisvuotta vähemmän.

Vuonna 2014 kuntien toimintakulut kas-

voivat 272 miljoonaa euroa. Toimintakuluista palkkausmenot laskivat 104 miljoonaa euroa, mutta palvelujen ostojen 347 miljoonan euron lisäys käänsi toimintakulut kasvuun. Toimintatuotot nousivat 13 miljoonaa euroa eli 0,1 prosenttia.

Kuntien verorahoitus, joka koostuu verotuloista ja valtionosuuksista, kasvoi 441 miljoonalla eurolla, mikä merkitsi 1,5 prosentin kasvua. Näistä valtionosuudet laskivat 91 miljoonaa euroa, mutta verotulojen 533 miljoonan euron kasvu nosti verorahoituksen kehityksen lievästi positiiviseksi.

Suurimman osan verotulojen kasvusta muodostivat tuloverot, joiden tuoton lisäys oli 226 miljoonaa euroa. Tuloverojen kasvu oli kuitenkin 905 miljoonaa euroa pienempää kuin edellisenä vuonna.

Toisaalta verorahoituksen kasvu riitti yhdessä loiventuneen toimintakulukehityksen kanssa parantamaan kuntien vuosikatetta 148 miljoonalla eurolla. Vuonna 2013 vuosikate oli negatiivinen 30 kunnalla, nyt vastaavassa tilanteessa olevia kuntia oli noin puolet vähemmän.

Kuntien yhteenlaskettu lainakanta oli vuoden 2014 lopussa 14,7 miljardia euroa, jossa kasvua oli edellisvuodesta 0,9 miljardia euroa eli 6,4 prosenttia.

Lähteet: Kuntien ja kuntayhtymien talous neljännesvuosittain, 1. neljännes 2015, Tilastokeskus & Kuntien ja kuntayhtymien talous- ja toimintatilan ennakkotiedot 2014. Tilastokeskus.

Liiketoiminnan suhdannekuvaajat

	Liikevaihtokuvaaja		Palkkasummakuvaaja	
	%-muutos Joulu-helmik. 2015–2014/ 2014–2013	%-muutos Tammi-helmik. 2015/2014	%-muutos Tammik-maalisk. 2015/2014	%-muutos Tammik-maalisk. 2014/2013
Teollisuus	-3,2	-5,7	1,5	1,5
Rakentaminen	6,7	3,8	3,5	3,5
Kauppa	-3,8	-5,1	0,5	0,5
Muut palvelut	5,0	4,3	2,7	2,7

Kaupan liikevaihto

	Maaliskuu 2015/2014 %-muutos	Tammi–maalisk. 2015/2014 %-muutos
TOL 2008		
Kauppa yhteensä (G)	0,2	-3,2
Moottoriajoneuvojen kauppa ja korjaus (45)	5,7	-1,3
Tukkukauppa (46)*	-1,3	-5,1
Vähittäiskauppa (47)*	0,3	-0,8
tavaratalokauppa	2,4	-0,5
päivittäistavarakauppa	-0,8	-1,3

* Pl. Moottoriajoneuvojen kauppa

Konkurssit

	Tammi-huhtik. 2015	Tammi-huhtik. 2014	Vuosi- muutos, %
TOL 2008			
Vireille pantuja konkurssseja yht.¹⁾	905	1 115	-18,8
Maa-, metsä- ja kalatalous	28	19	47,4
Teollisuus, kaivostoiminta, energia- ja vesihuolto	114	142	-19,7
Rakentaminen	190	246	-22,8
Kauppa	176	236	-25,4
Kuljetus ja varastointi	62	96	-35,4
Majoitus- ja ravitsemistoiminta	72	81	-11,1
Muut palvelut	254	286	-11,2
Toimiala tuntematon	9	9	0,0
Henkilökunta yhteensä¹⁾	4 122	5 114	-19,4

1) Sisältää yhtiöt, yhteisöt ja yrittäjät

Naisten työllisyysaste pieneni

Työttömiä oli huhtikuussa 280 000, mikä oli 39 000 enemmän kuin vuosi sitten. Työvoimatutkimuksen mukaan työttömyysaste oli 10,3 prosenttia, kun se edellisvuoden huhtikuussa oli 9,0 prosenttia. Työllisiä oli 19 000 vähemmän kuin edellisvuoden huhtikuussa. Työvoiman ulkopuolella olevia oli 14 000 vähemmän kuin vuotta aiemmin.

Työllisyysaste eli työllisten osuus 15–64-vuotiaista oli huhtikuussa 67,7 prosenttia, mikä oli 0,5 prosenttiyksikköä vähemmän kuin vuotta aiemmin. Miesten työllisyysaste pysyi ennallaan 67,6 prosentissa ja naisten työllisyysaste laski 1,1 prosenttiyksikköä 67,9 prosenttiin.

Työttömiä miehiä oli 155 000 ja naisia 125 000 henkeä. Työttömien naisten määrä kasvoi 26 000 ja miesten 13 000. Miesten työttömyysaste oli 11,1 ja naisten 9,5 prosenttia.

Nuorten 15–24-vuotiaiden työttömyysaste, eli työttömien osuus työvoimasta, oli huhtikuussa 28,6 prosenttia, mikä oli 3,0 prosenttiyksikköä suurempi kuin vuotta aiemmin.

Työvoiman ulkopuolella olevia oli vuoden 2015 huhtikuussa 1 391 000 henkeä eli 14 000 henkeä vähemmän kuin vuotta aiemmin. Työvoiman ulkopuolella olevista oli piilotyöttömiä 123 000, mikä oli 7 000 enemmän vuoden 2014 huhtikuuhun verrattuna.

Työttömyys lisääntyi eniten Uudellamaalla

Työ- ja elinkeinotoimistoissa oli huhtikuun 2015 lopussa kaikkiaan 339 000 työnvälityksen säädösten mukaisesti työttömäksi työnhakijaksi tilastoitua. Työttömien työnhakijoiden määrä lisääntyi edellisen vuoden huhtikuusta kaikkien ELY-keskusten alueella; eniten Uudellamaalla (15 %), Pohjois-Savossa (14 %), Pohjanmaalla (12 %) ja Etelä-Pohjanmaalla (12 %).

Huhtikuun lopussa työ- ja elinkeinotoimistoihin ilmoittautuneita kokoaikaisesti lomautettuja oli 28 000, mikä oli 2 000 enemmän kuin vuosi sitten.

Lähde: Työvoimatutkimus 2015, huhtikuu. Tilastokeskus

Avoimia työpaikkoja 44 000

Avoimia työpaikkoja oli vuoden ensimmäisellä neljänneksellä 43 900, kun vuotta aiemmin määrä oli 46 000. Ensimmäisen vuosineljänneksen tietojen viiteajankohta oli 1. maaliskuuta.

Vuoden 2015 ensimmäisellä neljänneksellä avoimista työpaikoista 33 100 eli 75 prosenttia oli yksityisten yritysten tarjoamia, kun vuotta aiemmin vastaava osuus oli 70 prosenttia. Avoimet työpaikat lisääntyivät Helsinki-Uudenmaan suuralueella (+5 200) ja vähenivät etenkin Länsi-Suomen suuralueella (–4 500).

Työpaikkojen määrä nousi vuoden takaiseen verrattuna etenkin toimialaryhmässä kauppa, kuljetus ja varastointi, majoitus- ja ravitsemustoiminta (+2 200) ja laski eniten toimialaryhmässä ammatillinen, tieteellinen ja tekninen toiminta, hallinto- ja tukipalvelutoiminta (–3 300).

Ensimmäisellä vuosineljänneksellä 25 prosenttia kaikista avoimista työpaikoista oli työnantajan oman arvion mukaan vaikeasti täytettäviä, kuten edellisvuoden vastaavana ajankohtana.

Lähde: Avoimet työpaikat 2015, 1. neljännes. Tilastokeskus

Työpaikka kiven alla ikkääle työttömälle

Vuoden 2014 lopussa työttömänä olleista vuotta aiemmin oli työttömänä 51,2 prosenttia. Työttömyys toistui tai jatkui erityisesti 60 vuotta täyttäneillä, joista 78,4 prosenttia oli työttömänä myös edellisellä vuonna.

Yhä suurempi osa työttömistä on täyttänyt 60 vuotta. Vuonna 2000 yli 60-vuotiaiden työttömien osuus oli 3,7 prosenttia, kun se vuonna 2014 oli 12,5 prosenttia. Ikääntyneille työttömille tarkoitettuja työttömyyseläkeitä ei ole myönnetty vuoden 2011 jälkeen.

Sukupuolen mukaan tarkasteltuna vuonna 2014 työttömistä miehistä 53,7 prosenttia oli työttömänä myös vuotta aiemmin, kun naisilla osuus oli 47,8 prosenttia. Ikäryhmittäin

Työttömyys

	Huhtikuu		1. nelj.	
	Huhtikuu 2015	2014/2015 %-muutos	1. nelj. 2015	2014 %-muutos
Työttömät, 1 000 henkeä	280	16,2	257	7,9
Miehet	155	9,4	144	7,9
Naiset	125	25,8	113	8,0
15–24-vuotiaat	93	12,7	73	4,7
Työttömyysaste, %	10,3	1,4 yks.	9,7	0,7 yks.
Miehet	11,1	0,8 yks.	10,5	0,7 yks.
Naiset	9,5	1,9 yks.	8,8	0,6 yks.
Työttömyysaste ikäryhmittäin, %				
15–24-vuotiaat	28,6	3,0 yks.	24,6	1,1 yks.
25–34-vuotiaat	9,3	0,8 yks.	10,4	1,6 yks.
35–44-vuotiaat	7,2	0,9 yks.	7,0	0,6 yks.
45–54-vuotiaat	6,7	1,3 yks.	6,9	0,0 yks.
55–64-vuotiaat	9,3	1,9 yks.	7,9	0,5 yks.
15–64-vuotiaat	10,6	1,4 yks.	9,9	0,7 yks.
Työttömyysaste aluehallintovirastojen (AVI) mukaan, %				
Etelä-Suomen AVI	8,8	1,0 yks.	8,8	0,8 yks.
Lounais-Suomen AVI	10,9	2,5 yks.	10,2	1,5 yks.
Itä-Suomen AVI	12,4	3,2 yks.	10,5	–0,4 yks.
Länsi- ja Sisä-Suomen AVI	11,5	1,4 yks.	10,1	0,2 yks.
Pohjois-Suomen AVI	11,5	–1,5 yks.	11,8	0,7 yks.
Lapin AVI	..	.. yks.	11,3	2,3 yks.

Työllisyys

	Huhtikuu		1. nelj.	
	Huhtikuu 2015	2014/2015 %-muutos	1. nelj. 2015	2014 %-muutos
1 000 henkeä				
15–74-vuotias väestö	4 099	0,1	4 100	0,2
Työvoima yhteensä	2 708	0,7	2 648	0,6
Työvoimaosuus, %	66,1	0,4 yks.	64,6	0,3 yks.
Työllisyysaste (15–64-vuotiaat), %	67,7	–0,5 yks.	66,7	–0,2 yks.
Miehet	67,6	0,0 yks.	66,8	–0,3 yks.
Naiset	67,9	–1,1 yks.	66,6	0,0 yks.
Työlliset	2 429	–0,8	2 391	–0,1
Miehet	1 238	0,1	1 219	–0,2
Naiset	1 191	–1,7	1 172	0,0
Työlliset ammattiaseman mukaan				
Yrittäjät ja yrit.perheenjäsenet	375	5,7	348	3,6
Palkansaajat	2 053	–1,9	2 043	–0,7
Palkansaajat työsuhteen mukaan				
Jatkuva työsuhde	1 766	–1,2	1 760	–0,9
Määräaikainen työsuhde	287	–5,8	283	0,0
Palkansaajat työajan mukaan				
Kokoaikatyölliset	1 747	–2,4	1 727	–0,9
Osa-aikatyölliset	306	1,3	316	0,3
Työvoiman ulkopuolella olevat	1 391	–1,0	1 452	–0,5

Lisätietoja: www.tilastokeskus.fi/tyovoimatutkimus

tarkasteltuna kuitenkin 60 vuotta täyttäneistä naisista miehiä suurempi osuus oli työttömänä myös 2013.

Lähde: Työssäkäyntitilasto, Tilastokeskus

Ansiot nousivat alkuvuonna 1,3 prosenttia

Palkansaajien nimellisansiot nousivat ennakkotietojen mukaan tammi-maaliskuussa 1,3 prosenttia edellisen vuoden vastaavaan ajankohintaan verrattuna. Reaalisansiot nousivat 1,4 prosenttia edellisen vuoden ensimmäiseen neljänneeseen verrattuna. Reaalisansioiden nousua vauhditti kuluttajahintojen lasku. Inflaatio oli negatiivinen tammi-maaliskuussa 2015.

Palkansaajien nimellisansiot kohosivat vuoden 2014 tammi-maaliskuusta vuoden 2015 vastaavaan ajanjaksoon yksityisellä sektorilla

1,3 prosenttia, valtiolla 2,0 prosenttia ja kunnilla 1,0 prosenttia.

Lähde: Ansiotasoindeksi 2015, 1. neljännes, Tilastokeskus

EU:n keskitasoa pienemmät tuloerot ja köyhyysriski

Tuloerot ovat Suomessa edelleen EU:n keskitasoa pienemmät, vaikka ne kasvoivat kansainvälisesti verrattuna nopeasti 1990-luvun lopulla. Joka neljäs EU-kansalainen elää köyhyys- tai syrjäytymisriskissä, kun Suomessa köyhyys- tai syrjäytymisriskissä eläviä on 16 prosenttia väestöstä.

Pienimmät suhteelliset tuloerot Euroopassa vuonna 2012 olivat Norjassa ja Islannissa ja

suurimmat Bulgariassa ja Latviassa. Väestön suurituloisimman kymmenesosan keskitulot olivat Suomessa 5,2-kertaiset pienituloisimman kymmenesosaan verrattuna, kun suurten tuloerojen maissa ne olivat yli kymmenkertaiset.

Köyhyys- tai syrjäytymisriskissä elävien osuus väestöstä oli suurin Bulgariassa (48 prosenttia) ja matalin Islannissa (13 prosenttia). Köyhyys- tai syrjäytymisriskissä eläviä ovat pienituloiset, aineellista puutetta kokevat tai vajaatyöllisessä taloudessa asuvat henkilöt. Pienituloisiin kotitalouksiin kuului vajaat 17 prosenttia EU:n jäsenmaiden väestöstä vuonna 2012. Suomen pienituloisuusaste oli tuolloin EU-maista kolmanneksi matalin, 11,7 prosenttia. Kreikassa, Romaniassa, Bulgariassa, Liettuassa ja Espanjassa yli viidennes väestöstä oli pienituloisia.

Lähde: Tulonjakotilasto 2013, Tilastokeskus

Vanhoiden asuntojen ja omakotitalojen hinnat*

Kerrostaloasuntojen hinnat ja hintaindeksi 2005=100	1. nelj. 2014	2. nelj. 2014	3. nelj. 2014	4. nelj. 2014	1. nelj. 2015**
Koko maa, €/m ²	2 392	2 422	2 415	2 384	2 412
Nimellishintaindeksi	107,7	108,4	108,1	106,8	107,1
vuosimuutos, %	0,9	0,3	-0,5	-1,4	-0,5
Pääkaupunkiseutu, €/m ²	3 668	3 720	3 681	3 667	3 736
Nimellishintaindeksi	111,1	112,4	111,3	110,5	111,7
vuosimuutos, %	1,6	1,4	-0,7	-0,8	0,6
Muu maa, €/m ²	1 681	1 698	1 709	1 669	1 674
Nimellishintaindeksi	103,8	104,0	104,6	102,3	102,1
vuosimuutos, %	0,0	-1,0	-0,2	-2,1	-1,8
Omakotitalojen nimellishintaindeksi 2005=100					
Koko maa	121,7	121,7	120,9	119,3	120,1
vuosimuutos, %	-3,3	-2,1	-0,2	-1,2	-1,3
Omakotitalotonttien nimellishintaindeksi 2005=100					
Koko maa	147,9	156,4	146,5	153,6	138,7
vuosimuutos, %	-0,6	7,5	2,2	7,4	-6,2

* Vanhalla asunnolla tarkoitetaan asuntoa, joka ei ole valmistunut tarkastelvuonna tai sitä edeltävänä vuonna

** Ennakkotieto

Kuluttajahintaindeksi (2010=100)

	Huhtik. 2015	Kuukausi-muutos, %	Vuosi-muutos, %
Kokonaisindeksi	108,9	0,0	-0,2
Elintarvikkeet ja alkoholittomat juomat	116,4	-0,4	-1,6
Alkoholijuomat, tupakka	115,8	-0,1	1,5
Vaatetus ja jalkineet	104,9	-0,6	-0,4
Asuminen, vesi, sähkö, kaasu ja muut polttoaineet	110,1	-0,1	0,8
Kalusteet, kotitalouskoneet ja yleinen kodinhoito	106,6	0,0	-0,1
Terveys	109,2	0,6	3,3
Liikenne	107,2	0,8	-2,2
Viestintä	84,0	0,8	-5,0
Kulttuuri ja vapaa-aika	100,5	-0,3	-0,9
Koulutus	112,5	0,2	-0,3
Ravintolat ja hotellit	115,1	0,0	1,3
Muut tavarat ja palvelut	110,7	-0,2	0,1
Elinkustannusindeksi 1951:10=100	1 908		

Palkansaajien ansiotasoindeksi ja ansioiden vuosimuutokset

Palkansaajaryhmä / sektori	2010=100	Vuosi-muutos, %	Kuukausiansiot ¹⁾ , €**
	1. nelj. 2015		1. nelj. 2015*
Yhteensä	110,5	1,3	3 331
Tuntipalkkaiset	109,3	0,9	2 685
Kuukausipalkkaiset	110,7	1,3	3 472
Miehet	109,6	1,1	3 653
Naiset	111,2	1,4	3 030
Sektori			
Yksityinen ja muut	110,4	1,3	3 414
Kunnat	109,9	1,0	2 997
Valtio	113,2	2,0	3 779
Muut	111,2	1,3	..

¹⁾ Palkansaajien keskimääräiset kuukausiansiot

* Ennakkotieto

** Reaalisansioiden vuosimuutos oli ennakkotietojen mukaan 1. neljänneksellä 1,4 prosenttia.

Tuottajahintaindeksit (2010=100)

	Huhtikuu 2015	Kuukausi-muutos, %	Vuosi-muutos, %
Teollisuuden tuottajahintaindeksi	105,1	0,5	-0,3
Teollisuuden tuottajahintaindeksi, kotimaiset tavarat	107,0	0,2	-0,9
Teollisuuden tuottajahintaindeksi, vientitavarat	102,7	0,9	0,5
Vientihintaindeksi	102,9	0,9	0,6
Tuontihintaindeksi	103,0	1,1	-3,6
Kotimarkkinoiden perushintaindeksi	106,5	0,4	-1,9
Verollinen kotimarkkinoiden perushintaindeksi	109,5	0,4	-1,4

Rakennuskustannusindeksi (2010=100)

	Huhtikuu 2015	Kuukausi-muutos, %	Vuosi-muutos, %
Ammattimainen uudisrakentaminen			
Kokonaisindeksi	108,3	-0,1	0,9
Työ	106,5	-0,1	1,5
Tarvikkeet	107,5	-0,3	0,5
Palvelut	116,7	1,3	1,2

Ilmastonmuutoksen eteneminen näkyy voimakkaimmin pohjoisilla alueilla. Arktisen merijään vuosittain peittämä alue on pienentynyt. Myös kevään lumipeite pohjoisella pallonpuoliskolla on kutistunut. Lumi- ja jääpeitteen vähenemisen arvioidaan jatkuvan tulevaisuudessa.

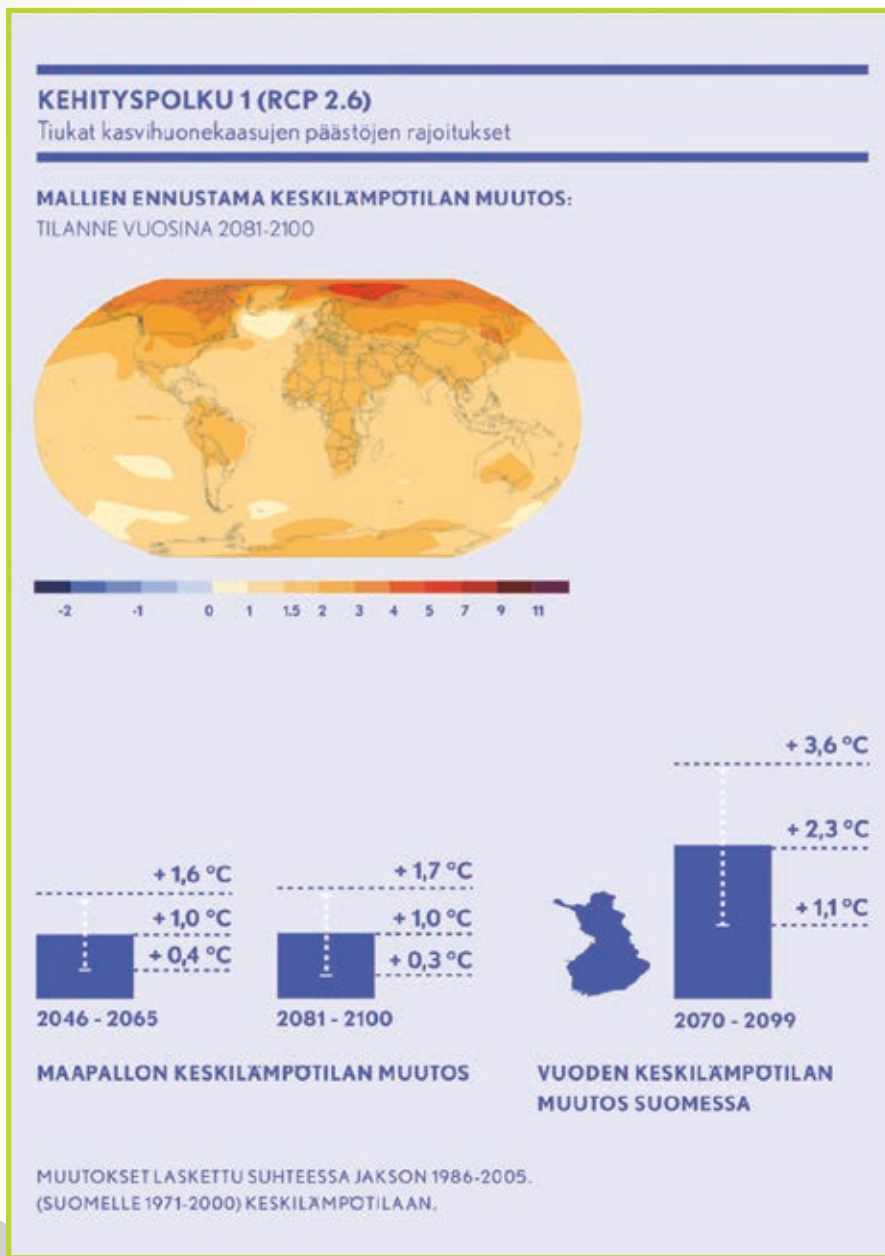
Suomessa lämpötilan arvioidaan nousevan selvästi voimakkaammin kuin koko maapallolla keskimäärin. Muutokset tulevat Suomessa olemaan suurempia talvella kuin kesällä. Arvioiden mukaan hyvin alhaiset lämpötilat harvinaistuvat ja hellejaksoit yleistyvät. Kaikkein korkeimmat lämpötilat todennäköisesti kohoavat, kasvukausi pidentyy ja muuttuu lämpimämmäksi.

Lämpenemisen ohella sademäärien arvioidaan kasvavan. Etenkin talvisin sateet lisääntyvät ja tulevat yhä useammin vettä. Rannkasateiden oletetaan voimistuvan. Lumipeiteaika lyhenee, talvista tulee pimeämpiä, kesällä pilvisuus säilynee ennallaan. Suomenlahdella vedenkorkeus saattaa kääntyä nousuun ja Perämerellä meri vetäytyy entistä hitaammin. Itämeren jääpeite supistuu.

Metsien kasvu kiihtyy koko pohjoisella havumetsävyöhykkeellä, ja metsien eliölajeista osa runsastuu, osa taantuu. Eläinlajistossa Suomen ilmaston lämpeneminen näkyy jo esimerkiksi lintujen aikaistuneena kevätmuuttona ja myöhentyneenä syysmuuttona.

IPCC:n viidennen arviointiraportin teon osallistui vuosina 2010–2013 kaikkiaan 831 kirjoittajaa, joista viisi oli Suomesta.

Lähde: Ympäristöministeriö, SYKE, Ilmatieteen laitos ja Ilmasto-opas. IPCC 5. arviointiraportti, Osaraportti 1: Ilmastonmuutoksen tieteellinen tausta ja Osaraportti 2: Vaikutukset, sopeutuminen ja haavoittuvuus

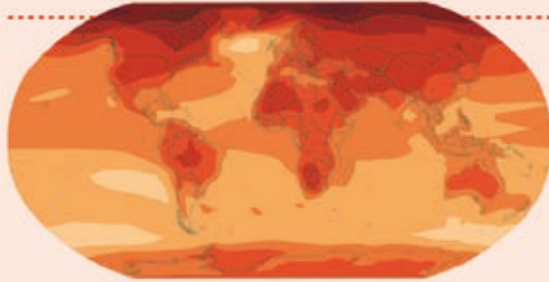
Ilmastonmuutos etenee

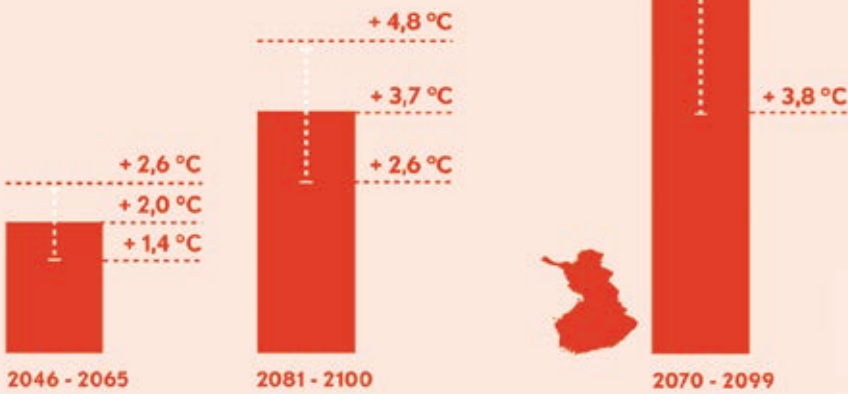
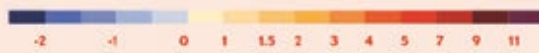
KEHITYSPOLKU 2 (RCP 8.5)

Nykytahdilla kasvavat kasvihuonekaasujen päästöt

MALLIEN ENNUSTAMA KESKILÄMPÖTILAN MUUTOS:
TILANNE VUOSINA 2081-2100

Arktinen alue lämpenee nopeimmalla tahdilla.

MAAPALLON KESKILÄMPÖTILAN MUUTOS

VUODEN KESKILÄMPÖTILAN MUUTOS SUOMESSA

MUUTOKSET LASKETTU SUHTEESSA JAKSON 1986-2005
(SUOMELLE 1971-2000) KESKILÄMPÖTILAAN.

Kuvioissa on kaksi kehityspolkua lämpötilan kehityksestä tulevaisuudessa.

Vasemmalla on esitetty lämpötilan muutos, jos kasvihuonekaasupäästöjä rajoitetaan tiukasti. Jos päästöt onnistuttaisiin kääntämään nopeaan laskuun jo vuoden 2020 tienoilla, lämpötila nousisi silti noin 1 asteen vuoteen 2100 mennessä.

Oikealla on lämpötilan muutos, jos päästöt kasvavat nykytahdilla. Nykytahdilla kasvavat kasvihuonekaasupäästöt johtaisivat maapallon keskilämpötilan kohoamiseen lähes 3–5 asteella vuoteen 2100 mennessä.

Kuvioissa esitetty keskimääräinen lukuarvo on laskennallinen paras arvio lämpötilan noususta, ja ylin ja alin arvo kertovat todennäköisen luotettavuusvälin.

kiihtyvästi seuraavat 50 vuotta

SIJOITA AJATTELUUN!

YHTEISKUNTAPOLITIikka
3/2015

Keskiluokka kuin kotonaan?
Tutkijoiden suhde julkisuuteen
Syrjäytymisen riskit vuonna 1977 syntyneillä
Työllisyystavoitteet ja maahanmuutto

Yhteiskuntapolitiikka on hyvinvointitutkimuksen avoin foorumi, jossa kuuluu ajattelun ääni. YP:n jutuilla on taipumusta saada julkisuutta, herättää uteliaisuutta, virittää keskustelua ja käynnistää toimenpiteitä.

Eikä maksa paljon: vuosikerran (kuusi numeroa) hinta on kesto-tilauksena 38 euroa ja opiskelijatilauksen hinta 21 euroa.

Tilaukset: thl.fi/yp, puh. 03 4246 5304 tai asiakaspalvelu@kustantajapalvelut.fi
Tietoa tuoreimmasta numerosta, arkiston, nettiradion ja blogit löydät osoitteesta:

YP on myös Facebookissa ja Twitterissä!

THL.FI/YP